

PÉNTEK JÁNOS
A Magyar Tudományos Akadémia Erdélyben
A Kolozsvári Területi Bizottság megszervezése
és működésének első időszaka

Megjelent a Kolozsvári Akadémiai Bizottság megalakulásának 15. évében,
egyben erdélyi adalékul a Magyar Tudományos Akadémia történetéhez,
annak közelgő bicentenáriumára.

PÉNTEK JÁNOS

A Magyar Tudományos Akadémia Erdélyben

A Kolozsvári Területi Bizottság megszervezése
és működésének első időszaka

Ábel Kiadó
Kolozsvár, 2022

© Péntek János, 2022

Készült az MTA pályázati támogatásával.
Megjelenését az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága támogatta.

Szerkesztette és lektorálta
Szikszai Mária

Borítóterv
Szikszai Ildikó

Számítógépes tördelés
Szikszai Attila

A képeket a szerző válogatta, forrásuk a szerző saját archívuma, valamint a Kolozsvári Akadémiai Bizottság archívuma.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PÉNTEK, JÁNOS

A Magyar Tudományos Akadémia Erdélyben : A Kolozsvári Területi Bizottság megszervezése és működésének első időszaka / Péntek János. - Cluj-Napoca : Editura Abel, 2022

Conține bibliografie
ISBN 978-973-114-298-2

378

Ábel Kiadó

400100 Cluj-Napoca str. Tipografiei nr. 21

tel. /fax: 0264 420001

abelkiado@yahoo.com

www.abelkiado.ro

Elöljáróban

A 2020. október 15-i választással lezárult életemnek az az időszaka, amikor különböző funkciókban tisztségviselője voltam a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Területi Bizottságának, a KAB-nak. Ekkor már időszerűnek és halaszthatatlannak éreztem annak a 3-4 évvel korábban megírt intézménytörténeti vázlatnak a véglegesítését és mielőbbi közreadását, amely az első időszak történéseit rögzíti. Arról a hét és fél évről van szó, amely azzal kezdődött, hogy az Akadémia és az EME elnökeinek 2007. február 19-én kelt felkérésére elvállaltam a Magyar Tudományos Akadémia első Magyarország területén kívüli területi bizottságának, az erdélyinek a megszervezését. 2007. szeptember 28-ig tartott ez az időszak, amikor a megalakult testület elnökévé választott, és folytatódott azzal, hogy 2011. június 18-án újraválasztott a 2014. június 21-ig tartó második mandátum idejére is. Az ezt követő két mandátum ideje alatt a társadalomtudományokat képviselő alelnök voltam a KAB vezetőségében.

A 2007–2014 közötti időszak KAB-bal kapcsolatos dokumentumait három dosszié őrzi, de ezeknél jóval több levél és dokumentum maradt meg a számítógépemben.¹ Sok közöttük az olyan, amely egyes szám első személyben van írva, tehát tőlem származik, az én akkori vívódásaimat és döntéseimet tükrözi. Ez teszi nagyon személyessé ezt a sokszereplős „történetet”, amely a több sávú szakmai életemnek is fontos vonulata volt. Akár dicsekedhetnék is azzal, hogy 13 és fél éven át megbízott, majd megválasztott tisztségviselője voltam az MTA-nak. De nem ilyen szándékkal rögzítettem az első időszak vázlatos történetét, hanem azért, mert nem bízom az utókor rendszerint szelektív és torzító emlékezetében. Tapasztalataim szerint az utókor könnyen felejt, könnyen torzít, könnyen mitizál, az erdélyi különösen. Ezt nagyon jól példázza éppen az akadémiai gondolat és az Akadémia erdélyi története, amelyet szintén fontosnak tartottam leírni a KAB előzményeként.

Nem saját „tetteimet” szeretném tehát megörökíteni, hanem egy nagyon fontos intézmény indulásának korszakát, egy olyan intézményét, amelyet – mintegy jóvátételként – a történelem jobbra fordulása szült. Arra

---

¹ Jelentős sajtóanyagot őríz az interneten Udvardy Frigyes *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1990–2017* (<http://udvardy.adatbank.transindex.ro/?action=nevmutato&nevmutato=P%C3%A9n%20J%C3%A9n%20&kezd=1>), az intézménymutatóban: Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB), a névmutatóban: Péntek János név alatt.

számítottam, hogy ezt itt Erdélyben mindenki örömmel fogadja, és hogy az Akadémia is következetes lesz abban, ami ezzel a döntéssel járt. Nem éppen így történt. Már az elején érzékelhető volt, hogy ebben is megosztottak vagyunk: voltak olyanok, akik ebben is konkurenciát láttak a támogatások elosztásában, a rangban és pozícióban. Olyanok is voltak (és bizonyára vannak), akik tájékozatlanságukban elsősorban az én túlfűtött ambíciómnak tulajdonították egy ilyen akadémiai testület megalakulását. Akkor is és utólag is igazolás volt számomra több hiteles hazai tudós lelkes támogatása, az akadémikusok köréből elsősorban a Jakó Zsigmondé, a Nagy-Tóth Ferencé, a Németh Sándoré, a Péter Mihályé, a Toró Tiboré, az Uray Zoltáné. Ők jól tudták, hogy minden más intézménytől eltérően, mit jelenthet számunkra az Akadémia. Meglepetésemre: a román közvélemény és a Román Akadémia minden ellenkezés nélkül vette tudomásul a KAB megalakulását, sőt a Román Akadémia kolozsvári fiáléja szívélyesen fogadott bennünket. Egyedül a Babeş–Bolyai Tudományegyetem volt tartózkodó a magyar akadémiai státuszok hivatalos elismerésében.

Romániában a KAB ugyan jogilag csak egyesületi státuszt kaphatott, az MTA azzal stabilizálta a meglétét, hogy beiktatta a 2009. április 6-án hatályba lépett, módosított akadémiai törvénybe: „Az Akadémia határon túli területi bizottsága az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága (KAB; működési területe: Románia).” Ezt ma már senki nem vonhatja kétségbe sem Magyarországon, sem Erdélyben, attól pedig bizonyára nem kell tartani, hogy megtorpanás következik be az Akadémia tudománypolitikájában. Ellenkezőleg: a 2014-ben elnökké választott Lovász László gondoskodott róla, hogy a KAB költségvetés tekintetében is előre lépjen, Freund Tamás pedig, az őt követő elnök, szintén tisztában van a Magyarországon kívüliek integrálásának fontosságával. És azok után, hogy megtörtént a magyar állampolgárság kiterjesztése, talán arra is számítani lehet, hogy az Akadémia is megfelelő kompetenciákkal erősíti meg a külső tagságot, a külső köztestületi tagságot és magát a kolozsvári területi bizottságot.² Általában is döntenie kell arról,

---

² A külső tagságot azzal, hogy szavazati joggal ruházza föl, magát a testületet pedig azzal, hogy a tagjelölésben figyelembe veszi az illetékes szakbizottságoknak és a testületnek a jelöltekkel kapcsolatban titkos szavazással kinyilvánított véleményét. A szakbizottságok véleményét az erdélyi akadémiai pályázatok elbírálásában is figyelembe kellene venni (a jelenlegi rendszerben a kuratórium kizárólag magyarországi személyiségekből áll). A külső köztestületi tagsági jelentkezéseket is a magyarországihoz hasonló szűréssel a helyi szakbizottságokra és a KAB-testületre kellene bízni. Mindez biztosítéka lehetne annak, hogy az akadémiai státusz helyi szinten is a reális értékrendet tükrözze és erősítse.

elősegíti-e a „belső” és a „külső” közötti további közeledés folyamatát, vagy pedig állandósul a kettő közötti távolságtartás.

Azt nem állíthatom, hogy teljes tárgyilagossággal írhattam le, amit leírtam. Szubjektív intézménytörténetről van szó a főszereplő szemszögéből. Annyiban távolságtartó lehettem, hogy ezt megelőzően egyetemi oktatóként nem volt szorosabb kötődésem sem az EME-hez, sem az Akadémiához, és életkorban akkor még a két nemzedék, a nagyon idősök és a fiatalabbak között álltam. És bízhattam is magamban, mert az 1990-t követő másfél évtizedben több területen eredményesen alakíthattam a magyar–magyar kapcsolatokat: a tanszéképítésben, az anyanyelvi mozgalom kiterjesztésében, a külső régiók magyar nyelvészeinek hálózatépítésében. 1990–2006 között tanszékvezetőként megváltam egy másik, a szakmai életemhez szorosabban kapcsolódó intézmény átszervezését, nemzedékváltását, az egyetemen a három magyarságtudományi tanszékét. Abban pedig, hogy az előzetesen megválasztott testület nyelvészként éppen engem tüntetett ki bizalmával, amikor 2007. szeptember 28-án elnökévé választott, annak kifejeződését is éreztem, hogy a tagság a kisebbségi kétnyelvűség körülményei között hangsúlyosnak tekintette az Akadémiának a magyar nyelvvel és a tudományok magyarnyelvűségével kapcsolatos közfeladatát.

Bízom benne és ma is bízom, hogy az MTA Kolozsvári Területi Bizottságának létrehozása, az Akadémia hatáskörének kiterjesztése területileg is a kulturális nemzet egészére, ahogy 1825-től 1949-ig működött, nem csupán egy konjunkturális esemény volt, hanem annak felismerése, hogy ez erősíti a magyar tudományosság egészét. És erősíti az erdélyi magyar nyelvközösséget is. Élniük kell az ebből fakadó lehetőségekkel mind az erdélyieknek, mind az anyaországiaknak. Az erdélyieknek azért, mert itt csak ez kölcsönözhet erőt és rangot a szellemi munkának, az anyaországiaknak azért, mert ez az akadémia hatáskörébe vont régió továbbra is termékeny talaja lehet a tehetségnek, mint volt évszázadokon át, amikor olyan szellemi nagyságokat adott a magyarságnak és a világnak, mint Apáczai vagy Bolyai. És az Akadémiának a mostaniak miatt sem kell szégyenkeznie.

Köszönettel tartozom Szikszai Máriának és az általa vezetett kolozsvári Titkárságnak. Ő volt mindvégig a legbiztosabb támaszom, és úgy látom, az utánam következő elnökségeket is ők segítik. Nélküle, nélkülük nem lehetett volna biztosítani a fiatal intézmény stabilitását. Ezért kértem föl ennek

a könyvnek a lektorálására és szerkesztésére is Szikszai Máriát. Köszönettel tartozom a KAB-történet szövegében talán leggyakrabban idézett Tarnóczy Mariann-nak is, aki elnöki megbízatásom ideje alatt az Akadémia részéről a Határon Túli Magyarok Titkársága vezetője volt.

I. Előzmények

Az akadémiai gondolat Erdélyben

Köztudomású, hogy két-három évszázadon át Erdély volt a magyar nyelvűség központja, itt születtek a magyar nyelv és a magyar tudományosság olyan emblemikus személyiségei, mint Apáczai, Pápai Páriz, Kőrösi Csoma Sándor és a Bolyaiak. Ennek kereteit az erdélyi fejedelemség viszonylagos önállósága biztosította. Szerepe volt benne annak is, hogy a fejedelemség dominánsan protestáns volt, főurak vagy az egyház ösztöndíjával peregrináló diákok járták a nyugat-európai (főként protestáns) egyetemeiket. A 17. században a fejedelemségnek és az egyháznak is – mint etnikus egyháznak – a magyar volt a hivatalos nyelve, a református egyház ebben a korban államegyháznak tekinthető (a fejedelmek többsége is ilyen felekezetű volt).³ Az erdélyi magyar nyelvnek a történeti és a regionális értékei a 19. században is, sőt napjainkban is meghatározóak.

A kanonizált magyar művelődéstörténet az anyanyelv fontosságának felismerését és az akadémiai gondolat megfogalmazását közhelyszerűen Bessenyei György nevével kapcsolja össze, a *Magyarsággal* (1778) és az *Egy magyar társaság iránt való jámbor szándékkal* (1790). Az erdélyi gyökerek és törekvések kevésbé (el)ismertek.

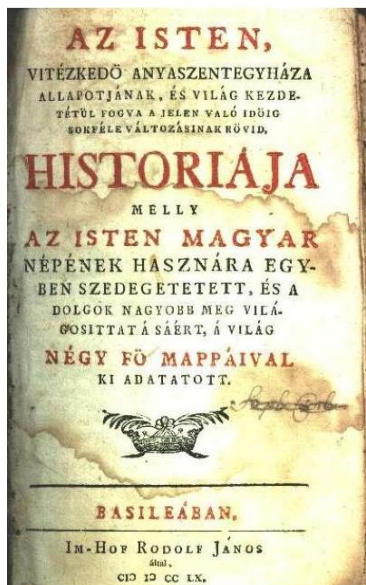
Noha a szaktudomány természetesen tud róla, ritkán hivatkozik Apáczainak a Bessenyeiéhez hasonló gondolataira és szándékaira *Enciklopédiája Előszavából* a 17. századból (1653). A szótárírásban jeleskedő Pápai Páriz Ferenc latin–magyar szótára (*Dictionarium Latino–Hungaricum*, 1708)

Apáczai Csere János:
Magyar Encyclopaedia, 1653

³ Ennek részletesebb kifejtését l. Péntek 2018.

1705-ben kelt előszavában azt a gondolatot fejti ki, hogy más európai nemzetek mintájára a magyaroknak is létre kellene hozniuk egy olyan intézményt, amely a magyar nyelvvel foglalkozik, egy tudós társaságot a francia akadémia mintájára.

Bod Péter *Az Isten vitézkedő anyaszentegyházának históriája*, 1760

b. e. Apáczai Tsere János fáradtságának, aki majd mindenféle Tudományokhoz tartozó szokat Magyarul adott elő, melyben ötet vagy senki, vagy igen kevesen követték. E végre azért igen jó volna tudós emberekből álló *Magyar Társaságot* a Magyar nyelvnek ékesgetésére, mint más Nemzetekben vagy, felállítani.”⁴ És ezt ő már az erdélyi és a magyarországi tudósok közös részvételével képzei el.

Bod Péter közvetlen előkészítője Aranka Györgyék fellépésének. Erdélybe, a Birodalom keleti szögletébe, a felvilágosodás eszméje, az újjítás és megújhodás eszméje két-három évtizedes késéssel érkezett el, noha az erdélyiek közül többen szülőföldjüktől távol már korábban is részt vettek a nyelvi-irodalmi mozgalomban (pl. Baróti Szabó, Barcsay, Báróczi, Szacsvai).

⁴ A szöveget teljes egészében idézi és részletesen elemzi Éder Zoltán Benkő Józseffel kapcsolatban, aki az *Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság* keretében közvetlen folytatója volt Bod Péter törekvéseinek (Éder 1978. 37.).

1793-ban Marosvásárhelyen végül létrejött az akadémiainak is tekinthető intézmény: az *Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság*. Aranka Györgynek erre vonatkozó, *Rajzolat*-ként idézett terve, amely három évvel korábban került az erdélyi országgyűlés elé „egy nagyszabású, mélyen átgondolt [...] művelődési programnak a foglalata, mintegy magasabb szintű summázata azoknak a tudományszervezési elgondolásoknak, melyeket korábban iskolaalapító erdélyi fejedelmek, áldozathozatalra kész főemberek, enciklopédiát, *Athenast* szerző tudós elmék pendítettek meg. // A *Rajzolat* a szellemi erők feladataként két főtárgyat nevez meg: »a nyelv művelését és a nemzet világosítását«...»⁵ Azaz a magyar nyelv és a tudomány művelését.⁶

Aranka György *Rajzolata* (1791)

A Telekiek szerepe az MTA létrejöttében és működésének első időszakában

Noha a nyelvi és nemzeti megújulás 18. század végi és 19. század eleji időszakában a magyarok két külön országban éltek, az Akadémia közös eszmévé vált, a korábbi erdélyi törekvések is ebben az intézményben valósultak meg.⁷ Közvetlen szerepe ebben a Telekiek széki ágának volt. Teleki Józsefnek (1738–1796), az azonos nevű első akadémiai elnök nagyapjának, akit konzervatív szellemű íróként és költőként tartunk számon, három évig az előbbieken idézett Bod Péter volt a nevelője.

Teleki László (1764–1821), az apa, Marosvásárhelyen, Bécsben, Göttingenben tanult, magas közéleti tisztségeket töltött be Erdélyben és Magyarországon. Irodalmi munkássága mellett nyelvészként és tudósként

⁵ Benkő S. 1994: 16.

⁶ Ezt a kérdéskört az Erdélyi Múzeum-Egyesület előzményeként részletesen tárgyalja Szabó T. Attila (Szabó T. 1942).

⁷ Itt és a továbbiakban közvetlenül támaszkodom *A nyelvújítás méltatlanul elfeledett tudós nyelvésze, gróf Teleki József* című dolgozatomra (Péntek 2021).

is jelentős volt a működése: *A magyar nyelv elé mozdításáról buzgó esdek-lései...* (1806) című nyelvészeti munkájában a magyar nyelv múltját és fej-lesztésének módját vizsgálva józan ortológusnak és egyben mérsékelt neo-lógusnak bizonyul. Közvetlenül részt vett a Tudós Társaság előkészítésében és szervezésében. Már korábban is írásban szorgalmazta a Társaság meg-szervezését (*Über Einrichtung einer gelehrten Gesellschaft in Ungarn*, 1810), majd elnökként ő vezette a Társaság előkészítő bizottságát. Fia közvet-lenül követte őt mind nyelvészeti munkásságával, mind az Akadémia körüli ténykedésében. Így lett aztán ifjabb Teleki József 1830-ban a Magyar Tudós Társaság első elnöke is (Széchenyi a „másodelnöki” tisztséget töltötte be).⁸

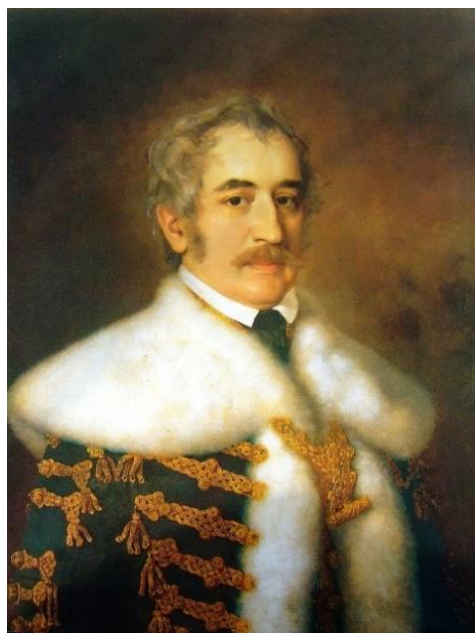
Teleki László (1764–1821)

Über Einrichtung einer gelehrten Gesellschaft in Ungarn, 1810

Maga **gróf széki Teleki József** (1790. okt. 24. – 1855. febr. 15.) Ko-lozsváron, Pesten és Göttingenben tanult. 1799-ig a család Kolozsváron élt. A Magyar Tudós Társaság, majd a Magyar Tudományos Akadémia szerve-zője és első elnöke (1825 és 1855 között), 1842–1848 között Erdély kor-mányszója, 1848. június 18-án Kolozsváron ő hirdeti ki a jobbágytörvényt.

⁸ Mint ismeretes, a Tudós Társaság csak 1840-ben vette föl a Magyar Tudományos Akadé-mia nevet.

Teleki József (1790–1855)

A Teleki-palota Kolozsváron
(a Kogălniceanu – Farkas u. és az
Oberth – Minorita u. sarkán)

A nyelvújítás viharos, sokszereplős „háborújában” meglepő volt, hogy a két legérettebb, legkiegyensúlyozottabb munkával egy nyelvészként, íróként addig jószerivel ismeretlen fiatalember tűnt föl 1820-21-ben. Teleki József a Marczibányi Intézet által 1817. november 23-án az 1815., 1816. és 1817. évre visszamenőleg meghirdetett pályakérdései közül kettőnek a kidolgozására vállalkozott. Az 1816. évre készült *A magyar nyelvnek tökéletesítése új szavak és új szóllás-módok által*, az 1817. évre az *Egy tökéletes magyar szótár elrendeltetése, készítése módja*. Az eredményeket 1820. március 23-án hirdették ki, az általa elnyert pályadíjakat Teleki személyesen a nádortól, József Antal főhercegtől vehette át. A jutalmazott pályaműveket 1821-ben Pesten adták ki két kötetben, Horvát István gondozásában: *Jutalom feleletek a magyar nyelvről a Magyar Nemzeti Museum 1815., 1816., 1817. esztendei kérdéseire*.⁹ Mindazok a jeles tudósok, akik rászánták magukat Teleki dolgozatainak tanulmányozására – olyan nevesek,

⁹ I. és II. KÖTET. Kiadta HORVÁT ISTVÁN, A' Széchényi Országos Könyvtár Örzője 'a' Magyar Nemzeti Museum mellett. Pesten, Ns. Trattner János Tamás ' betűível. 1821.

mint Csúry Bálint, Tolnai Vilmos, Gáldi László, Balázs János, Éder Zoltán, legújabbán Békés Verára is hivatkozva Sándor Klára¹⁰ – a kor legfontosabb magyar nyelvészeti munkáiként értékelik őket.

Mindkét pályamunkájának az a végkövetkeztetése, hogy a magyar nyelv tökéletesítésének, illetve egy tökéletes szótár elkészítésének legfőbb feltétele egy tudós társaság létrehozása. Első pályamunkájának záró részében úgy értékeli, hogy a nyelvvel kapcsolatos tudományos egyeztetést és egyességet csak tudós társaság keretében lehetne megteremteni egy tökéletes szótár birtokában: „De minden eddig előszámlált módok között egyik sem mozdítja elő az újítások *foganatosságát* olly nagyon, mint a *tudósok, a nyelv* mívelését buzgón óhajtó *tudósok* között való *eggyesség*. Ha vólna egy *Királyi Tudós Társaságunk*, mint más számtalan Nemzeteknek, melly a tudományok különböző ágazatainak terjesztése mellett, nyelvünk további pallérozásán is munkálkodhatna” (I, 334).¹¹ A szótári terv megvalósításába be kíván vonni minden korabeli magyar tudóst, és nemcsak a nyelvészeket, hanem mindazokat, „kik hazánkat akármelly tárgyról készült derék *munkáikkal* megajándékozván, *nyelvünknek állapos esmeretségéről* bizonytságot tettek ...” (II, 60), a tudósoknak ez a köre lehetne az alapja a létrehozandó tudós társaságnak. A francia akadémiaira hivatkozik: „A *frantzia Akadémia*, melly *némelly egyes tudósok* összegyűléséből eredett, és későbbre nyerte meg az *uralkodás* helybenhagyását, *legelső kötelességének* tartotta egy tökéletes szótárnak kidolgozását, mellyben annak *minden tagjai* részt vettek. Miért ne várhatnánk mi hasonlót ezen küldöttségtől, melly mindjárt eleintén szeretett *Nádor Ispányunk*, a hazánknak egyik *legnevezetesebb megyéje* által neveztetett ki a nyelvünkbe kijött könyvek *megítélésére*, a magyar nyelvet tárgyazó *jutalom kérdések feltételére*, és így *nyelvünk míveltetésének előmozdítására?*” (II, 67). Ez az elvárás valósult meg 1825-ben a Tudós Társaság megalakulásával.

A Tudós Társaság és az Akadémia létrejöttének körülményei jól ismertek. Talán mert ebben a kérdésben közös volt a magyarországiak és az erdélyiek szándéka, talán azért is, mert az alapításban résztvevő főurak birtokaik

---

¹⁰ Sándor 2014: 32.

¹¹ 2020-ban hasonmás-kiadásban jelentette meg az MTA Könyvtár és Informatikai Központ: „*Anyanyelvünk pallérozása*”. Teleki József, az ismeretlen nyelvújító, szerk. Szabó Ádám. (Péntek János bevezető tanulmányával). Az itt hivatkozott lapszámok erre a kiadásra vonatkoznak.

révén mindkét „hazában” otthon érezték magukat, az Akadémia történetét bemutató munkák az erdélyiek jelenlétére kevés figyelmet fordítanak. Erre egyébként bizonyára akkor is érzékenyebbek lehettek az erdélyiek, mint a magyarországiak. Mint közismert, 1825. november 3-án a pozsonyi országgyűlésen Széchenyi István volt az, aki birtokainak egyévi jövedelmét az Akadémia alapítására felajánlotta, társult hozzá Vay Ábrahám, gr. Andrássy György és gr. Károlyi György, hogy az 1827. évi XI. törvény szerint: „Az önkéntes és szabad adakozással összeszedett tőke vagyomból Tudós Társaság, vagyis Magyar Akadémia állíttassék fel.”¹² Teleki József családjának 30 000 kötetes könyvgyűjteményének felajánlásával a későbbi MTA Könyvtárának alapját vetette meg, családjának kézirat- és éremgyűjteményét is az MTA-nak adományozta, testvéreivel 10 ezer koronával járult hozzá az alapításhoz.¹³

Azonban a Magyar Tudós Társaság (majd a Magyar Tudományos Akadémia) nem a semmiből született Széchenyi és mások felajánlásaival. Mint láttuk, jóval korábbi volt a felismerése, majd egyre inkább a sürgetése annak, hogy szükség van egy akadémiai társaságra, sőt éppen a Telekiek révén a Társaság programjának kidolgozására is sor került, amelyben – a külföldi mintákat is követve – a magyar nyelv tökéletesítése és a tudományok anyanyelvű művelése kerül a középpontba. Az nem kétséges, hogy csak tőlük eredhet *A Magyar Tudós Társaság rendszabályainak* jól ismert 1. és 2. cikke: „1. A magyar tudós társaság a tudományok és szép művészetek minden nemeiben a nemzeti nyelv kimíveltetésén igyekszik egyedül. 2. A hazai nyelvet egész gonddal csinosabbá és gazdagabbá fogja tenni.” Ma is ez az Akadémia egyik közfeladata: segíti a magyar nyelv megőrzését és korszerűsítését, valamint a tudományok magyar nyelven történő művelését.¹⁴ Széchenyi felajánlása tehát a megvalósítás anyagi feltételeit teremtette meg az intézmény úgyszólván kész tervének, amelynek kidolgozása elsősorban a két

---

¹² Maga József nádor is 10 ezer forintot ajánlott fel a Tudós Társaság céljaira.

¹³ A családi könyvtáron kívül Teleki 1850-ben saját könyvtárát is az Akadémiának ajándékozta.

¹⁴ Az Akadémiának a magyar nyelv vonatkozásában ma kettős feladata van: az egyik továbbra is a szaknyelvek, terminológiák anyanyelvűsítése, a másik a magyar szaknyelvek megtartása, mivel, mint korábban írtam: „Most úgy tűnik, a fordítottját éljük át annak, amit Apáczai érzett annak idején. Azt tudniillik, hogy naggyá csak más nyelven válhat a nemzet, a sajátján már nem.” (Péntek 2004: 242). Mindez különösen megnöveli a magyar tudományosság határon túli művelőinek felelősségét.

Teleki személyéhez kapcsolódik.¹⁵ És az sem lényegtelen, amire szintén nagyon ritkán történik utalás, hogy ez közös törekvése volt az akkori két „magyar hazának”.

1827. november 30-án a nádor kinevezte azt a bizottságot, amelynek a felállítandó Akadémia alapszabályai és szervezete tervét kellett kidolgoznia. Ennek a bizottságnak (választmány) az elnökévé Teleki Józsefet jelölte. Szintén a nádor nevezte meg a bizottság tagjait: a négy alapítón kívül még további 22-t. A bizottságot az elnök 1828. március 11-re hívta össze, hogy aztán március 15-től április 17-ig huszonegy ülésen tárgyalják a szervezet és alapszabályok terveit. A Tudós Társaság 1830-ban kezdhetette meg tényleges működését, miután az uralkodó elfogadta az alapszabályokat. A Tudós Társaság igazgatósága november 17-én tarthatta meg első ülését Pozsonyban. Elnökké Teleki Józsefet, alelnökké Széchenyi Istvánt választották, kinevezték a Társaság első 23 rendes tagját. Kazinczy is közöttük volt a történeti osztályba sorolva. Első közgyűlését 1831. február 4-én tartotta, szervezeti szabályzatát *A magyar tudós társaság alaprajza és rendszabásai* címen közzölte (Pest, 1831).

Ezekben a szövegekben nincs egyetlen magyarázó utalás sem arra, miért éppen Teleki József lett az alapító testületek, majd az Akadémia elnöke, és mi indokolhatta azt, hogy haláláig ő tölthette be ezt a tisztséget. Arra lehetne gondolni, találmra esett rá a választás, és hogy ezek a tisztségek csupán szimbolikusak voltak, bárki betölthette őket, vagy akár gyanúsak is tűnhetne, hogy ilyen mértékben bírta a nádor, majd a tagság bizalmát. Említettük, hogy 1820. március 23-án ugyanaz a nádor adta át a Martzibányi Intézet pályadíjait, aki hét évvel később elnöknek jelölte a szabályzatot előkészítő bizottságba. A kortársak számára is – sokkal inkább, mint a maiak számára – ismert volt Teleki László és fia szakmai munkássága és következetes erőfeszítése, amellyel előkészítették a Tudós Társaság megalakulását. Teleki Józsefnél nem volt senki alkalmasabb, elkötelezettebb ezekre a tisztségekre.

---

¹⁵ A Telekiektől eltérően – mint köztudott – Széchenyi nem is volt egészen tisztában azzal, hogy mi is az, amire jelentős adományát felajánlotta. 1849-es visszaemlékezésében egyértelműen fogalmaz egykori motivációjáról: „Az én eszemben az ő [Seilern-Anspang Crescence] elcsábítása járt. Ő testileg ellenállt, de a lelkét magamévá tettem, mert ő az egész világon engem szeretett a legjobban. Hogy egészen megnyerhessem, ráléptem a hazafiság mezejére, 24 szónál nem tudtam többet magyarul, azt is rosszul, de ellenzékinek léptem föl a mágnástáblán, s 60 ezer forintot ajánlottam föl, hogy mire, azt igazában nem is tudom tisztán, de magyar nyelvészeti akadémia lett belőle.”

A Tudós Társágnak az ő vezetésével kidolgozott szabályzatában föllelhetők a két nyelvészeti értekezésében kifejtett elvei. Az ő személye kapcsolja össze az Akadémiát a nyelvújítással.¹⁶

Az 1830-as években valóban a magyar nyelv „kiteljesítése” volt a Tudós Társaság fő tárgya: nyelvtanítás oktatási céllal, a helyesírás szabályozása, szótárszerkesztés, a szaknyelvek, a tudományos nyelv magyarítása stb. Ebben még nagy íróink, Vörösmarty és Arany János is szorgalmasan közreműködtek. Teleki József – Széchenyitől eltérően, aki az Akadémiának „nyelvművelő” szerepet szánt – a magyar nyelv használatának kiterjesztését, felemelését is fontosnak tartotta. Ennek legvilágosabban az Akadémia 1843. évi nyilvános közgyűlésén, október 8-án, a pesti vármegyeház dísztermében adott hangot, nagy publikum jelenlétében. Többek között ezt mondta: „Csak az verhet a nemzetben mély gyökeret, csak az emeli azt egészében, csak az szűnik meg múltékony lenni, mi annak önállását biztosítja, mi annak nemzetiségét gyarapítja, mi annak nyelvvel vérebe megy által. Önállás, nemzetiség és nemzeti nyelv nélkül még nemzet nem vergődhetett nagyobb fényre.” Ennek alapján joggal feltételezhető, hogy – jogi képzettségénél fogva is – Telekinek közvetlen szerepe volt az „a magyar nyelv és nemzetiségről” szóló 1844. évi (nov. 13-i) II. törvénycikk előkészítésében és elfogadtatásában. Ez a törvény szabadította ki a maga kilenc cikkelyével a magyar nyelvet több évszázados alárendelt helyzetéből, szentesítette egyenrangúságát a némettel és más európai nyelvekkel. Az pedig végképp nem lehet kétséges, hogy kormányzóként szerepe volt abban, hogy az erdélyi diéta követte a magyar országgyűlés példáját, és 1847 augusztusában szintén törvényt fogadott el a magyar nyelv hivatali használatáról, a szászokra való tekintettel lényeges engedményekkel a német nyelv használatában.¹⁷

Erdélyiek az MTA keretében Trianon előtt és után

2009-ben az EME 150 éves évfordulója alkalmából (2009) több tudománytörténeti tanulmány jelent meg, de ezek – érthetően – nem érintették

---

¹⁶ A létrejövő Tudós Társasággal kapcsolatos, majd akadémiai elnöki megbízatásában tehát elsősorban fiatalkori nyelvészeti munkásságának volt szerepe, kisebb mértékben jogi végzettségének és még kevésbé későbbi történettudományi munkásságának. Ezekre nézve l. Hamza 2018.

¹⁷ Péntek–Benő 2020: 49.

az MTA és Erdély viszonyát. Azért érthetően, mert az Erdélyi Múzeum-Egyesület létrejötte sajátosan erdélyi történet, egyike azoknak az engedelmeknek, amelyeket Bécs az abszolutizmus utolsó éveiben tett a magyaroknak és a románoknak.¹⁸ Az EME független volt az Akadémiától, illetve csak abban a tekintetben volt vele kapcsolata, hogy tagjai között voltak olyanok is, természetesen, akik az MTA-nak is tagjai voltak. Ez a kérdés a Magyar Tudományos Akadémia történetét tárgyaló munkákban is jórészt elsikkad. Lehet ezt jóhiszeműen úgy értelmezni, hogy az MTA „magyar” jelzőjét soha senki nem értelmezte csak „magyarországi”-ként, hiszen pl. Apáczai, Kőrösi Csoma Sándor vagy Bolyai János¹⁹ folyamatosan a magyar tudomány emblematikusként emlegetett, idézett és ünnepelt személyiségei. De az sem alaptalan feltételezés, hogy – némi intézménytörténeti amnéziával – a maiak természetesen történetileg is csak magyarországinak tekintik. Ennek az amnéziának leginkább az az alapja, hogy 1949-ben az Akadémiát szervezetileg is az országhoz, az ország határaihoz igazították, arra szűkítették.

Az intézmény története azonban másról, az erdélyiek közvetlen részvételéről tanúskodik: az MTA jelen volt az akkor is külön álló Erdélyben is, az erdélyiek pedig ugyanúgy tagjai voltak az Akadémiának, mint a magyarországiak. Az Akadémia első elnöke – mint láttuk – az a gróf széki Teleki József volt, aki itt kezdte iskoláit Kolozsváron, háza is itt állt a Farkas utca és a Minorita utca sarkán, 1848-ban és az azt megelőző 6 évben kormányzója is volt Erdélynek. Az MTA közel két évszázados történetének első négy évtizedében az akkor is két haza tudósai együtt voltak az Akadémia keretében, mai szemmel úgy is értelmezhetjük, hogy az alapító és alelnök Széchenyi

---

¹⁸ Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1859-es alapításával kapcsolatban el szokás hallgatni azt a tényt, hogy az abszolutizmus korában ennek engedélyezése nem csak az erdélyi magyaroknak tett kivételes engedély, kegy volt, hanem az erdélyi birodalmi politika kiegyensúlyozása is, hiszen az erdélyi szászoknak már 1840-től volt hasonló egyesületük (Verein für Siebenbürgische Landeskunde), és 1861-ben szebeni központtal a románok is létrehozhatták az ASTRA-t (Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Populară Română). – Egyébként nem érdektelen annak megemlézése, hogy a szászok ellenkezése hiúsította meg annak a határozatnak a megvalósulását, amelyet az erdélyi országgyűlés már 1842. december 23-án hozott egy múzeum megalapítására Kolozsváron. (Szabó T. 1942: 18–21)

¹⁹ Az elmúlt évek erdélyi tudományünnepi rendezvényein többször utaltam rá, hogy a november 3-i dátum nemcsak az Akadémia alapításának (intézménytörténeti) évfordulója, hanem annak is, hogy Bolyai János két évvel korábban, 1823. november 3-án édesapjának írott levele a tudománytörténet kiemelkedő évfordulója.

István Magyarországot, az elnök és könyvtáralapító Teleki József szimbolikusan Erdélyt képviselte. Erről a korszakról, a reformkorról némi ma is érvényes tanulsággal állapítja meg az *Erdély története*: „A Magyar Tudományos Akadémia felbecsülhetetlenül sokat tett a tudományművelők egyéni elszigeteltségének feloldása érdekében. 1832-ben 70 tagja közül 9 volt erdélyi, 1847-ben 170 közül 22.”²⁰ 1867 után, a következő négy évtizedben ugyanannak az országnak a polgáraiként voltak tagjai az erdélyiek is az Akadémiának, de 1920 után is még gyakorlatilag 1949-ig. Ezt követte a négy évtizedes karantén, amikor az erdélyiek már sehova sem tartozhattak.

Az MTA Házsongárdi temetőben nyugvó tagjainak emléktáblája

Ennek a közös, majd elkülönülő létnek a bizonyága és mementója az a sötét márványtábla a Házsongárdi temetőben, amely az itt nyugvó 43 akadémikus nevét örökíti meg a Bölöni Farkas Sándorétól (1842) a Maros Dezsőéig (2011). Közöttük több akadémiai tisztségviselő nevét is olvashatjuk, olyanokét, mint a valamikori „másodelnök”, orientalista osdolai gróf Kuún Géza.

²⁰ Miskolczy 1986: 1258.

A közeledés és az integrálás lépései 1990 után

1988-ban a változás előjele volt, hogy az MTA két tiszteleti tagot választott a Kárpát-medencei térségből. „1989-ben Glatz Ferenc művelődési miniszter bejelentette, hogy a kultúrpolitikát kultúrnemzeti alapon gyakorolja és megnyitja a magyarországi kulturális-tudományos-oktatási intézményeket a határon túli magyarság előtt.”²¹

1990 után aztán három olyan, egymástól viszonylag független, konvergens folyamat indult el, amelynek szerepe volt a romániai Területi Bizottság létrejöttében. Az egyik az a töretlen vonal, amely áthúzódik az 1990 utáni akadémiai ciklusokon: Kosáry Domokos, Glatz Ferenc, Vizi E. Szilveszter elnökként egyaránt a magyar tudományosság integrációját képviselte a kulturális nemzet keretében²². „A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény a 2009. évi módosítások során a közfeladatok sorába emelte a határon túli magyar tudományosság ügyét a következő megfogalmazásban: az MTA »kapcsolatot tart a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú tudományos kutatások művelőivel, támogatja a határon túli tudományosságot«”²³. Ennek fontos lépése volt a külső tagság státuszának létrehozása 1990-ben²⁴, majd később, Glatz Ferenc elnöki mandátuma idején, a köztestületi tagság kiterjesztése (2000)²⁵, 1996-ban a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB), 1999-ben a hozzá rendelt Határon Túli Magyarok Titkársága (MTA HTMT) létrehozása, a határon túli fiatalokat is befogadó Bolyai Kutatási Ösztöndíj, kutatási támogatás, a Domus Program (1997) és az Abonyi utcai ház (1999), amely otthonává lett azoknak, akik Budapesten kutatási céllal tartózkodnak vagy szakmai tudásukat bővítik. 2001-ben az MTA kezdeményezésére és támogatásával magyar nyelvi kutatóállomások alakultak a külső

---

²¹ Görömbei 2008: 9.

²² Tudomásom szerint az fel sem merült, hogy – mintegy restitúcióként – ez az integrálás radikálisan történjék az 1949-ben megszüntetett státusz visszaállításával.

²³ Tarnóczy 2016: 35.

²⁴ „1949 és 1964 között már volt »külső tag« kategória külföldiek számára, származástól függetlenül, s mindösszesen hat ide tartozó taggal.” (Tarnóczy 2016: 39.)

²⁵ Sajnos a későbbiekben nem sikerült elejét venni annak, hogy a nyilvánosságban ne keveredjen a kettő, ugyanis többen az érintettek közül maguk kezdték el címként használni a külső köztestületi tagságot. Ennek is szerepe volt például abban, hogy a kolozsvári egyetem magát a külső tagságot sem ismerte el.

régiókban.²⁶ A Magyarország határain kívül élő magyar tudósok eredményeinek elismerésére az MTA Arany János nevével fémjelzett érmet (2002) és díjat (2004) hozott létre²⁷, ez utóbbit három kategóriában, odaítélésüket szintén az MTK EB-re bízta. 2004-ben az MTA vezetősége kellő méltanyossággal döntött a Kárpát-medencei külső tagok honoráriumáról, és ezt az akkori magyarországi minimálbér szintjén határozta meg (ez változatlan maradt, 2013-tól pedig adókötelessé vált). A 2006. évi májusi közgyűlés a tagválasztási szabályzatot módosította úgy, hogy a külső tagok is megkapták a jogot új tagok jelölésére (az ő jelölésüket két magyarországi akadémikusnak kell megerősítenie).

Az MTK EB első elnöke Berényi Dénes akadémikus volt. Az ő személye és a földrajzi közelség is bizonyára közrejátszott abban, hogy 1996-tól a Debreceni Akadémiai Bizottság (DAB) lett a külhoni szakmai műhelyek rendszeres találkozóinak színhelye. Debrecen így vált az Akadémia másodlagos központjává a Kárpát-medencei magyar tudományosság szervezésében. 2002-ben az MTK EB először tartott kihelyezett ülést az országhatáron kívül, Nagyváradon. A DAB-nak mint másodlagos központnak a működése 2006-ban sem szakadt meg, amikor Berényi Dénest a szintén debreceni Görömbei András akadémikus váltotta az EB elnöki székében. A Bizottság következő elnöke Kocsis Károly akadémikus.

A másik olyan folyamat, amelynek döntő szerepe volt a KAB elindulásában, az erdélyi magyar társadalomban zajlott. Az előbbieken már utaltunk rá, hogy az intézményesülés általános lázában látványos volt a szakmai csoportok intézményesülése. Mindezekben a szerveződésekben sokféle

Berényi Dénes akadémikus
(1928–2012)
az MTA MTK EB első elnöke

²⁶ Péntek 2006. A virtuálisnak tekinthető kutatóállomások fokozatosan kiterjedtek minden régióra, hálózattá szerveződtek Termini néven, majd Magyarországon bejegyzett egyesületeket is létrehozták. Ennek részleteiről l. Benő–Péntek (szerk.) 2011.

²⁷ Ez a nemes szándék ellenére azt is eredményezte, hogy az Akadémia a határon túliak elismerésére az értékek különálló, csak egymás viszonyításában érvényes kategóriáját hozta létre.

szándék érvényesült. A szakmai együttműködés és képviselet teljesen érthető igénye mellett szerepet játszott bennük az is, hogy így lehetett pályázni támogatásokra. 1990-ben az elsők között alakult újjá az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME), jogfolytonosságát érvényesítendő megőrizte eredeti működési szabályzatát, belső struktúráját. Létrejöttek a nagy szakmai egyesületek (orvosi és gyógyszerészeti, műszaki, közgazdasági, néprajzi, szociológiai, művészettörténeti, matematikai, biológiai, fizikai stb.), mellettük kisebb regionális szakmai csoportosulások. Folyamatosan erősítette a Magyar Tudományos Akadémia presztízsét az a tapasztalat, hogy csak az akadémiai pályázati támogatások voltak mentesek a politikai érdektől és befolyásolástól. Közben alig változott az itthoni mellőzés: elmaradt a Román Akadémia (RA)²⁸ nyitása azok irányába, akik magyarként képviselték tudományágukat az ország területén, folytatódott a magyar személyzet kiszorulása, kiszorítása a romániai akadémiai intézetekből, könyvtárakból, az állami felsőoktatási intézményekben sem jutottak kellő kutatási támogatáshoz a magyar oktatók.

Harmadik folyamatként: a helyi történések háttérében haladt előre az európai integráció, a nyitások és a kapcsolatok, amelyek a tudomány művelésében alapvető fontosságúak. 2004-ben megvalósult Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz, 2006-ban pedig már bizonyosra lehetett venni, hogy 2007-től megtörténik Románia csatlakozása is.

A 2004-es akadémiai választások nyomán a romániai magyar külső tagok száma 17-re emelkedett, a Román Akadémiának akkor 3 magyar nemzetiségű tagja volt. Ebben a grémiumban és az EME akkori vezetőiben érlelődött meg az a szándék, hogy a magyarországi területi bizottságok mintájára testületté szerveződjenek. Ez meg is valósult 2004. szeptember 14-én azzal, hogy az említettek létrehozták az Erdélyi Múzeum-Egyesület Magyar Akadémiai Testületét, elfogadták annak Szervezeti Szabályzatát és megválasztották a vezetőit.

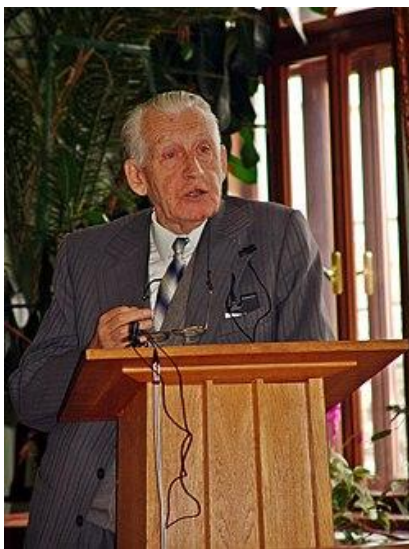
Csetri Elek lett a testület elnöke, Péntek János az alelnöke, Uray Zoltán a titkára, a tervezett Klub alelnöke pedig Gyenge Csaba. Az elképzelés az volt, hogy az akadémikusok köre kiegészül az MTA romániai közttestületi tagjainak egy-egy képviselőjével az EME szakosztályaiból. A Szervezeti

---

²⁸ A Román Akadémiát tévesen szokták Román Tudományos Akadémiaként említeni, az RA-nak ugyanis a Francia Akadémia mintájára nemcsak tudósok, hanem írók és művészek is tagjai.

Szabályzatban megfogalmazott célok és feladatok között első helyen az állt, hogy a testület „Ösztönzi és támogatja a romániai magyar nemzeti közösség érdekeit is szem előtt tartó tudományos megismerést, tudományművelést, az elfogulatlan véleménynyilvánítást.”

A szakmai, intézményi kapcsolatokat is traumaként érte a 2004. december 5-i magyarországi népszavazás eredménye, általános bizalmatlanságot szült, megrendítette a magyar–magyar szolidaritásba és integrációba vetett hitet, a hozzá fűzött reményeket. Ennek is szerepe volt abban, hogy az Akadémiai Testület 2005. jan. 21-én 10 pontból álló Állásfoglalást fogadott el és tett közzé „a romániai magyarság sorskérdéseiben”, amely „elsősorban a tudomány, az oktatás és a művelődés alapvető kérdéseire irányult”. Mivel ennek a Csetri Elek elnök és Péntek János alelnök által aláírt dokumentumnak a maga idejében sem volt kellő publicitása, és az érvényességét sem veszítette el teljes egészében, nem tartjuk feleslegesnek, hogy felidézzük mind a 10 pontját.

Csetri Elek akadémikus
(1924–2010)

A Testület szükségesnek tartja a következőket:

- 1. a pártpolitikán felülemelkedve az összmagyarság eszmei és erkölcsi megerősítését, megrendült identitástudatának megszilárdítását a kulturális nemzeti összetartozás alapján;*
- 2. a romániai magyarság érdekeinek határozott képviselését és érvényesítését nem általános kisebbségi kérdésként, hanem a magyar nemzeti közösség sajátos, jogos igényeként;*
- 3. az anyanyelv törvényesen garantált, korlátozás és hátrányos megkülönböztetés nélküli használatát az oktatásban, a tudományos képzésben és a tudományművelésben, a kultúra és a társadalmi élet minden területén;*
- 4. a jogállamiság és az igazságosság alapján az államosított egyházi, közösségi és magánjavak maradéktalan visszaadását; ez elszegényedett közösségünk felemelkedésének egyik feltétele;*

5. *adott történelmi, demográfiai és művelődési helyzetünknek megfelelően a kulturális és regionális autonómia következetes képviselését és maradéktalan megvalósítását;*
6. *a kulturális autonómia keretében a magyar nyelvű oktatási intézményhálózat megerősítését (a Bolyai Tudományegyetem visszaállítását és a felsőoktatás más intézményeinek kiépítését), az oktatási és a művelődési minisztérium szakmai képviselésének biztosítását, közoktatási szakmai háttér intézet létrehozását (Kolozsváron), az oktatásirányítás és -felügyelet biztosítását;*
7. *pártpolitikától független, demokratikus alapon működő romániai magyar Tudományos Tanács, Felsőoktatási Tanács és Művelődési Tanács létrehozását a működésükhöz szükséges törvényes hatáskörrel;*
8. *ifjúságunk létalapjának és családalapításának erkölcsi és anyagi elősegítését a negatív demográfiai helyzet megfordítására; annak biztosítását, hogy a fiatal magyar szakemberek legalább az állami és önkormányzati érdekeltségű erdélyi szakmai intézményekben, hivatalokban képzettségüknek megfelelően, hátrányos megkülönböztetés nélkül helyezkedhessenek el;*
9. *közösségi irányultságú, pártpolitikától független magyar nyelvű rádió- és televízióhálózat kiépítését;*
10. *a gyümölcsöző együttműködés érdekében hatékony magyar–román párbeszédet a Magyar Tudományos Akadémia és a Román Akadémia vezetőinek és tagjainak bevonásával.*

Ezzel egyidőben a Testület levelet intézett Vizi E. Szilveszterhez, az MTA elnökéhez, kinyilvánítva azt, hogy a folyamatosan változó politikai konjunktúrákban „*csak az Akadémia elnöksége, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság lehet a záloga annak, hogy az elindult folyamatok folytatódjanak, hogy a külső régiók magyar kutatói és tudományos műhelyei a saját közösségükben és a magyar tudományosság egészében végzett munkájuk szerint részesüljenek szakmai elismerésben és támogatásban, és annak is, hogy bekapcsolódhassanak a tudomány magyar és nemzetközi kapcsolatrendszerébe.*”

II. Az MTA területi kiterjesztésére vonatkozó döntés és a szervezés időszaka (2006. október – 2008. június 17.)

Az MTA határozata, a választás előkészítése

A Magyar Tudományos Akadémia 2006. októberi rendkívüli közgyűlése elé benyújtott előterjesztés alapján határozat született arról, hogy 2007. január 1-től bővüljön ki az Akadémia Ügyrendje az MTA kolozsvári területi bizottságával. Ez azt jelentette, hogy az MTA a Romániában élő külső tagjai és köztestületi tagjai révén intézményesen is kiterjeszti a hatáskörét a legnagyobb külső régióra, és a magyarországiakhoz hasonló területi bizottságot hoz létre Kolozsvár központtal, azaz, hogy létrehozza a Kolozsvári Akadémiai Bizottságot (a KAB-ot). Az MTA elnöke ekkor Vizi E. Szilveszter volt, alelnökei Hámori József, Marosi Ernő, Kroó Norbert, főtitkára Meskó Attila, főtitkárhelyettese Pléh Csaba, az Elnökségi Titkárság vezetője Pannonhalmi Kálmán, a Határon Túli Magyarok Titkárságának vezetője Tarnóczy Mariann. A döntésben kétségtelenül szerepe lehetett a két évvel korábban megalakult Romániai Magyar Akadémiai Testületnek, amelynek létéről tudott az MTA elnöksége. A 2006-os májusi akadémiai közgyűlést követően, május 20-án Egyed Ákos azt nyilatkozta a kolozsvári Szabadságnak, hogy „Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke felkérte az EME-t, hogy 2007. január 1-től lássa el az Akadémia első határon túli területi bizottsági funkcióját.”²⁹ Az MTA október 30-i

Vizi E. Szilveszter akadémikus,
2002–2008 között az MTA elnöke

---

²⁹ Papp 2006.

közgyűlésén már kolozsvári területi bizottságként vette Ügyrendjébe a 2004-ben megalakult akadémiai testületet.³⁰ Arról nincs tudomásom, hogy erdélyi külső tagok jelen voltak-e az októberi rendkívüli közgyűlésen (nem emlékszem, hogy magam külső tagként meghívást kaptam volna).

Meglepő volt a döntés, és számomra megráztató volt az a 2007. február 19-i felkérés, amelyet az MTA elnökének, Vizi E. Szilveszternek, és az EME elnökének, Egyed Ákosnak az aláírásával kaptam meg, hogy a Választási Bizottság elnökeként vállalam el a választás megszervezését.³¹ Feltételezésem szerint ebben Görömbei Andrásnak volt közvetlen szerepe, akkor ugyanis már ő volt az MTK EB elnöke. Az előző elnökkel, Berényi Dénes atomfizikussal is nagyon jó volt a kapcsolatunk, már a kezdetektől meghívott (előbb tanácskozási joggal) az Elnöki Bizottságba. Görömbei Andrással azonban emberileg és szakmailag is közelebbről ismertük egymást (nemcsak a debreceni egyetemről, ahol én gyakran megfordultam, hanem pl. az Anyanyelvi Konferenciából vagy a Nemzetközi Magyar Filológia Társaságból, amelyeknek 1996-tól erdélyi alelnöke voltam). A Választási Bizottság további felkért tagjai voltak: Benkő Samu, Biró Zoltán, Dávid László és Egyed Ákos, az MTA Elnökségét Hámori József alelnök képviselte a Bizottságban. Közben az Akadémián is egyeztető tanácskozást tartottak a magyarországi területi bizottságok vezetőivel, és a magyarországi területi bizottságoknak az MTK EB keretében – mint kiderült: rendszeres – év eleji ülésére mi is meghívást kaptunk Egyed Ákossal. A területi bizottságok akkori vezetői: Lipták András (DAB), Lakatos István (MAB), Szolcsányi János (PAB), Telegdy Gyula (SZAB), Mészáros Ernő (VEAB). Mint az akkor készült *Emlékeztető* rögzítette: „(1) Görömbei András akadémikus üdvözölte a megjelenteket, külön köszöntötte Egyed Ákost és Péntek Jánost (Kolozsvár), akik a Kolozsvári Akadémiai Bizottság képviselőjében először vettek részt az ülésen. (2) A nap délelőttije során tartották tanácskozásukat a területi bizottságok »Az akadémiai reformfolyamat és a területi bizottságok« témában, melyen szintén részt vettek már a kolozsvári kollégák. A jövőben kívánatos lenne, ha a KAB képviselőinek

---

³⁰ <http://www.matud.iif.hu/06dec/11.html>

³¹ Ismerve az akadémiai választások szigorú szabályozottságát és titkosságát, ennek végkiemenetelére senki nem számíthatott, arra semmiképpen nem, hogy a további szervezésre is én kapok megbízatást.

módjában állna, az egyes területi bizottságokkal közvetlenül is megismerkedni, hozzájuk ellátogatni, velük ily módon is felvenni a kapcsolatot. ”

Február 20-i keltezéssel Hámori József alelnök, a VB tagja írt levelet a közel 400 romániai köztestületi tagnak, amelyben részletesen kifejtette a szervezés célját és menetét. A szöveg mint alapidokumentum vált fontossá a továbbiakban, ezért teljes egészében közlöm:

Tisztelt köztestületi tagunk, kedves Kollégám!

Mint ismeretes, a Magyar Tudományos Akadémia 2006. októberi közgyűlése életre hívta az Akadémia hatodik területi bizottságát, a Kolozsvári Akadémiai Bizottságot (KAB). A KAB tevékenysége az MTA romániai köztestületére, valamint a romániai magyar tudományosság területén értékes elméleti és gyakorlati tevékenységet folytató, tudományos fokozattal nem rendelkező, magukat magyarnak (is) valló, a magyar tudományos élettel szoros kapcsolatot tartó szakemberekre épül.

Engedje meg, hogy röviden tájékoztassam az új területi bizottsággal kapcsolatos tudnivalókról:

• *A KAB leendő szervezete és működése illeszkedik a már meglévő akadémiai területi bizottságokéhoz, létrehozása – mutatis mutandis – az MTA szabályai szerint (l. Akadémiai Alapszabály 28–30. §, Ügyrend 38–46. §, l., csatolva) történik.*

• *A területi bizottság tagjai az MTA romániai külső tagjai (továbbiakban: akadémikusok) és azok a romániai köztestületi tagok, akiket a köztestület saját soraiból megválaszt. A KAB tagjai megválasztásának demokratikus módon kell történnie, a köztestület soraiból, a köztestület tagjai által. Az akadémikusok – jelenlegi létszámuk 15 fő – automatikusan, választás nélkül a KAB tagjaivá válnak. Az Akadémia fontosnak tartja, hogy a három nagy tudományterület (természettudományok, élettudományok, társadalomtudományok) egyenlő súlyt kapjon a kolozsvári területi bizottságban.*

Hámori József akadémikus
(1932–2021)

A KAB működőképessége megkívánja, hogy taglétszáma ne haladja meg az 50 főt (akadémikusok + köztestületi tagok).

- *Az MTA KAB tagjainak feladata a teljes romániai magyar tudományos közösség szolgálata. A területi bizottság fontos funkciója a romániai magyar tudományos közösség tevékenységének dinamizálása, ezáltal hozzájárulás a régiófejlesztés lokális feladatainak megoldásához, a magyar–magyar, magyar–román, EU-s és egyéb nemzetközi tudományos kapcsolatok erősítése, a Magyar és a Román Tudományos Akadémia közötti együttműködés előmozdítása. A tudományos tevékenységen túl a KAB feladata a forrásbevonás (pályázatok, egyéb szponzorok, önkormányzati kapcsolatok stb. révén) a régiók, a regionális tudományosság támogatására, valamint a társadalmi–önkormányzati kapcsolatok építése, azaz a lokális tudományos közösségek szolgálata.*

- *A KAB létrehozásáról az MTA vezetése az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) elnökével konzultált, s arra kérte az EME elnökét, hogy az EME közel 150 éves tapasztalatával és meglévő szervezetével támogassa az új területi bizottság létrehozását. Tekintettel arra, hogy e két önálló szervezet, az EME és a KAB céljai, feladatai egy irányba mutatnak, célszerű a jövőbeni együttműködésük, építve az EME tudományos testületeire. A közelgő 150 éves évfordulójára az EME a KAB-bal megerősítve szolgálhatja tovább a romániai magyar tudományosság ügyét, remélhetőleg visszaszolgáltatatott ingatlanjai, jelentős könyv- és egyéb saját gyűjteménye teljes birtokában és használatával.*

- *A KAB létrehozását az MTA elnöke és az EME elnöke által együttesen felkért Választási Bizottság (VB) végzi a helyszínen, melynek az MTA részéről tagja Hámori József akadémikus, az MTA alelnöke. A tagválasztás adminisztratív lebonyolítását segíti az MTA Határon Túli Magyarok Tudományos Titkársága.*

- *A KAB tagjai megválasztásának folyamata a következő: a köztestület minden tagja az általa megadott tudományterület alapján besoroltatik a magyarországi K + F statisztika (169/2000. Korm. rendelet) által megjelölhet tudományterület (természettudományok, műszaki tudományok, orvostudományok, agrártudományok, társadalomtudományok, bölcsészettudományok) egyikébe. Minden köztestületi tag postai úton vagy elektronikusan megkapja a teljes listát, tájékoztatásul a teljes köztestületi névsort, azzal a kéréssel, hogy a saját tudományterületéhez tartozók listájáról öt jelöltre*

tegyen javaslatot. A jelölt kiválasztásának szempontjai a következők: tudományos teljesítmény, kutatószervezői-irányítási tapasztalat, oktatói gyakorlat, társadalmi-közösségi szerepvállalás. Akadémikusra ne tegyenek javaslatot, hiszen ők eleve tagjai a KAB-nak. Ezt követően tudományterületekként összesítve a kapott javaslatokat, egy-egy tudományterületről az 5–5 legtöbb szavazatot kapott jelölt válik a KAB tagjává. Így a KAB tagsága 15 akadémikus + 30 köztisztviselői képviselő, azaz összesen 45 fő.

- Ezt követően a tagok saját maguk közül megválasztják a KAB elnökét és 3 tudományterületi – természettudományok, élettudományok, társadalomtudományok – alelnökét. Területi bizottság elnöke az MTA Alapszabálya szerint csak akadémikus lehet. A továbbiakban a KAB szervezetéről (esetleges egyéb tisztségviselők, munka- és hivatali szervezet) és működéséről a KAB vezetősége dönt, alapul véve a vonatkozó MTA szabályozást, a már működő öt akadémiai területi bizottság gyakorlatát, a KAB tagságának és a köztisztviselői képviselőinek a véleményét. A KAB postacíme és számlaszáma jelenleg az EME-ével azonos, a (pénz)ügyek elkülönített kezelése szükséges. Célszerű, hogy a KAB (és a VB) adminisztratív teendőit külön titkár lássa el.

- Az MTA gyakorlata szerint az összes területi bizottság képviselőjét az MTA Elnökségében egy évig egy-egy területi bizottság látja el, melynek képviselője abban az évben tanácskozási joggal részt vesz az elnökségi üléseken. Jelenleg a Szegedi Akadémiai Bizottság (SZAB) tölti be ezt a szerepet, s a területi bizottságok alfabetikusan követik egymást, így a KAB-ra 3 év múlva, 2010-ben kerülhet sor.

- Az EME 2007. évi márciusi közgyűlésén az EME elnöke tájékoztatást ad a KAB létrehozásáról. Kívánatos, hogy a 2007. évi Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvénysorozat idejére (november 23.) a KAB létrejőjön, Szervezeti és Működési Szabályzata, 2008. évi munkaterve és költségvetési tervezete az MTA 2007. novemberi, kolozsvári kihelyezett elnökségi ülése keretében kerüljön elfogadásra.

- A KAB Szervezeti és Működési Szabályzatát az MTA elnöke hagyja jóvá (Ügyrend 40. §). A KAB működését az MTA támogatja.

Kedves Kollégám!

Ezúton is kérem aktív, átgondolt közreműködését a fent vázolt folyamatban, hiszen csakis ezáltal lehet sikeres az MTA ezen új és jelentős lépése a kultúrnemzeti Akadémia kiteljesítésének rég megkezdett folyamatában.

Bízom benne, hogy az Akadémia hatodik területi bizottsága, a Kolozsvári Területi Bizottság eredményesen fogja szolgálni a romániai magyar tudományos életet, s ezáltal a romániai magyarságot, a tudományosságot s az egész régió fejlődését.

*Barátsággal üdvözlő:
Hámori József akadémikus,
az MTA alelnöke, a VB tagja*

Hámori József Görömbei András MTK EB-elnökkel és az Elnöki Titkárság vezetőjével, Pannonhalmi Kálmánnal Kolozsvárra is ellátogatott, személyesen is megbeszélhettük a teendőket. Megkönnyítette a dolgomat, hogy a szervezést lebonyolító adminisztratív feladatok ellátására titkárnak Egyed Ákos már korábban egyetemi munkatársamat, Szikszai Máriát kérte föl, akinek megfelelő kapcsolatai és tapasztalatai voltak mind a romániai, mind az akadémiai (magyarországi) ügyintézésben. A szervezés az EME Jókai utcai irodájában folyt.

A testület megválasztása

Február 22-én elindítottuk a választást megelőző szervezést: megtörtént a köztestületi tagság számbavétele. Tarnóczy Mariann saját nyilvántartásuk alapján felmérte a 397 fős köztestületi tagság megoszlását a hat tudományterület szerint (természet-, műszaki, orvos-, agrár-, társadalom-, bölcsészettudományok), ennek megfelelően történt aztán minden tudományterületről az 5 fős képviselő megválasztása (30 fő), akik a magot alkotó 17 külső taghoz társultak. Ezzel alakult majd ki a KAB 47 fős testülete. A választási procedúra első fázisának tehát ennek a képviselőnek a megválasztása volt a célja.

Már az első felmérésből látható volt az erdélyi magyar tudományosság teljesen egyenlőtlen megoszlása, különösen az agrártudományok csekély képviselete. Az orvostudományok esetében más volt a helyzet a köztudatban, és más a valóságban, abból adódóan, hogy a viszonylag nagyszámú magyar orvosdoktorok közül mindössze 43-an voltak köztestületi tagok, tehát viszonylag keveseknek volt tudományos fokozatuk is. Az is gondot okozott, hogy nagyon bizonytalanak tűnt számunkra a társadalomtudományok és a bölcsészettudományok határa, ezért is a továbbiakban a határokat nagyon rugalmasan kezeltük (megvolt a lehetőség az „átsorolásra”).

Március 1-jén elküldtük a választási körlevelet a romániai köztestületi tagságnak:

*Tisztelt Köztestületi Tag!
Kedves Kolléga!*

Hámori József, az MTA alelnöke levélben tájékoztatta a romániai köztestületi tagságot a KAB létrehozásának céljáról, fontosságáról, a testület szerepéről, és arról is, hogy milyen az akadémiai területi bizottságok felépítése, hogyan történik a választás.

Az MTA elnöke, Vizi E. Szilveszter, és az EME elnöke, Egyed Ákos, Benkő Samut, Biró A. Zoltánt, Dávid Lászlót, Hámori Józsefet és Péntek Jánost kérte föl, hogy szervezze meg a Kolozsvári Akadémiai Bizottság megválasztását

A Választási Bizottság elnökeként kérem Önöket, vegyenek részt a Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjainak megválasztásában. Ez a 45 tagú Bizottság választja aztán meg a KAB vezető tisztségviselőit.

A jelzett procedúra szerint ezzel a levéllel együtt mindenki megkapja a saját szakterületéhez tartozó romániai köztestületi tagok névsorát. (A teljes névsor az Akadémia honlapján tekinthető meg.) Kérem, jelölje meg ezen a jegyzéken annak az 5 (öt) kollégájának a nevét, akiket a Bizottság tagjának javasol. Ezt a jegyzéket küldje el zárt borítékban a következő címre:

*Societatea Muzeului Ardelean
Péntek János
KAB-szavazat
400750 Cluj, OP. 1, CP. 191*

A szavazat elküldésének határideje: 2007. jún. 1. (a postabélyegző dátuma).

A borítékokat közjegyző jelenlétében bontja fel a Bizottság, számlálja meg a szavazatokat, és állapítja meg a legtöbb szavazatot elnyert, az illető szakterületet képviselő 5 köztestületi tag nevét. Azonos szavazatszám esetén a Bizottság elsősorban arra lesz tekintettel, hogy területileg is lehetőleg kiegyensúlyozott legyen a köztestületi tagság képviselete.

Kérjük, a borítékon a címzés adatait pontosan tüntessék fel, és ebben a borítékban egyéb levelet ne küldjenek. Mivel a borítékokat egyszerre, közjegyző jelenlétében nyitjuk fel, a nem megfelelően címzett borítékban küldött szavazat esetleg érvényét veszítheti.

Közreműködését köszönöm.

Szívélyes üdvözléssel

Péntek János, a Választási Bizottság elnöke

Kolozsvár, 2007. március 1.

A KAB Választási Szabályzatát március 19-én kaptuk meg az MTA-tól: Horváth László a jogi főosztály vezetője és Tarnóczy Mariann osztályvezető állította össze, látta és jóváhagyta Hámori József általános alelnök és Pannonhalmi Kálmán, az Elnöki Titkárság vezetője. Ez a szabályzat a VB teendőit is megjelölte:

A KAB létrehozását szolgáló Választási Szabályzat

A KAB tagjaira az Akadémia romániai köztestületének tagjai tesznek javaslatot. A szavazásban résztvevők körét, az annak alapjául szolgáló köztestületi tagság elnyerésének végső dátumát a VB³² állapítja meg.

- 1. Az MTA romániai külső tagjai választás nélkül a KAB tagjai.*
- 2. A választható tagok köre az Akadémia romániai köztestülete.*
- 3. A köztestületi tagok a köztestületi jelentkezés során megadott szakterület szerint kerültek besorolásra a körlevélben jelzett 6 tudományterületre. Az a köztestületi tag, aki nem ért egyet tudományterületi besorolásával, jelezheti a VB-nek. A tudományterületi listák véglegesítése a VB feladata.*
- 4. Mindenki a saját tudományterületi listájáról 5 nevet kiválaszt, ezeket rangsorba állítva levélben elküldi a KAB levelezési címére.*
- 5. A beérkezett leveleket közjegyző jelenlétében bontják ki és összesítik.*
- 6. Érvényes az a szavazat, amely a Választási Szabályzatban foglaltak szerint küldtek be (öt név szerepel rajta, rangsorolva). Érvénytelen az a szavazat, amely nem felel meg a Választási Szabályzatnak, illetve nem derül ki belőle egyértelműen a szavazó akarata.*

---

³² A VB feladata a romániai köztestületi tagok előzetes tájékoztatása, akár körlevél útján, akár interneten keresztül feltehető kérdésekre adandó válaszok formájában: mi a területi bizottság, miért jó, mire való, hogyan s miért úgy zajlik a választás stb. stb. Ebben a munkájában szükség esetén a VB-t segíti az MTA Határon Túli Magyarok Titkársága és az Akadémia többi területi bizottságai.

7. A nevek sorrendje (rangsor) alapján a jelöltek 1-től 5-ig terjedő pontszámot kapnak: az első helyen szereplő név 5, az ötödik helyen szereplő 1 pontot kap.
8. Minden tudományterületről 5 fő lesz a KAB tagja, ez összesen 30 fő, így a KAB létszáma az MTA romániai külső tagjaival együtt mindösszesen 47 fő.
9. Pontegyenlőség esetén a Választási Bizottság (VB) tagjai a helyszínen titkosan, egyszerű szótöbbséggel döntenek a bekerülő személyről, figyelembe véve regionális és a tudományterületi kiegyensúlyozottság kívánalmát.
10. Minden egyéb felmerülő kérdésben a VB tagjai a helyszínen titkosan, egyszerű szótöbbséggel döntenek.
11. A KAB tisztségviselő választásának folyamatát a VB irányítja.
12. A KAB tagságának megválasztását követően a VB összehívja a KAB tagságát, abból a célból, hogy megválasszák a KAB vezető tisztségviselőit.
13. A KAB vezető tisztségviselői (4 fő): elnök, élettudományi, természettudományi és társadalomtudományi alelnökök, akik majd a KAB tagjai közül kerülnek megválasztásra. Az elnököt az MTA romániai külső tagjai közül kell megválasztani.
14. A VB tagság és a KAB tisztségviselőség nem összeférhetetlen.
15. A VB a 6 tudományterületi lista alapján összeállítja az alelnökválasztást segítő természettudományi, élettudományi és társadalomtudományi listákat. Az alelnök-jelölteket a tisztségüknek megfelelő tudományterületi listáról kell kiválasztani. Az alelnökjelöltek bármely tudományterületről választhatók.
16. Tisztségviselő választásnál tehát 4 lista van: 1 alelnökválasztási lista (külső tagok listája) és 3 alelnökválasztási lista (köztestületi tagok listája a 3 tudományterületről: természettudományi lista, élettudományi lista, társadalomtudományi lista – ezek a listák a külső tagokat is tartalmazzák).
17. A tisztségviselő-választás titkosan, egyszerű többségi szavazással történik. A tisztséget az nyeri el, aki a legtöbb szavazatot kapja. Amennyiben a legtöbb szavazatnál szavazategyenlőség alakul ki, az egyenlő szavazatot kapott jelöltekre az adott tisztségnél újból kell szavazni. A tisztséget az új szavazás során legtöbb szavazatot kapott jelölt nyeri el.
18. A szavazatok számlálását a VB javaslatára megválasztott háromtagú bizottság végzi.

19. Minden egyéb felmerülő kérdésben a KAB tagsága a helyszínen titkosan, egyszerű szótöbbséggel dönt.
20. A KAB tagságának és vezető tisztségviselőinek megválasztása után a VB befejezi működését.
21. A KAB szervezetére és működésére vonatkozó szabályozás kidolgozása a KAB vezetőségének a feladata. Egyéb munkatársainak (titkárság, pénzügyi adminisztráció) felkérése szintén.
22. A KAB működését az MTA 2007-ben 5 millió forinttal támogatja.
23. A KAB Szervezeti és Működési Szabályzatának kidolgozása során a KAB vezetősége kialakítja az együttműködés szervezeti formáit az EME meglévő apparátusával.
24. A KAB Szervezeti és Működési Szabályzatát az MTA elnöke hagyja jóvá, legkésőbb az Erdélyi Tudomány Ünnepe, 2007. november 23-án.
Budapest, 2007. március 19.

Mindezeket, Hámori József, Görömbei András és Péntek János körlevelét, valamint a választási szabályzatot április 20-án együtt továbbítottuk a Választási Bizottság tagjainak is. A VB tagjaitól egyetlen válasz érkezett, Csíkszeredából, Biró Zoltántól. Ő több pontban kifogást emelt a körlevéllel és a tudományterületi listák kijelölésével kapcsolatban, részben jogos kiigazításokat kért, amelyeket teljesítettünk, részben azt is jelezte, hogy amennyiben nem adunk helyt észrevételeinek, kilép a VB-ból. Engem leginkább levelének az a mondata lepett meg, amelyben olyasmit jelzett, hogy „vidéken a KAB létrehozásával kapcsolatban elég jelentősnek látszik az érdektelenség és – ami talán fontosabb – a bizalmatlanság.”³³ Erre én azonnal válaszoltam egy olyan levélben, amelyet rajta kívül Görömbei András és Tarnóczy Mariann is megkapott. Görömbei András reagált is rá.

Az alapvető probléma az volt, hogy az MTA által készített szabályzatban a rangsorolás szerepelt a szavazás módjaként, és ez az én körlevelemből kimaradt, amiből arra lehetett következtetni, hogy el kell tekinteni a rangsorolástól. Ennek korrigálási módjára vonatkozott Tarnóczy Mariann mindhármunknak (Biró Zoltánnak, Szikszai Máriának és nekem) címzett,

---

³³ Mint a későbbiekben kiderült, a székelyföldieket érdekelte a magyar akadémiai jelenlét, ilyen irányú igényükkel az államfőt és az akadémia elnökét is felkeresték. Ebből úgy tűnik, hogy valamilyen külön státuszra gondoltak az Akadémia keretében, a KAB iránt is elsősorban csak az agrárkutatók érdeklődtek igazán.

május 15-i levele, amelynek lényege az, hogy szavazólapján mindenkinek rangsorolnia kell a jelöléseket. Ebben a levélben fontos volt számunkra annak jelzése is, hogy folyamatban van költségeink fedezésére az 5 millió Ft átutalása, és a Tarnóczy Mariann kérése: „*Kérem minden érintett megértését és segítségét, hogy korrekten győzelemre vigyük az ügyet!!!*”

Az én válaszom ezzel egyetértő volt, szükségesnek láttam mégis egy-két észrevételben előadni a véleményemet a fenntartásokkal kapcsolatban. Ez a bizalmatlanságra és a rangsorolásra vonatkozott: „*Nem értem a köztestületi tagokkal szembeni alapvető bizalmatlanságot: miért akarna bárki is csalni? mit ér el vele? Biró Zoltán azt írja, hogy vidéken a KAB-bal szemben nagy a bizalmatlanság. Ez engem megdöbbsent, mert megértem, hogy a kollégák tájékozatlanok, azt is, hogy esetleg közömbösek, de miért lennének bizalmatlanok az Akadémia törekvéseivel szemben? Egyébként pedig mindannyiunknak az volna a dolgunk, hogy saját környezetünkben tőlünk telhetően tájékoztassuk a kollégákat. Ami most történik, az persze nem használ a VB presztízsének, noha a szabályzat további pontosítása és az adatbázis aktualizálása folyamatként megy majd végbe. Sem a most megválasztandó KAB, sem annak majdani vezetősége nem az öröklétnek választatik, hanem adott, esetleg átmeneti időszakra. A rangsoroláshoz tudni kell, hogy annak a 400 körüli köztestületi tagnak nagyon nagy a területi és intézményi szórtsága. Emiatt egy-egy szakterületen vagy túlságosan szorosan, familiárisan vannak együtt, vagy nem is ismerik egymást, és emiatt érdemben választaniuk is nehéz lesz, nemhogy rangsorolni. Ezt jelzi annak a temesvári kollégának a levele, aki a köztestületi tagok CV-jét is kéri saját szakterületéről. A rangsorolás egyébként – ha már eleve bizalmatlanok vagyunk – akár 4-5, egymással szövetkező kollégának is lehetővé teszi, hogy maguk közül bárkit bejuttassanak a KAB-ba. A magam részéről én nem vagyok bizalmatlan, és nem vagyok hajlandó a legrosszabbat feltételezni kollégáimról. Még akkor sem volnék erre hajlandó, ha anyagilag és címekben, hatáskörben már indulástól óriási tétje volna a KAB-tagságnak. Ennek most a tétje éppen a tisztesség és a bizalom.*”

A végső pontosításokat a KAB-titkárság május 16-án kelt levele tartalmazta, és rögzítettük a szavazatok felbontásának időpontját is: 2007. június 23, 10 óra. Az előbbieket Szikszai Mária írta meg a köztestületi tagoknak, a felbontás időpontját én közöltem Tarnóczy Mariann-nal.

Tisztelt Köztestületi Tag!

Hámori József, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke levélben tájékoztatta a romániai köztestületi tagságot a Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB) létrehozásának céljáról, fontosságáról, a testület szerepéről, és arról is, hogy milyen az akadémiai területi bizottságok felépítése, hogyan történik a választás.

A KAB megválasztását megelőzi a tagság tudományterületek szerinti besorolásának áttekintése és pontosítása. Legkésőbb május 18-ig az MTA közzéteszi honlapján (www.mta.hu) a romániai külső köztestületi tagjainak tudományterületek szerinti besorolását.

Amennyiben úgy érzi, hogy az Ön tudományterületi besorolása nem felel meg a valóságnak, ez a tudományterületi besorolás pontosítható.

Kérjük, hogy módosítási kérelmét telefonon vagy email-en jelezze május 23-ig (tel: 264 - 595176, e-mail: kab@eme.ro). Csak e határidő betartásával tudjuk a kéréseket figyelembe venni.

A tudományterületi besorolások pontosítása után küldjük a KAB megválasztására vonatkozó további dokumentációt.

A további levelezés megkönnyítése érdekében kérjük, jelezze (kab@eme.ro), ha használja az elektronikus postát. A jelenlegi adatbázisunkban nem szerepel az Ön elektronikus postai elérhetősége.

Szíves közreműködését köszönjük. További jó munkát!

Szikszai Mária

Kolozsvári Akadémiai Bizottság titkársága

A köztestületi tagoknak a KAB testületére vonatkozó postán beküldött titkos szavazatait tehát június 23-án bontottuk fel közjegyző jelenlétében (erre korábban talán még nem is volt példa Erdélyben), az MTA-t Pannonhalmi Kálmán és Tarnóczy Mariann képviselte (ő Hámori József VB-tag alelnököt is, annak megbízásából). Három nappal később, június 26-án erről az MTA Elnökségének is beszámoltunk Debrecenben, a DAB-ban tartott kihelyezett ülésén. Július 27-re kialakult a KAB-testület végleges összetétele. Ezt sajtóhírként is közöltük a romániai magyar nyilvánossággal:

Sajtóhír:

*Lezárult a Kolozsvári Akadémiai Bizottság megválasztásának első szakasza
Megalakult Kolozsváron a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Akadémiai Bizottsága. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjai az MTA*

romániai külső tagjai és a megválasztott köztestületi tagok. Az MTA romániai köztestületének tagjai azok a Romániában élő, tudományos fokozattal rendelkező személyek, akik a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényben meghatározott feltételek alapján bejelentik, hogy a köztestület tagjai kívánnak lenni. Jelenleg 392 romániai tagja van az MTA külső köztestületének.

A 2007 júniusában lezajlott belső választások során a romániai köztestület megválasztotta a hat tudományterület 5-5 képviselőjét. Hozzájuk csatlakozik az MTA 17 romániai külső tagja, és együtt alkotják a 47 tagú Kolozsvári Akadémiai Bizottságot.

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagsága az ősz folyamán megválasztja elnökét és alelnökeit. Az első KAB-ülésre előreláthatólag a novemberi Erdélyi Magyar Tudomány Ünnepe keretében kerül sor. A KAB tagjai:

A) Az MTA romániai külső tagjai: Benkő Samu, Brassai Zoltán, Csetri Elek, Demény Lajos, Egyed Ákos, Gábos Zoltán, Gyenge Csaba, Jakó Zsigmond, Kolumbán József, Maros Dezső, Nagy-Tóth Ferenc, Néda Zoltán, Németh Sándor, Péntek János, Péter Mihály Heinrich, Toró Tibor, Uray Zoltán

B) A megválasztott köztestületi tagok tudományterületek szerint:

I. **Bölcsészettudományok:** Dávid Gyula, Kovács András, Egyed Emese, Keszeg Vilmos, Pál Judit

II. **Társadalomtudományok:** Biró A. Zoltán, Rostás Zoltán, Salat Zakariás Levente, Benedek József, Vincze Mária

III. **Orvosi tudományok:** Kun Imre, Egyed-Zsigmond Imre, Szilágyi Tibor, Kovács Dezső, Jung János

IV. **Műszaki tudományok:** Dávid László, Csibi Vencel József, Bitay Enikő, Köllő Gábor, Preitl István György

V. **Természettudományok:** Kása Zoltán, Szilágyi Pál, Paizs Csaba, Lingvay József, Fodorpatoki László

VI. **Agrártudományok:** Csedő Károly, Tiboldi István, Wagner István, Márkus István, Bedő Imre

Kolozsvár, 2007. június 27.

Dr. Péntek János, az MTA külső tagja
a KAB Választási Bizottságának elnöke

A vezetőség megválasztása

A tisztségviselők megválasztásának időpontját Vizi E. Szilveszter kérésének megfelelően szeptember 28-ra rögzítettük. Az ezzel kapcsolatos problémákról Rostás Zoltán bukaresti kollégánktól kaptunk levelet, aki előzetes tájékoztatást kért a megválasztott és a tisztségviselő-választásban is számba jöhető kollégákkal kapcsolatban. Jogos volt az igény, és ez egyben azt is jelezte, hogy a nagy szétszórtság miatt még az azonos tudományterületen működők sem ismerik egymást. A tisztségviselő-választásra vonatkozó javaslatot Tarnóczy Mariann állította össze a Horváth László főosztályvezetővel (Jogi és Igazgatási Főosztály) folytatott konzultáció alapján, és Pannonhalmi Kálmán főosztályvezető hagyta jóvá szeptember 3-án. Ezt aztán szeptember 11-én juttattuk el a megválasztott és a tisztségviselő-választásban érintett testületi tagoknak.

A KAB tisztségviselő választásához, szept. 11.

- 1. A 47 tagú KAB tisztségviselő-választásának alapja az akadémiai szabályok értelemszerű alkalmazása, tekintettel a megalakulásra, a helyzet újszerűségére, előzmény-nélküliségére.*
- 2. A KAB akkor tudja céljait minél eredményesebben megvalósítani, ha az összes magyarul beszélő régió és kapcsolódó tudományos közösségeik képviselete jelen van mind szervezetében, mind működésében, csak ebben az esetben képes szolgálni a külső köztisztület révén a teljes romániai magyar tudományosságot.*
- 3. A tagok tisztségviselő választó jogukat közvetlenül gyakorolják a szept. 28-i ülés alkalmával: titkos szavazás útján megválasztják a KAB elnökét és 3 tudományterületi alelnökét. (l. VSZ 12-21.)*
- 4. A KAB tisztségválasztó ülését Egyed Ákos, az EME elnöke indítja, lebonyolítója a VB.*
- 5. A vezetőségválasztó gyűlés határozatképes, ha jelen van a tagok fele plusz 1 fő.*
- 6. Az ülésen részt vesz Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke.*
- 7. A választás kétkörös: előbb jelölő- majd annak alapján végszavazásra kerül sor.*
- 8. Elnökválasztás: a KAB elnöke csak az MTA külső tagja lehet.*
  - a. Jelölőszavazás: A 17 külső tag nevét és aktív munkahelye, illetve lakhelye megnevezését tartalmazó listát megkapja a 47 tag, mindenki*

- javaslatot tesz 1 elnökjelöltre, s a 2 legtöbb szavazatot kapott személy – ill. szavazategyenlőség esetén több fő – lesznek az elnökjelöltek.*
- b. Végszavazás: A 2 ill. több főből álló elnökjelöltek listáján szereplő nevekre szavaznak a jelenlévő KAB-tagok. Az elnöki cím várományosait még a szavazás előtt megkérdezi a levezető elnök, hogy vállalják-e a megmérettetést, illetve megválasztás esetén az elnöki teendők ellátását. A tisztséget az nyeri el, aki a legtöbb szavazatot kapja. Amennyiben a legtöbb szavazatnál szavazategyenlőség alakul ki, az egyenlő szavazatot kapott jelöltekre az adott tisztségnél újból kell szavazni. A tisztséget az új szavazás során legtöbb szavazatot kapott jelölt nyeri el.*

9. Alelnökök megválasztása:

- a. Jelölőszavazás: a 3 tudományterületi listát (társadalomtudomány, élettudomány, természettudomány) megkapják az érintett szakterületek képviselői. Mindenki csak a saját szakterülete alelnökjelöltjére tesz 1-1 javaslatot. Tudományterületekként a 2-2 legtöbb szavazatot kapott személy – ill. szavazategyenlőség esetén több fő – lesznek az alelnökjelöltek.*
- b. Végszavazás: A 2, ill. több főből álló alelnökjelöltek listáján szereplő nevekre szavaznak az illető tudományterületről jelenlévő KAB-tagok. Az alelnöki cím várományosait még a szavazás előtt megkérdezi a levezető elnök, hogy vállalják-e a megmérettetést illetve megválasztás esetén az alelnöki teendők ellátását. A tisztséget az nyeri el, aki a legtöbb szavazatot kapja. Amennyiben a legtöbb szavazatnál szavazategyenlőség alakul ki, az egyenlő szavazatot kapott jelöltekre az adott tisztségnél újból kell szavazni. A tisztséget az új szavazás során legtöbb szavazatot kapott jelölt nyeri el.*

A KAB-titkárság levele szeptember 16-án:

Tisztelt KAB tag!

Mint Ön is tudja, 2007. szeptember 28-án 10.00 órai kezdettel kerül sor a Kolozsvári Akadémiai Bizottság tisztségviselőinek megválasztására. A rendezvényre az Erdélyi Múzeum-Egyesület kolozsvári székházában kerül sor, cím: Napoca (Jókai) utca 2. szám, első emelet.

A választás 10–13 óra között zajlik. Ezt követően, 13.00 órai kezdettel az EME székházában Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke a sajtó és a helyi méltóságok, illetve intézmények vezetőinek jelenlétében köszönti a KAB

megválasztott tisztségviselőit. Ezt követi 14.00 órától az ebéd, amelynek helyszíne az Agapé vendéglő. Az ebédre várjuk a Román Tudományos Akadémia elnökét is.

A távolról érkező KAB tagok számára a kolozsvári Meteor szállodában foglaltunk szállást annak megfelelően, ahogyan a visszajelzésekben kérték. A Meteor szálloda címe: Eroilor (Deák Ferenc) utca 29. szám.

Csatolva küldjük a tisztségviselők megválasztására vonatkozó szabályzatot.

Dr. Szikszai Mária

Kolozsvári Akadémiai Bizottság, titkárságvezető

Kolozsvár, 2007. szeptember 16.

A vezetőség megválasztására a tervezett időpontban, szeptember 28-án került sor az EME előadótermében ünnepélyes külsőségek között (egyházi és közéleti személyiségek jelenlétében). Az esemény rendkívüli, történelmi voltát az MTA elnöke, Vizi E. Szilveszter hangsúlyozta. Rajta kívül jelen volt Hámosi József alelnök, Görömbei András, az MTK EB elnöke és Pannonhalmi Kálmán.³⁴ A vezetőség összetétele az MTA általános modelljét követte: az elnök és három tudományterületi alelnök megválasztására került sor, titkos szavazással, a külső tagok és a megválasztott testületi tagok tudományterületi megoszlásának megfelelően. Az elnöki tisztségre Péntek Jánost választották meg, alelnököknek: Kovács András művészettörténész egyetemi tanárt (társadalomtudományok), Kása Zoltán informatikus egyetemi tanárt (természettudományok), Egyed-Zsigmond Imre orvosprofesszort (élettudományok). Az Akadémia elnöke azt a reménykeltő perspektívát vázolta, hogy kezdetben a költségvetési keret, amelyet biztosítani tudnak, nem fogja ugyan meghaladni az évi 10 millió Ft-ot, de 2-3 év leforgása alatt ebben és egyebekben is a KAB a magyarországi területi bizottságok szintjére fog felemelkedni. Október 30-án az MTA MTK EB soron következő ülésén számoltam be a vezetőségválasztásról, a KAB megalakulásáról.

---

³⁴ Ionel Haiducnak, az RA elnökének hivatalos meghívót küldtek Budapestről, ugyanakkor engem is megkértek, hogy – ha lehet – személyesen is keressem meg, beszéljek vele. Sikertelenül próbáltam személyesen beszélni vele, de kiderült, hogy szeptember 28-án egy nemzetközi konferencián kell részt vennie. Megígérte, hogy keresni fogja a kapcsolatot Vizi elnök úrral, és hogy a KAB további rendezvényeire is szívesen eljön. Ezeket az ígéreteket a következő évek folyamán be is tartotta.

A választási procedúrában is érzékelhető volt a tagság egy részének bizalmatlansága. Talán itt vált először nyilvánvalóvá az erdélyi magyar tudományosság szétszórtsága, megosztottsága: egyetemiék és egyetemen kívüliek, „emések” és EME-n kívüliek, kolozsváriak és nem kolozsváriak, idősek és fiatalok, munkahelyi közösségekből jövők és magányosak. Magam is a saját tanszéki munkaközösségemmel és az egyetemmel voltam megszokva, az egyetemi világgal, többé-kevésbé a bölcsészet- és a társadalomtudományok művelőivel. Az részben könnyített a helyzetemen, hogy éppen akkor, szeptember 1-jétől lettem nyugdíjas, akkor zárult le a bölcsészkar professzortársaimmal közös konfliktusunk az egyetem rektorával, Andrei Margával, az én személyes konfliktusom szintén. Maradt viszont továbbra is stabil helyként számomra a tanszék, és maradt támogató közösségként a három magyarságtudományi tanszék, sőt a bölcsészkar kollégák is mind szolidárisak voltak velem. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy ebben a helyzetben (de azóta sem), az egyetem vezetősége nem értékeli a magyar akadémiai külső tagságot.

Számomra megtisztelő volt az elnöki tisztség: úgy éreztem, mint az 1990 utáni időszakban végig, szakmai és személyi kapcsolataim révén ebben a helyzetben is összekötő, közvetítő szerepet tölthetek be, és ezzel is segíték ellensúlyozni az erdélyi tudományosság viszonylagos elszigeteltségét, hozzájárulhatok a belterjesség feloldásához. Megválasztásommal kapcsolatban fontos volt számomra Görömbei András október 3-i elismerő levele:

Kedves János,

két napos távollét (Turczel Lajos temetése, Nagy Gáspár-est Tatabányán, Hítel-értekezlet stb.) után érkeztem tegnap késő este haza, ezért csak most tudok jelzést adni a jó hír örömről. Nagyon örülök, hogy Te lettél a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke. Ezt is vártam, de már gyanakvó is vagyok ilyen ügyekben. Ezért nagy öröm számomra, hogy most nem kellett csalódnom. Nem akarlak szemedbe dicsérni. Ezért csak annyit írok, hogy nagyon örülök elnökké választásodnak, s jelzem, hogy minden jó ügyedben számíthatsz

Görömbei András akadémikus
(1945–2013)

az MTK Elnöki Bizottságára és személy szerint rám is. Nem lesz könnyű a feladatod, de remélem, egyértelművé tehető az, hogy a KAB nem valakik ellen jött létre, hanem az erdélyi és az egyetemes magyar tudományosság segítségére.

Kérlek, add át üdvözetemet és jókívánságomat a KAB vezetőségének és munkatársainak.

Gratulálok és baráti szeretettel üdvözöllek:

András

Időközben rájöttünk, hogy ebben az első választási fordulóban nem találtuk meg a testületben a Kántor Lajos helyét: irodalomtudósként ő akadémiai nagydoktori címet szerzett Magyarországon (egyedülként Romániából), köztestületi tagként viszont nem regisztráltatta magát, ezért a csatlakozását tőle vártuk, későbbre halasztva a besorolását.

A tudományos fokozatoknak és minősítéseknek a két országban egymástól eltérő rendszere minduntalan felszínre hozott olyan problémákat, eseteket, amelyek akadályozták az akadémiai szabályozás merev alkalmazását. A 90-es években a két ország között a diplomák honosítását is akadályozta, néha tévútra vezette a Magyarországon még meglévő egyetemi kisdoktori fokozat (Romániában ezt többnyire a PhD-nak megfelelő doktori fokozatként honosították), a Romániában szintén ismeretlen kandidátusi fokozat (ez már a 60-as években megszűnt) és végig a nagydoktori cím (ehhez hasonló, szovjet mintára volt Romániában docens doktori címként a 70-es évekig, a jelentős életműveket ismerték el ezzel). Romániában már 1990 előtt is csak egyetlen megszerezhető tudományos fokozat volt: a tudományok doktora, ezt könnyű volt aztán a PhD fokozatnak megfeleltetni. Az akadémiai nagydoktori címnek azonban („az MTA doktora”) mint sokféle egyéb besorolás feltételének nincs megfelelője Romániában, és ezt bizonyos procedúrákban, akkreditálásokban a külső tagság sem helyettesíti.

A testület Szervezeti és Működési Szabályzata

A választást követően november 8-án ülésezett először a KAB elnöksége, a KAB-szabályzatát készítettük elő. Tekintettel arra, hogy felépítésben, működésben, vállalható szerepekben a magyarországi területi bizottságok modelljét kellett követnünk, a szabályzat megalkotása nem tűnt nehéz

feladatnak. Azt persze tudtuk, hogy ez az új intézmény mégis más: más a környezete, más a tagsága, mások az elvárások. Működési területeként Romániát határozta meg az MTA, de területileg Erdély önmagában is nagyobb, mint Magyarország: emiatt a tagság és a műhelyek, a létrehozandó szakbizottságok földrajzi szétszórtságával kellett számolnunk (mindezzel költségnövelő tényezőként is!). Magyarországon a területi bizottságok gyenge intézményi státuszát ellensúlyozta az akadémikusok és a köztestületi tagok szilárd státusza, intézményként is évtizedekkel korábban jöttek létre jelentős infrastruktúrával, jövedelmet is hozó valóságos palotákkal, megfelelő személyzettel, többek között sofőrrel és autóval, megfelelő presztízzsel a helyi egyetemi világban. Ezeknek az intézményeknek a meglévő szabályzatát kellett követnünk a külső tagság gyenge, a külső köztestületi tagság teljesen bizonytalan státuszával, azzal a reménnyel és bizalommal, hogy maga az Akadémia általunk valóban szilárd bázist óhajt kialakítani az országhatáron kívül, hogy a KAB-nak a nemzeti integrációs tudománypolitika megvalósításában egyfajta konzuli szerepe lehet. Az alapvető kérdést és aggodalmat, hogy csupán szimbólumnak tekint-e bennünket az Akadémia (mint gyakran minden erdélyi kérdést Budapesten) vagy valóságosnak, egyik budapesti nyelvész kollégám hozzám intézett gratuláló levelében ebben a megfogalmazásban olvashattam: nehogy csupán árványhaj legyünk az Akadémia kalapján. Ezt én saját jóhiszeműségemmel nem tudtam elképzelni az MTA részéről, úgy gondoltam, egy Akadémia a dolgokkal a maguk valóságában foglalkozik, nem szimbolikusan. Ezzel kapcsolatos gondjaimat és gondolataimat Tarnóczy Mariannal osztottam meg november 12-én hozza intézett levélben:

Kedves Mariann!

Most dolgozunk a KAB Szabályzatán. Az Elnökség egy előzetes változatát már meg is tárgyalta nov. 8-án. Ezzel kapcsolatban merült fel bennem az – miközben már arról tárgyalok kollégákkal, ki vállalna el szakbizottsági elnöki tisztséget –, hogy feltétlenül szüksége volna a KAB-nak, akár formálisan is, egy olyan jogosítványra, amely növelné a köztestületi tagok és más szakemberek motiváltságát a szakbizottságokban, a KAB-ban való részvétel tekintetében. A javaslatom esetleg számotokra is könnyítést jelentene, vagy ellenkezőleg: másképpen gondolkodtok erről.

Arra gondoltam, hogy – mint ahogy az Illyés Közalapítványnak volt pályázati irodája Erdélyben – az akadémiai pályázatoknak is „irodája” lehetne a KAB. A döntést hozó bpesti kuratórium hatáskörét ez nem érintené, de az, hogy minden pályázatról tud, minden pályázatot regisztrál az illetékes szakbizottság, ill. a KAB titkársága, segíthetné is a bpesti központi irodákat, és megfoghatóvá, érzékelhetővé tenné a KAB egyik szerepét. Mert arra bizonyára még évekig várni kell, hogy a KAB maga is pályázatokat hirdethessen meg.

Most azt látom, hogy már a szervezés időszakában, még a beavatottak közül is többen kérdezik: mire jó a KAB az EME mellett, a Kriza Társaság stb. mellett, és mikor az a válaszom, hogy a KAB annak az Akadémiának a kolozsvári, erdélyi képviselője, amely a Domus Programot működteti, amely pályázatokat hirdet meg, amely talán legtöbbet tett a műhelyek, a fiatalok támogatásában stb., most pedig a szakmai szerveződést, együttműködést kívánja támogatni, sokak számára ez megfoghatatlannak tűnik.

Ha ennek a szerepnek valamilyen megfogalmazása belekerülhetne a KAB szabályzatába, és azt az Akadémia elnöksége is elfogadná, akkor a pályázatokat meghirdető testületek is bizonyára tudomásul vennék a KAB-nak ezt a közvetítő funkcióját. Mi erről a véleménye?

Üdvözlettel Péntek János

Az ezzel kapcsolatos eszmecsere Tarnóczy Mariann válaszával folytatódott, amelyben ő – miközben saját munkájuk szemszögéből is – hasznosnak látta volna, ha mindez növeli az áttekinthetőséget, ugyanakkor az MTA belső rendszerében bizonytalannak látta az én elképzeléseim realitását, továbbá azt is, hogy ez hogyan valósulna meg, mi mindenre terjedne ki.

A KAB-szabályzat vitájára, véglegesítésére, megszavazására november 22-én került sor rendkívüli közgyűlés keretében. Az erre szóló Meghívó a következőket tartalmazta:

Tisztelt KAB-tagok!

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB) első munkaiülését 2007. november 22-én, a Magyar Tudomány Ünnepe Erdélyben rendezvény előtti napon, 10 órai kezdettel tartjuk, az EME előadótermében.

Az ülés napirendi pontjai a következők:

- 1. A KAB Szervezeti és Működési Szabályzatának megvitatása, elfogadása. Az elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzatot ezt követően az MTA elnöke hagyja jóvá.*
- 2. A szak- és munkabizottságok megalakítása, vezetőik felkérése.*
- 3. A 2008. évi tevékenységi terv megvitatása, elfogadása.*
- 4. Egyebek.*

Kérjük, részvételi szándékukat a mellékelt nyomtatvány kitöltésével és visszaküldésével jelezzék. A nem kolozsvári KAB-tagok számára a szállás, étkezés és utazás költségeit a KAB fedezi.

*Péntek János s. k.
elnök*

Megjegyzések:

Az 1. ponttal kapcsolatban jelezzük, hogy legalább 10 nappal a munkaülés előtt az Elnökség minden KAB-tagnak megküldi a Szabályzat általa elkészített munkaváltozatát.

A 3. ponttal kapcsolatos megjegyzések:

- A KAB tevékenységi terve nyilván nem azonos azzal a kutatási stratégiával, amelyet huzamosabb idő alatt, a jövő év első felében kellene közösen kialakítanunk.*
- A KAB tevékenységének jelentős része a szak- és munkabizottságokban folyik majd. Most – mivel ezek meg sem alakultak – egyelőre csak a jövő évi program általános kereteire és formáira gondolhatunk (előadások, előadás-sorozatok, konferenciák stb). Országos szintű rendezvényekre várunk, kérünk javaslatokat (távrolról sem csak kolozsvári helyszínnel), a szakbizottságiakat a szakbizottságoknak kell majd megtervezniük és megvalósítaniuk.*
- A programok száma, volumene jelentős mértékben attól függ, milyen lesz a KAB következő évi költségkerete (akadémiai költségkeret + pályázati lehetőségek, esélyek + szponzorok). A magyarországi minták szerint lehetőség van rá, hogy a KAB bővített keretében önkormányzati vezetők is részt vegyenek. Ezt a Szabályzat tartalmazza majd. Ez lehetőséget nyújt esetleges külső források bevonására. Közös dolgunk lesz a külső források keresése.*

Újabb levél november 12-én:

Tisztelt KAB-tag!

Mint ahogy korábban már jeleztük, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság soron következő ülésére 2007. november 22-én 10.00 órai kezdettel kerül sor az Erdélyi Múzeum-Egyesület kolozsvári székházában.

Csatolva küldjük a november 22-i ülésen megvitatásra és elfogadásra kerülő KAB és Titkárság Szervezeti és Működési Szabályzatainak tervezeteit, amelyet a KAB elnökség 2007. november 8-i ülésén állított össze. Kérjük Önöket, szíveskedjenek a csatolt anyagot áttekinteni és ehhez a javaslatokat, észrevételeiket előre megfogalmazni.

A november 22-i ülésen kerül sor a felkért szakbizottsági elnökök személyének jóváhagyására is. A KAB Szervezeti és Működési Szabályzatának mellékleteként küldjük a szakbizottságokra vonatkozó javaslatainkat. Kérjük, hogy az ezzel kapcsolatos javaslatokat is fogalmazzák meg és az ülésen mutassák be.

Regionális munkacsoportok kialakítására is mód van. Temesváron már megalakult a munkacsoport, egy bukaresti munkacsoport létrehozása is indokolt lenne.

A november 22-i ülésen alakítjuk ki a 2008. évi rendezvények, konferenciák naptárát, kérjük, ezzel kapcsolatban is készítsék elő javaslatukat. Az országos jelentőségű rendezvényeket az elnökség, a szakmai jellegű rendezvényeket a szakbizottságok szervezik meg.

Tájékoztatjuk Önöket arról is, hogy a KAB és az Erdélyi Múzeum-Egyesület kapcsolatát külön dokumentum szabályozza majd. A megállapodás megkötésére 2007 decemberének első felében kerül sor.

A távolabbról érkező KAB tagok számára szállást foglalunk annak megfelelően, ahogyan a visszajelzésekben kérték.

Kérjük azokat, akik még nem jeleztek vissza, ezt mielőbb tegyék meg email útján (email: kab@eme.ro), telefonon (telefonszám, Szikszai Mária) vagy faxon (0264-595176).

*Dr. Péntek János elnök,
Kolozsvári Akadémiai Bizottság*

A Szabályzat-tervezetet, miután a KAB Elnöksége megtárgyalta, elküldtük Tarnóczy Mariann-nak is, hogy ellenőriztesse az MTA illetékeseivel. Néhány kérdésére november 17-én válaszoltam:

Kedves Mariann!

Sorban röviden válaszolok a kérdéseidre:

- 1. Igen, a Ghica u. 12 a MOLL-ház.*
- 2. Ide annyit vettünk be, hogy az EME jogi státuszán osztozunk. Jelenleg ez a helyzet, ha idővel ez változik, megváltoztatjuk a szabályzatot is.*
- 3. A szakbizottságokkal semmiképpen nem akartuk magunkat az EMÉ-hez kötni.*

Ez sokak számára csalódást jelentene. Az EME is csak azért ragaszkodik a 19. századi szakosztályokhoz, hogy intézményi és jogi folytonosságát ezzel is igazolja. A szakbizottsági elnökök esetében előfordulhat, ha úgy döntenek a szakbizottsághoz tartozók, hogy EME szakosztályi elnök vagy országos szakmai egyesület elnöke legyen a KAB-nál is szakbizottsági elnök. De mi ezt nem ajánljuk. Azt szeretném, és ennek jeleit látni fogod, ha itt leszel, hogy éppen a szakbizottsági elnökökkel új csapat jelentkezik majd. Ilyen megújításra szükség van, véleményem szerint.

- 1. Az EMÉ-vel való viszonyt, mint jeleztük, egészen pontosan külön dokumentumban részletezzük.*
- 2. A titkárság személyzete ebben a szabályzatban természetesen virtuális. Noha évi 10 millióból jórészt működtethető. Ezzel és egyebekkel is annak függvényében „bővülünk”, amennyit a költségvetési keret lehetővé tesz. A Szabályzatot azonban semmiképpen nem szabhattuk a jelenlegi kétszer fél státuszra, azt pedig semmiképpen nem szeretnénk, hogy közös legyen a titkársági munka az EMÉ-vel. Nem jók a tapasztalataink az elmúlt hónapokból.*
- 3. Formálisan bizonyára csak az EME elnöke gyakorolhatja a munkáltatói jogokat. Ezt azonban úgy kell szabályoznunk, hogy a lényegyet tekintve a KAB vezetősége legyen ebben a meghatározó. Az elkülönített számlához való hozzáférést már eleve így határoztuk meg.*

Amikor ezt írom, már jelezhetem, hogy a Krónika szerkesztőségével egyetértésben a KAB közreműködésével rovat indul a lapban olyan írásokkal, amelyek aktuális szakmai kérdésekről szólnak a szélesebb olvasóközönségnek. Ezt is fontosnak tartjuk: jelenjünk meg, legyünk jelen az erdélyi „szellemi” térben. Az első írást tőlem közölték most, a november 16-i lap-számban.

Jakó Zsigmond akadémikus
(1916–2008)

A szabályzat megvitatása Görömbei András és Tarnóczy Mariann jelenlétében történt, pontról pontra haladt, és ebben nagyon intenzíven vett részt Jakó Zsigmond professzor. Magatartásán érezhető volt, hogy ő – akinek szívügye volt a 90-es évek elején az EME újjáalakítása – most nagyon jól felmérte, mit jelent, mit jelenthet a KAB megalakulása. Hasonlóképpen lelkes támogatója volt a KAB-nak Toró Tibor akadémikus Temesvárról: ő és általában a nem kolozsváriak jobban érezték az akadémiai kapcsolatteremtés fontosságát, erejét. Toró Tibor élete végéig feltétlen támogatója volt a KAB ügyeinek.

Egyetlen zavaró tényező volt: Gyenge Csaba külső tag sérelmezte, hogy a műszaki területnek nincs képviselése az elnökségben, és – noha ezzel eltértünk az MTA szokásrendjétől – talán némi meggondolatlansággal, de helyt adtunk kérésének, elfogadtuk a 4. alelnök megválasztását. A műszakiak aztán erre a tisztségre Csibi Vencel külső tagot választották meg. A megválasztott elnök javaslatot tett a tudományos titkár személyére, és mivel Szikszai Mária az erre vonatkozó felkérést elhárította, erre a tisztségre Szenkovits Ferencet jelölte, a jelenlevők őt is megszavazták. A Titkárság Szervezeti és Működési Szabályzatát is megszerkesztettük. Noha ezt mi nagyon fontosnak tartottuk, főleg, mert az MTA többi öt területi bizottságának titkársága is ezek alapján működött, az MTA jelenlevő képviselőinek az volt a véleményük, hogy a mi esetünkben erre nincs szükség. Ma sem tudom pontosan megítélni, miért történt így.

Az alábbiakban csatolom a KAB első Szervezeti és Működési Szabályzatát, abban a formában, ahogy akkor az erre hivatott testület jóváhagyta.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIAKOLOZSVÁRI AKADÉMIAI BIZOTTSÁGÁNAK SZERVEZETI SZABÁLYZATA

Elfogadta a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Kolozsváron, 2007. november 22-én

1. Bevezetés

1.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB) a Magyar Tudományos Akadémia 2006. október 30-i rendkívüli közgyűlésének 5. számú határozatával létesült.

1.2. Létrehozásával az MTA az Erdélyi Múzeum-Egyesületet bízta meg. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság az Erdélyi Múzeum-Egyesület jogi státusán osztozik, az Egyesülettel kötött Együtműködési megállapodás alapján.

2. Név – székhely – azonosító adatok

2.1. Neve: A Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Akadémiai Bizottsága (KAB)

2.2. Székhelye: Kolozsvár.

2.3. Működési területe: Románia.

2.4. A KAB azoknak a Romániában élő szakembereknek a szervezeti egysége, akik magukat a romániai magyar tudományos közösséghez tartozónak tekintik, külső tagként vagy köztestületi tagként kötődnek a Magyar Tudományos Akadémiához, vagy tudományos fokozat nélkül részt vesznek a szakbizottságok munkájában.

2.5. A KAB igazgatási, szervezési, ügyviteli és gazdálkodási feladatait a KAB Titkársága látja el.

2.6. A KAB Titkárság székhelye az EME Kolozsvár, Ghica u. 12. sz. alatti épületében van, az Együtműködési megállapodásban meghatározott feltételek szerint.

2.7. A KAB címe: Kolozsvár, Ghica u. 12. sz.

2.8. Felügyeleti szerv: Magyar Tudományos Akadémia (1051 Budapest, Nádor u. 7.).

3. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság feladatai

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság általános célkitűzése az országos és a nemzeti, valamint a közösségi tudományos érdekek megjelenítése; az egyetemi és a tudományos képzés, a tudományos kutatás és a kutatási eredmények

közlésének ösztönzése tisztán tudományos célok és a magyar nemzeti közösség érdekében; a tudás presztízsének növelése és a tudományos eredmények színvonalas népszerűsítése; a romániai magyar tudományos közösségen belüli szakmai és személyi kapcsolatok erősítése; a magyar–román szakmai együttműködés szorosabbá tétele. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság lehetőség szerint együttműködik a Román Akadémia kolozsvári területi bizottságával (Filiala din Cluj a Academiei Române).

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tevékenységi köre alaptevékenységi és kiegészítő tevékenységi feladatokat foglal magába.

Alaptevékenység:

3.1. Figyelemmel kíséri és segíti a romániai magyar tudományos közösségben folyó tudományos tevékenységet. Saját honlapján informál a Romániában megjelenő, magyar nyelvű vagy tartalmában magyar érdekeltségű publikációkról.

3.2. Számon tartja a felsőoktatáshoz kapcsolódó vagy önállóan működő szakmai műhelyeket, szakmai szervezeteket, továbbá az ezeken kívül működő kutatókat.

3.3. Nyilvántartja a területén működő

– akadémikusokat (a romániai külső tagokat), az MTA romániai doktorait és köztestületi tagjait, a szakbizottsági tagokat,

– az MTA tudományos bizottságainak és más bizottságainak tagjait.

3.4. Lehetőségei szerint és az érintettek beleegyezésével nyilvántartja a külföldön működő erdélyi származású kutatókat, és ezzel segíti a kölcsönös kapcsolatok kihasználásának lehetőségét.

3.5. Elősegíti a kapcsolatokat a romániai magyar, valamint a magyar és román kutatók között, lehetőségeket teremt egymás munkájának megismerésére.

3.6. A maga eszközeivel, lehetőségeivel ösztönzi és támogatja a magyar kutatók hazai munkavállalását, részvételüket a romániai akadémiai, egyetemi és más állami intézmények szakmai műhelyeiben és testületeiben, valamint olyan vállalkozásokban, amelyek szakembereket, kutatókat foglalkoztatnak.

3.7. Mint a közösség egészét érintő fontos tudománypolitikai célkitűzést a Kolozsvári Akadémiai Bizottság az Erdélyi Múzeum-Egyesülettel együttműködve szorgalmazza olyan magyar kutatóintézet létrehozását, amely a Kárpát-medencei vonatkozású kutatásoknak és a tudományos utánpótlás nevelésének is intézménye lehetne.

- 3.8. A folyamatos szakmai munka szervezésére, végzésére szak- és munkabizottságokat, alkalmi bizottságokat hoz létre.
- 3.9. Önállóan vagy más szervezetekkel együtt, illetve szak- és munkabizottságai révén tudományos rendezvényeket szervez.
- 3.10. Közreműködik disszertációk tudományos vitájának, védésének előkészítésében és szervezésében.
- 3.11. Kutatási feladatok megoldására pályázatokat ír ki, és jutalmazza a legjobb pályamunkák szerzőit.
- 3.12. Kapcsolatokat épít ki – szakbizottságai révén is – az MTA és a Román Akadémia tudományos bizottságaival.
- 3.13. Lehetőséget teremt arra, hogy a tudomány művelői kifejtsék véleményüket helyi és országos jelentőségű tudományos kérdésekben.
- 3.14. Tagjai révén közreműködik a tudományos eredmények színvonalas népszerűsítésében.
- 3.15. Részt vesz az akadémiai döntések, vélemények kialakításában, azok érvényesítésében.
- 3.16. Megkeresés esetén – elsősorban szakbizottságai bevonásával – véleményt nyilvánít az ország és az erdélyi régió fejlesztési kérdéseiben.
- 3.17. Anyagi lehetőségei szerint segíti a tudományos kutatók nemzetközi kapcsolatait.
- 3.18. Kapcsolatokat ápol és együttműködik az MTA más területi bizottságaival.
- 3.19. Kapcsolatokat épít ki a megyei és megyeszékhelyi önkormányzatok vezetőivel.
- 3.20. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság konkrét kutatási feladatokat nem vállal. Nem hoz létre saját könyvtárat, nem vállalja gyűjtemények gondozását.
- 3.21. A tudományt művelők és a tudomány iránt érdeklődő szakemberek látókörének bővítése, személyes kapcsolatok megteremtése és elmélyítése, széleskörű információcsere és vitafórum biztosítása érdekében – többek között a tudományos, kulturális és társadalmi közélet aktuális kérdéseinek kötetlen megvitatására – Klubot működtet.
- 3.22. Éves munkájáról összefoglalót készít az MTA májusi rendes közgyűlése számára.
- 3.23. Tudományos kiadványok megjelentetése, ilyen jellegű munkák publikálásának támogatása.
- 3.24. Kitiűntetéseket alapít, és évente átad:
– Egy KAB Emlékérem-et,

- *A fiatal tudományos címet szerzettek részére Tudományos Díj-at ad át A Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvény keretében,*
- *A színvonalas tudományszerűsítés díját.*

4. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság szervezeti felépítése

4.1. Testületek:

- *a Kolozsvári Akadémiai Bizottság*
- *a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Vezetősége (elnök, alelnökök, tudományos titkár, a KAB Titkárságának vezetője)*
- *a köztestületi tagság (képvisellete révén van jelen a Kolozsvári Akadémiai Bizottságban).*

4.2. Munkaszervezetek:

- *a szakbizottságok, ezek munkabizottságai, alkalmi munkabizottságok és regionális munkacsoportok,*
- *a KAB-Klub és vezetője,*
- *a Szerkesztő Bizottság.*

4.3. Hivatali szervezet:

- *az MTA Kolozsvári Akadémiai Bizottság Titkársága.*

5. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság

5.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tanácskozási, döntési, véleményezési és javaslatlatterületi joggal felruházott testület. Üléseit az elnök hívja össze, évenként legalább két alkalommal. Legalább 6 tag indítványára vagy saját kezdeményezésére, azonban a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke a Bizottságot bármikor összehívhatja. A KAB üléseket az elnök vezeti. A KAB határozatképes, ha tagjainak több mint 50 %-a jelen van.

5.2. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjai: az MTA romániai külső tagjai, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság alelnökei és tudományos titkára, a KAB-Klub elnöke és a köztestületi tagok képviselői. Erdély magyar lakta régióiból az illető régió tudományosan minősített szakemberei további 5 reprezentatív személyt (önkormányzati vagy megyei tisztségviselőt, vállalkozót) választanak a Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjává. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság létszáma maximum 60 fő.

5.3. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjainak megválasztására hivatott gyűlést (gyűléseket) a KAB elnöke készíti elő, hívja össze, és vezeti le. A köztestületi tagok saját képviselőiket zárt borítékban postán elküldött szavazataikkal választják meg. Az új tagok megválasztásával a régi tagsági

megbízások megszűnnek. A választás eredményéről írásban tájékoztatni kell az Akadémia elnökét.

5.4. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagjai közül háromévi időtartamra a választási szabályzatban rögzített módon, titkos szavazással elnököt és három alelnököt választ. A tisztségviselők mandátuma három évre szól, és csak két egymást követő alkalommal választhatók újra.

5.5. A választás lebonyolítását a Kolozsvári Akadémiai Bizottság által választott Választási Bizottság intézi. A szavazás után az új (vagy újraválasztott) elnök átveszi az ülés vezetését. A választás eredményéről írásban tájékoztatja az Akadémia elnökét.

5.6. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság döntési hatáskörébe tartozik:

- a KAB Szervezeti Szabályzatának elfogadása. A KAB Szervezeti Szabályzatot jelen lévő tagjainak kétharmados szótöbbségével hagyja jóvá,*
- az elnök által felkért tudományos titkár személyének jóváhagyása,*
- szakbizottságok elnökeinek, valamint a Szerkesztő Bizottság elnökének felkérése, e testületek megalakulásának jóváhagyása,*
- Klub létrehozása, Klub-elnök felkérése,*
- a Kolozsvári Akadémiai Bizottság éves munkatervének meghatározása,*
- kutatási pályázatok kiírása,*
- mindazok az egyedi problémák, amelyeket az elnök az ülés elé terjeszt,*
- az MTA elnöksége elé terjesztendő beszámolók, javaslatok, döntések elfogadása.*

5.8. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság véleményt nyilvánít:

- a maga által fontosnak ítélt tudományos és szakmai kérdésekben,*
- minden olyan esetben, amikor a véleményt a KAB-tól mint testülettől kéri.*

5.9. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság javaslatot tehet a feladatkörébe tartozó vagy azt érintő bármely tudományos, pénzügyi és szervezeti kérdésben.

6. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke, alelnökei, tudományos titkára

6.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke a testület vezetője.

6.2. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnökének jogköre és feladatai:

- a Kolozsvári Akadémiai Bizottság munkájának irányítása,*
- a Kolozsvári Akadémiai Bizottság általános képvisellete,*
- kapcsolattartás az MTA elnökével, főtítkárával, tudományos osztályaival, a többi területi bizottság titkárságával, más akadémiai intézetekkel és intézményekkel, országos hatáskörű szervezetekkel, a terület országgyűlési képviselőivel, a helyi önkormányzatokkal és szakmai szervezetekkel,*

- tudományos titkár felkérése és megbízása,
- a KAB titkárságvezető megbízása,
- beszámol a Kolozsvári Akadémiai Bizottságnak a két ülés között végzett jelentősebb tevékenységéről,
- megküldi az Akadémia elnökének a KAB Szervezeti Szabályzatát és annak módosítását, tájékoztatja az Akadémia illetékes alelnökét a KAB-nak a más területi bizottságok, a tudományos osztályok vagy az Akadémia egésze szempontjából is jelentős tevékenységéről,
- átadja a kitüntetések és a pályázatok pályadíjait,
- a Kolozsvári Akadémiai Bizottság nevében kiadói jogot gyakorol.

6.3. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke jogkörének gyakorlásában és feladatainak ellátásában a Kolozsvári Akadémiai Bizottságnak és az MTA elnökségének felelős.

6.4. Az elnöki jogok gyakorlását az elnök esetenként vagy tartósan átruházhatja az alelnökökre és a tudományos titkárra.

6.5. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnökének munkáját az alelnökök és a tudományos titkár segítik. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság alelnökei tevékenységüket a három nagy tudományterület (természettudomány, élettudomány, társadalomtudomány) szerint osztják meg. Mindegyik alelnök közvetlenül irányítja a tudományterületéhez tartozó szakbizottságok munkáját.

6.6. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság alelnökei átruházott jogkörben eljárhatnak mindazon ügyekben, amelyekben az elnöktől megbízást kapnak. Ilyenkor feladatkörük és felelősségük azonos az elnökével.

6.7. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tudományos titkára az elnök irányításával végzi munkáját, különösen

- előkészíti a Bizottság üléseit,
- megszervezi a testületek határozatainak és az elnök döntéseinek végrehajtását,
- szervezi a KAB kapcsolattartását belföldön és külföldön, pályázati lehetőségeket és a pályázatokhoz szükséges partnereket keres.

6.8. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság tudományos titkára feladatainak ellátásában az elnöknek és a KAB-nak felelős.

6.9. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnökét, alelnökeit, tudományos titkárát és a Klub elnökét mindennapi teendők ellátásában a Titkárság vezetője segíti.

7. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság vezetősége

7.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság végrehajtó testületi szerve a Vezetőség (összetételét a 4.1. pont tartalmazza), amely intézi a Bizottság ülései között felmerülő teendőket, előkészíti a döntési és véleményezési hatáskörébe tartozó ügyeket, és megszervezi a Kolozsvári Akadémiai Bizottság döntéseinek végrehajtását.

7.2. Kezdeményezi szakbizottságok létrehozását.

7.3. Megszervezi a pályázatok kiírását és a beérkezett pályázatok bírálatát, dönt a pályadíjakról.

7.4. A Vezetőséget a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke hívja össze, negyedévenként legalább egy alkalommal.

8. A szakbizottságok, munkabizottságok és regionális munkacsoportok

8.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság – feladatainak hatékony ellátása érdekében – a tudományterületet képviselő alelnökök irányításával szakbizottságokat hoz létre. A szakbizottságok bevonják munkájukba a terület értékes elméleti és gyakorlati tevékenységet folytató, tudományos fokozattal nem rendelkező szakembereit.

8.2. Szakbizottságok alakításának módja és feltételei:

– a szakbizottságok létrehozási tervének meghirdetése az illetékes alelnök és a Vezetőség kezdeményezése alapján,

– a szakbizottsági alelnökök felkérése az akadémikusok vagy a köztestületi tagok köréből a Vezetőség által,

– az illetékes alelnök és szakbizottsági elnök együtt tesz javaslatot arra, hol legyen az illető szakbizottság székhelye,

– az illetékes alelnök és lehetőleg 20 olyan szakember megjelenése az alakuló ülésen, akik készek tagként részt venni a szakbizottság munkájában,

– a szakbizottság tagjainak egy része, lehetőleg a fele doktor,

– a szakbizottság szótöbbséggel jóváhagyja az erre a tisztségre felkért elnököt, vagy más személyre tesz javaslatot,

– a megválasztott elnök javaslata alapján a szakbizottság titkárának megválasztása,

– a szakbizottsági elnök és a titkár megbízatása egy mandátumra szól.

8.3. Működő és a feltételeknek eleget tevő szakbizottság elnökének és titkárának megválasztása egy újabb akadémiai ciklusra az előző pont szerint történik.

8.4. A szakbizottság megalakulását a Kolozsvári Akadémiai Bizottság ülése hagyja jóvá.

8.5. A Szervezeti Szabályzat elfogadásakor a mellékletben felsorolt szakbizottságok működnek.

8.6. A szakbizottságok feladata:

– közreműködés a hosszabb távú tudományos stratégia kialakításában az illető szakterületen,

– szakmai rendezvények, tudományos előadások szervezése,

– tudománynépszerűsítő előadások szervezése, ilyen jellegű írások publikálása a romániai magyar sajtóban,

– javaslat pályázatok kiírására, közreműködés a pályázatok elbírálásában, – javaslat díjak odaítélésére,

– az illető tudományterületen folyó KAB tevékenység összefogása, a kutatók közötti személyes kapcsolatok elősegítése, együttműködésük kialakítása,

– állásfoglalás az illető tudományterület kérdéseiben,

– a KAB Vezetőségének kérésére véleménynyilvánítás, illetve javaslattétel,

– éves munkaterv és beszámoló jelentés készítése,

– munkabizottságok létrehozása,

– javaslattétel könyvkiadásra (a Szervezeti Szabályzat 3.23. pontjának előkészítéseként),

8.7. A szakbizottság munkáját a szakbizottság elnöke vezeti, munkájában a szakbizottság titkára segíti.

8.8. A szakbizottság elnöke évenként beszámol a KAB Vezetőség és a többi szakbizottsági elnök előtt a szakbizottság éves munkájáról.

8.9. A szakbizottságon belül az állandó feladatok ellátására munkabizottságok, az alkalmi vagy speciális feladatok ellátására albizottságok alakíthatók.

8.10. A munkabizottságok és albizottságok vezetőit és tagjait a szakbizottság elnöke kéri fel.

8.11. Munkabizottság akkor alakítható, ha tagjainak létszáma lehetőleg 10 fő és a tagok egy része doktor.

8.12. A munka-, illetve albizottság alakítását a KAB Vezetősége hagyja jóvá.

8.13. A szakbizottság és munkabizottságai tudományos üléseket szervezhetnek.

8.14. A szakbizottságoknak és munkabizottságoknak egy-egy régióban működő tagjai regionális munkacsoportba tömörülhetnek és a KAB klub keretében klubot működtethetnek.

8.16. A regionális munkabizottság saját munkaterve szerint működik.

8.17. A Szerkesztő Bizottság:

- előmozdítja, hogy a régió területén született, közzétételre alkalmas tudományos tanulmányok, művek a szakma központi folyóirataiban, könyvkiadónál megjelenjenek,*
- javaslatot tesz a KAB-nak ezek megjelentetésére.*
- gondoskodik arról, hogy a megjelent publikációk adatai eljussanak a Kolozsvári Akadémiai Bizottsághoz.*

8.18. A Szerkesztő Bizottság publikációs javaslatait évente a Kolozsvári Akadémiai Bizottság vezetősége elé terjeszti. Valamennyi KAB publikáció felelős kiadója a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke. A kiadványok szakmai tartalmáért a Szerkesztő Bizottság által felkért lektorok felelősek.

9. A KAB-Klub

9.1. A KAB-Klub célját és feladatait a Szervezeti Szabályzat 3.21. pontja tartalmazza. A Klub a céljait elsősorban klubrendezvények keretében valósítja meg.

9.2. A Klubot háromtagú Klubtanács vezeti. A Klubtanács elnöke a Kolozsvári Akadémiai Bizottság tagja, akit a KAB elnökének javaslatára a KAB választ meg. A Klubtanács tagjait a Klubtanács elnöke kéri fel egy akadémiai ciklusra.

9.3. A Klubtanács a Klub rendezvényeinek szervezője, adminisztratív tevékenységét a Kolozsvári Akadémiai Bizottság titkárságvezetőjével együttműködve végzi.

9.4. A Klub tagja lehet az a külső tag vagy köztestületi tag, aki a klub célkitűzéseit önként, saját elhatározásából elfogadja, belépésre irányuló szándékát a Klub elnökének bejelenti, tagdíj befizetését vállalja.

9.5. A klubtag részt vehet a Klub rendezvényein, és vendégeket hívhat meg.

9.6. A Klub működtetése a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Titkárságának feladata. A fenntartás és működtetés költségeit a KAB Székház költségvetésén belül kell biztosítani.

10. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság ügyvitele és gazdálkodása

10.1. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság hivatali szervezete a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Titkársága, melynek szervezeti és működési rendjét a belső kapcsolatokra vonatkozó rendelkezéseket a Titkárság Szervezeti és Működési Szabályzata tartalmazza.

11. Záró rendelkezés

A jelen Szervezeti Szabályzat bármilyen változását a Kolozsvári Akadémiai Bizottságnak kell jóváhagynia kétharmados többséggel.

Jóváhagyta a Kolozsvári Akadémiai Bizottság 2007. november 22-i ülésén.

Kolozsvár, 2007. november 22.

Dr. Péntek János,

a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke

A szak- és munkabizottságok

A rendkívüli közgyűlés keretében indult el, szintén a magyarországi modellt követve, a szak- és munkabizottságok szervezése. Ebben a kérdésben is volt vita. Volt, aki úgy látta, ebben is párhuzamosan kell haladni az MTA osztályaival, ezeken belül működő szakbizottságaival, mások pedig már induláskor attól a párhuzamosságtól tartottak, amely a KAB szakbizottságok és az EME szakosztályok között alakulhat ki. Ebben arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy nem ragaszkodunk, nem is igazodunk semmilyen meglévő modellhez: a magyarországihoz nem lehetett, mert ahhoz képest egészen más, egyoldalú a romániai magyar tudományosság struktúrája, az EME-től is el kellett távolodnunk, mert az konzervatív jellegénél fogva nem követte a tudományok újabbkori szakosodását, a romániai jelenkori helyzetet. Meghatároztuk a szak- és munkabizottságok feltételeit a tudományosan minősítettek és a létszám vonatkozásában, és ennek alapján minden szakterület maga dönthette el, hogy létrehoz-e önálló szak- vagy munkabizottságot, illetve arról is döntés született, hogy az egyes létrejövő szakbizottságok központját oda helyezzük, ahol az illető szakterület legtöbb művelője él. Számítani lehetett rá, hogy ezen az alapon elhárítjuk azt, hogy minden Kolozsváron összpontosuljon.

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság Szervezeti Szabályzatának melléklete

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KOLOZSVÁRI AKADÉMIAI BIZOTTSÁGÁNAK SZAKBIZOTTSÁGAI (elfogadva 2007. november 22-én)

1. Történettudományi Szakbizottság

2. Irodalomtudományi Szakbizottság

3. *Nyelvtudományi Szakbizottság*
4. *Néprajzi Szakbizottság*
5. *Oktatási és Pszichológiai Szakbizottság*
6. *Teológiai és Egyháztörténeti Szakbizottság*
7. *Művészettudományi (esztétika, képzőművészet, zenetudomány, színháztudomány) Szakbizottság*
8. *Filozófiai Szakbizottság*
9. *Állam-, Jog- és Politikatudományi Szakbizottság*
10. *Közgazdaságtudományi Szakbizottság*
11. *Matematikai és Fizikai Szakbizottság*
12. *Informatikai Szakbizottság*
13. *Műszaki Szakbizottság*
14. *Vegyészeti és Földtani Szakbizottság*
15. *Biológiai Szakbizottság*
16. *Orvosi és Egészségügyi Szakbizottság*
17. *Környezet- és Agrártudományi Szakbizottság*
18. *Szociológiai és Vidékfejlesztési Szakbizottság*

Jó jelnek tekintettük, hogy Toró Tibor akadémikus már októberben létrehozta a temesvári regionális bizottságot. Erről engem telefonon tájékoztatott, hasonlóképpen Tarnóczy Mariannt is. A szabályzat-tervezetben is az szerepel, hogy szakbizottságokat, azokon belül munkabizottságokat szervezünk, és olyan regionális munkacsoportokat, mint amilyen a temesvári. Helyileg egyiket sem kívántuk megkötni: maguk a tagok döntsék majd el, melyik bizottságnak hol legyen a székhelye, regionálisan pedig szintén támogattuk a temesvárit és a bukarestit. Ezek persze rendhagyóak voltak: a szak- és munkabizottságoktól eltérően ezek minden szakterületet felöleltek abban a régióban (Magyarországban is voltak a területi bizottságoknak helyi csoportjaik).

A döntésekről tájékoztattuk a köztestületi tagságot, kérve mindenkit, csatlakozzon valamelyik szakbizottsághoz, illetve – ha úgy gondolják – javasoljanak újabbakat. Nehezen boldogultunk a Teológiai és Egyháztörténeti, valamint a Művészettudományi Szakbizottság létrehozásával, nem akadt megfelelő számú jelentkező. A Teológiaival kapcsolatban nekem írt levelében nem kisebb tekintélynek, mint Tőkés István professzornak voltak jóindulatú fenntartásai. Voltak olyanok is (mint pl. a Geológiai), amelyek – mint utólag kiderült – azt várták volna, hogy a KAB elnöksége hívja fel a figyelmet a lehetőségre.

Tájékoztatás a köztestületi tagságnak:

Tisztelt Köztestületi Tag!

Kedves Kolléga!

Tájékoztatásként összefoglaljuk, hol tartunk a Kolozsvári Akadémiai Bizottság szervezeti kiépítésében, és jelezzük azt is, melyek lesznek ennek a mindannyiunk részvételével zajló folyamatnak a következő feladatai, állomásai. 2007 júniusában lezajlott belső választások során az MTA romániai köztestülete megválasztotta az Akadémia által kijelölt hat tudományterület 5-5 képviselőjét. Hozzájuk csatlakozik az MTA 17 romániai külső tagja, és együtt alkotják a 47 tagú Kolozsvári Akadémiai Bizottságot (KAB).

*A KAB az ősz folyamán megválasztotta elnökét és alelnökeit. Elnöknek választotta a testület **dr. Péntek Jánost**, az MTA külső tagját, alelnökök lettek: **dr. Egyed-Zsigmond Imre** egyetemi tanár (élettudományok), **dr. Kása Zoltán** egyetemi tanár (természettudományok), **dr. Kovács András** egyetemi tanár (bölcseztudományok). Az eseményen jelen volt **Vizi E. Szilveszter**, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, **Pannonhalmi Kálmán**, az MTA Elnöki Titkárságának vezetője, valamint **Tarnóczy Mariann**, az MTA Határon Túli Magyarok Titkárságának osztályvezetője.*

*A KAB 2007. november 22-én megtartotta első munkaiülését. A testület megválasztotta a KAB tudományos titkárát **dr. Szenkovits Ferenc** személyében. Dr. Szenkovits Ferenc a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem Matematika–Informatika Kar Mechanika és Csillagászat Tanszékének docense, az MTA külső köztestületének tagja. A műszaki tudományokat képviselő tagok előterjesztették azt a határozott kérésüket, hogy őket alelnök képviselje a vezetőségben. A KAB tudomásul vette ezt az igényt, és megválasztotta negyedik alelnökét **dr. Csibi Vencel József** egyetemi tanár személyében. Dr. Csibi Vencel József a kolozsvári Műszaki Egyetem Mechanika Tanszékének professzora. A KAB megvitatta és elfogadta a Szervezeti és Működési Szabályzatát, és azt jóváhagyás végett továbbította az Akadémia elnökségének.*

Az MTA területi bizottságai a rájuk háruló, szabályzatban is rögzített szakmai munkájukat szakbizottságokban, illetve munkabizottságokban fejtik ki. Távolabbi centrumokban működő kollégák regionális munkacsoportot alakíthatnak. (A temesvári regionális munkacsoport el is kezdte működését.) Ennek a rendszernek a megszervezése folyamatban van, a munkát a tudományterület szerint illetékes KAB alelnökök irányítják. Ezzel a levéllel

együtt minden köztestületi tag megkapja a KAB szakbizottságokra vonatkozó javaslatát. A KAB Szervezeti és Működési Szabályzata szerint szakbizottság akkor indítható, ha azt az illetékes alelnök és lehetőleg 20 olyan szakember támogatja, akik kész tagként részt venni a szakbizottság munkájában. Ennek megfelelően utólag a jelentkezések függvényében módosulhat a szakbizottságok listája. Javaslatunk az, hogy az egyes szakbizottságok székhelye ott legyen, ahol az illető szakterület legtöbb képviselője tömörül. Az erre vonatkozó javaslatot szintén jelezzük a listán.

Kérjük, postafordultával jelezzék, melyik szakbizottság munkájában kívánnak részt venni. Jelentkezhetnek postán vagy email útján, a csatolt űrlap kitöltésével és visszaküldésével. Egy személy több szakbizottságba is jelentkezhet, illetve később is átjelentkezhet más szakbizottságba. A jelentkezésüket követően a szakbizottságok szervezésével megbízott kollégák felveszik majd Önökkel a kapcsolatot, hogy januárban sor kerülhessen a szakbizottságok megalakulására, a szakbizottsági elnökök megválasztására.

Tájékoztatjuk Önöket arról is, hogy 2008. január 1-jétől reményeink szerint működik majd a KAB háromnyelvű honlapja a www.kab.ro címen. Itt olvashatók majd a romániai tudományos élettel kapcsolatos legfrissebb hírek, pályázati lehetőségek, információk. Örömmel vesszük, ha tudományos rendezvényeikről rövid híradást küldenek a honlapunkra. Észrevételeiket, javaslataikat szívesen fogadjuk a továbbiakban is.

Mindannyiuknak áldott, meghitt karácsonyi ünnepeket és eredményekben gazdag, boldog új esztendőt kívánunk!

Dr. Péntek János, a KAB elnöke

A szervezés 2008 január–május időszakában a szakmai és a helyi igények szerint megalakultak a szak- és munkabizottságok, meghatározták működésük központját, megválasztották elnöküket. Ennek eredménye részben eltért attól, amit előzőleg az SzMSz mellékletében elvileg megállapítottunk, és ez újabb igényekkel még később is változott. A következő bizottsági testületek alakultak meg:

1. Agrártudományi Szakbizottság, Csíkszereda,
elnök: dr. Tiboldi István
2. Alkalmazott társadalomtudományi Szakbizottság, Csíkszereda,
elnök: dr. Biró A. Zoltán

3. Egészségügyi Szakbizottság, Marosvásárhely,
elnök: dr. Szilágyi Tibor
4. Építő- és építészmérnöki Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Köllő Gábor
5. Filozófiai Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Demeter Attila
6. Irodalomtudományi Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Dávid Gyula.
A Szakbizottság részeként:
Idegen nyelvek, irodalmak Munkabizottság, Nagyvárad,
elnök: dr. János-Szatmári Szabolcs
7. Közgazdaságtudományi Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Nagy Ágnes
8. Matematikai és informatikai, fizikai, csillagászati Szakbizottság,
Kolozsvár, elnök: dr. Kassay Gábor
9. Néprajzi és antropológiai Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Tánczos Vilmos
10. Nyelvtudományi Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Kádár Edith
11. Szociológiai és demográfiai Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Veres Valér
12. Teológiai és egyháztörténeti Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Buzogány Dezső
13. Történettudományi Szakbizottság, Kolozsvár,
elnök: dr. Pál Judit
14. Temesvári Regionális Munkacsoport,
elnök: dr. Toró Tibor

2008. január 8-án Tarnóczy Mariann arról tájékoztattott, hogy az MTA Jogi Főosztálya és Pénzügyi Főosztálya jóváhagyólag tudomásul vette a KAB Szervezeti és Működési Szabályzatának szövegét. Jóval később, április elején tértünk vissza a Szabályzatnak arra a pontjára, amely lehetővé tette – szintén a magyarországi bizottságok modellje szerint – reprezentatív személyek (közéletiek, vállalkozók) felvételét a KAB testületébe. (Ekkor már szervező titkárként Kelemen Kinga is bekapcsolódott a szervezésbe, levelezésbe.) Az ezzel kapcsolatos felkérő levelet el is küldtük azoknak a

vállalkozóknak, akikre számítottunk. Felkérésünkre ketten csatlakoztak hozzánk: Székely Zsuzsa kolozsvári és Péter Péter udvarhelyi vállalkozó. Ők voltak aztán később azok, akik finanszírozták az általunk létrehozott KAB-díjakat.

2007 végén már időszerűnek és fontosnak láttuk, hogy létrehozzuk a KAB honlapját, hogy közvetlenül tájékoztathassuk tudományos közösségünket és a szélesebb nyilvánosságot.

A KAB költségvetése

Már 2007. február 22-én Tarnóczy Mariann jelezte, hogy 2007-re az MTA 5 millió Ft-os keretet kíván biztosítani a várható kiadások fedezésére. Ezt másképpen nem lehetett megoldani, minthogy az EME nyisson külön bankszámlát erre a célra, és arra is szükség volt az összeg átutalásához, hogy legyen erre vonatkozó pénzügyi terv. A hivatalos levelezésben Tarnóczy Mariannon kívül az MTA illetékesei mindent az EME elnökének címeztek, mi Szikszai Máriával fontos dolgokról is csak utólag szereztünk tudomást. Folyamatosan kérdés és némi feszültség volt amiatt, hogy milyen mértékben részesüljön ebből a keretből maga az EME, az EME adminisztratív személyzete.

Októberben, miután megtörtént a vezetőségválasztás, de még nem volt működési szabályzatunk, miközben a költségvetés még meglévő tartalékait osztottuk be a várható rendezvényekre, azt latolgattuk, milyen kerettel gazdálkodhatunk a következő teljes évben, amikor meg kell oldanunk a székház kérdését, el kell indítanunk a szakbizottságok tevékenységét, és el kell indulnunk azon az úton, amely – az elnöki ígéret szerint – a magyarországi területi bizottságokéhoz hasonló helyzetbe juttat el bennünket. Ezzel kapcsolatban az MTA illetékeseinek álláspontját Tarnóczy Mariann közölte velünk október 2-án, hogy várják tőlünk a Szabályzat első olvasatát, a Pénzügyi Főosztálynak is szüksége van erre legkésőbb november végéig, hogy aztán annak alapján elindíthassák szerződéses alapon a finanszírozást. Az ezzel kapcsolatos javaslatot a Pénzügy a mi költségvetési tervezetünk alapján készítheti el és kérheti az ezzel kapcsolatos elnöki döntést. Mindezt műhelytámogatásként kaphatjuk meg és csak az EME közvetítésével, mivel a KAB akkor még nem volt jogi személy.

Végül a 2007-es év 5 millió Ft-os keretére elkészített költségvetés-tervezet szerint annak 2/5-ét szántuk személyi költségekre, 2/5-ét dologi költségekre és 1/5-ét magára a napi működésre, működtetésre.

A következő évi tervezés nem volt egyszerű: bele kellett kalkulálni a Moll-ház, a leendő székház felújítási költségeit, az épület bérleti díját és a kiépítendő adminisztratív struktúrát, és időben sem úgy alakult, ahogy korábban számítottunk.

Túl voltunk az évvégi időszakon, amikor 2008. január 30-án Tarnóczy Mariann megerősítette azt az álláspontot, hogy az MTA mint a legegyszerűbb megoldást az Akadémián már bevált „műhelytámogatási szerződés” formáját követné (azaz pénzügyileg a KAB-ot ugyanúgy kezelné, mint a már létező „műhelyek” támogatását), megnevezésben pedig a „külső területi bizottság”-ot ajánlják. Ekkor még az intézmény romániai jogi formáját ránk hagyták. A támogatás feltétele volt, hogy az MTA által jóvágyott SZMSZ és éves program alapján működjünk. Jelezte azt is, hogy az akadémiai Ügyrend máris tartalmazza a KAB-ot és „fogja jó esetben a POAB-ot” is. Abban bízhatunk, mint írta, hogy a döntés még azon a héten megszületik és nem lesz további akadálya a finanszírozásnak. Ebben a tájékoztatásban megjelenik az, ami a későbbiekben is gyakran visszatér, ti., hogy az MTA a legegyszerűbb megoldást keresi (ami nem a legjobb megoldást jelentette sem elvileg, sem gyakorlatilag, ebben az esetben sem). A POAB is új elem volt: az MTA vezetése már ekkor a további hasonló kiterjesztést latolgatta a Pozsonyi (Szlovákiai Magyar) Akadémiai Bizottság tervével. Ez aztán hosszú ideig elhúzódott a szlovák hatóságok ellenkezése miatt (később az MTA a többi régió vonatkozásában Akadémiai Tanácsokban kezdett el gondolkodni).

A költségvetéssel mi mindenesetre – a székház felújításának várható költségeire és az elnöki ígéretekre alapozva – egy közel 30 millió Ft-os tervezetet állítottunk össze. Az elnöki titkárság március 27-én értesített az akadémiai döntésről: „(...) *első határon túli területi bizottságunkat, a Kolozsvári Akadémiai Bizottságot az Akadémia 8,5 millió Ft összeggel (2008. I. félévi működés) tudja támogatni.*” Április 1-jén személyes meghallgatáson már arról tájékoztattak, hogy az I. félévi működési keretünk 5 millió Ft.

2008. május 2-án az a meglepetés ért bennünket, hogy az MTA az EME-nek küldte el a KAB támogatási szerződését, Egyed Ákos figyelmébe ajánlva. Kértük ennek korrigálását, és a KAB-ot illető költségvetéshez tartozó

penz mielőbbi átutalását. Az összegek mindenképpen távol álltak a fenti tervtől, a mi elvárásainktól, igényeinktől.

A KAB és az EME viszonya, együttműködési megállapodás

Az MTA-nak a KAB létrehozására vonatkozó határozata nem ok nélkül hivatkozik az EME-re, amely alapja lehet egy akadémiai szervezet létrehozásának. Azok számára viszont, akik ismerték a magyarországi területi bizottságok státuszát és működési szabályzatát, nyilvánvaló volt, hogy az Akadémia regionális képviselete, jelenléte mást jelent, mint az Akadémia által támogatott nagy hagyománnyal rendelkező erdélyi szakmai ernyőszervezet, az EME. Nem véletlen, hogy Hámori alelnök 2007. február 20-i, a köztestületi tagságot a szervezésről tájékoztató levelében szándékként már mint „két önálló szervezet”-ről ír. Hogy ez mit jelent, és miként, milyenként kell kialakítani a kettő viszonyát a szervezet, a vezetés, a funkciók, a költségvetés, az adminisztráció és a székház tekintetében, azt előre nem lehetett látni, még kevésbé határozottan előírni. Elvileg a lényeg az volt, vagy annak kellett volna lennie, hogy az MTA közvetlen megjelenése Romániában ne gyengítse, hanem erősítse az erdélyi magyar tudományosságot. Ezek a kérdések már a januári levelezéseinkben megjelentek: a funkciók megoszlásának gondolata, a szakosztályok és a leendő szakbizottságok viszonya stb.

Nem volt egyszerű a helyzet: az EME struktúráját, feladatait, működését egy akkor már közel másfél száz esztendő szabályzat rögzítette, és ezt nem lehetett megváltoztatni, mert így alaptalanná vált volna a jogfolytonosságra való hivatkozás a korábbi ingatlanokért folytatott bírósági eljárásokban. Alapításakor az EME jellegét, feladatait az elnevezése is pontosan rögzítette: 1. a múzeális és levéltári értékek gyűjtése és gondozása, 2. ezek szakszerű feldolgozása, 3. tudománynépszerűsítés. A valóságos helyzete és működési köre a történelmi lehetőségek szerint változott. (1) Volt, amikor egyedül kellett mindent képviselnie, ami a tudomány körébe tartozik, és bizonyos értelemben ezek voltak a fénykorai az EMÉ-nek (tulajdonképpen ez a szükség hozta létre). Ilyen volt az 1859-67-72-es időszak, ennek is a kiegyezés előtti 8 éves periódusa, a kiegyezés után és főleg a kolozsvári egyetem létrejöttével az EME szerepei leszűkültek.³⁵ Ehhez hasonló volt az

---

³⁵ Szabó T. 1942: 31–42.

1920–1940-es történelmi időszak, amikor szintén gyakorlatilag mindent képviselnie kellett.³⁶ Ezek azok a hősi időszakok, amelyek megalapozták az Egyesület történelmi súlyát, mítoszát, amelyek – szervezetileg és a tisztségviselők tekintetében is – a hasonló szerepű történelmi egyházakhoz (főleg a protestánsakhoz) közelítették. (2) 1949–1990 között nem működhetett. (3) Az 1872–1919 és az 1940–1949 közötti időszakokban, valamint 1990 után igazodnia kellett más magyar szakmai és tudományos szervezetekhez, felsőoktatási intézményekhez.

Az 1990-es időszak első évtizedében még az előző nemzedék dominált a létrejövő szakmai-tudományos intézményekben, egyetemi struktúrákban, és ők elsősorban az EME-hez kötődtek. De ők is tudták, érezték annak hátrányát, hogy kívül esnek mind a magyar, mind a román akadémiai struktúrákon. Az őket felváltó fiatalok már távol álltak a bekapcsolódás lehetőségétől egy ilyen szervezetbe, de már érezték az MTA támogatásai révén, milyen előnyei lehetnek az integrálódásnak, a belterjességtől való elszakadásnak. Az EME-ben érezhető volt az az igény is, hogy rendezze a kapcsolatait a közben létrejött magyar szakmai szervezetekkel, amelyek párhuzamosak voltak az EME szakosztályaival, de jóval kiterjedtebbek azoknál. Egyedül az orvosi szakosztállyal oldódott ez meg úgy, hogy az orvosok szakmai szervezete megtartva önállóságát EME-szakosztálynak is tekintette magát.

Az EME részben féltette a pozícióit, részben pedig arra számított, hogy a KAB-bal közös szervezetben megerősödhet, támogatási forrásai is bővíthetnek. Mivel azonban a KAB-nak az MTA által meghatározott státuszában, szabályzatában, funkcióiban a már meglévő területi bizottságokhoz kellett igazodnia, az EME-vel való közös szervezet kialakítása lehetetlen volt. Más volt a két szervezet státusza (az egyiké akadémiai, a másiké civil jellegű szakmai), más volt a választás menete is, más volt a KAB mögött álló, már jelentős részben a fiatal nemzedékhez tartozó, tudományos fokozattal rendelkező köztestületi tagság is. Tudomásul kellett (és kell ma is) venni azt, hogy a két intézmény intézményi struktúrája, szellemisége teljesen más ugyan, de egymást kölcsönösen támogatók és kiegészítők lehetnek. Mindkettő fontos a romániai magyar tudományosságban: a KAB azzal, hogy a külső tagokkal és a köztestületi tagokkal az MTA kihelyezett intézménye, annak megelőlegezett bizalmával és presztízsével, az EME azzal, hogy

---

³⁶ Szabó T. 1942: 43–52.

széleskörű tagságával szakmai ernyőszervezetként, kiadóként és könyvtárként, tudományos intézet fenntartójaként őrzője és folytatója a tudományművelés erdélyi hagyományának. Hasonló a helyzet az abból adódó látszólagos párhuzamossággal, hogy az EME szakosztályai sok mindenben osztoznak más jelentős erdélyi szakmai egyesületekkel, szervezetekkel.

Közös szervezetre tehát nem lehetett gondolni, csak arra, hogy a két szervezet olyan kapcsolódását, együttműködését alakítsuk ki, amely erősíti, kiegészíti egymást. Ennek ellenére gyakran érezhető volt az EME vezetőinek védekező, néha a KAB-ot támadó reflexe, megjelent az a gondolat az ünnepi retorikában és a sajtóban, hogy az EME tulajdonképpen az erdélyi magyar akadémia. 2008-ban március 29-én került sor az EME rendes évi közgyűlésére, ahol az elnökségi asztalnál alelnökként én is helyet foglaltam, Egyed Ákos elnökként a fenntartásait hangoztatta a KAB létrejöttével kapcsolatban. Még mindig úgy értékelte, hogy ez az EME ellenében történt.³⁷

2007 folyamán a megalakítandó KAB és a meglévő EME viszonya folyamatosan problémának bizonyult, az MTA illetékesei is foglalkoztak ezzel. Az MTA elnöksége ezt tömören megfogalmazva úgy látta, hogy „*az MTA mindkettőt támogatja – de a KAB-nak feladatokat ad és be is számoltatja, hiszen alárendelt szervezete, az EMÉ-t támogatja, de nem utasítja, ez lényeges különbség. Azontúl a KAB nem kutat.*” Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kettő szoros egybekapcsolása lehetetlen, ezt az esetleges egybekapcsolást én előbb mint megbízott, majd megválasztott vezető nem támogathattam. A szoros együttműködést azonban azzal is megpróbáltam elősegíteni, hogy folyamatosan alelnöki funkciót töltöttem be az EME-ben. Az nem rajtam múlt, hogy nem az EME elnökét választották meg KAB-elnöknek, ami perszonálunióban – véleményem szerint – még inkább megnehezítette volna a funkciók megoszlásán alapuló korrekt együttműködést. A munkamegosztás egyébként magától adódott, a KAB az EME alapfeladatait nem is vállalhatta volna föl: a területi bizottságok nem rendelkeznek könyvtárral, könyvkiadóval, gyűjteményekkel, nem végeznek tudományos kutatást, Magyarországon még a területükön működő kutatóintézetek sem hozzájuk, hanem közvetlenül

---

³⁷ Ugyanebben az évben, a KAB indulásának évében jelent meg Egyed Ákosnak az EME 150 éves évfordulójára az intézmény történetét összefoglaló ünnepi kiadványa az *Erdélyi Múzeum-Egyesület* címmel. Ennek első bekezdésében is fontosnak tartotta az arra való hivatkozást, hogy az EME egy olyan „civil szervezet, amelyet a közvélemény Erdély magyar tudományos akadémiajaként emlegetett – és emleget ma is.” (Egyed 2008: 3).

az Akadémia központjához tartoznak. A tudománynépszerűsítés pedig olyan feladat, amelyben bárki részt vehet.

A testület és a vezetőség megválasztása után az egyik halaszthatatlan feladat a KAB és az EME együttműködési megállapodásának előkészítése volt. Erre december 19-én került sor. Ezzel korántsem zárult le a vita arról, hogyan kapcsolódik össze és hogyan különül el a két intézmény. Január 31-én újabb egyeztető tárgyalást tartottunk az EME és a KAB vezetősége között, megállapodtunk az együttműködési szándéknyilatkozatban. Ezekben a tanácskozásokon és az MTA-val való egyeztetések keretében elfogadták azt az elképzelésemet, hogy a KAB székháza az EME Ghica utcai épülete legyen, és hogy ezt az MTA bérelje a KAB részére.

Együttműködési megállapodás

A Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Akadémiai Bizottsága (továbbiakban: KAB) és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (továbbiakban: EME) együttműködési megállapodást kötnek.

Tekintettel arra, hogy céljaik alapvetően azonos irányba mutatnak, és hogy a KAB bázisát alkotó akadémikusok és köztestületi tagok, ill. az EME tagsága legalább egyharmad részben azonos, a Felek kölcsönösen előnyös együttműködés alapján arra töreksenek, hogy hozzájáruljanak az erdélyi szellemi értékek megőrzéséhez és gyarapításához, a tudásalapú társadalom fejlődéséhez, a tudás presztízsének növeléséhez, valamint a közösségi tudományos érdekek megjelenítéséhez. Ennek megfelelően kijelentik az alábbiakat:

Az együttműködésről:

- 1. A fentiekben jelzett általános közös célok eléréséhez a KAB és az EME együttműködésre és a feladatok megosztására törekszik, annak szellemében, ahogyan ezt a két intézmény alapító okirata, ill. működési szabályzata meghatározza. Az EME közel másfélszázados hagyományának megfelelően gondozza a tulajdonában lévő gyűjteményeket és könyvtárlományt, könyvtárakat működtet, kutatóintézetében és szakosztályaiban, vidéki fiókszervezeteiben kutatási programokat valósít meg, tudományos rendezvényeket szervez. A KAB területi bizottságként elsőrendű feladatának a tudományszervezést tekinti, az MTA-hoz csatlakozott romániai magyar kutatók és kutatóműhelyek észszerű integrálását, a kapcsolatteremtést az országon belül, az anyaországi és más Kárpát-medencei*

intézetekkel és testületekkel, valamint a nagyvilágban szétszóródott erdélyi származású tudósokkal. Mindkét fél szorgalmazza magyar kutatóintézet felállítását (ahhoz hasonlót, amilyen a Magyarországi Románok Kutatóintézete).

2. Folyamatos és rendszeres egyeztetésre törekszenek a két intézmény elnöksége szintjén.
3. Szorgalmazzák a KAB szakbizottságainak és az EME szakosztályainak együttműködését rendezvények szervezésében, kiadványok megjelentetésében.
4. Közös feladatuknak tekintik a tudományos ismeretek igényes népszerűsítését előadás-sorozatok szervezésével és rendszeres publikációkkal a hazai magyar sajtóban.
5. Kölcsönösen tájékoztatják egymást a szakmai publikációkról, kiadványaikat eljuttatják egymáshoz. Az előbbihez hasonlóan tájékoztatják egymást a szakmai rendezvényekről, segítik az ezeken való kölcsönös részvételt.
6. Adott célok esetében együttműködnek pályázati és más források elérésében.

A titkárságról

1. A Felek megállapodnak abban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 2006. október 30-i alapító határozatának szellemében az EME otthont ad a KAB titkárságának, és vállalja a pénzügyi lebonyolító szerepét. Ez nem korlátozza azt, hogy a KAB elkülönített számlán és elszámolási kötelezettséggel rendelkezik saját költségkeretével.
2. A jogi önállósulásáig a KAB átvállalja az EME könyvelője és takarítója bruttó személyi bérének 50%-át.
3. Az EME biztosítja a KAB titkársága számára a működéshez szükséges infrastruktúrát mindaddig, amíg önálló székházba költözhet.

A KAB-székházról:

1. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület a tulajdonában lévő kolozsvári Ion Ghica utca 12. szám alatti ingatlant bérleti díj ellenében a KAB rendelkezésére bocsátja a KAB Szervezeti és Működési Szabályzatában kinyilvánított céljai megvalósítása érdekében. A bérleti díj mértékét annak arányában állapítják meg, és szükség szerint módosítják, amilyen mértékben az EME szabaddá teheti, és átengedi a helyiségek használatát.

2. A KAB kinyilvánítja, hogy az épületet ismeri, annak javításra és karbantartásra szoruló műszaki állapotával tisztában van.
3. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kötelezettséget vállal arra, hogy:
  - a. a földszinti előadóteremben felállított polcrendszert eltávolítja, és keresi annak lehetőségét, hogy az itteni könyvtárnak megfelelő elhelyezést találjon;
  - b. Az ingatlanra vonatkozó évi ingatlanadót befizeti.
4. A KAB kötelezettséget vállal arra, hogy:
  - a. az épületet rendeltetésszerűen, kizárólag a Szervezeti és Működési Szabályzatában meghatározott feladatok megvalósítása érdekében használja;
  - b. az átadás pillanatától átvállalja az ingatlan rezsiköltségeit;
  - c. az épület állapotának felmérése érdekében saját költségen műszaki szakvéleményeket készíttet, azok ismeretében az épületet saját költségén felújítja, a tevékenységének ellátásához szükséges helyiségeket kialakítja;
  - d. a jelen szerződés tárgyát képező ingatlan használatának időtartama alatt saját költségen elvégez minden, az ingatlan, illetve az azon fekvő épület használatával kapcsolatosan felmerülő karbantartási, fenntartási, felújítási munkát (pl. az épület karbantartása, az épület központi berendezéseinek állandó üzemképes állapotban tartása, a helyiségek állagában, berendezéseiben keletkezett hibák megszüntetése);
  - e. az épület bérleti díjaként évi 1.000.000 ft-nak megfelelő összeget fizet ki banki utalással az EME számára. Ebből az összegből levonja az épület műszaki felújítására fordított költségeket. A levonást a mindenkor rákövetkező évi bérleti díjból vonja le, ezzel egyidőben benyújtja az EMÉ-nek az épület felújítási költségeire vonatkozó számlák és bizonylatok fénymásolatait.
  - f. Tudomásul veszi, hogy az EME továbbra is használja az ingatlan udvarán levő raktárhelyiséget. Ennek esetleges felújítását az EME vállalja, lebonnyolja. A felújítási munkálatokat oly módon kell megszervezni, hogy azok ne hátráltassák a KAB rendszeres tevékenységét. A raktárhelyiséget felújítása után is az EME használja.
  - g. Az épületben található vendégszobát a KAB működteti, de nem zárja ki a használatából az EMÉ-t sem, amennyiben ezt a KAB programjai

lehetővé teszik. A vendégszoba tisztán tartásának költségeit a vendéglátás bevételeiből fedezik.

5. *A megállapodás újratárgyalható és megszüntethető a Felek egyetértésével.*
6. *A jelen megállapodás az aláírásától számított 10 évre köttetik. Ezt követően a megállapodás meghosszabbítottnak tekintendő, amennyiben a felek nem rendelkeznek másképpen.*
7. *A megállapodást az MTA Elnöki Titkárságának is jóvá kell hagynia, tekintettel arra, hogy a megállapodásban szereplő bérleti díj és rezsiköltségek közvetve az Akadémiát terhelik.*

Kolozsvár, 2007. december 19.

*Péntek János, elnök
Kolozsvári Akadémiai Bizottság*

*Egyed Ákos, elnök
Erdélyi Múzeum-Egyesület*

A székház

A KAB megszervezése az EME Jókai utcai székházában indult el, de már az év elején nyilvánvalóvá vált az igény, hogy a KAB-nak – a magyarországi területi bizottságokhoz hasonlóan – külön székházra lesz szüksége. Az EME elnöksége már 2007. április 19-én tárgyalt erről. Gyenge Csaba EME-alelnök és mások számára már akkor önként adódott a megoldás az EME Moll-házával, amely akkor gyakorlatilag kihasználatlan volt, könyvraktárként működött. Ennek voltak ellenzői is, Sipos Gábor is például, aki ebben az időszakban úgy látta, hogy a KAB és az EME ugyanaz.

Miután közös megegyezés nyomán az MTA elfogadta, hogy az említett Ghica utcai épület legyen a KAB székháza, elő kellett készíteni annak felújítását. Az épületet a 90-es évek elején az Illyés Alapítvány vásárolta meg az EME részére a tüdőorvos Moll doktor örököseitől. Az EME előbb székházként használta, majd – miután beköltözött a városközpontba (szintén bérlőként jelenlegi helyiségeibe) – itt egyik könyvtárreszlegét, illetve könyvraktárát alakította ki, gyakorlatilag kikerült a funkcionális használatból. Itt működött a régészek Pósta Béla Egyesülete, annak elhelyezését kellett megoldani, valamint a könyvek szétosztását az EME működő könyvtári részlegei között. A régészek egyesülete helyet cserélt a Szabó T. Attila Nyelvi Intézettel (SZTANYI), amelynek addig szintén a központi székházban

volt egy kisebb helyisége, a SZTANYI is a Ghica utcába ment át (ehhez a SZTANYI szakmai vezetőjeként én ragaszkodtam). Az épület 3 millió Ft-os évi bérleti díját az MTA vállalta.

A KAB székháza, a Moll-ház (Ion Ghica – Tamás András u. 12. sz)

Az épületet műszakilag fel kellett újítani, a könyvraktárt fel kellett számolni, miközben jelentős könyvállomány már akkor súlyosan károsodott az épület alagsorában és az udvaron lévő sufnikban. Meg kellett tehát oldani az épület műszaki felújítását, ehhez szintén az MTA pénzügyi hozzájárulására volt szükség. Tulajdonosként ezt szintén az EME kapta. Erre 2008 tavaszi hónapjaiban került sor.

A felújítást előkészítendő, 2008. február 27-28-án Tarnóczy Mariann kíséretében látogatást tett Kolozsváron Tóth Ferenc, az MTA főosztályvezető helyettese, a Pénzügyi Főosztály beruházási téren illetékes szakembere.

Szikszai Mária március 13-án küldte el az MTA Pénzügyi Főosztálynak a három költségvetési tervezetet: a működtetés költségeire, eszközvásárlásokra és a felújítás költségeire.

Március 20-án újabb elnökségi ülést tartottunk, a szakbizottságok megalakulásának folyamata volt a témánk és a székház felújítása. Május 30-án érkezett meg az MTA Pénzügyi Főosztályának átirata a Moll-ház felújításával kapcsolatos döntésekről:

*Péntek János elnök úr részére
Kolozsvári Akadémiai Bizottság*

Tisztelt Elnök Úr!

Értesítem, hogy a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elhelyezését szolgáló Moll-ház felújítási költségeire levelemmel egyidejűleg 1.800 E Ft-ot átutaltam a felújítást bonyolító Erdélyi Múzeum Egyesületnek az alábbiak szerint.

Felújításra jóváhagyott keret összege: 1.500 E Ft

Egyszeri berendezési célra felhasználható keretből: 300 E Ft.

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság elhelyezésével kapcsolatosan egyszeri berendezési célra felhasználható keretet így 1.700 E Ft-ra módosítottam.

Az 1.800 E Ft felhasználásával kapcsolatosan szerződést az Erdélyi Múzeum Egyesülettel köti meg a Magyar Tudományos Akadémia, és ennek az összegnek a felhasználását is az EME számolja el a későbbiekben.

A fentiekről tájékoztattam a Határon Túli Magyarok Titkárságát.

Budapest, 2008. május 30.

Üdvözlettel:

*Szamkó Józsefné sk.
főosztályvezető*

A felújítás a tavaszi, nyár eleji időszakban megtörtént, a júniusi közgyűlést már a felújított székházban tarthattuk.

A KAB jogállása

Hosszas tájékozódás, levelezés folyt a KAB megfelelő jogállásának kialakításáról. Ez a folyamat már 2007 júniusában, a testület megválasztásának időszakában elindult. Tudtuk, hogy – mint Tarnóczy Mariann írta június 15-i levelében: „Sajátos szituációról van szó, hiszen az MTA-hoz tartozó, román állampolgárokat foglalkoztató, magyar állami költségvetésből működő és a MTA-nak szakmai és pénzügyi beszámolási kötelezettséggel bíró

szervezetről van szó.” Meg kellett találni ennek a kettősségnek a megoldását: a magyarországi jogállást kellett egyeztetni egy elfogadható és mindenképpen kifogástalan romániai jogállással. A helyzetet az is bonyolította, hogy Magyarországon a területi bizottságok Titkárságai voltak a jogi személyek, az MTA a fenntartó köztestület és az MTA Titkársága a felügyeleti szerv. Mi úgy alakultunk meg, hogy a Titkárságnak nemhogy jogi státusza nem volt, és ma sincs, de még saját SzMSz-ét sem fogadtathattuk el.

A saját naivitásommal én arra számítottam, hogy már érvényesíteni lehet ebben is az új helyzet adta lehetőségeket, azt tudniillik, hogy mindkét ország tagja az Európai Uniónak. Ezért írtam 2008. január 24-i levelemben a következőket Tarnóczy Mariann-nak: *„meg kellene kérdezni erről egy olyan (nemzetközi) jogászt, aki EU-s ügyekben járatos. Az az érzésem, hogy a mi jogászaink és az Akadémia jogásza is csak abban gondolkodnak, ami eddig volt Magyarországon, Romániában. Nem biztos, hogy tudnak róla, vagy gondoltak rá, hozott-e új lehetőséget ebben a tekintetben a közös uniós keret. Elvileg tudunk arról, hogy pl. bármelyik külföldi egyetem képzést indíthat Romániában. Ez hogyan történik? Még a csatlakozás előtti időszakban: a román ortodox egyház püspökséget hozott létre Gyulán, oda püspököt delegált. Mi ennek a jogi háttere? Szóval keresni kellene analógiákat, és ha vannak, új lehetőségeket.”* Az MTA apparátusából leginkább a Pénzügyi Főosztály vezetője, Szamkó Józsefné tartotta volna fontosnak, hogy a KAB-nak magyarországi jogállása is legyen, legyen ott is jogi személy. Nyilván ő számított rá, milyen bonyodalmakat jelent majd mind a költségvetésben, mind a felügyeletben és elszámoltatásban, ha ez az új intézmény felemás jogállású lesz. Ez a későbbiekben be is következett, és nyomon kíséri a KAB költségvetési elszámolásait.

Az Akadémia részéről Veress Emőd erdélyi jogásztól várták a megoldást. Hagyományosan Romániában két lehetőség adódott: az alapítványi vagy az egyesületi. És az is felvetődött, hogy az Akadémia szót nem lehet majd használni a megnevezésben. Éreztem, hogy ez mind kompromisszum, rossz kompromisszum mindkét részről. Két rossz megoldás közül lehetett választani, és végül az egyesületi formát választottuk: így lettünk egy a sok romániai egyesület közül, pedig éppen ezt szerettük volna elkerülni. A megnevezést én javasoltam: MTA– KAB Egyesület, románul: Asociația „MTA– KAB”. A KAB honlapjának kialakítását már 2007 decemberében megkezdtük, logóként előbb az MTA logóját használtuk, majd elkészítettük a sajátunkat is.

Veress Emőd készítette elő az Egyesület jogi bejegyzését. Az egyszerűség kedvéért aztán a megválasztott testületet tekintettük jogilag az Egyesület „tagságának”. A megválasztott vezetőség tagjai váltak alapító tagokká, hozzájuk társult az alapítás két magyarországi kulcsszemélyisége: Vizi E. Szilveszter akadémikus, az MTA elnöke, és Görömbei András akadémikus, az MTA MTK EB elnöke. Ők mindmáig Romániában hivatalosan bejegyzett alapító tagjai a KAB-nak. 2008. június 9-én ezt közölhettük az MTA Pénzügyi Főosztályával:

*Magyar Tudományos Akadémia
Pénzügyi Főosztály
Dr. Szamkó Józsefné főosztályvezető figyelmébe*

Tisztelt Szamkó Józsefné!

*Értesítjük arról, hogy végére érkezett a MTA hatodik területi bizottsá-
ga jogi háttérül szolgáló MTA-KAB Egyesület bejegyzése.*

Íme az intézmény hivatalos adatai:

Név (hivatalos nyelven): Asociatia MTA-KAB

Név (magyar nyelven): MTA-KAB Egyesület

Cím: RO-400306 Cluj Napoca, str. Ion Ghica nr. 12.

Romániai adószám (cod fiscal): 23995559

Számlavezető bank neve:

Banca Transilvania Sucursala Cluj Napca

Számlavezető bank címe:

400129 Cluj Napoca

Str. Eroilor nr. 36.

Romania

Számlaszámok: (...)

Banki kartonon szereplő aláírásra jogosult személyek:

Szikszai Mária, titkárságvezető

Péntek János, elnök

Kása Zoltán, alelnök

Szenkovits Ferenc, tudományos titkár

Tisztelettel,

dr. Szikszai Mária

Együtműködés a Román Akadémia helyi szervezetével

Már a kezdetektől fontosnak tartottam, és ezzel az Elnökség is egyetértett, hogy a KAB létrejötte ne legyen titok a román kollégák előtt, tudjanak róla, beszéljünk nyíltan, természetesen, és lehetőleg jó viszony alakuljon ki a Román Akadémia Kolozsvári Filiáléjával. A szándékom az volt, hogy ezen a szinten lehetőleg törjük át a kölcsönös elzárkózás falát. Ezt a helyzetet én természetellenesnek tartottam, hiszen az egyetemen együtt voltunk a román kollégákkal. Kevésbé volt elmondható ez az akadémiai kutatóintézetekről, ahol minimális volt a magyar kutatók aránya, és még kevésbé magáról a Román Akadémiáról, amely gyakorlatilag összetételében etnikailag is román. Egy pillanatig sem gondolhattam arra, hogy a KAB megjelenése változtatni fog a román akadémiai jelenlétünkön, és már azt is megtagadtam személyesen éppen 2007 folyamán, hogy miközben a kolozsvári Műszaki Egyetem méltányolja, elismeri a magyar akadémiai külső tagságot, a mi multikulturális egyetemünk, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem, ezt határozottan elutasítja. (Akkor én ezt kizárólag a rektornak, Andrei Margának tulajdonítottam, akivel konfliktusba kerültem, de utólag kiderült, ezen az elutasító állásponton az őt követő rektorok sem változtattak.)

A Román Akadémia kolozsvári fiiláléjának székháza
(a Republicii – Majális és az Avram Iancu – Petőfi u. sarkán)

Az MTA is arra számított, hogy mi közvetítők lehetünk a két Akadémia között. Tarnóczy Mariann június 14-i levelében arról írt nekem, hogy *„A magyar-román kisebbségi vegyesbizottság állásfoglalásai közé előreláthatólag néhány mondatban be fog kerülni, hogy a Felek támogatják a KAB megalakulását. Úgy gondolom, az MTA-RTA³⁸ kétoldalú megállapodásba is célszerű lenne belevenni.”* Egyúttal kaptam egy olyan felkérést akkor (és a későbbiekben is), hogy jelezzem, a romániai magyar tudományosság szempontjából mit kellene felvetnie, képviselnie az MTA-nak a kétoldalú tárgyalásokon.

Ennek a szándéknak a jegyében írt levelet 2007. szeptember 11-én Vizi E. Szilveszter Ionel Haiducnak, a Román Akadémia elnökének: tájékoztatta arról, hogy megalakult a KAB, az MTA romániai területi bizottsága, és hogy ennek a feladata a romániai magyar tudományosság szervezése, és meghívta, vegyen részt szeptember 28-án a KAB vezetőség-választásán és a közös ünnepi ebéden. Egyéb elfoglaltságai miatt Ionel Haiduc elnök úr ezen nem tudott ugyan részt venni, de a továbbiakban, amikor tehetett, eleget tett meghívásainknak.

Ionel Haiduc akadémikus,
2006–2014 között az RA elnöke,
az MTA tiszteleti tagja

Camil Mureșanu akadémikus
(1927–2015)

---

³⁸ Téves megnevezés, helyesen: Román Akadémia (Academia Română), rövidítve RA.

A nyitás és a kapcsolatkeresés szándékával, megválasztásomat követően, 2008. január 21-én felkerestem az RA kolozsvári fiiláléjának elnökét, Camil Mureşanu történészprofesszort. Az egyetemről jól ismertem, noha a Bölcsészkar, ahol én dolgoztam, meglehetősen elkülönült a Történelem Kartól és az Akadémia Történelmi Intézetétől, ahol a professzor dolgozott, idősebb is volt nálam. Egyed Ákosnak is felajánlottam, jöjjön velem, tájékoztassa Camil Mureşanut az EME-nek a következő évre készülő jubileumi kiadványairól, rendezvényeiről, és Egyed Ákos el is fogadta a felajánlástomat. A megbeszélésen szóba kerültek az EME Kiadó akkreditálásával kapcsolatos nehézségek, Camil Mureşanu megígérte a segítséget, és ennek a későbbiekben meg is lett az eredménye. Megértéssel fogadta, amit én az MTA törekvéseiről és a KAB megalakulásáról elmondtam. A Román Akadémia részéről egyébként sem kellett ellenvetéstől, gáncsoskodástól tartani. Részben azért nem, mert az Akadémia elnöke kivételesen kolozsvári volt, Ionel Haiduc vegyészprofesszor, az MTA tiszteleti tagja, 1990-ben ő lett a kolozsvári egyetem első rektora. Én is akkor kerültem vele személyes kapcsolatba, és akkor is úgy éreztük, hogy megértő a magyar oktatás kérdései iránt. Másrészt a Román Akadémiának nem is lehetett volna kifogásolnivalója azok után, hogy intézményként megmaradt etnikailag is románnak, nem jellemző rá, hogy akár intézeteiben vagy tagjai tekintetében befogadó volna a magyarok iránt.

Május 9-én ismét meglátogattam Camil Mureşanut. Azzal az ajánlattal fogadott, hogy a következő akadémiai rendezvényen vegyen részt a KAB is, legyen közös rendezvényünk. Június 9–14-re tervezték a *Zilele Academice Clujene* (Kolozsvári Akadémiai Napok) rendezvényt, ők voltak a szervezők, a programfüzetet is ők jelentették meg. Feajánlotta, hogy ebben mi is szerepeljünk egy félnapos „blokk”-kal, ilyen címmel: *Manifestări asociate Zilelor Academice Clujene*, azaz *Társult programok a Kolozsvári Akadémiai Napokon*. Mi határozhattuk meg az időpontot, a helyet, az előadókat, a címeket; ezek magyarul folyhattak természetesen. A mi programunk fölött szerepelt a KAB román és magyar neve. Az előadások címét románul is fel kellett tüntetni. Ilyen alkalmakra ezt a román elnevezést javasoltam: *Consiiliul din Cluj al Academiei Maghiare de Ştiinţe* (azaz: Az MTA Kolozsvári Bizottsága), az *Asociația „MTA–KAB”* használatát pedig „hivatalos”, adminisztratív célú használatra szűkítjük le. Ezt jeleztem Camil Mureşanunak is. Éltünk az általa felkínált lehetőséggel, egy készülő természettudományi

szimpózium anyagát ajánlottuk fel ezzel a címmel: *A természeti környezet globális és helyi gondjai*. A rendezvény helyszíne már a felújított székházunk volt, június 12-én. Eredményesen csatlakoztunk tehát az RA kétvétenként sorra kerülő kolozsvári rendezvénytársaságához.

Az Értékek Akadémiája előadássorozat és további bemutatók

Januárban elindítottuk a KAB tudományos előadássorozatát, a Debreceni Akadémiai Bizottság mintáját követve *Értékek Akadémiája* címmel hirdettük meg. Január 11-én nagy sikere volt az első előadásnak, amelyet Pléh Csaba tartott (aki akkor főtitkárhelyettese volt az MTA-nak), előadásának ez volt a címe: *A kognitív fejlődés meghatározói: genetika és plaszticitás*. Illőnek tartottam, hogy a következő előadást magam tartsam, január 23-án erre sor is került ezzel a címmel: *Nyelvi változók, nyelvváltozatok és a hazai magyar nyelvhasználat*. A hír az MTA honlapján is megjelent, érdeklődést keltett.

Január első napjaiban megkeresett Veress Károly professzor, a Bolyai Társaság elnöke. Az volt az ajánlata, hogy az Értékek Akadémiája tervezett sorozatát esetenként kapcsoljuk össze közös rendezvényként az általuk már korábban elindított *Virtuális Bolyai Egyetem* előadássorozattal. Az ajánlatot elfogadtuk, több alkalommal közös volt az előadásokat hirdető plakát. (Jellemző, hogy a Kolozsváron párhuzamosan futó sokféle rendezvény szervezésében nem honosodott meg ez a példa, a szervezetek nem keresik az együttműködést, inkább rivalizálás van közöttük. Ebből mindenkinek kára származik, hiszen megoszlik az egyébként is általában kisszámú hallgatóság, emiatt sok fontos téma, előadás érdektelenségbe fullad.)

Úgy terveztük, hogy saját előadássorozatunk előadásait szerkesztett formában a sajtóban is közreadjuk. A *Krónika* című napilapnak volt akkor ilyen témájú rovata, meg is egyeztünk Kiss Judittal, a rovat szerkesztőjével. Az indulás ebben a vonatkozásban is biztató volt, később aztán mindkét oldalról megmutatkozott a gyengeség: az előadók egy részét nem lehetett rábírni arra, hogy közérthetően meg is írja az előadását, a szerkesztőség érdeklődése is lanyhult.

Kapcsolatba léptünk a *Székelyföld* című irodalmi folyóirat szerkesztőségével is, ők ugyanis akkor már több évre visszamenően rendszeresen közöltek életinterjúkat neves erdélyi magyar tudósokkal az *Academica*

Transsylvania című rovatukban, és 2007-ben ugyanezzel a címmel vaskos kötetet is kiadtak *Beszélgetések erdélyi tudósokkal* alcímmel. A kötetet magunk is forgalmaztuk, ajándékoztuk, és ennek elismeréseként később díjaztuk is a szerkesztőséget.

Toró Tibor akadémikus
(1931–2010)

Temesváron Toró Tibor, a regionális bizottság akadémikus elnöke nagy lelkesedéssel szervezte a helyi előadásokat. Az elképzelés ugyanis az volt, hogy a sorozat ne kizárólag kolozsvári legyen. A Kelemen Kinga által megtervezett plakátunk azonban mindenütt megjelent, és ez fontos volt a KAB népszerűsítésében is.

A Partiumi Keresztyén Egyetem akkori rektorának, Geréb Zsolt professzornak a javaslatára április 24-én Nagyváradon is bemutatkozott a KAB a 17. Festum Varadinum keretében egy ilyen közös címmel: *A magyar tudományosság napja, KAB: Intézményépítés és összehangolás a Kárpát-medencei tudományos kutatásban*. Az Értékek Akadémiájába sorolt előadást tartott Görömbei András és Péntek János (ez utóbbi címe: *Tudománypolitika, tudományszervezés: a KAB lehetséges feladatai*).

Szintén ebbe a sorozatba is szántuk a Román Akadémia helyi fiórájának rendezvényéhez társuló, az előbbieken már ismertetett saját programunkat június 12-én.

Folyamatos kapcsolattartás az MTA-val és az MTA MTK EB-vel

A KAB-ot az MTA saját belső egységként hozta létre, felügyeleti szervünk maga az MTA volt, a közvetlen kapcsolattartó az MTA Határon Túli Magyarok Titkársága (Tarnóczy Mariann), valamint az MTA MTK EB (Görömbei András).

Már a kezdetektől szoros kapcsolatot alakítottunk ki az MTA magyarországi területi bizottságaival. Az MTK EB-nek van egy év eleji tanácskozása, amelyen a területi bizottságok elnökei, titkárságvezetői vesznek részt, és amelynek témája az egyes bizottságok kapcsolattartási programja

a hozzá legközelebbi külső régió magyar kutatóival. 2008. február 11-én a KAB elnökeként először vettünk ezen részt Szikszai Máriával.

Januárban elkészítettük, a hónap végén továbbítottuk az MTA Elnökségének az előző évről szóló beszámolóinkat.

Beszámoló a 6. területi bizottság, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság eddigi tevékenységéről

Az Akadémia döntése a 6. területi bizottság létrehozásáról

Az MTA 2006. évi októberi közgyűlése döntött a Kolozsvári Akadémiai Bizottsága ügyrendbe vételéről 2007-tel kezdődően az Akadémia 6. területi bizottságaként (ez az időpont egyben Románia európai uniós tagságának kezdete). Ebben az EMÉ-t kérte föl közreműködésre. A választás lebonyolítására, a szervezés költségeire, a tevékenység megkezdésére 2007-re az MTA 5 millió Ft-t biztosított.

2007. febr. 19-én Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke és Egyed Ákos, az EME elnöke felkérte a KAB választási bizottsága tagjait. Egyed Ákos és Péntek János első alkalommal vett részt meghívottként az MTA területi bizottságai vezetőinek tanácskozásán az Akadémián.

Külső tagok, köztestületi tagok

A Magyar Tudományos Akadémiának a KAB létrehozásakor Romániában 17 külső tagja és 392 köztestületi tagja volt. A köztestületi tagokat az MTA Határon Túli Titkársága regisztrálta, a kapcsolatot is ez a titkárság biztosította. A korábbi időszakban a romániai külső tagok és köztestületi tagok a földrajzilag hozzájuk legközelebbi területi bizottsághoz tartoztak, a keleti régióban a debrecenihez és a szegedihez. 2007-ben folytatódott az új köztestületi tagok regisztrálása.

A KAB megszervezése

A Választási Bizottság az Akadémia Elnökségével, Elnöki Titkárságával és az MTA Határon Túli titkárságával együttműködve a postán beérkezett titkos szavazatok alapján 2007. jún. 23-án megválasztottnak nyilvánította a 30 tagú köztestületi képviselőket. Erről Péntek János beszámolt az MTA Elnöksége kihelyezett ülésén a DAB-ban. (Ezen az ülésen részt vett Egyed Ákos, Péntek János és Szikszai Mária, aki fél státusban titkárságvezetőként adminisztrálta, és továbbra is adminisztrálja a KAB ügyeit.)

2007. szept. 28-án az Akadémia elnökének és az Elnöki Titkárság vezetőjének jelenlétében, az ismert eredménnyel a KAB megválasztotta tisztviselőit.

A KAB elnöksége 2007. nov. 8-án tartotta meg első ülését, ezen a Szervezési és Működési Szabályzat-tervezetet tárgyalta meg.

A KAB 2007. nov. 22-én tartotta meg első testületi ülését. Ezen tudományos titkárt választott, és a szakmai csoport határozott kérésére, a testület szavazata alapján a műszaki tudományok képviselőjére 4. alelnököt is választott. A testület megvitatta és elfogadta a Szervezési és Működési Szabályzatot, valamint a szakbizottságok szervezésére vonatkozó ajánlást. A Szervezési és Működési Szabályzatot az MTA vezetősége egyetértéssel tudomásul vette. A szakbizottságok szervezése folyamatban van, hasonlóképpen a 2008-as tevékenységi terv és tudománystratégiai ajánlások előkészítése.

Már decemberben megalakult a KAB Bánsági Regionális Munkacsoportja Toró Tibor külső tag szervezésében.

A KAB működési rendje: kéthetenként ül össze az operatív vezetés (elnök, tudományos titkár, titkárságvezető), havonta egyszer tanácskozik az Elnökség és évente kétszer a KAB testülete. A folyamatos kapcsolatot az internetes levelezés és a honlap biztosítja.

A KAB titkársága a tagsággal állandó levelezést folytatott az év során. Megszervezte és lebonyolította a többszintű képviselő-választási folyamatot. Ugyanakkor a titkárság kiterjedt adatgyűjtési akcióba kezdett, a romániai köztestület adatait tartalmazó adatbázis frissítése érdekében. Elkezdődött a KAB honlapjának építése.

Kapcsolatok

Folyamatos a kapcsolat az Akadémia vezetőségével, testületeivel, illetékes titkárságaival.

Közvetlen kapcsolatfelvétel volt a Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) keretében szervezett találkozón 2007. szeptember 11-én a MAB és PAB titkárságvezetőivel, amelyen a KAB titkárságvezetője vett részt.

Okt. 10-én Erdélyből két, általunk felkért előadó sikeresen szerepelt a PAB és a VEAB Pannon Tudományos Nap című rendezvényen, Nagykanizsán.

Megmaradt a szoros kapcsolat a Debreceni Akadémiai Bizottsággal, amely a KAB létrejötte előtt a romániai külső tagok és köztestületi tagok jelentős részét is képviselte.

A KAB elnöke két alkalommal is tájékoztatást tartott az MTA MTK Elnöki Bizottsága ülésén, amelynek korábban is meghívott tagja volt.

Az integrálás szándékával építi a kapcsolatait a KAB az erdélyi magyar szakmai egyesületekkel, intézményekkel, valamint a magyar nyelvű oktatásban részt vevő felsőoktatási intézményekkel. A szándék az, hogy kapcsolataink legyenek az erdélyi önkormányzati testületekkel, vállalkozókkal, helyi közösségekkel. Ennek szellemében a KAB testületét is bővíteni kívánjuk ebből a körből.

2007. dec. 19-én a KAB Elnöksége megfogalmazta az Együtműködési szándéknyilatkozat-tervezetét az EMÉ-vel való együttműködésről, és átadta az EME elnökének. Az erre érkezett észrevételeket 2008. jan. 24-én vitatta meg az Elnökség, majd jan. 31-én a két testület vezetősége közös megbeszélésen vitatta meg, és hagyta jóvá.

A Román Akadémia elnökét az MTA Vezetősége tájékoztatta annak budapesti látogatásakor, Kolozsváron Egyed Ákos és Péntek János találkozott Ionel Haiduc elnök úrral, hasonló tájékoztatási, együttműködési szándékkal. Az Elnök úr semmilyen ellenvetést nem tett a KAB tervezett tevékenységével kapcsolatban. 2008. jan. 21-én Péntek János látogatást tett Camil Mureşanu akadémikusnál, a Román Akadémia kolozsvári fiiláléja elnökénél. Megállapodtak a két testület találkozásában, a két testület 2008. évi programjára vonatkozó kölcsönös tájékoztatásban. Szakbizottsági szinten szorgalmazni kívánjuk a kölcsönös tájékoztatást és együttműködést a magyar és a román szakmai intézmények, egyesületek, ill. kutatók között.

A tájékoztatás és a kapcsolattartás fő eszköze a honlap és az internetes levelezés. Folyamatosan történik az ehhez szükséges adatbázis építése, pontosítása. Hasonló célt szolgálnak a sajtóban a KAB-bal kapcsolatban megjelenő interjúk, tájékoztató szövegek, riportok. A KAB bekerült az erdélyi magyar nyilvánosságba, tudnak róla, érdeklődnek iránta, sokat várnak tőle.

Előadássorozat

A KAB – a többi területi bizottsághoz hasonlóan – fontos feladatának tartja, hogy anyanyelven közvetítse a tudományos ismereteket és eredményeket, képviselje a tudományosan megalapozott álláspontokat és véleményeket, növelje a tudás és a tudomány presztízsét. Ebből a célból előadássorozatot indítottunk a DAB által is használt Értékek Akadémiája címmel. Az előadások szervezésében alkalmanként más szakmai egyesületek is közreműködnek.

Célunk az is, hogy a sorozatnak előadásai legyenek Erdély más központjaiban is: pl. Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában, Sepsiszentgyörgyön, Gyergyószentmiklóson, Brassóban. Az első ilyen előadást jan. 11-én Pléh Csaba, az Akadémia főtítkárhelyettese tartotta, a másodikat, jan. 23-án, Péntek János. Mindkét előadásnak sikere volt. Az előadások szövege más, hasonló jellegű írásokkal együtt a Krónika című országos napilap hétvégi mellékletének önálló rovatában jelennek meg, a honlapon is olvashatók lesznek.

Két hasonló rendezvénye volt már a Bánsági Regionális Munkacsoportnak Temesváron.

Konferencia

2007. nov. 23-24-én az EMÉ-vel közösen szerveztük meg Kolozsváron A Magyar Tudomány Napja Erdélyben 6. fórumát Tudomány és Társadalom címmel. A Fórumon részt vett és felszólalt Görömbei András, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság elnöke és Lipták András akadémikus, a Debreceni Akadémiai Bizottság elnöke. A KAB-ról Péntek János tájékoztatta a résztvevőket.

Közvetlen feladatok

Elkezdődött a szakbizottságok megszervezése, működésük elindítása. Folyamatban van a KAB évi tevékenység tervének összeállítása, illetve további feladat a tudománystratégiai elvek, feladatok kidolgozása.

Egyeztetések kezdődtek a KAB önálló jogi státusának megszerzése, az ehhez szükséges jogi-adminisztrációs feladatok elvégzése érdekében. További feladatunk a titkárság olyan szintű kialakítása és működtetése, hogy alapfeladatainkat elláthassuk. Ez másképpen nem lehetséges, csak a székhely birtokba vételével, és ez a feltétele annak is, hogy kisebb rendezvényeket önállóan szervezhessünk, működtethessük a KAB-klubot.

Közös felelősség

Az Akadémia történelmi jelentőségű döntést hozott a Kolozsvári Akadémiai Bizottság létrehozásával. Ez a döntés és a közös európai uniós keret megteremti a lehetőséget annak, hogy régióként és a Kárpát-medencei keretben is integrálhatók legyenek mindazok a szakmai műhelyek, mindazok az egyetemi oktatók és kutatók, akik hálózatszerűen fölerősíthetik a magyar

tudományosság kreatív erejét, hatékonyságát. Ehhez azonban a még meglévő tudati és bürokratikus akadályokat és határokat is le kell bontani.

Az Akadémia döntése ugyanakkor történelmi felelősséget is ró mindnyájunkra. Az Akadémiára azt, hogy a 6. területi bizottságot továbbra is tekintse a magáénak, teljes felelősséggel álljon mellette, lehetőség szerint integrálja meglévő regionális hálózatába. Ránk pedig azt, hogy tegyük hatékonyvá és eredményessé a KAB-ot a tudomány és a közösség érdekében. Ehhez kérjük a többi területi bizottság együttműködését, támogatását.

Kolozsvár, 2008. január 31.

*Péntek János,
a KAB elnöke*

*Szikszaí Mária,
titkárságvezető*

A beszámolóban újra jeleztük a folytatáshoz szükséges költségvetési igényünket:

Mindarra, amit a Beszámoló tartalmaz, 5 millió Ft állt rendelkezésünkre 2007-ben. Ez a választás lebonyolítását, a szervezés kezdeti költségeit, az első rendezvényt, honlap-készítést stb. fedezte (gyakorlatilag székház, minimális felszerelés, titkárság stb. nélkül!).

A 2008. évi tevékenység (a testület ülései, a szakbizottságok programjai, a titkárság minimális szintű létrehozása és működése, a székház bérleti ideje, a minimálisan szükséges berendezések, fogyóanyag stb.) költségigénye:

<i>Személyi költség:</i>	<i>15 597 600</i>
<i>Dologi költség:</i>	<i>11 961 576</i>
<i><u>Székházbérlet:</u></i>	<i><u>3 000 000</u></i>
<i>Összesen:</i>	<i>30 559 176 Ft</i>

Március 6-án a köztestületi tagság kezdeményezésére Kovács András alelnökkel együtt levelet írtunk az MTA elnökének és az oktatási miniszternek, Hiller Istvánnak, azzal kapcsolatban, hogy 2008. december 31-én lejárt az a szerződés, amely az MTA és az MKM (OKM) közötti együttműködést rögzítette a Domus Hungarica Scientiarum et Artium Ösztöndíjprogram és a Domus Székház működtetésében. Levelünkkel a testület és a tagság kérésének tettünk eleget, az ő véleményüket és aggodalmukat tolmácsoltuk amiatt, hogy esetleg megszűnhet a Domus Székház. Azt kértük, hogy a székház kerüljön az MTA tulajdonába.

Már korábban fontos kezdeményezése volt Jakó Zsigmond profeszszornak. Őt folyamatosan nyugtalanította az, hogy nincs megfelelő kapcsolat az erdélyi és a magyarországi történészek között, közelebbről azok között, akiket Kolozsváron ő maga is irányít, és a hasonló témában kutató magyarországiak között. Arra számított, hogy a KAB jó kerete lehet egy ilyen jellegű munkamegbeszélésnek. Erről elvi szinten magam is hasonlóképpen gondolkodtam, és ma is úgy vélem, ilyesmire más területen is ritkán került sor az elmúlt évtizedben. Akkor én a szervezésre a KAB illetékes alelnökét, a történész, művészettörténész kollégát, Kovács András professzort kértem föl. Ő el is kezdte a tájékozódást, de nem éppen úgy, ahogy Jakó professzor elképzelte. Miután ezt tisztázták, Jakó profosszor az én közvetítésemet is kérte, noha az én szakmai kapcsolataim alig terjedtek ki a II. osztály tagjaira, a történészekre. Sajnos ennek a kezdeményezésnek nem lett eredménye, noha természetesen a továbbiakban sok közös témájuk volt a kolozsváriaknak pl. a debrecenieikkel.

Némi előkészítés után április 1-én meghallgatást kértem és kaptam az MTA elnökénél, Vizi E. Szilveszternél, ezen a titkárságvezető Pannonhalmi Kálmán is részt vett. Sajnos a tárgyalásunkról feljegyzés nem készült, így utólag – az akadémiai „örségváltás” után – nem tudtam igazolni mindazt, amiben akkor Elnök úrral egyetértésre jutottunk. Egyelőre függőben volt az, hogy a KAB bekerül-e az MTA költségvetési keretébe (ahogy mi is szeretnénk volna, és amit éppen Szamkó Józsefné, a Pénzügyi Főosztály vezetője szorgalmazott), vagy a támogatási keretben marad, tehát, hogy ilyen értelemben nem lesz kivételezett státusza a többi határon túli intézmények között. Az Elnököt és Pannonhalmi Kálmánt sikerült meggyőznöm arról, hogy a KAB nem működhet közös titkársággal, könyvelővel az EME-vel. Tájékoztattam arról is, hogyan halad a KAB szervezése, a székház felújítása. Az iránt is érdeklődtem, mire számíthatunk azok után, hogy 2008-ra is 5 millió Ft-os költségvetési keretről tájékoztattak. Elnök úr arról biztosított, hogy ez a felét jelenti annak, amit kaphatunk, de annak másik feléről a május elején megválasztandó új elnöknek kell döntenie. Mindezt akkor Görömbei Andrással, az MTK EB elnökével is közöltem.

Ezt követően április 15-ére Szikszai Máriával meghívást kaptunk arra a búcsúebédre, amelyet a leköszönő MTA elnök a területi bizottságok elnökeinek, titkárainak adott.

Őrségváltás az Akadémián

2008. május 6-án lezajlott az MTA tisztújító közgyűlése, a megválasztott új vezetőség: Pálinkás József elnök, Dudits Dénes, Maróth Miklós, Szász Domokos alelnökök, Németh Tamás főtitkár, Csépe Valéria főtitkár-helyettes, elnöki titkárságvezető: Kindert Judit. Az Akadémia elnökségében a Területi Bizottságokat felváltva egy-egy elnök képviseli, mint megtudtuk, az erdélyi ilyen mandátumra nem számíthatott A váltás teljes volt, a folytonosság megszakadt. Az új vezetők közül Dudits Dénes alelnök kapta megbízatásként a területi bizottságok összefogását, a velük való kapcsolattartást, Szász Domokos a határon túli tudományosság ügyét. És ami utólag nagyon fontosnak bizonyult: Németh Tamás és Csépe Valéria felkarolta ügyeinket. Közben váltás volt a magyarországi területi bizottságok élén is: DAB: Bitskey István, MAB: Lakatos István, PAB: Kosztolányi György, SZAB: Dékány Imre, VEAB: Bíró Péter. Az első dolgom volt, hogy gratuláljak az új elnöknek megválasztásához, és hogy meghívjam soron következő testületi ülésünkre. Pálinkás József megköszönte a gratulációt, és elfogadta a meghívást. Közben május 30-án előkészítő munkamegbeszélést tartottunk a szak- és munkabizottsági elnökök részvételével.

Pálinkás József akadémikusnak,

az MTA Elnökének

1051 Budapest, Roosevelttér 9.

Fax: 332-8943

Tisztelt Elnök Úr!

A Magyar Tudományos Akadémiának a Bizottságunkhoz tartozó erdélyi külső tagjai, köztestületi tagjai és a magam nevében szívből gratulálok megválasztásához. Kívánjuk, hogy a nemzeti közösség és a tudomány hasznára végezhesse elnöki munkáját, irányíthassa a nagy múltú intézmény tevékenységét, sikeresen képviselhesse a tudomány és a tudományos közösség érdekeit. Mindehhez erőt, egészséget kívánunk!

Biztosak vagyunk benne, hogy Elnök Úr – elődeihez hasonlóan – az Akadémiához, a magyar tudományos közösséghez tartozónak tekinti a világon bárhol élő magyar kutatókat, szakembereket. Az előző akadémiai ciklusban ez a határozott és következetes tudománypolitikai felfogás vezetett el a 6. területi bizottság, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság létrehozásához.

Tisztelettel meghívom Elnök Urat, ha lehetősége van rá, júniusban látogasson el Kolozsvárra. A hónap 2. vagy 3. hetét tartanánk erre leginkább alkalmasnak, pl. jún. 13-át vagy 14-ét, de más napokat is ezen vagy a következő héten. Elnök Úr látogatása időpontjára rögzítenénk testületi ülésünket, és így erre hivatalosak lennének az MTA romániai külső tagjai mind és a több mint négyszáz köztisztületi tag képviselői, akik közül sokan szakmai és oktatási intézmények vezetői is.

Tisztelettel és szívélyes üdvözléssel:

Péntek János s.k.,

a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke

Kolozsvár, 2008. május 12.

Május 22–23-án Szegeden, a Területi Bizottságok rendes évi tanácskozásán találkoztunk Pálinkás Józseffel, az MTA új elnökével. Ott elhangzott felszólalásomban emlékeztettem az Elnököt a KAB különleges (akadémiai) státuszára Erdélyben, arra, hogy valóságos, nem szimbolikus szerepet kell betöltenie, és azt kértem, hogy a KAB semmiképpen ne a határon túli tudományos műhelyek támogatási keretéből, azok konkurenseként kapjon támogatást, hanem kerüljön be az MTA intézményi költségvetési keretébe. Hivatkoztam az előző elnök ígéretére a költségvetési kerettel kapcsolatban, arra, hogy az évi keret 2. részét az új elnöknek kell jóváhagynia. Ezzel kapcsolatban az Elnök nem tett ígéretet, de elfogadta a meghívást a KAB közeli közgyűlésére, Kolozsvárra.

A KAB testületének az első időszakot lezáró közgyűlésére június 17-én került sor, és erre valóban eljött az MTA újonnan megválasztott elnöke. (Előző este közvetítésemmel közös vacsorán találkozott Ionel Haiduc-kal, a Román Akadémia elnökével, aki elfoglaltsága miatt a közgyűlésünkön nem tudott részt venni.) A közgyűlésen részt vett Berényi Dénes akadémikus, az MTK EB korábbi elnöke is, valamint Camil Mureșanu akadémikus a Román Akadémia képviselőjében. Elnöki beszámolómban vázoltam a szervezés időszakának eseményeit, eredményeit. Ugyanakkor fontosnak tartottam azt is, hogy az Elnök jelenletében foglaljam össze, hogyan látjuk mi a 6. területi bizottság helyzetét, lehetséges feladatait, és jeleznem kellett azt is, milyen nehézségeink vannak ezeknek a feladatoknak megvalósításában. Indokoltnak látom, hogy ide iktassam a beszámolómnak ezt a részét:

A Magyar Tudományos Akadémia 1990 utáni stratégiájában számunkra, akik a legnagyobb külső régióban élünk, annak két vonatkozása volt sorsdöntő, meghatározó:

(1) az egyik az Akadémia következetessége saját működésének, mozgásterének kiterjesztésében a magyar tudományosság egészére. Ennek a következetességnek az eredménye a 6. területi bizottság létrehozása.

(2) a másik az, hogy az Akadémia mint legtekintélyesebb tudományos intézmény számunkra is védelmet, lehetőségei szerint támogatást nyújtott és nyújt a politika széljárásaival, csábításaival szemben. A tudományos igazságok, a szakmai vélemények hitelessége – a politikától eltérően – nem attól függ, noha némelyek ezt szeretnék elhíttetni, hogy Bukarestben vagy Budapesten, jobbról vagy balról mondják őket.

A 6. területi bizottság helyzete, lehetőségek feladatai

1. A KAB háttérét alkotó külső tag, több mint 400 külső köztestületi tag területileg és intézményileg szétszórtságban él Bukaresttől Temesvárig. A KAB ehhez kapcsolódó feladata a belső szakmai kapcsolatok építése, az integrálás, a szakmai jelenlét Erdély nagyrégióiban, jelentős településein.

2. Nemzedéki, életkori folyamatosság hiánya a 70-es, 80-as évekből, amikor a tudományos fokozat gyakorlatilag lehetetlen volt, különösen a magyarok számára. Ebből ered a nemzedéki hiátus, ezzel kapcsolatos a külső tagok viszonylag magas életkora, és ennek pótlása a köztestületi tagok új hulláma. A legutóbbi időkig ez táplálta a szakmabeliek frusztráltságát: azt érezték, érezhették, hogy ők az akadémiai intézmények tekintetében sehova nem tartoznak. Az anyagiakon kívül ez okozta kiváló szakemberek elvándorlását 1990 előtt és ezt követően is (Magyarországra, de talán még nagyobb számban a nyugati államokba és Amerikába). A KAB szimbolikusan és valóságosan is bekapcsolja a magyar kutatókat az Akadémia struktúrájába.

3. 1960 után, de még 1990-et követően is a magyarok egyre inkább kiszorultak a romániai akadémiai intézetekből, szakmai intézményekből. Ezen a helyzeten sokat javított a felsőoktatási keretek bővülése és pozícióink erősödése 1990 után. További feladat: segíteni a kutatók hazai integrálását felsőoktatásba, kutatásba.

4. Erőteljes intézményesülési törekvés 1990-től: régi intézmények újjáélesztése, új szakmai intézmények (egyesületek, társaságok) létrehozása „civil” keretben, biztos anyagi források nélkül, néha a szakmai háttér is bizonytalan volt. A korábbi kaotikus helyzet részben rendeződött, a szakmabeliek

közül sokan sikeresen integrálódtak a bővülő felsőoktatási keretbe. Az MTA saját nyilvántartási rendszerében, támogatási feltételeivel segítette a szakmai érték szerinti rendeződést. Ebben és a szétszórt kutatások összehangolásában a továbbiakban a KAB-nak fontos szerepe lehet.

5. A felsőoktatás intézményi bővülésében sem volt kellő megfontoltság, egyeztetés. A KAB-nak ebben is szerepe lehet a továbbiakban.

6. Különösen a fiatalok érezhették közvetlenül az akadémiai programok, pályázatok, a Domus-ház fontosságát saját szakmai pályájuk támogatásában, a tudományos fokozat megszerzésében. A KAB-ban a fiatalok az Akadémia helyi képviselőjét látják, ez motiválja őket abban, hogy nagyobb számban vegyenek részt a szakközvetítésekben, a rendezvényeken. Azt is érzik és értékelik, hogy az Akadémia kevésbé konzervatív, mint Erdély hagyományos szakmai testületei.

7. Romániában általában nagyon alacsony a tudás presztízse, a Román Akadémiának sincs kellő tekintélye. Az erdélyi magyar intézményekben, rendezvényeken is erősíteni kell a szakmaiságot, a professzionalizmust a provincializmus, a dilettantizmus ellenében. Ez is fontos feladata a KAB-nak, beleértve a tudományos ismeretek színvonalas terjesztését is.

A többi területi bizottságéhoz hasonlóan a KAB alapvető szerepét mi is a tudományszervezésben, a belső és a külső kapcsolatok építésében, tehát az integrálásban, a tudomány és a nemzeti közösség érdekeit szem előtt tartó stratégiai összehangolásában és a fiatalok bátorításában látjuk.

Nehézségek a KAB további integrálásában és működtetésében:

1. A kezdés adminisztratív, jogi nehézségei az MTA számára külső, de számunkra megszokott és nem barátságatlan területen. Hasonló nehézségek a területi bizottság magyarországi és akadémiai státuszának rendezésében.

2. Az újjal szembeni bizalmatlanság, de néha az, hogy kollégáink jóval többet várnak a KAB-tól, mint amire most vállalkozhat, vagy amiben akár a jövőben is szerepe lehet. Az intézmények egy része (egyesület, társaság) egy létrejövő új intézményben (testületben) nem az együttműködő partnert látja elsősorban, hanem a riválist a támogatások megszerzésében. Ezért sem lenne jót a KAB-nak, ha maga is az Akadémia szűkülő támogatási keretéből működne.

3. A többi területi bizottsághoz viszonyítva több költséggel jár maga a működés (testületi tagok utazási költsége, szállásköltsége, rendezvények hasonló költsége).

4. A szerény székház, a többi területi bizottságtól eltérően, jövedelmet nem hoz, hanem bérleti díj fejében többletkiadással jár az Akadémia számára.

5. Mivel a területi bizottságok saját kutatási programmal nem rendelkeznek, pályázati lehetőségeink is a szakmai rendezvények szervezésére és kiadványokra korlátozódnak. Keresni fogjuk ezeket a romániai és külső forrásokat. A Szabályzatnak megfelelően elkezdjük a testület bővítését olyan reprezentatív személyekkel (max. 5-tel), akiknek kulcspozíciójuk van gazdasági, pénzügyi területen, a közéletben.

6. 2008. szeptember 1-jétől biztosítanunk kell a székház és a titkárság folyamatos működését. A titkárság jelenleg: fél státuszban dolgozó titkár(ság vezető), fél státuszú könyvelő, gondnok minimálbéren, külső munkatárs szerződéses viszonyban. Noha minden munkatárs maximális hatékonysággal dolgozik, ez a helyzet hosszú távon nem tartható fenn, nem leszünk képesek megfelelni az elvárásoknak, és ez az elnökség választott tagjaira is jóval nagyobb terhet ró.

Közvetlenül a közgyűlés után, június 20-án, ezeket a biztató sorokat kaptam Berényi Dénestől: „Örülök, hogy ott lehettem megint Veletek, Nálatok. Pálinkásban bízhattok, pontos és korrekt ember. Utána is beszéltem vele és nagyon szíven viseli az ügyet. Nagyon fontos, hogy az erdélyi kollégák megértsék, hogy a KAB esetében nem arról van szó, hogy a számos egyesület mellé most itt van egy újabb. A KAB feladata a koordinálás, az összefogása a kutatásoknak, egyesületeknek, kutatóknak egy bizonyos tudományterületen. A KAB tulajdonképpen egy »ernyőszervezet«, mint az Akadémia maga is.”

III. Az első mandátum időszaka (2008. június 18. – 2011. június 18.)

A KAB további működése, megerősödése szempontjából nem bizonyult szerencsésnek az a körülmény, hogy alapítása és indulása egy elnöki mandátum utolsó időszakában történt. Magam és bizonyára többi kollégáim is Erdélyben arra számítottunk, hogy az ilyen váltás ellenére egy olyan intézmény, mint az Akadémia, garantálja a biztonságot és a folytonosságot. Meglepődve kellett tapasztalnunk, hogy az új elnök és az új elnöki titkárság érzékelhetően nem mindenben kívánta magáénak tekinteni az előző elnök vállalásait. Legalábbis bennünket illetően nem, annak ellenére, hogy a látzólag új fejlemény, az MTA szervezeti kiterjesztése az ország határain túlra, bekerült az akadémiai törvénybe. Az MTA 179. rendes közgyűlése fogadta el az MTA új alapszabályát és ügyrendjét, amely a módosított törvény rendelkezése szerint 2009. október 3-án lépett hatályba. Az akadémiai törvény 3. §-a rögzítette, hogy „[(1) Az Akadémia közfeladatai a következők:] i) kapcsolatot tart a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú tudományos kutatások művelőivel, támogatja a határon túli magyar tudományosságot.” Továbbá a 16. § (2)-ben: „**Az Akadémia a Kárpát-medencei magyar tudományos közélet támogatására területi bizottságokat létesíthet a környező országokban is, és ezeket fenntartja.** A határon túli területi bizottságok a saját államuk jogszabályainak megfelelően tevékenykednek.” Az Alapszabály 45. § (8)-a leszögezi: „A területi bizottságok szervezetének és működésének részletes szabályait szervezeti és működési szabályzatuk határozza meg. A szervezeti és működési szabályzatot és módosításait a területi bizottság kétharmados szótöbbséggel fogadja el. (9)184 Az Akadémia a Kárpát-medencei magyar tudományos közélet támogatására a környező országokban is létesíthet és fenntarthat bizottságokat. E bizottságok az ottani törvényeknek megfelelően munkálkodnak a magyar tudományos élet szervezésén, és kapcsolódnak be a magyar tudományos közéletbe. (10)185 **Az Akadémia határon túli területi bizottsága az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága (KAB; működési területe: Románia).**”

Az akadémiai szabályozásnak megfelelő státuszunkat így jelölhettük meg: a neve magyarul: MTA Kolozsvári Területi Bizottság, angolul: Regional Committee of the Hungarian Academy of Sciences in Kolozsvár, román nyelven: Filiala din Cluj a Academiei Maghiare de Stiinte (jogi bejegyzésben: Asociația „MTA–KAB”), alapítási éve: 2007.

Mindez rögzítése volt ugyan a történeteknek, de nem jelentett garanciát az előző mandátum idején deklarált tudománypolitikai törekvések folytatására. Az embernek a másik oldalról nézve és az utólagos fejlemények ismeretében olyan érzése is van, hogy bizonyos értelemben ez már határkijelölés volt a tudománypolitika vonatkozásában. Mert nem csupán arról van szó, hogy az egyik akadémiai vezetés nem vesz tudomást az előző vezetés bejelentett szándékáról, ígérteréről, hanem arról is, hogy a 2010-ben bekövetkezett politikai változás, a nemzeti kormány hivatalba lépése után, amely segíthette volna a korábbi tudománypolitikai törekvéseket, a megtorpanás időszaka következett be. Továbbra is tartalmatlan maradt a külső tagság és külső közttestületi tagság státusza, formális keretek közé merevedett a KAB is. Mint 2009. február 24-én kelt, Pálinkás elnöknek címzett, de velem is megosztott levelében Görömbei András jelezte, arra is kísérlet történt, hogy megszüntessék a külső tagsági státuszt: *„az Alapszabály-szövegező Bizottság ülésén olyan javaslat hangzott el, mely az Európai Unióra való hivatkozással a külső tagok és a tiszteleti tagok közötti különbségtevé megszüntetését javasolja. Azt ajánlja, hogy az eddigi külső tagok is tiszteleti tagok legyenek. Ez a javaslat az MTA eddigi nemzeti sérelmeket enyhítő törekvéseinek megsemmisítését jelentené, hiszen megszüntetné a különbséget az idegenek és a határon túli magyarok között. Ismét kirekesztené a magyar nemzetből a határon túli magyar tudósokat.”*

Az Akadémián minden tekintetben megmerevedtek a távolságot kijelölő határok a „belső” és a „külső” között. Ez különösen Görömbei Andrászt bántotta, mert kulcspozíciójában őt is tehetetlenségre kárhoztatta, hasonlóképpen a HTMT-t és a főtítkárt, Németh Tamást, aki pontosan látta, érzékelte, hogyan veszíti el folyamatosan a presztízsét az Akadémia Erdélyben azok körében, akik arra számítottak, hogy az új helyzet a belső integrációt, a szellemi tisztulást, az egyensúlyt és valóságos értékviszonyok kialakulását segítheti. Részben aztán ehhez kapcsolódtak a Dudits Dénes konfliktusai is alelnöki funkciójában, aki szintén a határon túliak megerősödését kívánta elősegíteni.

Integrálás – centralizálás nélkül

A megalakulása utáni első teljes mandátumát a 2007. szeptember 28-án megválasztott vezetőséggel kezdte meg a KAB. Változatlan maradt a már korábban megválasztott testület, a megalakult szakbizottságoknak is megvoltak a vezetőik, az MTA által is jóváhagyott SzMSz szerint működtünk, a közben megállapított romániai jogállás szerint. Az Akadémia saját belső egységének tekintette a KAB-ot, a költségvetésébe került be a változatlan évi 10 millió Ft-tal. Érvényes Együttműködési megállapodása volt az EME-vel, a felújított székházban is elfoglalhatta helyét a KAB (ennek évi 3 millió Ft-os bérletét szintén az MTA folyósította az EME-nek). 2009 decemberében felújítottuk a székház vendégszobáját és konyháját, 2010-ben folytattuk a kert és az udvar rendezését saját erőből (Csedő Károly professzor segítségével gyógynövényeket, levendulát, zsályát, citromfűt telepítettünk a kertbe), felújítottuk, festettük a székház ablakait. A Titkárság annyiban változott, hogy 2008 őszén a szervező referens, Kelemen Kinga szülési szabadságra ment (de néhány fontos munkában továbbra is segített bennünket), a helyére hat hónapig Gál Noémi nyelvész doktori hallgató került. Elnökségi üléseinket negyedévenként tartottuk.

Testületi ülések és a Magyar Tudomány ünnepe vidéken

A KAB elnöksége már korábban úgy döntött, hogy az év folyamán valahol vidéken is tart testületi ülést, és ezt *A magyar tudomány ünnepe* helyi szakmai programjaival kapcsolja össze. Az első év őszén Csíkszeredára esett a választásunk, oda szerveztünk ünnepi és szakmai rendezvényt október 10–11-re. Kolozsvárról húszan utaztunk Csíkszeredába, út közben marosvásárhelyieket is felvettünk. Két ottani szakbizottságunk és a Sapientia Egyetem volt a partnerünk, a két szakbizottsági elnök: Biró Zoltán és Tiboldi István. Meghívásunkra eljött Dudits Dénes akadémikus, az MTA alelnöke is. Az első plenáris előadást is ő tartotta nagyszámú hallgatóság előtt (*A géntechnológia szerepvállalása a növénytermesztésben*), a másodikat Toró Tibor akadémikus (*A genfi nagy hadronütköztető és tudományos programja*). Görömbei András és Tarnóczy Mariann is elfogadta meghívásunkat, így a legilletékesebbek tapasztalhatták, mit jelent vidéken egy ilyen jelentős szakmai rendezvény. A program folytatásaként az Agrártudományi Szakbizottság

(*Tudomány az élhető Földért*) és az Alkalmazott Társadalomtudományi Szakbizottság (*Változó társadalom, változó szemléletmód*) által szervezett szakmai konferenciára került sor. A rendhagyó testületi ülésen, amelyen a tagok fele volt jelen, magam beszámolót tartottam az addig elvégzett munkáról.

Székelyföldi tudomány

Mi ezt a rendezvényt a helyi és a székelyföldi nyilvánosság szempontjából is jelentősnek tekintettük. Annál inkább meglepett bennünket, amikor a helyi szervezők azt közölték velünk, hogy nem tartják lehetségesnek a kormány megbízott (román prefektus) meghívását, de – mint kiderült – a megyei tanács elnöke és a polgármester sem jött el erre a fontos akadémiai rendezvényre, a rangos akadémiai tisztségviselőkkel való találkozásra (noha a meghirdetett programban szerepeltek).

Jellemző a helyzet fonásárára, hogy félévvel később, 2009. április 2-án egy MTI hír azt jelezte, hogy a köztársasági elnök a Sándor palotában fogadta a Székely Városok Szövetségének tagjait, a hír végén pedig az volt olvasható, hogy sürgetik az MTA fokozott szerepvállalását a térségben. Ugyanezen a napon Antal Árpád sepsiszentgyörgyi polgármester egy interjúban azt jelzi, hogy szeretnék, ha megalakulna az MTA székelyföldi fiókja. A jelek szerint arról nem tudtak, vagy nem tartották elégségesnek, hogy a KAB révén két akadémiai szakbizottság működik Csíkszeredában, azt sem, hogy létrejött a Székelyföldi Fejlesztési Intézet is (és ezt az említett szakbizottságok hozták létre). Nekem erről határozottabb véleményem volt a Tarnóczy Mariann-nak április 4-én írott levelemben: „[a székelyföldi vezetők által igényelt] »filiálé« megfoghatatlan, elvben ugyanaz, mint a területi bizottság, és azzal a veszéllyel jár, hogy az általunk célként követett integrálás helyett újabb dezintegrálás történik, és ennek nincs semmi értelme. Köztársasági elnök úr többször méltatlankodott azon, hogy miért aprózták fel a felsőoktatást, ami az egyetem lejárata; féltő, hogy az Akadémiát is lejáratanánk, ha nagyon »fiókosítanánk« olyan körülmények között, hogy Marosvásárhelytől keletre pl. külső tag egyáltalán nincs. Persze vannak, akik a sajtóban is úgy szerepeltetik a köztisztviselési tagságot, mint az akadémiai tagságot, minden egyetemi oktató magát mint egyetemi professzort. Provincializmus ez a javából, nem kellene tápot adni neki.”

Két évvel később, 2011-ben történt mégis egy jelentős kezdeményezés. Csíkszeredai szakbizottságaink vezetői a megyei önkormányzat elnökének

és a város polgármesterének címzett felterjesztésükben **Tudomány Háza** létrehozását javasolták. Ebben többek között arra hivatkoztak, hogy ez „*a tudományos kutatás székelyföldi intézményesítésében az akadémiai szellemiség érvényesülésének nagy lehetőségét jelenti. Nagy esélyt jelent az, hogy a Magyar Tudományos Akadémia létrehozta az első határon túli területi szervezetét, a Kolozsvári Akadémiai Bizottságot (csak nevében »kolozsvári«, egész Erdélyben több mint 500 tudományos fokozattal rendelkező kutatót fog össze). Ennek a fontos intézményesítési folyamatnak ebben a térségben is célszerű keretet adni. A csíkszeredai Tudomány Házának a KAB-hoz, az MTA-hoz mindenképpen kapcsolódnia kell, ugyanakkor helyi, térségi kezdeményezésként sajátos térségi szerepe is lehet.*” Ebben joggal igényelték a KAB és az MTA támogatását azzal az indoklással, hogy „*(...) A csíkszeredai Sapientia Egyetem keretét kínál jól meghatározott kutatási irányokon belül a tudományos munkának, azonban – egyetem jellegénél fogva – nem tudja összefogni és szolgáltatással támogatni a térségben dolgozó kutatók teljes körét. A felsőoktatási bázis mellett fontos szerepe lehet az »akadémiai jellegű« bázis létrehozásának. A kettő hatékonyan működhet együtt és eredményesen egészítheti ki egymást.*” Az MTA (és ennél fogva a KAB) közvetlen támogatása sajnos elmaradt.

2009. november végén, a tudomány szokásos erdélyi ünnepén, mint már az előző évben is, társszervezőként társultunk az EME-hez, és a közös rendezvény keretében KAB-díjat adtunk át a *Székelyföld* folyóiratnak, elsősorban tekintettel az *Academica Transsylvanica* rovatukra és az ilyen címmel kiadott gyűjteményes kötetre. A díjat a folyóirat főszerkesztője, Ferencz István vette át, az erről szóló hírben – bosszúságunkra – a sajtó továbbra is összekeverte a KAB-ot és az EME-t, az EME-nek tulajdonította a díjazást. A Hargita Népében például, miután kértek, és mi küldtünk sajtóanyagot, ez jelent meg: „Az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME) Kolozsvári Akadémiai Bizottsága, amely célul tűzte ki a romániai magyar tudományos közösség munkájának segítését, tegnap elismerésben részesítette a Székelyföld kulturális folyóiratot.”

Újra vidéken

2009-ben az őszi rendkívüli közgyűlést Marosvásárhelyen tartottuk október 31-én. Ezt megelőzően, október 30-án, a helybeli három szakbizottság szervezésében szakmai konferenciák voltak a Magyar Tudomány Ünnepe

keretében. Kolozsváron – az EME-vel közös szervezésben – a matematikusok konferenciájára került sor.

Fogadás a rendkívüli közgyűlést követően Marosvásárhelyen
(2009. október 30.)

A 2010-es őszi rendezvényünk színhelye Temesvár volt. Már az év első felében megkezdtük a szervezését. A helyi bizottság vezetője, Toró Tibor, különösen nagy reményeket fűzött hozzá a tervezett Bolyai emlékkonferencia miatt, és amiatt is, mert úgy terveztük, hogy ezen a Szegedi Akadémiai Bizottság is vegyen részt. Dékány Imrével, a SZAB elnökével ezt jó előre egyeztetjük, vállalta is a személyes részvételt, és azt is, hogy közös legyen az emlékkonferencia. Szeptemberben Preitl István professzortól már a Toró Tibor betegségéről értesültünk, októberben aztán a haláláról. Kolozsvárról november 5-én népes csapattal, autóbusszal utaztunk Temesvárra (Bitay Enikő, Csedő Károly, Csibi Vencel József, Gábos Zoltán, Gyenge Csaba, Kása Zoltán, Köllő Gábor, Kolumbán József, Nagy-Tóth Ferenc, Paizs Csaba, Pál Judit, Péntek János, Vincze Mária, Szenkovits Ferenc, Oláh-Gál Róbert). Ott a délután kezdődő rendezvény megnyitóján elsőként Toró Tiborra emlékeztünk, Bodó Barna méltatta a személyiségét, a kolozsvári főkonzul pusztumusz adta át a családnak a korábban megítélt magyar kormánykitüntetést.

MTÜ Temesvár, Bolyai-Konferencia
(2010. november 5.)

MTÜ Temesvár, Közgyűlés
(2010. november 6.)

A Bolyai emlékkonferenciának két szegedi (Szabó Péter Gábor, Szilassi Lajos) és három kolozsvári előadója volt (Kolumbán József,

Szenkovits Ferenc, Oláh-Gál Róbert). A rendezvény témája és helyszíne tökéletesen kapcsolódott a Tudomány Ünnepehez, hiszen Bolyai János apjának címzett híres levelét Temesváron írta 1823. november 3-án. Dékány Imre szombat reggel érkezett meg, ő a rendkívüli KAB közgyűlés keretében mutatta be a SZAB-ban folyó tevékenységet, én elnöki beszámolókat tartottam a júniusi közgyűlés óta eltelt félév eseményeiről, a KAB helyzetéről.

Az Akadémia: itt és ott

2009 első felében, mint minden évben, az Akadémia 179. közgyűlése jelentette a legfőbb eseményt, ott a Külső Tagok Fórumán nagy érdeklődés kísérte a KAB bemutatását.

2009. szeptember 13-án Németh Tamás, az MTA főtitkára, részt vett a Sapientia Egyetem tanévnyitóján Csíkszeredában. Előtte, 12-én, ő és a vele utazó Pálmai Ottó, növény- és talajvédelmi szakember, előadást tartott a helyi szakbizottságaink (Biró Zoltán, Tiboldi István) által szervezett Agrárfórumon (*Quo vadis agrarium?; Pálmai Ottó: Talajvédelmi és növényegészségügyi kérdések az EU 27 tagállamában*).

Agrárfórum, Csíkszereda
(2009. szeptember 12.)

Közben – mint utólag megtudtam – az történt, hogy augusztus végén Debrecenben Benkő Samu és Egyed Ákos, az EME korábbi és akkori elnöke találkoztát kért Pálinkás Józseftől. Azzal a javaslatukkal keresték meg az Elnököt, és erről meg is győzték, akárcsak Görömbei András, hogy én egy személyben a KAB-nak és az EME-nek is elnöke lehetnék, és ezzel megoldódna az EME és a KAB némelyeket zavaró kettőssége. Befolyásos személyek lévén, az Elnök egyetértését is bírván, úgy gondolták, a 2010. márciusi EME tisztújításon ezt minden további nélkül elfogadtatják. Ezzel kapcsolatban Pálinkás József október 26-ra meghívott magához. Saját álláspontomról és helyzetemről a főtitkárt, Németh Tamást is tájékoztattam, és arra kértem, lehetőség szerint képviselje érveimet az Elnöknél. Az egyeztetés végül úgy alakult, hogy 13.30-kor az Elnökkel, 14.45-kor a Főtitkárral tárgyalhattam. Az Elnöknek a következő Feljegyzést vittem:

Feljegyzés

Pálinkás Józsefnek, az MTA elnökének

Tisztelt Elnök Úr!

Azzal a szándékkal kapcsolatban fordulok Önhöz, amely abban látná az EME jövőjének biztosítékát, hogy egyszemélyi vezetésben társuljon a KAB és az EME. Ennek első következménye a csalódás volna: éppen a fiatalabbak és a tudományt művelők többsége úgy éreznék, hogy az Akadémia máris visszalépett, amikor személyemben (vagy bárki másban) összeházasítja a két intézményt, mintegy „ejti” a KAB-ot, amely jó reményekkel indult az erdélyi szellemi, tudományos erők integrálásában. Ehhez tudni kell, hogy az EME tagsága 2/3-ának nincs tudományos minősítése, annak a több mint 500 köztisztületi tagnak a 2/3-a pedig, akikre a KAB épül, nem tagja az EMÉ-nek. A KAB nem kíván más lenni és mást tenni, csak amivel az Akadémia és saját szabályzata alapján erre megbízatást kapott. Jelenleg is egyik alelnöke vagyok az EMÉ-nek, Kovács András professzor pedig, aki kutatóintézeti igazgató az EMÉ-ben, egyik alelnöke a KAB-nak. Ennyi összefonódás továbbra is vállalható, ha választáskor úgy dönt a közgyűlés.

Ha lett volna ilyen szándéka az Akadémiának, 2006-ban vagy 2007-ben kellett volna így döntenie, az EMÉ-t kellett volna felruháznia a területi bizottsági szerepekkel. De akkor Vizi elnök úr és Hámori József alelnök határozottan azon a véleményen volt, és ez ma is így van, hogy a szakmai egyesületi és kutatóintézeti státusú EME 150 éves szabályzatát és hagyományát nem

lehet összemოსni a területi bizottsági státussal. A KAB megválasztott vezetősége sem ért egyet ezzel a szándékkal.

Az EME tehát kutatóintézet, szakmai egyesület, könyvtárat működtet (jelentős, feldolgozatlan könyvállománya van), könyveket és folyóiratokat ad ki (sok eladatlan könyv, folyóirat halmozódott föl). Keretében főképpen történettudományi kutatások folynak: intézeti igazgató Kovács András (leendő külső tag, sz. 1946). Megoldatlanok a restitúciós ügyei. Történész elnökök vezették 1990 után, mindig csak 70 éven felüliek. Felnőtt egy új középnevezedék, bízni kellene bennük!

Megítélésem szerint az elfogadható perspektíva az EME számára: erdélyi magyar kutatóintézeti státus (elsősorban történettudományi kutatásokra), dokumentációs központ, tudományos adattárak gyűjtőhelye, könyvtár és tudományos kiadó. Lehetséges fiatal(abb) vezetők: Keszeg Vilmos professzor (legtehetségesebb tanítványom), Kovács András művészettörténész (esélyes jelölt a külső tagságra), Gyenge Csaba akadémikus, Sipos Gábor (jelenleg alelnök, a kiadó vezetője, korábban főtitkár), Nagy Mihály, Kovács Kiss Gyöngy stb.

Mivel az Akadémia az EMÉ-ért is felelőséget érez, szűk körű tanácskozás keretében, akadémiai jelenléttel, az EME elnökségével, az erdélyi nagy szakmai egyesületek (Krizsa Társaság, Közgazdász Társaság, Műszaki Társaság) vezetőivel kellene megtervezni az EME jövőjét. Most mindenki a 150 éves múltról beszél, de nem tudjuk, mi lesz a következő négy évben.

Magamról röviden:

Jelenleg, 68 évesen, a következőket látom el társadalmi munkában:

- elnöke vagyok a KAB-nak,
- alapítója és most újra választott elnöke az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének,
- szakmai igazgatója és alapítója a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetnek,
- képviselem, és szervezem az Akadémia által létrehozott kisebbségi nyelvi kutatóállomások Kárpát-medencei hálózatát,
- alapítója és elnöke vagyok a Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesületnek,
- alapítója és kuratóriumi elnöke vagyok az Erdélyi Tankönyvtanácsnak,
- alelnöke vagyok az EMÉ-nek, noha ott nyelvészeti kutatások nem folynak, tehát szakmailag nem kapcsolódom hozzá.

Szeretném folytatni szakmai munkámat, ennek lényege: élőnyelvi, két-nyelvűségi és geolingvisztikai kutatások a tanszéki programokban és az említett hálózati keretben + A moldvai magyar nyelv szótárának szerkesztése.

Két tantárgyam van a doktoriskola keretében, legalább 30-an szereztek nálam doktori fokozatot, sorban állnak még legalább 10-en.

Gondolom, könnyű belátni, hogy felelőtlenség volna önmagammal szemben is további terheket vállalni: teljesen le kellene mondanom szakmai munkám folytatásáról, és kockáztatnom kellene egészségemet.

Nagyon szeretném, ha Elnök úr ebből a perspektívából is láthatná a KAB és az EME kapcsolatát, jövőjét és az én lehetséges szerepemet.

Kolozsvár, 2009. október 21.

Tisztelettel: Péntek János

Ma sem tudom, sikerült-e valóban meggyőzőnöm az Elnököt, vagy ellenkezőleg: a véleményem és az ellenkezésem hozzájárult ahhoz, hogy a továbbiakban sem számíthattunk arra, hogy az MTA vezetősége beváltsa eredeti ígéreteit, és erősíteni fogja a KAB státuszát és presztízsét, növelni fogja költségvetési részesedését. Ez tette aztán indokoltá, hogy 2010. június 9-én, Görömbei András, Dudits Dénes és Lovas István akadémikusok biztatására és támogatásával, levelet írok Pálincás elnöknek. Ebben elsősorban a költségvetési keret növelését kértem, indokoltam. Közreadom ennek a levélnek a szövegét is:

*Pálincás József akadémikusnak, az MTA elnökének
1051 Budapest, Roosevelttér 9.*

Tisztelt Elnök Úr!

Elismeréssel és elégtétellel nyugtázzuk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia következetes maradt döntéséhez: a Kolozsvári Területi Bizottságot mindenben hasonló státusúnak tekinti, mint a magyarországi területi bizottságokat. A magyarországi területi bizottságok pedig a legteljesebb nyitottsággal fogadták el a KAB megjelenését és működését. Noha tisztában vagyunk az általános gazdasági helyzettel, ismerjük az MTA és az Elnök Úr nemzeti szempontból is kulcsfontosságú tevékenységét és törekvéseit, jelezniük kell, hogy a KAB működésének szigorú határt szab a számára évenként megítélt támogatási keret. Úgy gondoljuk, mi ezzel takarékosan

gazdálkodtunk: a Titkárságunkon mindössze 3 főállású alkalmazott és egy félállású külső munkatárs látja el a napi feladatokat. 2010-ben a felsőoktatási stratégiával kapcsolatos munkánkhoz 1 millió Ft-os külső pályázatot is nyertünk.

Induláskor az volt a remény és az ígéret, hogy három-négy év alatt a KAB támogatási keretében is felzárkózhat a többi területi bizottság mellé, hiszen a mögötte álló köztisztviselői tagság, a működési terület, az előtte álló feladatok semmivel sem kisebbek, mint a magyarországi bizottságoké. Elnök Úr számára ismert, hogy ez a támogatási keret évi 10 millió Ft, amely kiegészül a székhelyünk bérleti díjaként az EMÉ-nek juttatott 3 millió Ft-tal. Ebben a keretben nem is gondolhattunk számos olyan fontos körülményre és feladatra, amely saját Működési Szabályzatunk szerint is ránk hárul: pl. erőteljesebb jelenlét a távolabbi régiókban, kiadványok megjelentetése vagy kiadványok résztámogatása, pályáztatás, fiatalok elismerése, díjazása stb.

Előterjesztésünknek nincs személyes indítéka, de kétségtelenül van aktualitása. Úgy gondoljuk, jelezniünk kell éppen az MTA érdekében vagy akár közös nemzeti érdekből, hogy ennek a folyamatnak, amelyet mindenki örömmel üdvözölt, nem volna szabad megtorpannia, nem volna szabad csalódásnak bekövetkeznie. Különösen most nem, amikor az új kormány máris fontos döntéseket hozott alapvető nemzetpolitikai ügyekben. És talán bizhatunk benne, hogy az Akadémia költségvetési tárgyalásai során az alábbi részletes indoklás alapján a kormány számára is nyilvánvalóvá tehető, mennyire kiemelt fontosságú feladat a KAB tevékenységének megalapozása és kibővítése. A romániai magyar nemzeti közösségben az Akadémia helyi intézménye képviselhetné azt a presztízszt és független autoritást, amelyre a megosztottságban és intézményi szétszórtságban igen nagy szükség van.

Előterjesztésünk indoklásaként Elnök Úr szíves figyelmébe ajánljuk az alábbiakat:

Az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága (KAB) indulása évében, 2007-ben megszervezte önmagát: megválasztotta vezetőségét, elfogadta Szervezési és Működési Szabályzatát. 2008-ban megszervezte titkárságát, megszerezte romániai jogi státusát, fokozatosan megalakította szakbizottságait és regionális munkacsoportjait. Tevékenysége teljes mértékben igazodik azokhoz az előírásokhoz, amelyeket az akadémiai törvény, valamint az Alapszabály és Ügyrend a területi bizottságok számára előír, és igazodik a romániai

jogszabályokhoz is. Állandó jellegű a kapcsolat és az együttműködés a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsággal, az MTA Határon Túli Magyarok Titkárságával, valamint a többi területi bizottsággal. Az MTA VI. Osztályának anyagtudományi bizottsága két alkalommal is kihelyezett ülést tartott Kolozsváron, a IX. Osztály pedig osztályülést Nagyváradon: ezek szervezésében a KAB illetékes szakbizottságai voltak a partnerek. A Román Akadémia saját kolozsvári fiáléja révén szintén partnernek tekint bennünket (ebben az évben második alkalommal vettünk részt a Kolozsvári Akadémiai Napok rendezvényén).

A KAB különös gondot fordít az elmúlt évszázadban elsovadt magyar szaknyelvek, szakterminológiák revitalizációjára, a szaknyelvi határtalanítására.

Fontos feladatának tekinti, hogy a romániai magyar nemzeti közösség felé képviselje a tudományos közösséget. Arra törekszik, hogy közvetítse a tudományos ismereteket és eredményeket, növelje a tudás és a tudomány presztízsét, tudatosítsa a szakmaiság fontosságát a nemzeti közösség életében. Tagjai révén közreműködik a tudományos eredmények színvonalas népszerűsítésében. Ezt a cél szolgálja a nagyközönségnek megszervezett Értékek Akadémiája előadássorozat, amelyet ebben az évben már a kolozsvári televízió is rögzít és közvetít. (Ebben az évben többek között Csányi Vilmos, Csépe Valéria volt előadónk, a következő Maróth Miklós alelnök úr lesz.)

Az MTA romániai külső köztestületi tagjainak száma, a KAB bázisa, folyamatosan bővül: a külső tagok száma jelenleg 20, a PhD fokozattal rendelkezők száma 500 fölött van. További növekedés várható: a KAB létrejötté, működése ösztönzi az MTA-hoz való csatlakozást. A csatlakozó fiatalok adják a lendületet, ők táplálják a bizalmat. A bizalmat fokozza az a tapasztalat, hogy az elmúlt két évtizedben az MTA tudománypolitikája következetes volt a külső régiók tudósainak támogatásában, a kultúrnemzeti értékek integrálásában. Ez és az MTA tekintélye erősíti a külső régiókban, szülőföldjükön élő és dolgozó kutatókat: az idősebbek az elismerést, megbecsülést érzik és értékelik, a fiatalok a bizalmat, a bátorítást és a támogatást. Most a reményt fokozza az új magyar kormány nemzetpolitikája. Miközben a Romániában most bevezetett, az egyetemieket is érintő 25%-os bérelvonás újabb elvándorlási hullámot indíthat el a legmagasabb szakképzettségű fiatalok körében.

A KAB keretében 20 szakbizottság, 3 munkabizottság és 2 regionális munkabizottság alakult meg. A szakbizottságok szervezésében a következő elvek vezéreltek bennünket:

- Minden szakbizottság abban a városban, egyetemi központban szerveződött, ahol az illető szakterületnek legtöbb művelője él. Így alakult meg 2 szakbizottság Csíkszeredában (Sapientia), 3 Marosvásárhelyen (Sapientia és Orvosi Egyetem) és 1 munkabizottság Nagyváradon (Partium KE). Ez a törekvés erősítette az erdélyi magyar régiókat és a régiókban működő intézményeket. Minden évben szervezünk konferenciával egybekötött rendkívüli közgyűlést távolabbi centrumban (2008: Csíkszereda, 2009: Marosvásárhely, 2010: Temesvár).
- A földrajzi távolság miatt indokolt volt regionális munkacsoport szervezése Temesváron és Bukarestben (helyi kezdeményezés nyomán).
- A szakbizottságok elnöki és titkári tisztségébe várakozáson felül választottak fiatalokat. Általában azok a szakbizottságok működnek dinamikusabban, amelyeket fiatalok vezetnek.
- A szakmai szerveződésben támogattuk az interdiszciplináris szerveződések, pl. önálló szakbizottsága alakult a romániai magyar közösségre vonatkozó kutatásokban kiemelten fontos regionális kutatásoknak, az alkalmazott társadalomtudományak.

A szervezésnek és a működésnek ez a módja eredményesnek és hatékonynak bizonyult, de a távolságok miatt megnöveli a működési költségeket. Ezzel mindenképpen számolni kell, ha nem akarunk bezárkózni a kolozsvári egyetemi környezetbe.

Munkánk leglényegesebb tartalmi eleme két munkacsoportunk tevékenysége. Az egyik munkacsoport 2008-ban és 2009-ben folyamatosan dolgozott az erdélyi tudományos stratégián, amely aztán beleépült az MTA MTK EB Kárpát-medencei stratégiájába (a stratégiai tanulmányok és projektek az MTA idei közgyűlésére jelentek meg: Magyar–magyar interdiszciplináris kutatások, intézményi együttműködések lehetősége; Programtervezetek). Egy másik munkacsoport folyamatosan dolgozik a romániai magyar felsőoktatás elemzésén, a stratégiai fejlesztés lehetőségeinek kimunkálásán (ennek részeredményeit bemutattuk a Debreceni Egyetem felsőoktatási fórumán, jún. 11-én pedig a Magyar Rektori Konferencián Kolozsváron).

2009-ben Kárpát-medencei agrárstratégia megbeszélésére került sor június 7-8-án a KAB-ban Dudits Dénes alelnök, ill. az Országgyűlés Külügyi Hivatala kezdeményezésére. A KAB agrártudományi szakbizottsága bekapcsolódott ennek a stratégiának a kimunkálásába.

A KAB bekapcsolódott a romániai magyar egyetemi hallgatók tehetség-gondozásába: június 11-én erről szerződést írtunk alá az Országos Tudományos Diákköri Tanáccsal, a Magyar Rektori Konferenciával, a KMEI-vel és az Országos Magyar Diákszövetséggel. Ennek a tevékenységnek az MTA a fővédnöke, az ETDK-nak Elnök Úr személyesen is fővédnöke volt.

Folyamatosan gyarapodtak tehát feladataink. Ebben az évben ránk vár a Hungarológiai Doktori Iskolák 3. Nemzetközi Konferenciájának megrendezése (augusztus 26–27), a szervezést, az előkészítést is a KAB vállalta magára. Ez a konferencia a jövő évi nagy eseményhez kapcsolódik, a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszushoz, amelynek Kolozsvár lesz a színhelye, a KAB pedig társrendezője. A kongresszusnak felkért védnöke az MTA elnöke és a Román Akadémia elnöke. Ebben az évben rendkívüli, kihe-lyezett közgyűlésünket Temesváron tartjuk nov. 4–5-én, közösen a Szegedi Területi Bizottsággal: ez egyúttal része lesz a Magyar Tudomány Ünnepe-
nek, a helyszín pedig kötelez is bennünket Bolyai emlékének megünneplésére közös konferencia keretében.

Kérjük tehát Elnök Urat, az MTA Elnökségét, hogy a fentiek ismeretében vegye fontolóra annak lehetőségét, hogy a következőkben a működésünkre megítélt támogatás tekintetében is felzárkózhassunk a többi területi bizottság mellé.

Szívélyes üdvözléssel:

Péntek János, a KAB elnöke

Bizonyára ezeknek a leveleknek is szerepük volt abban, hogy 2010. december 22-én 5 millió Ft többlettámogatásban részesültünk, féléves elszámolási határidővel. A KAB elnöksége úgy döntött, hogy ezt a keretet arra használjuk föl, hogy 2011-ben pályázati alapon nemzetközi konferenciákon való részvételeket támogassunk. Az Elszámoláshoz kapcsolódó beszámoló-ból idézek: „Az MTA Kolozsvári Akadémiai Bizottság támogatta a Magyar Tudományos Akadémia romániai köztisztületi tagjainak európai nemzetközi

konferenciákon történő részvételét. A támogatást belső pályázat révén a KAB elnöksége bírálta el. A nemzetközi tudományos konferencián való részvétel vissza nem térítendő költségeinek (részvételi díj, utazási költség, szállásköltség) fedezetéül használható támogatás legmagasabb összege személyenként 3000 RON volt. ... Ezzel 21 romániai köztestületi tag 18 európai nemzetközi konferencián való részvétele valósult meg.” Előnyben részesítettük a fiatalokat, azokat, aki munkahelyi besorolásuk alapján nagyon kicsi fizetésben részesültek. Ezen kívül a szakbizottságaink által szervezett konferenciákhoz kapcsolódó utazási költségeket, valamint az Értékek Akadémiája előadóit is támogathattuk. Ez mindenképpen erősítette az MTA tekintélyét, viszonylag sokan érezhették, hogy nem teljesen formális és szimbolikus az MTA-hoz való tartozás.

A Területi Bizottságok szolidaritása

Az MTA MTK EB szervezésében zajlott minden év elején a Területi Bizottságok találkozója, a tervezett évi programok egyeztetése. 2009-ben erre február 23-án került sor, itt már szétoszthattam a KAB színes bemutatkozó füzetét: elvekről, tervekről, felépítésről, címről, székházról, honlapról. Voltaképpen ekkor kezdődött el a szorosabb kapcsolatépítés: a kölcsönös látogatások, programok. Május 14-én aztán újra találkoztunk Veszprémben, a Területi Bizottságok rendes évi találkozóján, amelyen az MTA elnöke is részt vett. A VEAB elnöke, Bíró Péter vendégei voltunk. A tanácskozás szakmai részében fontos tájékoztatást hallgathattunk meg a magyarországi tudományos-egyetemi intézmények regionális megoszlásáról, arról, ami egyébként köztudott, hogy szinte minden Budapesten összpontosul, és hogy a területi bizottságok fontos szerepet játszhatnak a decentralizációban, a regionalizálódásban, és arról is, ami kevésbé volt nyilvánvaló számunkra, hogy Nyugat-Magyarország jóval kevésbé reprezentált az akadémiai rendszerben, mint a keleti régió. (Nyilván nem a Területi Bizottságokon múltott, hogy a következő időszakban ennek az ellenkezője valósult meg: decentralizáció helyett centralizáció). Tanulságos volt a Limnológiai Intézet meglátogatása is. Már a kölcsönös kapcsolatok jegyében fogadtuk június 15-én Kolozsváron Dékány Imre akadémikust, a SZAB-elnökét. Vele aztán egyre szorosabbá, barátivá vált a kapcsolatunk, szívesen jött Kolozsvárra, és megtisztelő vendégszeretettel fogadott bennünket minden alkalommal Szegeden.

Számunkra élmény és megtiszteltetés volt, hogy 2009 őszén meghívást kaptunk a MAB-tól, látogassunk el Miskolcra, vegyünk részt a MAB testületi ülésén. Engem előadás megtartására is felkértek. Szikszai Máriával és Szenkovits Ferencsel utaztunk Miskolcra. Nagy szeretettel fogadtak, Lovas István, a MAB elnöke, Újszászy László professzor, tudományos titkár és a MAB titkársága gondoskodott róla, hogy maximálisan kihasználjuk a náluk töltött időt. Előadást a magyar szaknyelvek erdélyi helyzetéről tartottam. Ugyanebben az évben a Magyar Tudomány Ünnepeinek első, ünnepi hetét a DAB és a Debreceni Egyetem szervezte. Bitskey István DAB elnök és Fésüs László rektor felkérésére november 5-re én is bekerültem az ünnepi programba, *Anyanyelv és identitástudat* címmel tartottam előadást. A SZAB-bal, Dékány elnök úr javaslatára, együttműködési megállapodást írtunk alá. 2011. március 4-én Vizi E. Szilveszter felkérésére részt vettem az általa vezetett *Törzsasztal* című televíziós beszélgetésben arról, milyen a magyar tudomány kapcsolatrendszere az országhatáron kívül élő magyar tudósokkal, intézményekkel (beszélgetőtársak voltak: Bodó Barna, Biró Zoltán, Görömbei András, Gulyás Balázs).

A következő években, 2010-ben és 2011-ben év elején részt vettünk a Területi Bizottságoknak MTK EB által szervezett találkozóján Budapesten, májusban pedig a betűrend szerint következő Bizottság vendégei voltunk. 2010-ben május 27–28-án erre Debrecenben került sor. Ott, némelyek számára meglepetésként, túl merészen, bejelentettem, hogy a következő évben, a betűrendnek megfelelően, Kolozsvárra hívjuk majd a magyarországi bizottságokat és az MTA illetékes vezetőit. Közben 2011. március 2–3-án részt vettünk Szegeden a SZAB 50 éves évfordulójára szervezett ünnepi találkozón.

Már 2010 decemberében elküldtük az első körlevelet a többi területi bizottságnak, hogy egyeztessük a kolozsvári találkozó időpontját. Végül 2011. május 19–21-én fogadhattuk vendégeinket: Dudits Dénes alelnököt, Görömbei Andrást, Kindert Juditot, Szamkó Józsefnét, Bertók Krisztinát, Tarnóczy Mariant és a területi bizottságok elnökeit, tudományos főtitkárait, titkárságvezetőit, szervezőtitkárait. Csütörtökön, az érkezés napján, városnézésre került sor, másnap a délelőtti programban tájékoztatást tartottam a KAB tevékenységéről, majd ezt követően Dudits Dénes elnökletével tanácskoztunk az egyes bizottságok aktuális helyzetéről, gazdálkodásáról, az együttműködés lehetőségéről. A közös ebéd után Torockóra kirándultunk, vacsorára Tordaszentlászlót ejtettük útba.

Területi Bizottságok találkozója Kolozsváron
(2011. május 20.)

Kirándulás Torockóra a Területi Bizottságokkal
(2011. május 20.)

Április 15-én Berényi János, a VMAT elnöke, és Németh Tamás főtítkárr is fontosnak tartotta, hogy a KAB is képviseltesse magát Szabadkán a Vajdasági Tudós Találkozón. Ott én szakmai előadást is tartottam, és – ami a vajdasági kollégák szempontjából talán fontosabb volt – beszámoltam a KAB megszervezésének, működtetésének tanulságairól. A Vajdasági Akadémiai Tanácsot ugyanis az MTA a KAB-hoz hasonló testületként támogatta (Berényi János, a VMAT elnöke, Kolozsváron is vendégünk volt).

Akadémiai testületek vendéglátóiként

2008. augusztus 28-án Kolozsváron tartotta kihelyezett ülését az MTA Anyagtudományi és Technológiai Bizottsága. Nem váltak gyakorivá az ehhez hasonló szakmai kapcsolatok, noha mi ezt fontosnak tartottuk volna. 2010. április 14-én az MTA IX. Osztálya Nagyváradon tartotta soron következő osztályülését a KAB illetékes szakbizottsága közreműködésével. Az ülés napirendi pontjai között szerepelt az erdélyi gazdasági tudományos élet fejleményeinek bemutatása, illetve olyan együttműködési lehetőség keresése, amely elősegítheti a nemzetközi körforgásba való bekapcsolódást. Ezen én is részt vettem, és a KAB-ról tájékoztattam a jelenlevőket. November 24-én Tóth Ágnes, az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet igazgatója látogatta meg a KAB-ot.

A Felügyelő Testület kolozsvári látogatása

2011 márciusában előkészítettük az MTA Felügyelő Testületének látogatását, amelyre március 24–26-án került sor az elnök, Roósz András akadémikus vezetésével (Ritoók Zsigmond, Hunyady György, Németh Tamás, Csépe Valéria akadémikusok, Szamkó Józsefné, a Pénzügyi Főosztály vezetője). Mi megtisztelőnek éreztük a számunkra kedves és neves személyiségek jövetelét. Gazdag programot állítottunk össze: a bizottság meghallgatta a beszámolómat, majd a hivatalos programot követően városnézés, kirándulás Torockóra, visszatérőben vacsora Tordaszentlászlón. A látogatás történetesen egybeesett a Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesület Tehetségnapi rendezvényével, és mivel látogatóink szinte mind támogatói is voltak a programnak, ezen a rendezvényen is megjelenhettek (jelen volt Sólyom László is, a program fővédnöke, Budapestről É. Kiss Katalin, Petőfi S. János). A Testület értékelése mindenképpen kedvező volt, megerősített bennünket törekvéseinkben.

Az MTA Felügyelő Bizottsága látogatása
(2011. március 25.)

Külsőtag-jelölések

2009 nyarán időszerűvé váltak a külsőtag-jelölések, először a KAB megalakulása után. A szabályokat ismertük, illetve ezek megerősítését kértük. A szabály az volt, hogy egy külső tag két tagot jelölhet az adott régióból, aztán mindegyikhez további két-két magyarországi akadémikus támogató aláírása szükséges. Világossá vált, hogy a KAB-nak és a létrejött szakbizottságoknak mint testületeknek ehhez nincs semmi közük, ebbe elvileg nincsenek beavatva. Németh Tamás főtktár és néhány akadémiai osztály elnöke kérte, hogy a jelölésekről a KAB elnöksége is alakítson ki testületi véleményt. Magam már a közgyűlésen arra kértem a külső tag kollégákat, hogy ne legyen teljesen személyes a jelölés, egyeztessenek másokkal is, esetleg a tudományterület alelnökével, és tartózkodjon mindenki attól, hogy

pusztán személyes kapcsolat vagy benyomás alapján tőle teljesen idegen szakterületről terjesszen elő jelöléseket. Ezt a továbbiakban a kollégák nem vették figyelembe, noha előre lehetett látni, milyen nagy a kockázata a jelölőre, de főleg a tudományos közösségre nézve, ha teljesen egyéni jelölésekhez keresnek támogatást a magyarországi akadémikusok között, akik teljes bizalommal, de gyakran teljes tájékozatlansággal vállalták egy-egy jelölés támogató aláírását. A KAB vezető testülete végül támogatta Keszeg Vilmos (már az előző ciklusban is jelölt volt), Kovács András, Benedek József, Nagy László, Csibi Vencel, Egyed-Zsigmond Imre és Salat Levente jelölését. Mint rövidesen kiderült, az MTA két magyarországi néprajzos akadémikusa már korábban úgy döntött, hogy Pozsony Ferencet jelöli, ezzel Keszeg Vilmos esélytelen maradt, így a jelölésétől visszaléptünk. Egyed Zsigmond és Salat Levente az illetékes akadémiai osztályban nem kapott kellő számú szavazatot, így végül hárman váltak esélyessé, és kapták meg a kellő számú szavazatot: Pozsony Ferenc, Kovács András és Csibi Vencel.

A külső köztestületi tagok regisztrálása az MTK EB, illetve a HTMT hatáskörébe tartozott (és tartozik ma is), a HTMT regisztrálta és fogadta el azok jelentkezését, akik tudományos fokozatot szereztek. A KAB ebben sem vett részt közvetlenül, csak utólag kaptunk tájékoztatást az új tagokról, és néhány esetben a mi dolgunk volt a köztestületi tagságra vonatkozó oklevelek átadása. A tudományos fokozat tekintetében ebben az első időszakban volt egy teljesen indokolt kivétel azok irányában, akiknek jelentős tudományos teljesítményük ellenére a diktatúra évei alatt nem volt lehetőségük a doktori fokozat megszerzésére. Őket a KAB javaslatára és indoklásával tudományos fokozat nélkül is köztestületi tagként fogadta el az Akadémia. Így vált köztestületi taggá a nyelvész Asztalos Lajos és Murádin László, a geológus Makfalvi Zoltán és Wanek Ferenc és a közgazdász Somai József.

Változás az MTK EB vezetésében

Kapcsolataink egyik csomópontja a KAB megalakulásában is jelentős szerepet vállaló MTA MTK EB volt és a HTMT, személy szerint Görömbei András és Tarnóczy Mariann. Az MTK EB-nek az akadémiai tisztújítást követő alakuló ülése 2008. október 28-án volt.

2011 áprilisában Fedinec Csilla és Tarnóczy Mariann szerkesztésében megjelent a *Nemzeti önismeret. Az MTA Magyar Tudományosság Külföldön*

Elnöki Bizottság tevékenysége 2006–2011 című kötet, külön változatban is *Görömbei András „elnöki” kulcsszavai* címmel. Ez utóbbi az általam írt címadó előszóval, amelyet Görömbei András külön is megköszönt. A teljes kötetben a KAB eltelt időszakáról számoltam be (*A Kolozsvári Területi Bizottság*). Májusban, az akadémiai tisztújítás után, aztán elkészönt tőlünk leghűségesebb barátunk, Görömbei András. Nekem címzett levelében, május 19-én ezt írta:

Tisztelt Elnök Úr! Kedves János!

Leköszönő, de nem elköszönő emberként fordulok Hozzád, Hozzátok. Visszagondolva az elmúlt öt évre, csak egyetlen gondolat jut eszembe: Köszönöm! Köszönöm Neked és Kab vezetőségének, de minden tagjának is azt a megtisztelő baráti kapcsolatot, együttműködést, mely mindig fölemelő érzéssel töltött el.

Bármennyi közös bajunk volt, jó volt Veled, Veletek együtt dolgozni. Mindig éreztem a figyelmet, az önzetlen odaadást közös ügyeink végzésében.

Tudod jól, hogy én funkció nélkül is Veletek vagyok és Veletek maradok. Utódomat ismeritek, Nektek nem kell bemutatnom. Számomra nagy megnyugvás, hogy ő veszi át tőlem ezt a nem könnyű szerepet.

Baráti szeretetemmel kívánom Nektek emberi és szaktudományi szempontból is a legjobbat.

Görömbei András

Rendes közgyűléseink

A 2009. június 20-i közgyűlésünkre sem az MTA elnöke, sem a korábbi elnök, a KAB egyik alapítója, Vizi E. Szilveszter nem tudott eljönni. Eljött viszont a Román Akadémia elnöke, Ionel Haiduc, és jelen volt Németh Tamás, az MTA főtitkára, valamint Görömbei András, az MTA MTK EB elnöke. És eljött Berényi János barátunk, a nemrég megalakult Vajdasági Akadémiai Tanács elnöke. Ritka alkalom talán az Akadémia történetében is (az én életemben mindenképpen), hogy Kolozsváron a Kolozsvári Akadémiai Bizottság testületi ülésén ugyanannál az elnöki asztalnál foglalt helyet a Román Akadémia elnöke és az MTA főtitkára. A testületi ülés ünnepi előadását Roska Tamás akadémikus tartotta. Elnökként én a KAB éves beszámolóját mutattam be.

Közgyűlési képek
(2009. június 20.)

A következő évben, a 2010. évi testületi ülésünkre (június 19.) Maróth Miklós alelnök fogadta el a meghívásunkat, a közgyűlést megelőző napon előadást is tartott az Értékek Akadémiája sorozatban, az Egyetemi Könyvtár dísztermében (ő adta át az új köztestületi tagok bizonylatait is). A közgyűlésen jelen volt Görömbei András és Tarnóczy Mariann, valamint Dékány Imre, a SZAB elnöke. Weiszburg Tamás az OTDT képviselőjében volt jelen, a velünk való együttműködésről tartott tájékoztatót. A román akadémikusokat a kolozsvári fiilialé korábbi és a közben megválasztott új elnök, Camil Mureşanu és Emil Burzo akadémikusok képviselték.

Közgyűlési képek
(2010. június 19.)

2010 decemberében működésbe lépett a KAB Választási Bizottsága: elfogadtattuk a Választási Szabályzatot, és jeleztük azt a döntést, hogy a következő mandátumban a testületben a köztestületi tagságot a szakbizottsági elnökök fogják képviselni, és hogy az MTA általános rendjének megfelelően három alelnököt fogunk választani. Az azt követő időszakban megtörténtek a szakbizottsági választások.

Az első mandátum végén, a 2011. június 18-i tisztújító közgyűlésen már az MTK EB új elnöke, Kocsis Károly és Tarnóczy Mariann vett részt. Az elnöki beszámolót, amelyet most teljes egészében közlök, ezzel a címmel tartottam: *Az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága az első mandátum végén.*

Tisztelt Tagtársak!

Kedves Vendégeink!

Az első mandátum végén megkerülhetetlen a számvetés. Nem az adatszerű beszámolóra, a pénzügyi elszámolásra gondolok. Azt folyamatosan megtettük az Akadémia Elnökségének, a Pénzügyi Főosztálynak, legutóbb márciusban az Akadémia Felügyelő Testületének. Egy hónappal ezelőtt a Területi Bizottságok évi találkozásán, szintén itt a mi székházunkban mondtuk el, mit végeztünk, milyen terveink és gondjaink vannak. Egyik testület sem talált rá okot, hogy elmarasztaljon bennünket. Ez nem jelenti azt, hogy hibátlan és hiánytalan volt az, ahogyan dolgoztunk. De azt talán igen, hogy alapjában jó úton és jó irányban indult el Területi Bizottságunk. És egy új intézmény esetében ez mindennél fontosabb.

Általánosabb számvetésre gondoltam mostani helyzetünkről. A szabadság 22. évében vagyunk, a KAB hároméves működésének végén. Mit lehet most elmondani „az erdélyi magyar tudományosságról”? Az kétségtelen, hogy noha javult, továbbra sem kedvező a környezet a tudományművelésre. Maga az ország nem arról híres, hogy sokra értékelné a tudást, a tudományt, a tehetséget, a tehetséges fiatalokat. Nem sok gondot, figyelmet és pénzt fordít az oktatásra, még kevesebbet a tudományos képzésre. Akkor meg különösen nem, ha az valamely kisebbség nyelvén történik. Az oktatás, a képzés – hibás európai „trendeket” követve – eltávolodott a közszolgáltatásigától, megfizethető szolgáltatássá vált, gyakran megvásárolható diplomává. A romániai magyar társadalom, a közösség érdekeit képviselő politika sem értékeli, nem értékeseíti kellőképpen saját szellemi erőforrásait. Többnyire oda sem figyel rájuk.

De követve Makkai püspök tanácsát, ne másban, hanem előbb és mindenekelőtt magunkban keressük helyzetünk okát és a javítás lehetőségeit. Azon nem lehet változtatni, de be kell látni, hogy ha a tudomány teljes térképét nézzük, a másfélmillió magyarországi létszámában és helyzetében is a tudományművelés tekintetében szubkritikus, azaz szakembereink csak kevesen és többnyire egyoldalúan, bizonyos torzulással képviselhetnek bizonyos témákat, tudományterületeket. Vagy egyáltalán nem is képviselnek. Erre a helyzetre van néhány válasz, és ebben szerepe van, szerepe lehet a KAB-nak is: 1. a sokkal nagyobb fokú szervezettség, 2. a világosabb értékrend, az értékek fokozottabb megbecsülése, 3. a szorosabb kapcsolatok, 4. az intenzívebb bekapcsolódás a nemzeti és a nemzetközi szintű képzésbe és kutatásba.

Tudjuk, mindnyájan benne voltunk: az elmúlt két évtizedben az intézményesülés általános lázában látványos volt a szakmai csoportok intézményesülése, egyesületek, társaságok alakulása. Az esetek döntő többségében „civil” intézményesülés történt, kutatóintézeteink alig vannak. Pedig az eredményes tudományos kutatás intézetekben folyik, azon belül is csoportok munkájaként. Nem valósult meg Faragó József és Jakó Zsigmond álma, az Erdélyi Magyar Tudományos Intézet. Ezért is fontos volna, mint az Akadémia elnöke is ajánlotta, erősíteni az Erdélyi Múzeum-Egyesület intézeti jellegét, státusát.

Közben alig változott az itthoni mellőzés: elmaradt a Román Akadémia nyitása azok irányában, akik magyarként képviselik tudományágukat az ország területén, folytatódott a magyar személyzet kiszorulása, kiszorítása a romániai akadémiai intézetekből, könyvtárakból, az állami felsőoktatási intézményekben sem jutnak kellő kutatási támogatáshoz a magyar oktatók. Elsősorban emiatt maradtak Nyugaton, sokan az Egyesült Államokban azok közül az erdélyi fiatalok közül, akiknek 1990 után nyílt alkalmuk külföldi egyetemi képzésre, majd kutatásra. Már ebből az újabb nemzedékből is annyian vannak kint, hogy bőven kitelne belőlük egy színvonalas egyetem tanári kara vagy akár több kutatóintézet személyzete. Tartsuk itthon a fiatalokat? De hogyan? Csak egyetlen ijesztő példa: nemrég az egyik kolozsvári magyar „civil” intézmény álláshirdetésére (adminisztratív munkakör, félállás 4 órás munkaidővel, 100 EUR körüli bérrel) 80-an jelentkeztek, mind 25–35 év közöttiek, többségük (több)diplomás.

Kutatóintézetek hiányában, illetve az intézeti műszerezettség hiányában fontos területeken nem lehetséges sem a tudományos képzés, sem az intenzív

kutatás: az orvostudományban, a genetikában és sok más területen. Ez is oka annak, hogy nagy számban mennek el fiatalok. És annak is ez az oka, hogy egyoldalúan többen művelnek történeti, társadalomtudományi és elméleti témákat, mint olyanokat, amelyeknek közvetlen hasznosítása lehetne. A kívánatos az volna, ha nemzetközi hatáskörű kutatóintézetek fogadhatnák be a legtehetségesebbeket (ilyenek Magyarországon is működnek, és újak megnyitása várható).

A tudomány hatékonyságának megítélésében a K+F képletre szokás hivatkozni, azaz a kutatás és a fejlesztés hatékonyságára. Igazságtalan volnék, ha ennek elvárásait vagy az „impaktfaktort” kérném most számon magunkon, a romániai magyar tudományosságon. Noha az kétségtelenül számon kérhető: mit jelent a mi tevékenységünk a romániai magyar közösségnek? Elkötelezett-e? Hasznos-e? Hogyan hasznosul pl. az orvostudomány, miközben falvak, kórházak maradnak orvosok, minimális orvosi ellátás nélkül?

*De nem ezt szeretném most kiélezní, hanem egy másik képlet négy elemét: **K + K + F + F**, azaz: **Kritika + Kompetencia + Felelősség + Függetlenség**, azt a négy elemet, amely megítélésem szerint hiányzik vagy hiányos a hazai magyar tudományos életben.*

*1. Az első a **kritika, a kritikus szemlélet**. Ez a tudomány első ismérve, első feltétele. A Descartes által megfogalmazott módszeres kétely, ennek mindkét eleme: a módszeresség és a kétely. Ez teszi tudománnyá a tudományt. És ez szinte teljesen hiányzik. Hiányzik konferenciákon, ahol zsűfolt program keretében „ledarálják” az előadásokat, így tanulnak meg szerepelni a fiatalok, így szocializálódnak a tudományba. A könyvkiadásban: rengeteg szakkönyv jelenik meg, sok a könyvbemutató, ám szinte egyáltalán nincs könyvkritika. Egyáltalán nem általános a folyóiratok szakmai publikációinak lektoráltatása. Így könnyen kap teret a tudománytalanság, sőt a tudományellenesség is. Ez által válhat provincializmussá és dilettantizmussá az, aminek professzionálisnak kellene lennie. Ez tartósíthatja a korábbi évtizedek belterjességét, a valóságos értékrend hiányát.*

*2. A második összefügg az előzővel: a **kompetencia tisztelete**. Erdélyben hagyománya, sőt mítosza van a polihisztorságnak. Ez néha a helyzet kényszerével függ össze, azzal is, hogy egy-egy személyre túlságosan nagy szelet jut a tudomány művelésében. De a régi, „született” polihistorokon és azokon kívül, akiket a helyzet kényszerített erre, ma nálunk egyre általánosabb, hogy figyelmen kívül hagyjuk a szakmai illetékességet. Sőt vannak,*

akik úgy gondolják, ők mindenben illetékesek. Elsősorban mindenkinek saját magára kellene vonatkoztatnia a szókratészi elvet: azt kellene tudnia minde-
nekelőtt, hogy mit nem tud, miben nincs illetékessége. Ezt az olyan helyze-
tekre is érvényesnek tekintem, amikor valakinek jelölnie kell egy pályatársat
valamely tisztségre, véleményeznie, elbírálnia kell valakinek a munkáját, a
pályázatát stb.

3. A harmadik: **a felelősség**. A szabadsággal nem társul az ennek meg-
felelő felelősségérzet, hiányzik a kettő kényes egyensúlya. Számomra az el-
múlt két évtized legnagyobb élményei személyekhez kapcsolódnak: csodálatos
emberekkel találkozhattam az egyetemi, akadémiai környezetben. A legna-
gyobb csalódások is ehhez fűződnek. Igen, vannak csodálatra méltó emberek
az elit értelmiségiek körében, és vannak nagyon gyarló emberek is ebben a
körben, akikből hiányzik a felelősségérzet. A felelősség hiányát lehet érezni
a döntésképtelenségben és a rossz döntésekben, a kibúvásokban és a mások
mögé való rejtőzésben, az emberi gyarlóságot a gögben, az önzésben, az
irigységben. A felelősség hiányával hozom összefüggésbe azt is, hogy kis
ügyekben is nehezen vállaljuk vagy nem vállaljuk a minimális fegyelmet.
Mindenkinek van felelőssége abban, amit vállal vagy nem vállal a szakmá-
ban, vállal vagy nem vállal a közéletben, vállal abban, hogy önzetlenül se-
gítse a fiatalokat, és abban, hogy fiatalként tisztelje az idősebbeket. Hogy
kölcönösen tiszteljük egymást, bízassunk egymásban.

4. A negyedik elem szintén egy **F, a függetlenség**, a szellemi autoritás.
Az értelmiségi lét alapfeltétele, hogy – miközben tudomásul vesszük egymás
felekezeti hovatartozását, ideológiai meggyőződését, politikai orientációját
– megőrizzük viszonylagos szellemi függetlenségünket, tárgyilagosságunkat,
a tények tiszteletét. Abszolút függetlenség és tárgyilagosság persze nincs,
ezért jó, ha legalább sejtjük saját elfogultságainkat. A lojalitás nem jelent-
heti elveink feladását, az intézménnyel szembeni lojalitás nem jelentheti a
vezetők iránti feltétlen szervilizmust. Nagyon megosztottak vagyunk, nagyon
szétforgácsolódott az erdélyi magyar társadalom. Ez is része a magyar Erdély
törtelmének és jelenének. A legtöbb erdélyi „hősnek” van hozzá méltó
„ellensége” is. De amikor szakmai kérdéstről van szó vagy közösségünkről,
a közösség jövőjéről, megengedhetetlen, elfogadhatatlan a türelmetlen, el-
utasító magatartás. Nekünk, akik részei vagyunk az Akadémia köztestü-
letének, nem lehet más elkötelezettségünk, csak a tudomány és a közösség
iránti. Ha egyházi ember volnék, most a szeretetre apellálnék, így viszont

a megértésre, a bölcs belátásra, a tiszteletre hivatkozom. Ez akkor is elvárható, ha nem szeretjük egymást.

Tisztelt Tagtársak!

Kedves Vendégeink!

Az a választási ciklus, amelynek most a végére érünk, az első rövid időszak az Akadémia Kolozsvári Területi Bizottságának életében. Még mindig korai volna véleményt mondani arról, hogy valóban történelminek bizonyul-e az a nevezetes szeptember 28-a, 2007-ben, amikor Önök megválasztották bennünket, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság első vezetőségét. Jelképesen mindenképpen az volt, hiszen ehhez hasonló lépésre még soha nem került sor a Kárpát-medencei magyar tudomány integrálásában. Bizottságunk kettős felhatalmazást és bizalmat érezhetett maga mögött: a romániai köztestületi tagokét, akik szavazatukat adták a választás két fordulójában, valamint a Magyar Tudományos Akadémiáét, amely tudományos súlyával és presztízsével erősíti ebben a térségben is az akadémiai szellemet. A KAB lényegében ebben különbözik minden más hazai szakmai szervezettől: mögötte kizárólag olyanok állnak, akik tudományos fokozattal rendelkeznek, és azzal, hogy köztestületi tagként regisztráltatták magukat az Akadémián, kötődésüket nyilvánították ki az Akadémiához, a magyar tudományosság egészéhez. Szakmai hitelességüket nem lehet kétségbe vonni, és ez magát a testületet is hitelessé teszi. Az Akadémiához való közvetlen tartozás és a területi szerveződés az intézményesülés, a kapcsolatépítés a hálózati együttműködés új lehetőségeit nyitotta meg. Ebben folyamatosan segítségünkre voltak a magyarországi Területi Bizottságok, ezért is azon voltunk, hogy lehetőség szerint az ő jó gyakorlatukhoz, tapasztalataikhoz igazodjunk.

Az 1990 után feltűnő és zavaró nemzedéki hiánynak a pótlásában, a fiatalok szakmai és tudományos képzésében szintén az Akadémia programjainak volt fontos szerepük. Fiatalabb kollégáink közvetlenül tapasztalhatták az Akadémia támogatását, és talán emiatt is van az, hogy ők a KAB működésében is több lehetőséget látnak, mint az idősebbek. Egyre nagyobb számban csatlakoznak a köztestületi tagsághoz (3 év alatt közel kétszázal gyarapodott a köztestületi tagok száma), a szakbizottsági választásokban követett titkos szavazás is a fiatalabbak értékrendjét érvényesíti. A KAB az az intézmény, amelyben az idősebbek méltó elismerésre számíthatnak, a fiatalok pedig bátorításra és a teljesítményüknek megfelelő értékelésre.

A kisebbségi közösségek „államhiányos” állapotában nehéz, szinte lehetetlen áthidalni a külön érdekeket, az érdekellentéteket, nehéz föléje emelkedni a sokféle ellenszenvnek, megosztottságnak. Sőt az elit értelmiség részben maga is előidézöje ennek a helyzetnek. Sokan gondolják úgy, hogy a Magyar Tudományos Akadémia és éppen egy, az akadémiai szellemet képviselő testület válhat alkalmassá arra, hogy felülemelkedjék a megosztottságon, hogy közösségi és szakmai kérdésekben feloldja az ellentéteket és az elfogultságokat. Mi szándékunk és erőnk szerint ezen munkálkodtunk. De ez még mindig csak a jövő ígérete, a jövő esélye, amennyiben a romániai magyar köztestületnek és a szűkebb testületnek az Akadémia folyamatos és megfelelő támogatásával valóban sikerül betöltenie hivatását.

Az MTA Kolozsvári Területi Bizottságának és magának a Magyar Tudományos Akadémiának ez közös vállalása, közös felelőssége, olyan vállalat és felelősség, amelynek ereje és folyamatossága éppen abban van, hogy átvéli a választási ciklusokat, a személyes mandátumokat.

A közgyűlés elnökként újraválasztotta Péntek Jánost, alelnöki funkcióban Fodorpataki László, Kolumbán József és Kovács András kapott bizalmat, az új tudományos titkár pedig Salat Levente lett. Az MTK EB javaslatára a közgyűlés taggá választotta Sipos Gábort, az EME elnökét, és megerősítette a két vállalkozó, Székely Zsuzsa és Péter Péter testületi tagságát.

Szakbizottságok: szervezés és feladatok

A szakbizottságok kiépülésének folyamatát nem zártuk le, meghagytuk a lehetőségét annak, hogy a meghatározott feltételeket betartva újak is alakulhassanak. A szétszórt szakmai közösségeknek valóban időre volt szükségük a szerveződéshez. 2008. december 9-én két marosvásárhelyi szakbizottság alakuló ülésén magam is részt vettem a Sapientia Egyetemen (Automatizálás és számítástechnika, Oktatási-nevelési és pszichológiai). A Média és kommunikáció szakbizottság, amelynek szintén több intézményben szétszórt szakmai csoportjai voltak, 2009. január 8-án alakult meg a KAB székházában. 2009. július 3-án alakult meg a Regionális Tudomány Szakbizottsága. Uray Zoltán akadémikus kezdeményezésére alakult meg a Sugárbiológiai munkabizottság, amelynek az elnöke is ő lett, Bukarestben 2009 májusában létrejött a bukaresti Regionális munkabizottság Demény Lajos akadémikus

vezetésével (ügyvezető elnök: Csire Gábor, Lingvay József). A teljes tájékoztatatlanság volt a háttérben annak, hogy 2010 nyarán Szakács Sándor földtanos kollégánk magyarországi akadémikusoknak írt levelet, azt nehezményezte, hogy a KAB-nak nincs földtani szakbizottsága. Novemberben aztán tisztáztuk, hogy ezt nekik maguknak kell kezdeményezniük és megszervezniük, mert egyébként akadály nincs, csak feltételei, szabályai vannak.

A szakbizottsági elnökökkel több alkalommal találkoztunk, 2010 végén aztán időszerűvé vált a választások előkészítése. Ennek a korábbinál nagyobb volt a tétje, hiszen természetesnek véltük, hogy a következőkben a megválasztandó szakbizottsági elnököket tekintsük a köztestületi tagság képviselőjének, és így a külső tagok mellett ők legyenek a tagjai a KAB testületének. Mivel fontosnak tartottuk, hogy mindenütt kellő felügyelet mellett, a választási szabályzatnak megfelelően történjen a választás, nem volt egyszerű a lebonyolítása. Kiderült többek között, hogy még ilyen egyszeri és fontos alkalmakra sem könnyű mozgósítani, összehozni egy-egy szakbizottság tagságát.

Adatbázis a távol élőkről

2009. január 8-án a köztestületi tagságnak elküldött körlevélben jeleztük, hogy el szeretnénk kezdeni az Erdélyből, Romániából elszármazott magyar tudósok, kutatók adatait tartalmazó adatbázis kiépítését, arra gondoltunk, hogy kapcsolatba lépünk velük, esetenként bevonjuk őket is a szakbizottságok munkájába. Az adatbázis létrejött, az intenzívebb kapcsolat kialakítása elmaradt a továbbiakban. Azt is jeleztük ebben a körlevélben, hogy külön testületbe szerveznénk a 35 évnél fiatalabb, legígéretesebbnek mutatkozó kutatókat, amely a fiatalok véleményét, sajátos szempontjait közvetlenül jelenítené meg. Ez a testület nem jött létre, de a megalakult szakbizottságok jelentős részében egyre inkább a fiatalok jutottak szóhoz.

Nemzedékek a KAB-ban

A nagy nemzedéki törés és hiány ismeretében már eleve fontosnak tartottuk, hogy a KAB keretében a fiatalok érezzék a támogatást, az ösztönzést és az elismerést, az idősek pedig azt, hogy számon tartják őket, számítanak rájuk, megbecsülik őket.

Ennek jegyében vett részt a KAB akadémiai nyári tábor szervezésében mint társszervező Homoródfürdőn 2008-ban. Az *Erdélyi Vándoregyetem*

ugyanis elsősorban a fiatalokat kívánta megszólítani azzal, hogy interdiszciplináris jellegű tudományos előadásokat kínált, ugyanakkor kikapcsolódást is ígért. A tábor témaköre: *Nyerő stratégiák*. Közelebb szeretttük volna hozni a fiatalokhoz a tudományt, és megszerettetni velük azt az életformát, amit a tudományos munka, a kutatás jelent. A nyári vándoregyetem megszervezését a következő években is támogattuk, 2009-ben Torockón.

Az idősebb kollégáink tekintetében úgy döntöttünk, hogy intézményesen is megszervezzük a külső tagok köszöntését kerek évfordulóikon, a szakbizottságokat pedig arra biztatjuk, hogy tegyék meg ugyanezt saját szakmai köreikben. Az első mandátum idején így került sor Marosvásárhelyen Brassai Zoltán és Péter Mihály professzor köszöntésére, Kolozsváron Maros Dezső és Kolumbán József professzort köszöntöttük. A Nyelvtudományi Szakbizottság a hányatott életű nyelvész, helytörténész Asztalos Lajost köszöntötte. Közben, miután közelebbi kapcsolatba kerültem Szilágyi Mátyással, a kolozsvári főkonzullal, előzetes tájékozódás után, a kerek évfordulókhoz kapcsolódva, javasoltuk néhány idős tudós magyar állami kiüntetését. Ezek a javaslatok jórészt célba értek.

Az értékközvetítés folytatása

Az *Értékek Akadémiája* előadássorozatához kapcsolódik a Sapientia Egyetemnek az az ajánlata 2008 októberében, hogy a kolozsvári karon működő Média tanszék a KAB-bal kialakítandó partneri kapcsolatban rögzítse az előadásokat. Ez néhány előadás alkalmával meg is történt, pl. a következő alkalommal, 2009. január 29-én, amikor Csermely Péter biokémikus professzor tartott nagyszerű előadást. 2010. március 9-én Csányi Vilmos volt a vendégünk, március 18-án Csépe Valéria, az MTA főtitkárhelyettese (*A két-nyelvűség dicsérete*), őt követően Petőfi S. János, a Macerata-i Egyetem professzora. Májusban Kiefer Ferenc volt az előadónk, őt követően Gyáni Gábor. A júniusi közgyűlés előtti napon Maróth Miklós, az MTA alelnöke. 2011. február 21–25 közt marosvásárhelyi és csíkszeredai szakbizottságainkkal (Sapientia) szerveztük meg Honti László előadásait, Kolozsvár után Marosvásárhelyen és Csíkszeredában is. Rajtuk kívül előadónk voltak: Pócs Éva, Benedek Dezső, Faragó Tamás, Szabó György, Kása Zoltán, Néda Zoltán, Veress Károly, Muzsnay Csaba, Fodorpataki László, Nagy-Tóth Ferenc, Sárkány-Kis Endre, Mócsy Ildikó.

Kapcsolatok a nyilvánossággal, a politikummal

2009. február 17-én egy olyan levelet kaptunk a román képviselőház Oktatási-, Tudományos-, Ifjúsági- és Sportbizottságának három RMDSZ-es tagjától, amely az elmúlt időszak legfontosabb jelzése volt arra nézve, mi lehet a KAB talán legfontosabb feladata. Idézem a levelet: „*A Képviselőház Oktatási-, Tudományos-, Ifjúsági- és Sportbizottságának három RMDSZ-es tagja van és az alelnöki tisztséget is szövetségünk képviselője viseli. A Bizottság nevében szereplő szakterületek törvénykeretei működtetésének és megalkotásának felügyelete a testület feladata. Magyar közösségünk értékteremtő intézményrendszerének ereje révén önálló entitást képez az ország társadalmi struktúrájában és a jelenségnek tükröződnie kell a törvényhozói tevékenységben is. Munkánkban szeretnénk elkerülni az improvizációs csapdákat, a fenntartható fejlesztés érdekében biztosítani kívánjuk a politikai és szakmai támogatottságot, háttérrel. Megítélésünk szerint célkitűzéseinket csakis szellemi elitünk, szaktestületeink szakmai kompetenciájának hasznosításával érhetjük el. Szíves egyetértésükkel kétirányú segítséget igénylünk: a) napirenden szereplő törvénytervezetek véleményezése és közhasznúságának növelése (biztosítjuk a szükséges dokumentáció eljuttatását), b) javaslatok törvénykezdeményezések kidolgozására a bizottság munkaterületéhez tartozó ágazatokban. Megértésükre és szíves segítségükre számítva, Farkas Anna-Lili, Pető Csilla-Mária, Kötő József.*” Mi – és én személyesen – mindig nyitottak voltunk bármilyen megkeresésre, amely szakmai közreműködésre vonatkozott. Nem sok példa akadt rá a következőkben, bár Kötő József folyamatosan tájékoztatott bennünket és szakmai véleményt is kért, igényelt. 2011. január 25-én részt vettem azon a tanácskozáson, amelyet az RMDSZ a népszámlálás előkészítéséről szervezett. Többek között a *székely* és a *csángó* etnikai státuszról, valamint a *csángó* nyelvi státuszáról kellett véleményt mondani. A következő hónapban, február 18-án, meghívást kaptunk az RMDSZ Felsőoktatási Tanácsának soron következő ülésére.

2009 őszén felkérést kaptam Szesztay Ádámtól, a Magyar Országgyűlés Külügyi Hivatalának osztályvezető-helyettesétől, hogy vegyek részt a Kárpát-medencei Képviselők Fóruma Gazdasági, valamint Kulturális, oktatási és tudományos albizottságainak együttes ülésén a Parlamentben, és tartsak vitaindító előadást a nyelvpolitika kérdéseiről. Erre december 3-án került sor. A következő évben, a magyarországi választások előestéjén, Németh Zsolt,

aki Kolozsvárra látogatott, és az itteni magyar értelmiségiekkel találkozott, engem külön is megkeresett. 2010. február 12-én négy témában tájékoztattam a helyzetünkről: a KAB-ról, a Terminiről és az Anyanyelvapolók Erdélyi Szövetségéről, valamint a felsőoktatásról, közelebbről a BBTE-ről. 2011. január 12-én felkerestem a kolozsvári főkonzult, Szilágyi Mátyást, többek között annak lehetőségéről tájékoztattam, hogy a konzulátuson kerüljön sor a felsőoktatásról frissen megjelent KAB-könyv bemutatására.

2010. november 27-én meghívást kaptam a KAB elnökeként Tőkés Lászlótól, hogy vegyek részt december 4-én, Székelyudvarhelyen a 2003-ban megalakult Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács országos küldöttgyűlésén. Magam úgy éreztem akkor is, most is, ennek hangot is adtam, hogy az elmúlt 20 évben a szakmai és a civil szervezetekre nagyon rátelepedett a politika, pedig arra kellene őket bátorítani, hogy kompetenciájuk és szakmai függetlenségük alapján mondhassanak véleményt. Kötelességem volt egyébként kikérni az Elnökség tagjainak véleményét: ők egyöntetűen úgy gondolták, hogy a KAB-nak nem kell képviseltetnie magát a küldöttgyűlésen. Ehhez tartottam magam. Amikor pedig arra kaptam személyes felkérést, hogy az EMNT képviselőjeként legyek tagja az EMNT és az RMDSZ által paritásos alapon szervezendő felsőoktatási tanácsának, azt ajánlottam, fogadják el közös testületként a KAB felsőoktatási bizottságát. Ez az ajánlat nem talált fogadtatásra.

December 16-án meghallgatást kértem Kolozsvár polgármesterétől: beszámoltam neki is a KAB létrejöttéről, ajándékként átadtam a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet által szerkesztett román–magyar és magyar–román közigazgatási szótár egy-egy példányát.

Közösen az EME-vel

Együttműködésben az EME-vel, 2008 októberében a Házsongárd Alapítvány indítványára közreműködtünk a Házsongárdi temetőben nyugvó akademikusok emléktáblájának felújításában. A felújított emléktábla avatására aztán novemberben *A magyar tudomány erdélyi ünnepe* alkalmával került sor. Közreműködtünk az MTA képviselőjeként a Jakó-emléktábla avatásán szülőfalujában Micskén, 2010 októberében támogattuk Martin Lajos (1827–1897) jeles matematikus, akademikus sírjának felújítását.

2009. november 20-21-én került sor az EME 150 éves jubileumi rendezvényére, amelyen jelen volt és beszédet mondott Pálinkás József, az

MTA elnöke is.³⁹ Én szintén köszöntetem évfordulóján az EME-t, miután átfogó tanulmányt is írtam a jubileumi kötetbe⁴⁰, és részt vettem az ünnepi rendezvény előkészítésében.⁴¹ Alelnökként folyamatosan részt vettem az EME munkájában, az évenként sorra kerülő *Szilágyságkutató* konferencián, 2011. május 14-én éppen a KAB első mandátuma idején végzett munkáról tartottam tájékoztató előadást Szilágyballán.

2011 februárjában megújítottuk és Sipos Gáborral, az EME új elnökével aláírtuk a KAB és az EME közötti Együttműködési megállapodást.

Tehetségsegítés, Tudomány Háza

A magyarországi Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) elnöke, Szendrő Péter professzor, 2009-ben kezdeményezte, hogy a Tanács vegye fel a kapcsolatot a KAB-bal. A „kapcsolatfelvevő megbeszélésre” május 9-én került sor a Bocskai-házban. Az Erdélyi Tudományos Diákkörök Konferenciája (ETDK) már évekkorábban összefogta a magyar felsőoktatás tehetséges diákjait, az évenkénti konferenciák legjelesebb szereplői pedig részt vettek a magyarországi OTDK-n. Az ETDK-k alkalmasak voltak a felsőoktatásban elkészült dolgozatok bemutatására, akadémiai háttérük hiánya miatt azonban nem lehettek hatással a tudatos tehetség-kibontakoztatásra. Az OTDT-t Weiszbürg Tamás alelnök képviselte a megbeszélésen, neki ugyanis vendégtanárként kellő tapasztalata volt az OTDK és az ETDK működéséről, kapcsolatáról. Ennek további romániai stratégiai együttműködési terveit beszéltük meg. Az erről készült Emlékeztető, rögzítette, hogy *„az OTDT nagy örömmel és várakozással tekint az MTA KAB megalakulására, mivel ez az »intézmények feletti«, tudományos integráló szervezet a romániai felsőoktatási tehetséggondozás segítése tekintetében betölthetné azt a szerepet, amit Magyarországon az MTA tölt be.”* Ennek a szerepvállalásnak a legfontosabb területeit így határoztuk meg: *„az MTA KAB – lévén tevékenységi területe az egész Románia – esélyt lát a nem magyar tanítási nyelvű felsőfokú tanintézetekben tanuló tehetséges magyar diákok eddiginél hatékonyabb megszólításra is; a KAB – saját szervezetének decentralizálási tapasztalatai alapján – esélyt lát a nem kolozsvári székhelyű felsőfokú intézmények diákjainak eddiginél hatékonyabb megszólítására; a KAB kiemelt*

---

³⁹ Pálincás 2014: 69–74.

⁴⁰ Péntek 2009.

⁴¹ Péntek 2011c.

feladatának tartja a magyar szaknyelv fejlesztését és a romániai magyar kutatók magyar szaknyelvi kultúrájának fejlesztését; az OTDK dolgozatok készítésének igénye, az hogy a romániai kutató egyetemisták magyar nyelven (is) színvonalas dolgozatot tudjanak írni, pontosan egybevág az MTA KAB nyelvi fejlesztési céljaival.” 2010. június 11-én a Magyar Rektori Konferencia kolozsvári ülése alkalmával a KAB részéről szerződést írtam alá az OTDT-vel. Szeptemberben meg is érkezett a felkérés, hogy lássuk el három területen (agrár, orvosi, műszaki) az ETDT szakmai felügyeletét.

2010. december 1-jén megalakult az Erdélyi Tehetségsegítő Tanács, Néda Zoltán professzor lett az elnöke. Ennek az új intézménynek egy ideig a KAB adott otthont. Mindezekről 2015. június 10-én számoltam be részletesen a Romániai Felsőoktatási Tehetséggondozó Fórumon.⁴²

Bolyai János Tudomány és Technika Háza Marosvásárhelyen

Csegi Sándornak, az intézmény vezetőjének meghívására 2010. december 17-én részt vettünk Marosvásárhelyen a Bolyai János Tudomány és Technika Házának avatásán; ott a két intézmény együttműködésében is megegyeztünk. 2011-ben, közvetlenül a júniusi választások előtt, Biró Zoltán

---

⁴² Péntek 2016.

saját kezdeményezésükkel keresett meg egy csíkszeredai székhelyű „tudomány háza” létrehozása ügyében.

Magyar–román akadémiai kapcsolatok

2010 szeptemberében az a kérés érkezett az MTA részéről, jelezzük, milyen javaslatokat lehetne tenni a Román Akadémiával várható tárgyaláson. A szeptember 31-én keltezett javaslataink a következők voltak:

(1) Az együttműködés keretében szorgalmazni kellene, hogy a román akadémiai kutatóintézetek kutatói között megfelelő szakmai kompetenciával és tudományos minősítéssel rendelkező magyar kutatók, ill. a magyar nyelvet és a magyar történelmet, kultúrát, nyelvet jól ismerő szakemberek legyenek. Jelenleg még a kolozsvári történettudományi intézetnek sincs magyar kutatója. A szintén kolozsvári nyelv- és irodalomtudományi intézetnek egyáltalán nincs irodalomtudománnyal foglalkozó magyar kutatója. A bukaresti akadémiai Nyelvtudományi Intézetnek szintén nincs a magyar nyelvet ismerő nyelvésze, hungarológusa. Az egyetlen kivétel a kolozsvári Folklór Archivum, ahol folyamatos volt a magyar kutatók utánpótlása. Ez a helyzet a fiatal magyar és román szakemberek teljes intézményi elszigeteléséhez vezet: nem ismerik egymást, nem kommunikálnak egymással.

(2) Hosszú ideje gondot okoz az egyetlen romániai magyar nyelvű akadémiai folyóirat, a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények megjelentetése és magyarországi terjesztése, noha az egyetemi szaktanszékek, akadémiai intézetek, hungarológiai intézmények részéről megvan iránta az igény. A folyóirat 1957-től jelenik meg évi két számmal (volt, amikor évi 4 szám jelent meg). Főszerkesztője Murádin László, a Román Akadémia kolozsvári intézetének nyugalmazott kutatója, főszerkesztő-helyettese Péntek János, szerzői pedig többnyire a kolozsvári tanszékek tanárai. 2000-ig a folyóirat teljes egészében Kolozsváron készült, itt jelent meg (a román Akadémiai Kiadó kiadványaként). Az elmúlt 10 évben a folyóirat technikai előállítása is már Bukarestben történt. A terjesztés annyira megoldatlan, hogy gyakorlatilag már maguk a szerzők és a kolozsvári szakkönyvtárak sem jutnak hozzá a megjelenő folyóiratszámokhoz. A célszerű, szimbolikusan is jelentős megoldás az volna, ha a két Akadémia közösen vállalná annak kolozsvári megjelentetését, a Román Akadémia helyi fiáléja és az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága révén, a szerkesztőbizottságot közösen kérnék föl, és közösen biztosítanák terjesztését mindkét országban.

(3) *Történészek, művelődéstörténészek, nyelvészek, néprajzkutatók közös konferenciája a két Akadémia kolozsvári bizottságai szervezésében, Kolozsvárról, a Kolozsvár környéki régiókról, Magyarország EU-elnökségével összefüggésben, 2011 első félévében.*

(4) *A megjelent Román–magyar kulturális szótárral összefüggő munkálatok folytatása a következő lépésekben: Magyar–román kulturális szótár, Erdélyi német (szász–sváb)–magyar kulturális szótár, összesített Erdélyi (magyar, román, német) kulturális szótár magyar, majd román, német, angol változatban (Szabó T. Attila Nyelvi Intézet). Ebben román kollégák is közreműködnének.*

2011. április 26-án a Magyar – Román Kisebbségügyi Együtműködési Szakbizottság Magyar Tagozata ülésének előkészítése alkalmával kérések tőlünk ajánlásokat. Tarnóczy Mariann végül ezeket a velünk kapcsolatos javaslatokat közvetítette:

Az Akadémiák közötti együttműködés támogatásáról: A KESZ felhívja a figyelmet a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) és a Román Akadémia (RA) közötti együttműködés, valamint a magyar-román kutatási együttműködések fontosságára, közös régiófejlesztési, valamint EU-programokban való részvétel előmozdítása érdekében is.

Kívánatos, hogy a MTA jó példája nyomán (16 romániai külső tagja és több romániai tiszteleti tagja van az MTA-nak, köztük Prof. Ionel Haiduc, a RA elnöke) a Román Akadémiának is legyen romániai magyar tagja és egyre több magyarországi tiszteleti tagja (jelenleg Vizi E. Szilveszter akadémikus az egyetlen, aki 2004 óta tiszteleti tag.)

A KESZ hangsúlyozza és támogatandónak tartja azt a jó gyakorlatot, amely az „Asociatia MTA-KAB”, azaz a Magyar Tudományos Akadémia hatodik területi bizottsága, a Kolozsvári Területi Bizottság (KAB) és „Filiala din Cluj-Napoca a Academiei Romane”, azaz a Román Akadémia kolozsvári fiiláléja közötti, 2008 óta eredményesen és közvetlenül megvalósuló együttműködésben nyilvánul meg.

A Román Akadémia kolozsvári fiiláléjával a helyi tisztújítást követően is ápoltuk a jó kapcsolatot. Az új elnök Emil Burzo fizikus professzor lett, rendszerint ő is elfogadta meghívásainkat, üléseinken is több ízben részt vett (beszéli a magyar nyelvet, magyar felmenőkkel büszkélkedik), 2010. december 9-én pedig engem is meghívott a kolozsvári akadémiai fiilalé román akadémikusainak karácsony, újév előtti ünnepi koccintására.

Integrálás a kutatásban, stratégiák

A mandátum idejére a KAB két stratégiai téma vizsgálatát tűzte maga elé: (1) a romániai magyar tudományosság helyzete; (2) a romániai magyar felsőoktatás intézményeinek működése, fejlesztésének lehetséges irányai. Az MTA MTK EB 2008-ban jelentette meg az *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban* című reprezentatív kötetét Görömbei András bevezető tanulmányával. A kötet tanulmányait olyan szerzők írták, akik a külső régiókban élnek, ott végzik tudományos-oktató munkájukat, miközben részesei az akadémiai integrációnak és támogatásnak. 2009. október 27-én szintén az MTA MTK EB szervezett stratégiai megbeszélést a Domus Házban, amelyre egy olyan áttekintést készített elő, amelyben számba kívánta venni a kutatási programokat, a közös kutatásokat. Elsősorban a hálózati kapcsolatépítés lehetőségeit kerestük. Ennek aztán két fontos kiadvány lett az eredménye: *Magyar-magyar interdiszciplináris kutatások, intézményi együttműködések lehetősége; Programtervezetek*, mindkettő 2010-ben jelent meg Fedinec Csilla szerkesztésében. Én mindkettőben a Kárpát-medencei nyelvtudományi kutatások helyzetét, kapcsolatrendszerét, eredményeit foglaltam össze.⁴³

A KAB fontos feladatának tekintette tudománypolitikai stratégia kialakítását, a romániai magyar nyelvű és tárgyú kutatások koordinálását. Törekvése volt a romániai magyar kutatótársadalom kohéziójának erősítése, az együttműködések támogatása, a tudományos utánpótlás erősítése, azaz a magyar közösség szolgálata a tudományos kutatás eszközeivel. Az első, ezzel kapcsolatos értekezletet 2008. július 23-án tartottuk. Ezt követően az őszi folyamán Biró Zoltán és Salat Levente dolgozta ki azokat a kérdőíveket, amelyek alapján hozzá lehetett kezdeni a stratégia kialakításához. Külön kérdőívet dolgoztak ki a szakbizottságok, a köztestületi tagok számára, és egy másikat intézményvezetők számára, és ebbe a munkába bevontuk az EME szakosztályait is. Mint várni lehetett, sok volt a vita és sokféle volt az ellenkezés, de végül néhány tudományterületről beérkeztek a válaszok (agrártudományok, filozófia, nyelvészet, történettudomány stb.) Ez végül is hasznosítható volt Kárpát-medencei szinten, és első lépése lehetett annak a nagyobb munkának, amelyet a 2. mandátum idején végeztünk el.

---

⁴³ Péntek 2010.

Agrárstratégia

Közvetlenül a 2009. évi júniusi közgyűlés után Dudits Dénes, az MTA alelnöke levélben jelezte, hogy a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma Gazdasági Albizottsága kiemelten foglalkozott a mezőgazdasági fejlesztések területén történő magyar–magyar együttműködés perspektíváival. Külön megfogalmazódott az agrárkutatás-fejlesztés és technológiai transzfer kiemelt jelentősége a határon túli magyarság körében, illetve az ezen a területen kívánatos együttműködés koncepciójának kidolgozása. Ebben a kérdésben az Akadémia Területi Bizottságaira számítanak, és a KAB-hoz fordultak, hogy konkrét segítséget kapjanak egy szakmailag megalapozott rendszer kialakításához. A kérése az volt, hogy miután július 2-án eljuttatták hozzánk a KMKF részére készült tervezetet *A mezőgazdaság fejlesztésének területén történő magyar-magyar együttműködés perspektíváiról*, szervezzünk egy ilyen témájú konzultációt Kolozsváron július 7-8-án. A csíkszeredai központú Agrártudományi Szakbizottságunk elnökéhez, Tiboldi Istvánhoz fordultunk, tőle kértünk és kaptunk javaslatokat arra nézve, kik legyenek azok, akik részt vesznek ezen a tanácskozáson. A következő szakemberek meghívásában állapodtunk meg: Bedő Imre (Csíkszereda – burgonyakutatás, -termesztés), Benedek János (Sepsiszentgyörgy – régiófejlesztés), Csedő Károly (Marosvásárhely – gyógynövénykutatás, -termesztés), Farkas Zoltán (Kolozsvár – legelőgazdálkodás, agrármédia), Ferenczy Ferenc (Székelyudvarhely – állategészségügy, élelmiszerhigiénia), Magyarai Árpád (Székelyszentlélek – élelmiszeripar, tejfeldolgozás), Lázár László (Kolozsvár – mezőgépezés), Tiboldi István (Csíkszereda, az Agrártudományi Szakbizottság elnöke – állattenyésztés, szaporodásbiológia, alkalmazott genetika), Török Jenő (Csíkszépvíz – agrárírányítás, növénytermesztés), Tőke István (Csíkszereda – közbirtokossági erdők, legelők, vadgazdálkodás). Budapestről a tanácskozáson részt vett Dudits Dénes, az MTA alelnöke, Sárdi Péter, az Országgyűlés Külügyi Hivatalának vezetője, Szesztay Ádám, a Magyar Országgyűlés Külügyi Hivatalának osztályvezető-helyettese és Esze Katalin, szintén a KH munkatársaként, házigazdaként Péntek János, a KAB elnöke és Szikszai Mária titkárságvezető. Az erdélyi szakértők ezzel kapcsolatos véleményét összegző dokumentum szeptember elejére készült el.

A magyar nyelvű felsőoktatás helyzete és lehetőségei Romániában

A köztestületi tagság összetétele és általában az akadémiai szerepvállalás kötelezővé tette, hogy foglalkozzunk a romániai magyar felsőoktatás helyzetével. A tapasztalat az volt, hogy ennek a legfőbb szereplői, a magyar felsőoktatás intézményeinek vezetői között hiányzik a kapcsolat, a kölcsönös tájékozódás és tájékoztatás. Ennek kereteit kívántuk megteremteni azzal, hogy tanévkezdés előtt, 2008. szeptember 18-án felsőoktatási fórumot szerveztünk a magyar egyetemi vezetőkkel. Ennek első lépésként csak a kölcsönös ismerkedés, tájékoztatás volt a célja. A jelenlevők viszont határozottan azon a véleményen voltak, hogy ezt a KAB szervezésében állandó, rendszeres fórummá kell tenni, hogy legyen ilyen találkozás minden tanév előtt, és azt is támogatták, hogy szintén a KAB keretében készüljön elemzés a romániai magyar felsőoktatás helyzetéről, kilátásairól, fejlesztési elveiről és irányairól.

A következő évben már csökkent a lelkesedés. Noha az időpontot (szeptember 18) nagyon korán jeleztük, éppen a BBTE magyar vezetői mondták le a részvételt egyéb programjaikra hivatkozva. Mivel testületi volt a bejelentés erről, arra is gondoltunk, hogy a közben elindult felsőoktatási elemzésünkkel szemben fejezték ki így a fenntartásaikat.

Felsőoktatási Fórum, KAB
(2010. szeptember 23.)

A 2010. szeptember 23-án megtartott fórumon a PKE, a MOGYE és az MME vezetői nem vettek részt. A Művészeti Egyetem vezetője, Gáspárik Attila azt sérelmezte, hogy a KAB keretében nincs színháztudományi szakbizottság. Kovács András alelnök válaszolt a levelére, amelyben jelezte, hogy mi ezt már 2007-ben szorgalmaztuk, de nem volt rá fogadókészség, Kötő József sikertelenül próbálkozott a szakmabeliek összefogásával, és hogy folyamatosan megvolt és megvan a lehetőség egy ilyen szakbizottság megalakítására. Ezt követően aztán valóban megalakult a Színháztudományi szakbizottság, és ennek az MME a központja, Ungvári Zrínyi Ildikó az elnöke.

2009. április 30-án történt meg az első lépés a felsőoktatási bizottság megalakítására, a bizottsági tagok és a szakértő munkatársak felkérésére. A megalakult testület (Felsőoktatási Tanács) tagjai lettek: Dávid László, Szilágyi Pál, Görömbei Andás, Berényi Dénes, Kozma Tamás és a KAB elnöksége. A szakértői munkára Salat Leventét, Csata Zsombort, Papp Z. Attilát és Csekő Krisztinát kértük föl (Szikszai Máriával mi is részt vettünk a munkában). Salat Leventének vezető szerepe volt mind a koncepció kialakításában, mind a szervezésben, a munkában. Akik 2008-ban megjelentek a Fórumon, egyetértettek abban is, hogy meg kell fogalmazni a felsőoktatás működtetésére vonatkozó minimális alapelveket. Ennek megfogalmazásában is részt vállalt a jelenlevő szakértői testület. Menet közben két fórumon is bemutattam az elemzés részeredményeit: 2010. február 5-én a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Fórumán, június 11-én a Magyar Rektori Konferencia kolozsvári kihelyezett ülésén. Salat Levente a KAB testületi ülésein tarott több alkalommal tájékoztatót az általa vezetett szakértői csoport munkájának menetéről. Elemzésünk 2010 utolsó napjaiban megjelent az Ábel Kiadónál: A KAB Felsőoktatási Munkacsoportja (Salat Levente, Papp Z. Attila, Csata Zsombor, Péntek János): *Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete és kilátásai. Támponatok egy lehetséges stratégiához.*⁴⁴

A kötet maga tartalmazza a megírás körülményeinek leírását, a felkért bírálók (Berényi Dénes, Kozma Tamás, Magyarai Tivadar, a Sapientia EMT vezetői, Setényi János) észrevételeit, így mindezek ismertetésétől eltekintek.

Az általános tanulság viszont az volt, hogy kilátástalan a konszenzus keresése, annál is inkább, mert közben egy párhuzamos elemzés is elkészült Csíkszeredában. Hantz Péter, a Bolyai Kezdeményező Bizottság alelnöke

---

⁴⁴ Szikszai (szerk.) 2010., a kötet az interneten is olvasható: https://kab.ro/kiadvanyok/kiadvanyok/felsooktatasi_strategia (2022. 03. 14.)

adta hírül, hogy 2010. október 25-én Budapesten bemutattak egy tanulmánykötetet, amelyet ők kezdeményeztek, és amely a romániai magyar felsőoktatás távlati fejlesztési stratégiáját alapozná meg. Egy egységes erdélyi magyar felsőoktatási stratégia megalkotását tűzték ki célul, miközben (vagy éppen mert) tudtak a KAB-ban folyó munkáról. A tanulmány az OTP Bank támogatásával készült a Sapiaientia EMT Gazdaság- és Humántudományok Karán.

Azzal szembesültünk tehát, hogy szinte reménytelen a közös érdekeket kifejező általános elvek elfogadtatása, a minimális kompromisszum, mivel a helyi és az intézményes érdekek, az egyéni ambíciók mindenekfölött állnak. Van a kötetnek egy harmadik, szintén nagyon tanulságos része is: Papp Z. Attila és Márton János utánkövetéses elemzése a középiskolai végzős diákok továbbtanulásáról a felsőoktatásban, az ezzel kapcsolatos opciókról (erre a kutatásra egy millió forintos pályázati támogatást kaptunk a Szülőföld Alaptól). Azt korábban is tudtuk, tapasztaltuk, hogy a középiskolai oktatás sok más hiányosságán kívül igazi pályairányítás sincs (az alsóbb tagozaton még kevésbé), annál több viszont a csábítás és a terelés olyan egyetemek, szakirányok részéről és felé, amelyek zsákutcát jelenthetnek a fiataloknak. Ebben az egyik jellemző érv az oktatás nyelvének a föléhelyezése más lehetséges pályaopcióknak: egyéni vágyaknak, alkalmasságnak, elhelyezkedési lehetőségeknek. Kizárólag az anyanyelvi tanulást ajánlották egyetemi szinten is, annak ellenére, hogy ennek spektruma nagyon szűk Romániában, a lehetséges szakok alig több mint felére terjed ki. A pályairányítás iskolai hiányát a tehetségsegítő program, a Nyilas Misi próbálta pótolni. Arra viszont nem számítottunk, amit ez az utánkövetéses vizsgálat tárt föl mint módszertani nehézséget, hogy még az ismert elit gimnáziumok sem követik rendszeresen végzőseik további pályáját. Több intézmény vezetője nem is vette jó néven, hogy ilyen vizsgálat folyik. Magam ezt a vizsgálat hiányosságának éreztem, de az ezzel kapcsolatos nehézséget tudomásul kellett vennem, és el kellett fogadnunk, hogy utánkövetés a középiskolások pályaválasztási (szak- és egyetemválasztási) elképzeléseit és motivációit összegezte.

A kötet bemutatására, némi huzavona után, a Főkonzulátuson került sor 2011. február 3-án. A felkért bírálókon kívül mások nyilvánosan nem bírálták, a sorsa, az utóélete leginkább az agyonhallgatás volt. Talán éppen azért, mert fölötte állt minden intézményi érdeknek, a lehetőség szerint a közösségi és a szakmai szempontokat és érdekeket próbálta meg képviselni.

A nagyváradai szakindítás vitája és tanulságai

2009 márciusában nyilvánosságra került a magyar állami költségvetéssel működő nagyváradai Partiumi Keresztyény Egyetemnek az a már régebben dédelgetett terve, hogy magyar nyelv és irodalom szakos képzést indít magyarországi oktatók közreműködésével. Tekintettel arra, hogy ez a szak hagyományosan (1872-től) része a kolozsvári egyetem programjának, és hogy 1990 után már senki nem korlátozta a tanszékek fejlesztését, a hallgatói létszámot, a két érintett tanszék vezetője, Berszán István és Szilágyi N. Sándor, a sajtóban, majd egy, a KAB-nak 2009. március 19-én küldött átiratban megalapozott érvekkel alátámasztva kifogásolta ezt a szakindítást. Álláspontjukat a következőkben foglalták össze:

A romániai szakképzési feltételeket és lehetőségeket tekintve az indítandó szakot nemcsak fölöslegesnek tartjuk, hanem olyannak, amelynek káros következményei lehetnek a magyar nyelv és irodalom szakos képzés további alakulására. Ezt a véleményünket a következő megfontolásokra alapozzuk: (1) A magyar nyelv és irodalom szakos egyetemi képzést hagyományosan a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara látja el, ahol erre a célra felkészült szakemberek oktatnak, és biztosítva vannak a szükséges dokumentációs lehetőségek. A rendszerváltozás óta kialakított képzési formák (szakpárosítási lehetőségek, önálló magyar szak, távoktatás) megfelelően ki tudják elégíteni a meglévő igényeket, úgyhogy ez a szak nem számít hiányszaknak az erdélyi magyar nyelvű felsőoktatásban. Úgy tűnik, a PKE most eltekint attól az elvtől, hogy az újonnan alapított erdélyi egyetemeken olyan szakokat indítanak, amelyek az állami felsőoktatásból hiányoznak. Pedig ez az elv éppen azért fogalmazódott meg, hogy a szakképzés felaprózásával ne kerüljenek veszélybe a már meglévő és jól működő intézmények. (2) A PKE által indítandó szak – tanerő és könyvtár hiányában – nem tudna olyan oktatási színvonalat biztosítani, mint a BBTE Bölcsészettudományi Karának tanszékei, viszont ugyanolyan okleveleket bocsátana ki. Minthogy a jelentkezők egy jó része mindig „a kisebb ellenállás” irányában tájékozódik, bizonyára többen választanák a „helybeli” egyetemet Bihar, Szatmár és Szilágy megyéből, illetve a távolabbi megyékből is, amennyiben Váradon (ami eléggé valószínű) könnyebb lenne oklevelet szerezni. A jelenlegi helyzetben, melyben az állami támogatás mértéke a diáklétszám alapján dől el, a hallgatók ilyen elvonása a BBTE-n oktatott magyar szak, s ezáltal a körülötte évtizedek alatt kiépülő kutatóműhelyek fenntartását is veszélyeztetné.

(3) Magyarországi egyetemi oktatók meghívása olyan szakok külön oktatására, amelyek esetében megfelelően felkészült felsőoktatási tanerő áll rendelkezésre Erdélyben, szerintünk az itteni magyar felsőoktatási képzés szempontjából nemcsak értelmetlen költségeket jelent, hanem oktatáspolitikai hibát és etikai vétséget is.

A két tanszékvezető azt kérte, hogy a KAB alakítson ki állásfoglalást ezzel kapcsolatban.

Ennek megfelelően a KAB hivatalosan kérte a PKE vezetését, készítsen részletes indoklást a szakindításról. Április 15-én érkezett meg a válasz a rektor, dr. Horváth Gizella és a kancellár, dr. János-Szatmári Szabolcs aláírásával. Ebben közölték, hogy a szak következő évi indításáról már döntött az egyetem vezető tanácsa és szenátusa. Cáfolták a kolozsvári szaktanszékek vezetőinek fenntartásait, és részletesen kifejtették, hogy a szakra megvan az igény regionálisan, a Partium magyar iskoláiban, szakmai szempontból és az egyetemi struktúra teljessége szempontjából. Véleményük szerint az egyetem rendelkezik a megfelelő szakmai, személyi és infrastrukturális háttérrel, és a finanszírozás sem jelent különösebb többletterhelést az intézmény számára.

Miután megérkezett a válasz, semleges oktatási szakértőt kértünk föl a közben létrejött szakértői csoportból, hogy készítse el egy olyan Állásfoglalásnak a tervezetét, amelyet a KAB felsőoktatási tanácsa elfogadhat. Ez el is készült, és a következőket tartalmazta:

A magyar nyelv és irodalom egyetemi és iskolai oktatása kiemelt jelentőségű a romániai magyar oktatás, művelődés és tudományművelés egészében. Ennek megfelelően az anyanyelv és az anyanyelvű irodalom egyetemi oktatásának – több korábbi nemzedék, karizmatikus tudós és tanár munkásságának köszönhetően – a hazai, a magyarországi és a nemzetközi egyetemi környezet által is elismert, megfelelő intézményi, személyi, könyvtári és publikálási feltételei vannak. 1990 óta a képzési keretszámok megfelelőek, a képzési formák rugalmasak és változatosak (major és minor szak kétszagos rendszerben, monoszakként, távoktatásos formában), a mai rendszernek megfelelő alapszintű (BA), magiszteri (MA) és doktori (PhD) képzést egyaránt biztosít a két kolozsvári szaktanszék munkaközössége.

A Partiumi Keresztyén Egyetem által kezdeményezett hasonló képzés nem rendelkezik, nem rendelkezhet azokkal a szakmai és infrastrukturális

feltételekkel és biztosítékokkal, amelyek szavatolhatnák a szakképzés és a tanárképzés megfelelő színvonalát.

Ennél fogva fennáll annak a reális veszélye, hogy a párhuzamos képzési kísérlet nem erősíti, hanem gyengíti a magyar nyelv és irodalom egyetemi oktatásának jelenlegi színvonalát és pozícióit, és közvetve hasonlóan káros következményei lennének a közoktatásra nézve is. Egyébként a szakindítás indokaként emlegetett pedagógushiány a partiumi régióban véleményünk szerint semmiképpen nem hozható összefüggésbe a jelenlegi képzési keretek hiányaival.

Végül azt történt, hogy az általunk létrehozott testületben sem sikerült konszenzusra jutni az Állásfoglalással kapcsolatban. Ez a kudarc előre vetítette azt, amit a rendszeres szeptemberi Felsőoktatási Fórumon is tapasztaltunk (és amelyen éppen a PKE nem vett részt), hogy olyan nagy a megosztottság a helyi, a személyes és az intézményi érdekek és ambíciók között, hogy a közösnek vélt érdekeket nem lehet majd érvényesíteni. Ennek ellenére sem mondtunk le arról, hogy rögzítsük a romániai magyar felsőoktatásra vonatkozó elvi álláspontunkat. Ezt *Az erdélyi magyar felsőoktatás lehetséges alapértékei* címmel szintén a külső szakértő, Papp Z. Attila fogalmazta meg. Ma is érvényes tanulságként érdemes idézni az általa megjelölt 10 pontot annak jelzéseként is, hogy mi volt az a nagyon általános szint, amely nem tudta elnyerni a konszenzust, és amely ma sem érvényesül a romániai magyar felsőoktatás szervezésében és működésében:

A KAB Felsőoktatási Tanácsa úgy ítéli meg, hogy a romániai magyar felsőoktatási kínálat és intézményrendszer további bővítésében tekintettel kell lenni a következő alapelvekre:

1. A romániai magyar nyelvű felsőoktatás intézményes kereteinek a fenntartása és további bővítése a romániai magyarok alapvető fontosságú közösségi érdeke. E felsőoktatás nélkül elképzelhetetlen a romániai magyarság megmaradása

2. A romániai magyar felsőoktatás fenntartása és fejlesztése, önálló magyar nyelvű egyetem létrehozása és működtetése elsősorban a román állam feladata a kisebbségi közösség igényei szerint, ám a szakmai feltételek biztosítása és a források kibővítése céljából ugyanilyen lényeges az anyaországi szerepvállalás is. Folyamatosan törekedni kell a többségi állam és az anyaország közötti komplementer funkciók kialakítására és kibővítésére.

3. Meg kellene teremteni a romániai magyar felsőoktatás fejlesztésének intézményes kereteit. Ez feltételezi többek között azt, hogy a különféle fejlesztések előzetes kutatásokra és szaktanácsadásokra támaszkodjanak, a kisebbségpolitikai döntések és a szakmai megfontolások legyenek összhangban egymással, legyen mindenki számára belátható a személyes, az intézményi, a helyi és a közösségi igények és érdekek rangsorolása.

4. A romániai magyar felsőoktatással kapcsolatos közösségi döntéseknek egyaránt figyelembe kell venniük a hagyományokat, az elért képzési értékek megőrzését, a meglévő vagy megteremthető szellemi kapacitást, valamint a felsőoktatás új – az eltömegesedéssel összefüggő – kihívásait. Az eltömegesedés, a felelősség és a megfontoltság hiánya máris érzékelhető károkat okozott éppen a pedagógusképzésben, a magyar közoktatás színvonalában.

5. A magyar nyelvű felsőoktatás vonatkozásában fenntartással kell kezelni mindazokat a kezdeményezéseket, amelyek veszélyeztetik a kialakult intézményi megvalósításokat, az elért eredményeket. Kisebbségi vonatkozásban még inkább figyelembe kell venni a humán és anyagi természetű erőforrások szétforgácsolásának veszélyét.

6. Noha elképzelhetők olyan megfontolások, amelyek szerint egy adott képzés (a hagyomány vagy más lokális érdek miatt) mintegy „önmagáért” létezik, az új kezdeményezésekkel kapcsolatos döntéseknél az általánosabb közösségi érdek megkívánja a munkaerő-piaci szempontok figyelembe vételét. Ezeknek a szempontoknak a mellőzése éppen az 5. pontban jelzett erőforrások pazarlását eredményezheti és veszélyeztetheti a diplomás fiatalok elhelyezkedését, boldogulását.

7. A felsőoktatás eltömegesedésével fontos az elitképzés és tömegképzés közötti egyensúly megteremtése, bizonyos (elit)szakok megóvása az eltömegesedéstől. Ez egyrészt azt is jelenti, hogy meg kell teremteni, és hosszú távon fenn kell tartani az elitképzés intézményi kereteit és feltételeit (szakollégiumok, láthatatlan kollégiumok stb. révén), ám másrészt azt is jelentheti, hogy olyan minőségi képzéseket kell fenntartani, amelyek a közösségi (munkaerő-piaci) igényeket is figyelembe veszik.

8. Fontos, hogy a felsőoktatási minőségbiztosítás kiépítése ne csak jogszabály által előírt feladat legyen, hanem olyan valós igény, amely az érdekeltek/érintettek (középfiskolai rendszer, munkaerőpiac szereplői, hallgatók, oktatók), egyszersmind a közösség érdekeit is figyelembe veszi. Fontos lenne a minőség közösségi – romániai magyarok érdekeit figyelembe

vevő – nyilvános, konszenzuális meghatározása is, különösen a pedagógusképzés vonatkozásában.

9. A konkurencia ellensúlyozására támogatni kell a magyar nyelvű felsőoktatási intézmények közötti hálózatos együttműködések, ugyanis ez által a rendszer fenntartása hatékonyabb lehetne, illetve sikeresebben tudna anyagi és humán erőforrásokat önmagába bevonni.

10. A romániai magyar felsőoktatás fejlesztési irányainak kijelölésénél figyelembe kell venni az EU és az Európai Felsőoktatási Térség nyújtotta lehetőségeket, illetve a sajátos Kárpát-medencei lehetséges „magyar” érdekeket is.

Az első magyar–magyar Rektori Konferencia és román–magyar Felsőoktatási Fórum Kolozsváron

2010. május 4-én a KAB elnökeként kaptam meghívást a június 11-re, Kolozsvárra tervezett, a Magyar Rektori Konferenciára és a romániai magyar felsőoktatási vezetők első közös konferenciájára, amelyet a szervezők román–magyar Felsőoktatási Fórummá bővítettek reprezentatív magyar és román egyetemi, akadémiai vezetők és oktatáspolitikusok részvételével. A meghívott előadók sorában ott volt a Román Akadémia elnöke, Ionel Haiduc, és a Román Rektori Konferencia elnöke, Constantin Ciuce is. A programba úgy kerültem be, mint a Magyar Tudományos Akadémia képviselője. Erre a megtisztelő szereplésre az MTA főtitkárától, Németh Tamástól kaptam felkérést, és megkaptam hozzá azt a háttéranyagot is, amely részletesebben kifejtette az MTA és a magyar felsőoktatás szoros kapcsolatát annak az alapgondolatnak a jegyében, hogy „A felsőoktatás éppúgy az Akadémia szerves része, mint ahogy az Akadémia elválaszthatatlan része a felsőoktatásnak.”

Ebből a 15 percre sűrített, prezentációval kísért előadásból magunkra vonatkozóan azt emelném ki, ami közvetlenül utalt az MTA-nak a romániai magyar felsőoktatás kiépítésében vállalt szerepére: „Az Akadémia 1997-ben hozta létre a **Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat**, amelynek célja fiatal kutatók kiemelkedő kutatás-fejlesztési teljesítményének ösztönzése és elismerése. Az ösztöndíj időtartama 1, 2 vagy 3 év lehet. Pályázhatnak a 45. életévüket még be nem töltött, tudományos fokozattal rendelkezők, akik még nem szereztek MTA doktori DSc: »Doctor of Science« címet. Erre a pályázatra Magyarország határain túli (külföldi) magyar kutatók is jelentkezhetnek, ha

kutatásaikat magyarországi tudományos intézményben kívánják végezni. Az ösztöndíjas képzésre felvettek közel kétharmada a felsőoktatási intézményekből kerül ki (romániai felsőoktatási intézményekből is). Az évente felvehetők száma mintegy 150–200, a túljelentkezés több mint kétszeres.”

Saját szempontunkból fontosnak tartottam ezen a fórumon is szólni az Akadémiának a külső régiókra vonatkozó tudománypolitikájáról:

*A Magyar Tudományos Akadémiának ez a kutatást és az oktatással, a tudományos képzéssel összekapcsoló gyakorlata következetes stratégia keretében kiterjed a Magyarország határain kívül élő tudósokra és intézményekre is. Az Akadémiai Törvény az Akadémia közfeladatává tette a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú kutatások művelőivel való kapcsolattartást, a határon túli magyar tudományosság támogatását. Az Akadémia alapszabálya ennek szervezeti kereteit is rögzíti: két elnöki testület, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság és a Nyugati Magyar Tudományos Tanács, valamint az ezekhez kapcsolódó titkárság látja el ezeket a feladatokat. Már 1990-től létrehozta az Akadémia a **külső tag** (membru extern) kategóriát, később a **köztestületi tagságot** (membru extern al corporației doctorilor) is kiterjesztette. Romániában jelenleg 20 tagja van a Magyar Tudományos Akadémiának, a köztestületi tagok száma megközelíti a 600-at. Mind a külső tagok, mind a köztestületi tagok túlnyomó többsége szakmai munkásságát tekintve a felsőoktatáshoz kötődik, azt erősíti. Az Akadémia romániai tagjait és képviselőik révén a köztestületi tagokat az MTA 2007-ben létrehozott kolozsvári területi bizottsága fogja össze, amely a magyarországi területi bizottságokhoz hasonlóan szakbizottságokban fejt ki tevékenységét.*

A külső köztestületi tagság teremti meg a lehetőségét annak, hogy egy kutató, egyetemi oktató pályázhasson az MTA ösztöndíjprogramjaiban (a Domus Hungarica Scientiarum et Artium magyarországi ösztöndíjakat biztosít, a Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíjprogram támogatásával otthon élhet a pályázó, a Műhelytámogatásokat intézményesült kutatócsoportok nyerhetik el, jelenleg mindezek kerete évente összesen 60-65 mFt). Az Akadémia határon túli magyar tudományosság programja kiemelten segíti a fokozatszerzést: évente a fiataloknak juttatott összeg emelkedő arányt képvisel az elnyert pályázatokon belül.

Ennél is fontosabb volt kiemelnem a háttéranyagnak azt a részét, amely a magyar–magyar együttműködés jövőjére vonatkozó akadémiai tervekről szól:

Az elmúlt két évtized alatt jelentős magyar kutatói kapacitás jött létre a környező országokban a kinti tudományos civil és állami intézményrendszer fejlődésével, bekapcsolódásával a magyar és a nemzetközi tudományos vérkeringésbe. A határon túli magyar tudományos intézmények, szervezetek egy jelentős csoportja a magyar tudományosság integráns részévé vált, így bizonyos területeken – elsősorban nemzetpolitikai relevanciájú kérdésekben – létrejöttek a feltételek az eddigi jobbára egyoldalú centrum-periféria modell meghaladására, a hálózatoság irányába történő elmozdulásra.

Ahol adottak a partnerszintű közös kutatások feltételei, a támogatások helyébe a közös nemzeti érdeket hangsúlyozó együttműködéseknek kell lépniük. Ezek fő célja a korszerű nemzeti közösségi tudat formálása, a közös kulturális értékek revitalizálása, a regionalizáció és a versenyképesség fokozása – lehetőség és téma szerint együttműködve a többségi nemzet tudományosságával. Az így létrejövő többközpontú magyar tudományos szerveződés az olyannyira hiányzó és szükséges integráció kerete, sőt: markáns segítője lehet. Egyelőre a tudományos diszciplínáknak csak bizonyos nemzetpolitikai vonatkozású szegmenseiben, a magyar tárgyú és nyelvű kutatások vonatkozásában gondolunk erre – utóbbi az Akadémiának törvényben rögzített közfeladati kötelezettsége is.

Olyan működési modellek, hálózatok létrehozása tehát a cél, amelyek a Kárpát-medencében előttünk álló nemzeti tudományos feladatok hatékony végrehajtását a legjobban képesek segíteni. Koncentrálnunk kell tartós intézményközi együttműködésekre, nem felülírva, de kiegészítve az eddigi jobbára személyi megalapozottságú, törekenyebb viszonyrendszereket. Projektalapú és intézmények közötti együttműködések kidolgozása és megvalósítása vált időszerűvé mára. Ez egy prioritásokat felvállalni képes és hajlandó, sokkal bátrabb, határozottabb és koncentráltabb akadémiai szakpolitikát igényel.

A több országba szakadt magyar kutatóközösség közösen jelentős regionális feladatokat vállalhat fel, ezzel a közép-európai régió közös ügyeit is szolgálhatja. E közös munkálatok legfőbb szereplői az egyetemek lehetnek, ezért is üdvözlő az Akadémia, hogy ma Kolozsváron ülészik a Rektori Konferencia. Fontos lépés lehet a Kárpát-medencei nagyrégió szintjén való gondolkodás mind a tudomány- és oktatáspolitikai, az egységes kutatási és egységes felsőoktatási tér megalkotásában. A magyar nyelven is oktató környező országokbeli egyetemek a magyarországi intézményeknek egyszerre lehetnek partnerei és jó értelemben vett versenytársai.

Az elmúlt 20 év változásai új szemlélet és gyakorlat lehetőségét hordják magukban. Rajtunk áll, mennyire tudunk élni mindezzel. Közösen, együtt gondolkodva és együttműködve, minden bizonnyal eredményesebben, mint külön-külön. Közép-Európa nemzeteinek egymásra utaltsága nyilvánvaló – együttműködésünk is az lenne; mind az itt élő magyar kisebbségek, mind a többségi nemzetek közös érdeke ez.

Fontosabb rendezvényeink

A 2008-as évben a Tudomány Ünnepe rendezvényein kívül más szakmai rendezvények szervezésébe is bekapcsolódtunk. A debreceni történészek ajánlatára december 5–6-án közös DAB–KAB–EME konferenciánk volt Kolozsváron *Szőlőtermelés és borkereskedelem* címmel. 2009-ben november 19-én az MTÜ keretében tudományos konferenciát szerveztünk a KAB székházában (*Kolumbán József, Gábos Zoltán, Németh Sándor, Bartha Lajos – Magyar Csillagászati Egyesület, Budapest, Oláh-Gál Róbert*), a rendezvény fogadással zárult.

December 18-án Pataki József Emlékkonferenciára került sor pályatársak, tanítványok és a család részvételével. Az emlékezők között volt: Benkő Samu, Fodor Sándor, Kiss András, Sipos Gábor, Sárosi Bálint.

A KAB Agrártudományi Szakbizottsága 2008 márciusában tartott konferenciát Csíkszeredában *Mezőgazdaság, hogyan tovább? Közép- és hosszú távú stratégiák* címmel. Szintén Csíkszeredában jelent meg az első olyan kiadvány, amely KAB-kiadványnak volt tekinthető: ***Média – régió – nyilvánosság***. (A KAB Alkalmazott Társadalomtudományi Szakbizottság konferenciája, Csíkszereda 2008. június 13., szerk. Bodó Julianna.)

Már korábban elvállaltuk, hogy szervezői leszünk a 2011-ben Kolozsvárra tervezett VII. Hungarológiai Kongresszust egy évvel korábban megelőző Hungarológiai Doktori Iskolák nemzetközi konferenciájának (2010. augusztus 26-27: Határátlépések). A Szülőföld Alaptól erre 1 millió Ft-os pályázati támogatást kaptunk.

IV. A második mandátum időszaka (2011. június 19. – 2014. június 21.)

A második mandátum idejére az elnökség összetétele úgy módosult, hogy az újraválasztott elnök mellett alelnöki funkcióba került Kovács András akadémikus, művészettörténész, Kolumbán József akadémikus, matematikus és Fodorpataki László köztestületi tag, biológus, az új tudományos titkár pedig Salat Levente köztestületi tag, (2013-tól) akadémikus, politológus lett. A választást követően az elnökség megtárgyalta a folytatás lehetőségeit, irányait, a prioritásainkat a továbbra is szűkre szabott keretek között, miközben a köztestületi tagok száma egyre nőtt, az induláshoz képest megkészenedett, egyre inkább kiteljesedett a nemzedékváltás. Az egyre több, doktori fokozattal rendelkező fiatal rendre betöltötte az éppen megmerevedett személyi kereteket, státuszokat a felsőoktatási intézmények tanszékein. Érezhető volt, hogy sokan keresik a helyüket, és egyre többen látják be, hogy nem minden diploma és tudományos fokozat biztosítja az egzisztenciát is. Azok pedig, akik közben magyarországi vagy nyugati egyetemeken tanultak, egyre kevésbé érezhették a vonzást és a lehetőséget a hazai intézményrendszerben.

Az elnökség opcióit Salat Levente foglalta össze a szakbizottsági elnököknek 2011. szeptember 26-án kelt levelében. Ebből idézem a következőket:

Engedje meg, hogy a KAB tudományos titkáráként tájékoztassam Önt a június folyamán lezajlott tisztújítás eredményeként megújult elnökség terveiről és kezdeményezéseiről, illetve, hogy néhány kezdeményezés összefüggésében az együttműködését kérjem. Az elnökség a szeptember 14-én megtartott első ülése keretében megvitatta a hároméves mandátum prioritásait és kijelölt néhány fontosabb célkitűzést, amelyeket a mandátum végéig szeretne megvalósítani.

Az elnökség tagjai egyetértettek abban, hogy az erdélyi magyar tudományosság eddigi eredményei számos rangos intézmény és Erdély valamennyi régiójának a teljesítménye. A KAB egyik fontos feladata e sokszereplős, a helyi hagyományokra építő és a regionális közösségek érdekeit kiszolgáló tudományos munka kimagasló eredményeit fokozottabb mértékben

a közösségi megbecsülés tárgyává tenni, azokat az összmagyar és a nemzetközi tudományosságba minél szervezesebben bekapcsolni.

Erre való tekintettel, az elnökség tagjai abban állapodtak meg, hogy a KAB prioritásai a következő három évben az intézményközi együttműködés szorgalmazása és elősegítése, a tudományterületek közötti kommunikáció és szóértés feltételeinek a kutatása és előremozdítása, illetve a társadalmilag hasznosuló tudás termelésével kapcsolatos korkövetelmény tudatosítása az erdélyi magyar tudósközösség tagjaiban.

A mandátum ideje alatt az elnökség létre kívánja hozni az Erdélyből elszármazott, magyar kötődésű diplomások, kutatók, egyetemi oktatók adatbázisát, és a Sapientia Alapítvány – Kutatási Programok Intézete által 2002-ben megvalósított összegezés folytatásaként mérleget, összefoglaló értékelést kíván készíteni az azóta eltelt újabb évtized magyar, illetve magyar vonatkozású tudományos terméséről Erdélyben.

Szervezeti élet: közgyűléseink

2012 májusában úgy határoztunk, hogy a soron következő, az évi rendszeres közgyűlést előkészítő elnökségi ülésünket június 13-án Marosvásárhelyen tartjuk a Bolyai János Tudomány és Technika házában. Ott Csegi Sándor volt a házigazdánk. Az elnökség tagjain kívül erre meghívtuk a marosvásárhelyi akadémikusokat (Brassai Zoltán, Pál Antal Sándor, Péter Mihály), valamint az EME marosvásárhelyi fiókszervezetének vezetőit (Gyéresi Árpád, Pletl Rita, Székely Gyula, Szilágyi Tibor, Egyed-Zsigmond Imre). Megtárgyaltuk többek között és határozatot hoztunk a KAB-díjak alapításáról, és tárgyaltunk a jelenlevőkkel a következő évi tagjelölésekkel, tagválasztással kapcsolatos szabályozásról és felelősségről.

A KAB-díjak alapítására vonatkozó szabályzata többek között ezt tartalmazza:

A Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Területi Bizottsága 2012. június 23-i testületi ülésén úgy határozott, hogy a romániai magyar tudományos élet ösztönzésére, szakmai értékrendszerének folyamatos szabályozása céljából évente kiosztandó díjakat alapít. A díjakat olyan romániai magyar tudósok, kutatók jutalmazására kell fordítani, akik jelentős tudományos munkásságot mutattak fel életük során, kiemelkedő eredményt értek el, vagy fiatal kutatóként hoztak létre jelentős teljesítményt.

A díjazással egyaránt jutalmazni és ösztönözni kívánja a jelentős eredményt elért fiatalokat, el kívánja ismerni idősebb tudósoknak a képzésben, iskolateremtésben, szervezésben felmutatott teljesítményét, valamint azoknak a kiadóknak, szerkesztőségeknek, személyeknek a munkáját, amelyek és akik különösen kitűnnek a tudomány igényes közvetítésében, a tudománynépszerűsítésben, a tudományos munkák szakszerű és tárgyilagos bírálatában.

Ennek megfelelően a díjat az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága évente három kategóriában ítéli oda:

A. Fiatalkutatói Díj

A díj odaítélésében általános szempont maga a tudományos teljesítmény és annak közösségi hatása (legalább olyan értelemben alap kutatások esetében, hogy a hazai képzést, a további kutatásokat erősítse), különös tekintettel az előző egy évben felmutatott teljesítményre. Minden évben két Fiatalkutatói Díjat lehet kiosztani. Az egyik díjazottnak a természettudományok, a másikkal a társadalomtudományok területéhez kell tartoznia. A természettudományok területén a jegyzett szaklapokban történő publikálást is figyelembe veszi az elbíráló bizottság. A Fiatalkutatói Díj odaítélésének korhatára 35 év, nem feltétele a köztestületi tagság.

B. A Tudomány Erdélyi Mestere Díj

A díj odaítélésében általános szempont maga a tudományos teljesítmény és annak közösségi hatása (legalább olyan értelemben alap kutatások esetében, hogy a hazai képzést, a további kutatásokat erősítse), különös tekintettel a jelöltnek a hazai tudományos képzésben betöltött szerepére, a tudományszervezés, tanítványai intézményi státusának biztosítására, valamint a díjazásra jelölt személyiség tudományos működésének egészére. Ebben a kategóriában nincsen korhatár, de feltétele a köztestületi tagság. Évente egy A Tudomány Erdélyi Mestere Díj osztható ki.

C. A Tudományközvetítés és a Tudományos Bírálat Díja

A 3. kategóriában a megítélésben fontos szempont a nyelvi (szaknyelvi és stílusi) gondozottság. Ebben a kategóriában nincsen korhatár. Évente egy A Tudományközvetítés és a Tudományos Bírálat Díja osztható ki.

Miután már márciusban eldöntöttük a 2012. évi rendes közgyűlésünk időpontját (június 23), elküldtük a szokásos meghívóinkat az MTA vezetőinek, az MTK EB elnökének és a HTMT-nek, valamint a Területi Bizottságoknak. Meghívtuk a Román Akadémia kolozsvári fiókjának elnökét is.

Az Akadémia vezetéséből Szász Domokos alelnök fogadta el meghívásunkat, és jelezte, hogy feleségével együtt kíván Kolozsvárra jönni. Paládi-Kovács Attila akadémikus, a Domus Alapítvány elnöke, június elején jelezte, hogy ő ezt összekötné az általa szerkesztett *Magyar Néprajz* I. 1. kötetének a bemutatásával a Kriza Társaságban, a közgyűlésen pedig szólna a Domus Alapítvány aktuális ügyeiről. A 2012. június 23-i közgyűlésen végül a következők vettek részt: Szász Domokos alelnök feleségével, Kocsis Károly, Paládi-Kovács Attila, Páczelt István, a MAB alelnöke, Párducz Árpád, a SZAB alelnöke, Vígh Éva, a SZAB tudományos titkára, Hargitayné Varga Éva, a MAB titkárságvezetője. Meghívásunkra eljött Emil Burzo akadémikus is, a Román Akadémia kolozsvári fiálálójának elnöke. A közgyűlés elfogadta a KAB-díjakra vonatkozó előterjesztést.

Elnökségi ülés Marosvásárhelyen
(2012. június 13.)

Zárszóként magam a következőket tartottam fontosnak elmondani:

Tisztelt Vendégeink!

Kedves Tagtársak!

Az előző évi tisztújító közgyűlés megnyitásaként négy olyan kulcsszót ajánlottam a jelenlevők figyelmébe, amelyek meghatározóak az erdélyi magyar tudományosság jelene és jövője tekintetében. És amelyekkel gondok

vannak, gondjaink vannak. Kettő ezek közül *K* betűvel kezdődik, kettő *F*-fel, a szokásos *K + F* helyett tehát $K^2 + F^2$. A szakszerű, elemző **kritikát** hiányoltam, könyvek, folyóiratok alapos lektorálását, megjelenés után pedig a bírálatát. Abban nem csalódtam, hogy mint várható volt, különösebb változás nem történt. A másik, amit szóvá tettem, a **kompetencia, az illetékesség tisztelete, tudomásul vétele. Az embernek az a benyomása, nálunk nagyon nehéz tudomásul venni azt, hogy a legelső tudás annak tudása, hogy mit nem tudunk.** Régebben is voltak polihistoraink, most még több van, pedig a mai világban ez nem föltétlenül érdem. A szakértelem annál inkább.

Részletesebben a két *F* betűs szóról szeretnék szólni. Az egyik ezek közül a **felelősség**. Sajnos az továbbra is érvényes, ami végig kísérte elmúlt két évtizedünket, hogy a szabadság mámorától, a rosszul értelmezett demokrácia gőzétől még mindig nem jutottunk el a felelősség józanságáig. A jogtól, a jog jogos igénylésétől a köteleesség, a kötelezettség vállalásáig. Most magunkra vonatkoztatva, aktualizálva a felelősség fontosságát, arra szeretném felhívni a tagtársak figyelmét, hogy nagy felelősség hárul ránk – nem testületként, hanem egyéenként – az akadémiai leendő tagjainak jelölésében. Most szinte mind itt vannak: a potenciális jelölők, az akadémia romániai külső tagjai, és a potenciális jelöltek, hiszen az elmúlt évben a szakbizottsági elnökválasztásokon, titkos szavazással, a jelenlevők kapták a legtöbb szavazatot. Az erdélyi kollégák Önökre szavaztak. És ez már önmagában is fölér egy jelöléssel a szakmabeliek részéről. Miközben hangsúlyozni szeretném, hogy nekünk mint KAB-testületnek semmilyen szerepünk, hatáskörünk sincs, konzultatív szerepünk sincs a jelölési szabályok szerint, a döntés és a döntések felelőssége kizárólag az Akadémia osztályaira tartozik, a döntések következménye viszont közvetlenül bennünket érint. Éppen ezért nagy a felelősségük a jelölőknek, még akkor is, ha erdélyieket bárki jelölhet nélkülünk is a magyarországi tagtársak közül. Számunkra mégis nagyon fontos, hogy hogyan, közülünk kikkel erősödik az MTA, milyen értékrendszert alakít ki az erdélyi magyar tudományosság. Ezért a következőket ajánlom azoknak az erdélyi és magyarországi tagtársaknak a figyelmébe, akik vállalják a jelölés felelősségét: 1. Benkő Samu tagtársunkat idézve: csak olyat jelöljünk akadémiai külső tagnak, akit különbnek ismerünk el saját magunknál. 2. Ha nem a saját szakterületünkről jelölünk valakit, konzultáljunk azokkal, akik kompetensek a jelölt szakmai megítélésében (ehhez a KAB támogatását is fel tudjuk ajánlani). 3. Olyan környezetben élünk, ahol nem tekinthető elegendőnek

az akadémiai tagsághoz csak önmagában a tudományos teljesítmény: elvárható a jelölt közösség iránti elkötelezettsége.

A jelölések határideje egyébként október 1.

Paradoxálisan az elkötelezettség után rögtön a másik F betűs szót ajánlom továbbra is figyelmükbe: a szellemi, intellektuális függetlenséget. És ezt azért teszem, mert az elkötelezettség nem jelent egyszersmind lekötelezettséget is. Elkötelezettségünk kétféle is lehet, és ez el is várható mindenkítől, aki itt nálunk szakmai, tudományos munkát végez: az egyik a szakmai tisztesség iránti elkötelezettség, a másik a saját közösségünk ügyei iránti közvetlen elkötelezettség. A közvetlent hangsúlyoznám, azt, amely nem föltétlenül a politika közvetítésével érvényesül. Ez a közös nevezője a szakmának, ez a közös nevező mindazok számára, akik az erdélyi, a romániai magyar közösséget szolgálják. Ez látszólag ellentmond annak, hogy a tudomány nemzetközi. A tudomány valóban nemzetközi, de ez nem feltételezi azt, hogy a tudomány művelőinek mind kozmopolitáknak kellene lenniük, vagy közömbösnek saját közösségük sorsa iránt. Mint ahogy bizonyára az sem érvényes, amit elejtett megjegyzésként véletlenül hallottam meg egy magyarországi bizottsági találkozón. Hogy ti. mi kisebbségek mind nacionalisták lennénk.

De nem is erről kívánok itt értekezni, hanem a lekötelezettségről. Arról, hogy az erdélyi civil világ, a szakmai élet a politika nyomása alatt él, ki van szolgáltatva a politikának. Nem az a baj, hogy valaki politizál (lehet, hogy mind politizálunk), viszont az baj, ha valakit elvakít a politika, és ennek éppen a szakmai munka és a közösség látják kárát. Ebből a szempontból érdektelen, hogy plurális vagy egységes a romániai magyar társadalom, még az is, hogy erről kinek mi a véleménye. Az viszont elfogadhatatlan, hogy politikai, ideológiai elfogultság vagy lekötelezettség miatt ne lehessen szakmai életet élni. Korábban is láttam, most a kiélezett közéleti marakodásban újra tapasztalnom kellett, marosvásárhelyi kollégák is beszéltek erről: fontos szakmai kérdésekben nem ülnek le egymással kollégák, megsértődnek vagy gyűlölik egymást, hiúságok és érzékenységek távolítják el őket egymástól. Tudomásul kellene venni, hogy a szakmai együttműködés, a közösség érdekeinek szolgálata nem szerelem kérdése. Nem azt kellene keresnünk, hogy kik az ellenségeink, hogy hősöké válhassunk, hanem azt, hogy ki lehet a szövetségesünk, akivel szakmailag együtt lehet működni. A szakmai munka egyik alapfeltétele az együttműködés, az együttműködési készség.

Mindez elsősorban annak a következménye, hogy az akadémiai kivéve gyakorlatilag minden más forrás, támogatás, itt és Magyarországon is, a politikusok kezében van. Ezzel tartanak pórázon bennünket. A MÁÉRT, amely a Bethlen Gábor Alap pénzeiről dönt, kizárólag kisebbségi politikusokból áll, és az mindenképpen kérdéses, milyen illetékességük van nekik a szakmai és tudományos szervezetek, programok megítélésében. Miért vannak ebből kizárva a tudomány intézményei?

Mi egyébként nyugodtak lehetünk, személyesen én különösen: az a három intézmény, a KAB, a Nyelvi Intézet és az Anyanyelvápolók Szövetsége, valamint a tehetségtámogató program, amelyeknek társadalmi munkában vezetője vagyok, egyik sem szerepel a támogatásra érdemes 56 erdélyi intézmény között. Tehát a mi szakmai függetlenségünk biztosítva van.

A közgyűlést követő napon Szász Domokos alelnökkel Nagyenyedre és Torockóra kirándultunk.

Újra a tagjelölésekről

A közgyűlés jó alkalom volt arra, hogy a jelenlevő vendégeinkkel is konzultáljunk az újra esedékessé váló jelölésekről az akadémiai külső tagságra, hiszen jelen volt az MTA egyik alelnöke, Szász Domokos, az MTA MTK EB elnöke, Kocsis Károly és az I. Osztály elnöke, Paládi-Kovács Attila. Hangsúlyoztam, hogy a jelölések és a következő években felvett külső tagok személye nagyon meghatározzák a KAB jövőjét. A nemzedékváltás még nem fejeződött be, viszont az a szabály semmiképpen nem kedvezett a jövő tekintetében, hogy 70 év alatt szigorú létszámkorlátozás van a külső tagok tekintetében is, a 70 év fölöttiek felvételében nincs korlát, az *Az akadémikusválasztás eljárási szabályai* ugyanis ezt tartalmazzák: „A külső tagok választása során tekintettel kell lenni arra, hogy a 70 év alatti külső tagok összlétszáma ne haladja meg a 70 főt.” A folyamatosan hangoztatott fiatalítást így már maga a rendszer is akadályozta, Romániában még inkább az, hogy jelentős nemzedéki űr volt az idősök és a fiatalok között.

Ezt követően levelet írtam a KAB elnökségi tagjainak, megírtam, hogy milyen tárgyalásokat folytattam az említett három személyiséggel. Jeleztam, hogy kik azok, akiket a KAB írásban is támogathat, noha ennek nincs közvetlen jelentősége a jelölésben, illetve a döntésben: az I. Osztályban két

irodalmár: Horváth Andor és Kántor Lajos, az V., Orvostudományi Osztályban: Egyed-Zsigmond Imre (amennyiben lesz most is jelölője, mint 3 évvel korábban), a IX. Osztályban: Salat Levente (akit én már korábban is jelöltem). Kértem az elnökség tagjait, támogassák testületileg ezeknek a kollégáknak a jelölését.

Közgyűlési vendégeinkkel főleg az I. Osztály lehetséges jelöltjeiről tárgyaltunk, hiszen Paládi-Kovács Attilának, az Osztály jelenlevő elnökének nagy felelőssége volt ebben a tekintetben. Szóba került mint mindenki által elismert személyiség Almási István és Szilágyi N. Sándor. Róluk tudtuk, hogy már korábban elhárították a tagjelölést, és közben Almási István zenetudósként tagja lett a Magyar Művészeti Akadémiának. Időszerűvé vált a Kántor Lajos jelölése, ennek nem is volt semmilyen akadály, a 70 év fölötti életkorával pedig éppen szabad volt előtte az út. Magam szorgalmaztam a Horváth Andor kollégánk jelölését, és ezzel Erdélyben mindenki egyet is értett. Én jeleztem is Paládi-Kovács Attilának, kissé elhamarkodottan és optimistán, hogy jelölni fogom, részben amiatt is, mert itt-hon sajnálatosan elmaradt a professzori előléptetése, noha megérdemelte volna. Miután osztályelnökként néhány jeles magyarországi irodalomtudós véleményét is kikérte, azt írta, hogy Horváth Andor nem számíthat az akadémiai osztály támogatására. Számomra tele volt keserű tapasztalattal mindaz, amit olvasnom kellett. Újabb bizonyítéka volt annak, hogy a magyar állam fontos intézményeinek a nevében eljáró, sorsunk iránt egyébként őszintén érdeklődő neves személyiségek mennyire nem értik a kisebbségi lét kényszerpályáit. Egyik, ezzel kapcsolatos levelemben ezt kellett írnom: *„ahogy nekünk nehéz, nem is kívánatos bele látnunk, megértenünk magyarországi szembenállásokat, néha gyűlöleteket (még az Akadémia szintjén is), ahogy nehéz volt, de meg kellett hallanom egyik magyarországi akadémikustársam megjegyzését, hogy »a határon túliak mind nacionalisták«, úgy számolnom kell azzal is, hogy számotokra nagyon nehéz megérteni erdélyi sorsokat, a kisebbségi lét kényszerpályáit. Kívülről mindig másképpen látszanak és ítéltetők meg a dolgok (és az értékek), mint belülről.”*

Végül ezekből a jelölésekből kettő járt sikerrel: a Kántor Lajosé és a Salat Leventéé. A Salat Levente jelölését Magyarországról Bayer József és Csaba László támogatta aláírásával, a IX. Osztály elnöke, Belyác Iván, szintén.

A külső tagok választásával kapcsolatos aggodalmainkat, az egyszemélyes jelölések kockázatát sajnálatos módon igazolta egy plagizálási ügy, amely éppen a plagizáló külső tag és a jelölője között pattant ki. A KAB-nak etikai bizottsága sem lévén, végül rossz kompromisszumként, az EME elnökével és az érintettekkel arra jutottunk, hogy nem hozzuk nyilvánosságra, de szankcionáljuk azt, ami történt.

A 2013. évi rendes közgyűlésünket június 22-én tartottuk. Az MTA-t Németh Tamás főtítkárral képviselte. Az ünnepi előadást Kovács András tartotta „*Halhatatlanságot láttaték ígérni önnönmagának...*” A *négyszáz éves Bethlen Gábor fejedelemről* címmel, Salat Levente a romániai magyar tudományosság elmúlt 10 évének felmérését célzó munkálatok helyzetét ismertette. Megnyitásként részemről ez a szöveg hangzott el:

*Tisztelt Tagtársak!
Kedves Vendégeink!*

Testületünk előző évi, 2012. június 23-i ülése óta az MTA általunk képviselt kolozsvári, pontosabban: romániai területi bizottságának nem változott a helyzete, a státusa. Tágabb összefüggésben fontos, bennünket is érintő előre lépés, hogy a már korábban létrejött Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács és a New York-i Magyar Tudományos Tanács után megalakult a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács, elnöke Dusza János akadémiai külső tag. Az alakuló ülésen Kolumbán József alelnök képviselte a KAB-ot.

Az elmúlt évben tovább gyarapodott a romániai köztestületi tagok száma, ketten pedig (Kántor Lajos és Salat Levente) külső tagjai lettek az Akadémiának. Az előző évi testületi ülésen a soron levő akadémiai jelölések fontosságára hívtam föl a figyelmet. Ezzel nem is volt gond, azt viszont sajnáljuk, hogy a három közül az egyik erdélyi jelölt az osztályülésen nem kapta meg a kellő szavazatokat. Emiatt némi hiányérzetünk van, és nem tartjuk megnyugtatónak, hogy a 70 éves korhatár alatt szigorú korlátozás van, fölötte nincs. Ez azt jelenti, hogy az életkor hátrányt jelenthet a jelölt elfogadásában, és azt is, hogy nemcsak meritokráciának tekinthetjük saját akadémikusi közösségünket, hanem gerontokráciának is.

Mindezekről függetlenül tudomásul kell vennünk, hogy itt Erdélyben kiteljesedik és lezárul a nemzedékváltás, ennek jegyében történik majd a következő évben a mi testületünkben is a mandátumváltás. Az előző században többször volt kényszerű nemzedéki diszkontinuitás, 15–20 éves teljes

kimaradás, legutóbb a 70-es, 80-as években. Ez a törés a tudományos életben most vezetett el váltsáshoz: mostanig az egyik oldalon a fiatalok még túl fiatalok voltak, az idősek pedig túlságosan öregek. Az elmúlt tíz év már ennek áthidalásával telt, a közel nyolcszáz köztestületi tag jelentős részében fiatal, az elmúlt években szereztek tudományos fokozatot, jutottak egyetemi pozíciókhoz. Az utánpótlás bennük van, a folytatódó tudományos képzésben, a közoktatásban, a tehetségekben. A sikeres önmegvalósítást követheti a felelősség átvétele az idősebbektől, a közösségszolgálat, annak keresése, miként hasznosulhat mindaz, amiben tudományos képzettséget szereztek. A következő évek megadják majd a választ, kik azok, akiknek tudását, tudomány és közösség iránti elkötelezettségét komolyan lehet venni. És annak következményeit is látni lehet majd, amit ma felületesen, rosszul végzünk el. Az új nemzedék eddigi teljesítményének közös felmutatására teszünk kísérletet az elmúlt tíz év eredményeinek és problémáinak összefoglalásával. Közös érdekről van szó, ezért kérem újra, működjenek közre ebben a munkában. Ennek jegyében kell gondolnia a testületnek a jövő évi választásainkra is.

Mivel öt év elteltével még mindig érezhető bizonytalanság a KAB létjogosultsága és identitása körül, és ezt némelyek táplálják is, fokozva az erdélyi ködöt és homályt, szükségesnek látom tisztázó szándékkal elmondani a következőket. Az erdélyi magyar tudományosságnak nincs külön akadémiaja, nem is kell lennie külön erdélyi magyar akadémiának, még akkor sem, ha keserűen tapasztalhattuk, hogy mindkét ország akadémiaja évtizedeken át mellőzte az erdélyi magyar tudósokat. Ezt nem azzal a szándékkal mondom, hogy kisebbitsem az EME történelmi érdemeit és mai szerepét, és hogy fölértékeljem az Akadémia Kolozsvári Területi Bizottságát. Az EME nem erdélyi magyar akadémia, mint némelyek sejtetik, nem ez volt a szándék akkor sem, amikor létrehozták. A KAB sem erdélyi magyar akadémia, hanem egy viszonylag szerény hatáskörű és mozgásterű területi bizottság. Ezt a mozgásteret a bizottságot létrehozó MTA határozza meg, csak bízni lehet benne, hogy kedvező irányú lesz ez a folyamat, különösen közjogi státusunk jelentős megváltozásával (kettős állampolgárok lehettünk). A magyar tudománynak egy akadémiaja van, és ennek a kezdetektől Budapest volt a székhelye. Amikor 1825-ben létrejött, akkor is két hazában éltek a magyarok, de senki nem gondolt külön erdélyi akadémiára, sőt az MTA első elnöke, negyedszázadon át, a kolozsvári kötődésű nyelvész és történész gr. Teleki József volt. 1948-ig az erdélyiek ugyanúgy voltak tagjai az akadémiának, mint a magyarországiak

(ennek szomorú tényszerűsége az a márványtábla a Házsongárdi temetőben, amely az itt nyugvó akadémikusok nevét örökíti meg).

Itt van tehát ez az intézmény, amely növelheti az erdélyi szakmai élet presztízsét, lehetőséget nyújt a kapcsolódásra és az elkötelezettségre, pontosan meghatározott, másokat nem keresztező szereppel, feladatokkal. Az embernek néha az az érzése, mint más erdélyi ügyekben is, hogy nagyon szeretnék valamit, és amikor – nem túlságosan gyakran – meg is valósul, amit szeretnék, akkor tanácstalanok vagyunk, nem tudunk felnőni hozzá, nem tudjuk kihasználni a lehetőségeket.

2013-at a 400 éves évforduló okán mi is Bethlen Gábor-évnek tekintjük, róla tart ma itt előadást Kovács András művészettörténész professzor. Noha bizonyára nem szorul indoklásra, miért tekintjük fontosnak a fejedelemség emblematikus személyiségét és az 1613–1629 közötti korszakot, két vonatkozására mégis utalni szeretnék. Az Ő 16 éves fejedelemsége, majdnem királysága, meghatározó időszak a magyar történelemnek. Kétségeink lehetnek afelől, hogy Bethlen Gábor nélkül a magyar nyelv és a magyar kultúra egyáltalán átvészeldette volna a 17. és a 18. századot. Ő alapozta meg itt Erdélyben, de az egész magyarságra kihatóan a magyar nyelv, a magyar kultúra és a magyar tudomány jövőjét: alsóbb és magasabb, akadémiai szintű iskolákkal, azzal, hogy szokásossá válhatott a külföldi egyetemjárás, és azzal is, hogy megerősítette a törvényt, amely a szoros feudális rendben is megengedte a törekvő jobbágyfiúk tanulását. Apáczai négy éves volt Bethlen Gábor halálakor, de megvolt már az iskola, ahol tanulhatott és ahol taníthatott. Bethlen Gábor abban is kitűnt, azt mondhatni, egyedül álló volt – nem az erdélyi, hanem a magyar történelemben –, hogy nem legyőzni akarta ellenfeleit, hanem maga mellé akarta állítani őket. Ezt ma némelyek saját kompromisszumkészségük, sőt opportunizmusuk igazolására idézik föl példaként, pedig nem erről van szó. A szövetségeselek keresése, az együttműködési készség mindenkor alapvető fontosságú a közéletben, a politikában. Ezeknél is inkább a szakmai munkában, a tudományos együttműködésben.

2014 áprilisában arról tájékoztattott Biró Zoltán, hogy fel fogják oszlatni a szakbizottságukat érdektelenség miatt. Ezt én úgy értékeltem mint a központi érdektelenséggel szembeni reakciót, a periféria és a centrum szimmetriáját: Budapesten is érdektelenek velünk szemben és a szakbizottságok tagsága is, biztosan összefügg a kettő.

2014. június 21-én az MTA vezetőségének meglehetősen érdektelensége mellett tartottuk meg a második mandátumot lezáró tisztújító közgyűlést. Két szakbizottság, a csíkszeredai székhelyű Alkalmazott társadalomtudományi és a kolozsvári Teológiai és egyháztörténeti, a megszűnését jelentette be. (Ez utóbbi mintha utólag igazolta volna Tőkés István professzornak az induláskor jelzett fenntartásait.) Marosvásárhelyen viszont regisztrálhattuk a korábban hiányolt Színháztudományi Szakbizottság megalakulását. A közgyűlés Salat Levente akadémikust választotta meg a KAB következő elnökének, én elvállaltam az alelnöki tisztséget Csibi Vencel akadémikus és Tiboldi István szakbizottsági elnök társaságában. Az utolsó időszakban, sok szélmalomharc közepette már úgy éreztem, lassan számomra is megkönynyebbulés lesz, hogy lejár a KAB-os mandátumom.

Testületi ülések vidéken, összekapcsolva a Tudomány Ünnepevel, díjazással

2011-től úgy döntöttünk, hogy a Magyar Tudomány Napjáról Kolozsváron is megemlékezünk egy olyan megosztásban, hogy november eleje legyen A Magyar Tudomány Ünnepe, amelyet elsősorban a KAB képvisel, a hónap vége Az Erdélyi Magyar Tudomány Ünnepe, amelyet az EME hagyományosan megszervez. A magunk részéről ennek egyszerű és ünnepélyes módját alakítottuk ki: beszélgetéssel egybekötött szerény fogadást adtunk a kolozsvári román akadémikusok részvételével.

Első alkalommal filmet vetítettünk az MTA-ról, magam pedig elmondtam románul, milyen alkalomhoz kötjük A Magyar Tudomány Napját. Sikere volt az első ilyen találkozásnak, az a javaslat is felmerült, hogy szervezzünk közös kirándulást Budapestre az MTA székházába. Erre aztán sajnos nem került sor. 2012-ben szintén a román akadémikusokkal rendezett fogadáson ünnepeltük A Magyar Tudomány Napját november 3-án. Ezen a kolozsvári magyar főkonzul, Magdó János is részt vett, 2013-ban hasonlóképpen.

Novemberi vidéki rendezvényünkről sem mondtunk le. 2011-ben, korábbi hagyományainkat megtartva, szintén a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából a KAB Idegen nyelvek, irodalmak munkabizottsága (Nagyvárad, PKE) a Debreceni Akadémiai Bizottsággal az őszi kihelyezett testületi ülésünkhöz kapcsolódó konferenciát szervezett Nagyváradon, a Partiumi Keresztény Egyetem székhelyén, november 18-án. A szervezést támogatta a PKE,

rövid látogatásra meghívást kaptunk a város alpolgármesterétől, Biró Rozáliától is. A történeti, egyház-, művelődés-, művészet- és irodalomtörténeti témák a Partiumhoz kapcsolódtak kolozsvári, váradi, nagyváradi előadókkal (többek között Márkus Bélával, Cs. Nagy Ibolyával, Fekete Károllyal). A másnap sorra kerülő testületi ülésen adtuk át először a KAB Fiatal kutatói díját. A díjazott Ercsey-Ravasz Mária fiatal fizikus volt, a BBTE oktatója. (A díjjal járó pénzösszeget egy magát megnevezni nem akaró erdélyi szponzor biztosította.)

MTÜ Ünnepi fogadás román akadémikusokkal
(2013. november 4.)

2012-ben a KAB-nak a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódó központi rendezvényét tematikailag a romániai magyar közoktatásnak és a pedagógusképzésnek szenteltük. A korábbi évek hagyománnyá váló gyakorlatának megfelelően ennek színhelye ebben az évben Marosvásárhely volt, időpontja pedig: 2012. november 16-17-e. Lemondtunk arról, hogy – mint az előző években – ezt kihelyezett testületi üléssel kapcsoljuk össze, ennek ugyanis túlságosan nagyok lettek volna a költségei. Végül az elnökség tagjai, a marosvásárhelyi külső tagok, szakbizottsági elnökök és köztisztviselők képviselték magát a KAB-ot. A Magyar Tudományos Akadémia képviseletében meghívásunkat elfogadva jelen volt Németh Tamás, az MTA főtitkára. Szintén a Tudomány Ünnepehez kapcsolódó eseménynek

tekintettük Somogyi Péter agykutató professzornak a KAB által kezdeményezett és szervezett december 7-i marosvásárhelyi előadását (Somogyi professzor novemberi részvétele zsúfolt programja miatt nem volt lehetséges).

Marosvásárhely, konferencia a közoktatásról
(2012. november 16.)

A két félnapra tervezett rendezvény szakmai tanácskozással kezdődött a romániai magyar közoktatásról, 2012. november 16-án 15 órától a Sapientia EMTE szenátusi termében. Ennek helyi szervezője a KAB Oktatási-nevelési és pszichológiai szakbizottsága volt. Annak a gondolatnak a jegyében, hogy „csak növeli, ki elfödi a bajt”, a tanácskozásra azok a kulcsszereplők kaptak meghívást, akiknek lehetőségük és felelősségük van a romániai magyar közoktatás szervezésében, működtetésében. Az Akadémia és a KAB említett képviseletén és a sajtón kívül részt vett a közoktatás szakmai képviseletében Burus Siklódi Botond, a Romániai Magyar Pedagógus Szövetsége elnöke, az oktatási hatóság részéről Keresztély Irma, Kovászna megyei főtanfelügyelő, továbbá főtanfelügyelő-helyettesek és iskolaigazgatók, az oktatáspolitikai magyar irányítóinak képviseletében Fülöp Zoltán, az RMDSZ Oktatási Főosztályának előadója, a pedagógusképző intézmények részéről Demény Piroska adjunktus, a BBTE Magyar Pedagógiai és Módszertani Intézetének vezetője és Barabás László, a marosvásárhelyi Kántortanítóképző főiskola igazgatója, több, a felsőoktatásban és közoktatásban

dolgozó szakember, valamint házigazdaként és a romániai magyar felsőoktatás személyiségeként Dávid László, a Sapientia EMTE rektora és Tonk Márton dékán. Sajnos felkérésünk ellenére éppen az oktatás minisztériumi magyar képviselte hiányzott a tanácskozásról.

Németh Tamás rövid tájékoztatást tartott a Magyar Tudományos Akadémia törekvéseiről, az éppen megvalósuló reformokról, a külső köztestülettel, területi bizottsággal kapcsolatos tudománypolitikáról. Jómagam a tanácskozás bevezetéseként megindokoltam a témaválasztást és a helyszínt. Itt Marosvásárhelyen, a Sapientia EMTE-n szerveződött a KAB Oktatási-nevelési és pszichológiai szakbizottsága, ennek elnöke Pletl Rita docensasszony, aki az általa szervezett csoporttal már két évtizede végzi, több elemzésben, jelentésben közre is adta a romániai magyar közoktatásra vonatkozó felméréseit. Jellemző módon ezt soha nem vették figyelembe azok, akik-

Németh Tamás akadémikus,
az MTA főtitkára 2008–2014
között

nek meghatározó, befolyásoló, irányító szerepük van az oktatáspolitikában, az oktatás hatósági intézményeiben. Ennek az évnél két traumatikus története volt a romániai magyarság életében: az egyik az előző évi népszámlálási eredmények közzététele, amely ismét kétszázszáz apadást mutat egy évtized alatt, a másik a közoktatás megdőbbentően alacsony színvonalát jelző érettségi eredmények. A magyar közoktatás alacsony színvonalát és a csökkenő trendet több nemzetközi és hazai felmérés már korábban jelezte. Annak ellenére történt ez így, hogy 1990 után látványos intézményesülés ment végbe a közoktatásban, jelentős támogatással folyik minden évben a pedagógusok továbbképzése. Az elmúlt évben elfogadott oktatási törvény egyetlen elem kivételével megszüntette a hátrányos megkülönböztetést és a korlátozást a magyar oktatásban (ez a továbbra is diszkriminatív elem a román anyanyelvűekével azonos követelményszint román nyelvből és irodalomból). Vannak a törvénynek olyan elemei is, amelyek jelentős mértékben segíthetnék az oktatást: ilyen az oktatási háttérintézmény és a tehetségközpontok létrehozásának lehetősége, amelyeket továbbra sem használtunk ki.

Minden nemzetközi elemzés, de a közvetlen tapasztalat is azt jelzi, hogy az oktatás kulcsszereplője a pedagógus. Kiemelt fontosságú tehát a pedagógusképzés, és ezzel szintén az a helyzet, hogy megvannak az intézmények, de magának a pályára való alkalmasságnak a figyelmen kívül hagyása, a felkészítés hiányosságai, majd a társadalmi megbecsülés tekintetében periférikus életpálya mind kontraszelekciót és hiányt eredményez. Pletl Rita csoportjának legutóbbi felmérése szerint különösen a falusi iskolák jutottak szinte ki-látástalan helyzetbe.

Magának a konferenciának az első előadását dr. Pletl Rita szakbizottsági elnök tartotta: *Anyanyelvi képességvizsgálatok a romániai magyar közoktatásban*, a továbbiakat munkacsoportjának két kutatója (Szentes Erzsébet: *Önismeret, pályaválasztás és életpálya összetevők vizsgálata az erdélyi magyar diákok körében*, Harangus Katalin: *Anyanyelvi kompetenciák: jelen és jövő a mérések tükrében*). A Sapientia EMTE részéről Tonk Márton dékán tartott rövid beszámolót *Tények, adatok a romániai magyar felsőoktatásról* címmel. Az előadásokat mintegy kétórás vita követte. Egyöntetű volt az a vélemény, hogy egy olyan, mindhárom oldalt, a szakmait, a politikait és a hatóságait egyaránt felölelő operatív testületre volna szükség, amely a jelenlegi rendszerben, a mostani törvényi keretek között is folyamatosan javíthatná a közoktatás eredményességét. A Pletl Ritáék csoportja pedig készen állt arra, hogy részt vegyen egy Kárpát-medencei oktatáskutató hálózat munkájában (ezt a szándékot az Akadémia is támogatta).

A Magyar Tudomány Ünnepe marosvásárhelyi rendezvénye november 17-én 9 órától a KAB kihelyezett elnökségi ülésével folytatódott a *Bolyai János Tudomány és Technika Házában*. Ezen szintén részt vett, és köszöntötte a jelenlevőket Németh Tamás akadémikus, az MTA főtitkára. Az ülés bevezetéseként Péntek János szólt arról, hogyan kapcsolódik a Magyar Tudomány Ünnepe Marosvásárhelyhez és részben ahhoz a házhoz, amely helyet adott a rendezvénynek. Itt állt az a ház, amelyben Bolyai János lakott. Az ő tudománytörténetileg nevezetes, Temesvárról Marosvásárhelyre címzett levele szintén november 3-án kelt, 1823-ban, az a levél, amelyben édesapját tudatta felfedezéséről, „egy új, más világ” teremtéséről. Az szintén kevésbé ismert, hogy az Akadémia első elnökének, gróf Teleki Józsefnek az édesapja, a nyelvész és író gróf Teleki László, akinek szintén szerepe volt már a Tudós Társaság szervezésében, Marosvásárhelyen kezdte tanulmányait. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára pedig alapítását tekintve

szintén Teleki-könyvtár, mint a marosvásárhelyi, de egy másik Telekié, éppen a nyelvész és történész gróf Teleki Józsefé. Az ő kötődése is szoros volt Erdélyhez, iskolai tanulmányait Kolozsváron kezdte. És miközben élete végéig elnöke volt az Akadémiának, 1842–1848 között Erdély kormányzója is volt. 1843. okt. 8-án az Akadémia közgyűlésén elmondott elnöki beszédének, amelyben a nyelv, a nemzet és a tudomány egyesítését tűzte ki célul, bizonyára szerepe volt abban, hogy a következő év november 13-án a magyar Országgyűlés hivatalossá nyilvánította a magyar nyelvet. Ez a nap lett 2011-ben A magyar nyelv napja. A Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Területi Bizottsága öt évvel korábban, 2007. szept. 28-án kezdte el működését. Az MTA erre vonatkozó 2006. októberi közgyűlési döntése hasonló nemzet- és tudománypolitikai célt követett: a nyelv, a nemzet és a tudomány egységének helyreállítását, az Akadémia kiterjesztését a kulturális nemzet egészére. Az azóta eltelt öt évben a romániai köztestületi tagok száma megduplázódott, létrejöttek és működnek a KAB szak- és munkabizottságai, Kolozsváron kívül Marosvásárhelyen, Csíkszeredában, Nagyváradon, regionális bizottságai Bukarestben és Temesváron, szorossá vált a kapcsolat és az együttműködés az MTA többi területi bizottságával, az erdélyi szakmai szervezetekkel, a Román Akadémia testületeivel. Az Értékek Akadémiája előadás-sorozat keretében Kolozsváron és máshol is meghívásunkra neves akadémikusok tartottak előadást: Dudits Dénes, Roska Tamás, Csányi Vilmos, Csermely Péter, Csépe Valéria, Maróth Miklós, Csaba László, Szász Domokos, Závodszy Péter, Domokos Gábor. (A meghívásunkra ide látogató Domokos Gábor éppen akkor, november 3-án egy „Gömböcöt” hozott el, adományozott a marosvásárhelyi Bolyai-kiállításnak.)

A KAB júniusi közgyűlése hozott határozatot díjak⁴⁵ létrehozásáról: két fiatal kutatói díjról (természettudományok, illetve társadalomtudományok), egy, a tudomány erdélyi mestere díjról, valamint a tudományközvetítés díjáról. A díjazás alapfeltétele, hogy legyenek megfelelő, arra érdemes jelöltek, és hogy ez anyagi elismeréssel is együtt járjon. Most mindkét feltétel teljesült, és itt, a tudomány ünnepéhez kapcsolódó elnökségi ülésen került sor a 2012. évi KAB-díjak átadására. A három kategóriában átadott díjak kitüntetettjei a következők voltak: a Fial Kutatói Díj kategóriában

---

⁴⁵ A díjalapítás első változatában és az első díjak odaítélésekor, 2012-ben és 2013-ban a díjat a Teleki József névvel kapcsoltuk össze, nem tudtunk róla, hogy a név már le van foglaltva a Gróf Mikó Imre Alapítvány ötévenként kiosztott Teleki-díjaként.

Németh Boglárka Noémi nyelvész (társadalomtudományok) és Baricz Árpád matematikus (természettudományok), a Tudomány Erdélyi Mestere elismerést Szilágyi N. Sándor nyelvészprofesszor kapta, a Tudományközvetítés és Tudományos Bíráló Díját a Korunk folyóirat szerkesztőségének ítélte oda a KAB. A díjakat támogatta az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága, valamint Székely Zsuzsa vállalkozó, a KAB testületének választott tagja, illetve egy magát megnevezni nem kívánó vállalkozó. A díjazással az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága jutalmazni és ösztönözni kívánta a jelentős eredményt elért fiatalokat, el kívánta ismerni idősebb tudósoknak a képzésben, iskolateremtésben, szervezésben felmutatott teljesítményét, valamint azoknak a kiadóknak, szerkesztőségeknek, személyeknek a munkáját, amelyek és akik különösen kitűnnek a tudomány igényes közvetítésében, a tudománynépszerűsítésben, a tudományos munkák szakszerű és tárgyilagos bírálatában.

A kihelyezett ülés második részében a Marosvásárhelyen működő szakbizottságok elnökeinek tájékoztatója hangzott el. Az akkori helyzetben különösen fontosnak bizonyult Szilágyi Tibor elnöknek és rektorhelyettesnek az orvosegyetemről szóló tájékoztatása, az ezzel kapcsolatos vita. Szilágyi Tibor szólt arról is, hogy az egyetem magyar oktatóinak nehézségeik vannak tudományos kutatások végzésében, a külföldi kutatásokba való bekapcsolódásban, és ez is hátráltatja a fiatalabbak versenyképességét a tudományos és egyetemi fokozatok megszerzésében.

Székelyföldi tudomány

Közvetlenül a választás után, 2011 júliusában Biró Zoltán szakbizottsági elnök azzal a kéréssel fordult a KAB-hoz és az MTA főtitkárához a csíkszeredai Tudomány Házát kezdeményező térségi tudományos szervezetek megbízása alapján, hogy – miután a helyi szervek támogatni fogják egy ilyen intézmény működését – az indulásban támogassa őket az Akadémia mintegy 2,5 millió forinttal. A kérés indoklása ez volt: *„Meggyőződésünk, hogy egy ilyen »hub« létrehozása és térségi működtetése jelentős mértékben előmozdítaná nem csupán az akadémiai szellemiségű tevékenységet, hanem a magyar tudományosság intézményrendszerébe való szerves integrációt is.”* Az MTA főtitkára ezt a KAB révén tartotta elképzelhetőnek. Részünkről a nehézséget az jelentette, hogy éppen azokban a napokban kaptuk meg az MTA elnökének levelét, amelyben határozottan tudomásunkra hozta, hogy

nagyobb költségvetési keretre nem számíthatunk. A szűk keretből pedig ilyesmire nem futotta, így – noha indokoltnak véltük a kezdeményezést – mégsem tudtuk felkarolni. Magam azt is javasoltam, hogy ez az intézmény legyen az egész székelyföldi térség szakmai potenciáljának integrálója, tehát, hogy feltétlenül támogassa Kovászna megye is. Később aztán, az ősz folyamán a Hargita megyei tanács biztosította a minimális infrastruktúrát (egy helyiséget és egy státuszt). Az intézmény egy-két évig még tengődött, aztán megszűnt.

2013-ban, november 9-én a Magyar Tudomány Ünnepe központi rendezvényét tartottuk Csíkszeredában. Az ünnep szakmai előadásait és tanácskozásait az abban az évben meghirdetett *Velünk élő tudomány* mottó szellemében szervezte meg a KAB csíkszeredában működő Agrártudományi szakbizottsága, illetve Alkalmazott társadalomtudományi szakbizottsága. A csíkszeredai Magyar Tudomány Házával közösen szervezett rendezvényen részt vett és előadást tartott Németh Tamás, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, továbbá sor került a KAB által alapított, akkor még Teleki József nevét viselő díjak ünnepélyes átadására is: Néda Zoltán fizikusnak a *Tudomány Erdélyi Mestere* kategóriában, Nagy Levente Csaba elméleti kémikusnak a *Fiatal Kutatói díj természettudományi* kategóriájában, Novák Csaba Zoltán történésznek a *Fiatal Kutatói Díj társadalomtudományi* kategóriájában, valamint Biró Annamáriának, az EME kiadói felelős szerkesztőjének a *Tudományközvetítés és Tudományos Bírálókat* kategóriában.

Helyünk az Akadémia szervezetében

A költségvetési keret szűkösségével kapcsolatos jelzéseink a továbbiakban is eredménytelenek maradtak. 2011. július 28-án, a második mandátum elején, Pálincás elnök úr arról tájékoztatót levelében, hogy átalakul a magyarországi területi bizottságok rendszere: az öt területi bizottság titkársága „*mint önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv megszűnik, és január elsejétől Területi Akadémiai Bizottságok Titkárságaként működik tovább budapesti székhellyel és 5 magyarországi telephellyel. Az új költségvetési szerv gazdálkodási feladatait az MTA titkársága látja. Ez a szervezeti változás azonban a Kolozsvári Területi Bizottságot közvetlenül nem érinti.*” Ennek a nyilvánvaló centralizálásnak a KAB-ra való kiterjesztése nem is lett volna lehetséges, mivel magyarországi jogi státusza rendezetlen volt.

Nyilvánvaló volt viszont, hogy előrelépésre mi sem számíthattunk, miközben a magyarországiak helyzete romlott. A levél befejező részében elismeréssel ír a Kolozsvári Területi Bizottság tevéységéről, méltánylandónak tartja a támogatási összegére vonatkozó kérésünket is, de ezt a költségvetési keret szűkösségére hivatkozva el is hárítja. Sőt azt is jelzi, hogy erre a következő évben sem számíthatunk, ezért a meglévő keret lehető leghatékonyabb felhasználását ajánlja figyelmünkbe.

Az erdélyi magyar tudományosság ebben a vonatkozásban is nagy fatalnak bizonyult. Mégsem volt beilleszthető a magyarországi területi bizottságok közös titkársági szervezetébe, ilyen értelemben elkülönült tőlük, és nem alakulhatott ki megfelelő helye abban a szervezettségben sem, amely az MTA MTK EB és a HTMT égisze alatt volt kialakulóban a többi régió akadémiai tanácsainak létrehozásával (SZMAT, VMAT, KMAT).

Júniusban aztán, már az első mandátumot követő tisztújítás után, meghívást kaptunk mi is 2011. június 28–30-ra, az MTA pécsi kihelyezett elnökségi ülésére, majd az azt követő vacsorára, Villányba. Pécsi városnézés közben újra alkalmam volt közvetlenül is beszélni Pálinkás József elnökkel.

2012. július 3-án megértő barátunkat, mentorunkat, Berényi Dénes akadémikust kellett búcsúztatnom a kolozsvári napilapban, a Szabadságban.

In memoriam Berényi Dénes

A gyászjelentés azt a fájdalmas tényt tudatja velünk, hogy 2012. június 27-én, életének 84. évében elhunyt Berényi Dénes nemzetközi hírű atomfizikus, a debreceni Atommagkutató Intézet egykori igazgatója.

Különös és sok okunk van rá, hogy kegyelettel, hálával gondoljunk Berényi Dénes akadémikusra. Atomfizikusként, debreceni tudósként 1990 előtt is sokan ismerték. Mi erdélyiek 1990 után ismertük meg igazán varázslatos, közvetlen személyiségét, kivételes felelősségét és figyelmét a külső régiók oktatási, tudományos szerveződése, az alakuló intézmények működése, támogatása iránt. Személy szerint is sokunkat ismert, tüntetett ki bizalmával, kutatómunkája mellett is mindig volt ideje, energiája arra, hogy megossza velünk tapasztalatát, segítsen véleményével.

Jelentős szerepe volt a Magyar Tudományos Akadémia tudománypolitikájának alakításában. 1973-tól levelező, 1985-től rendes tagja volt az Akadémiának, 1990 és 1993 között, a nyitás első korszakában, az MTA alelnöki feladatait látta el. 1993-tól 1999-ig, amíg az MTA Debreceni Akadémiai

Bizottságnak volt az elnöke, rendszeressé tette a külső régiók tudósainak, tudományos műhelyeinek találkozáját a DAB-ban, ezzel is közvetlenül elősegítette kapcsolatainkat, az integrálást a tudomány közös világába. A Debreceni Akadémiai Bizottságot Ő tette a Kárpát-medencei magyar tudósok központjává, otthonává. Bizonyára ennek a kezdeményező szerepnek köszönhető, hogy 1996 és 2006 között első elnöke volt a Magyar Tudományos Akadémia Külföldön Elnöki Bizottságnak. Betöltötte a Domus Hungarica Scientiarum et Artium Kuratórium és a Határon Túli Magyarok Oktatásáért Apáczai Közalapítvány Kuratórium elnöki funkcióját is. Az Apáczai Közalapítvány Kuratóriuma elnökeként nagyon fontos programokat indított el, és valósított meg a kisebbségi magyarság közoktatásában.

Az is a személyiségéhez tartozott hozzá, hogy szerkesztőbizottsági elnökként a Debreceni Szemlét közös fórummá tette: a Kárpát-medencei magyar felsőoktatás és tudomány szereplői mind szerzői és olvasói lehettek a folyóiratnak. Itt Kolozsváron számunkra, magyar oktatók számára megtisztelő volt, hogy elfogadta a Kolozsvári Egyetem díszdoktori címét: Ő ebben is azt a lehetőséget kereste és látta, miként járulhatna hozzá a mi körünkben, a mi intézményünkben a magyar oktatás helyzetének javításához, erősítéséhez.

Berényi Dénes akadémikus úgy volt példa, hogy bizonyára nem kívánt példa lenni, úgy volt nagy és fontos személyiség, hogy került minden látványosságot, úgy állt mellettünk – mellettem személyesen is –, hogy ennek csak a közvetlenségét, személyes emberségét, szeretetének kisugárzását érezhetjük. Nagyon a magunkénak is tudhattuk, és most önző módon saját veszteségünket éljük meg elhunytában.

Búcsúztatása 2012. július 4-én lesz Debrecenben. Mély részvétellel osztozunk a családdal, a tudós társakkal, a magyarországi tudományos testületek és intézmények gyászában. Kegyelettel őrizzük emlékét.

Változó szabályozások, osztályvezetők

Egyre inkább zavarta a kapcsolatunkat az MTA adminisztrációjával, hogy egyre gyakoribbakká váltak a változások, a személycserék. Így 2012-től a Költségvetési és Pénzügyi Főosztály élére Szamkó Józsefné helyett Ivacs Balázs került, részben tőle függetlenül, részben tőle eredően változtak az interpretációk, az eljárások. 2013. március 19-én kénytelen voltam az MTA főtitkárához, Németh Tamáshoz fordulni, mivel a december 21-én elküldött és elfogadott elszámolásunkat követően, és azok után, hogy március

7-én titkárságvezetőnk a HTMT-hez és a Költségvetési és Pénzügyi Főosztályhoz fordult, még mindig nem volt aláírva szerződés az új évre, és nyilván az esedékes pénz átutalása sem történt meg. Ezt kellett írnom:

Szeretnék jobb, kellemesebb hírekkel, beszámolóval fordulni Hozzád innen Kolozsvárról. De ismét csak a helyzet kényszere visz rá, hogy megzavarjalak. Megszoktuk már, hogy a pénzügyi adminisztráció miatt év elején nehezen indulhatnak programjaink. Ezt én évek óta egyfajta kényszerhibernálásnak érzem. Most is az történt, hogy januárban mindössze egy konferencia szervezésére futotta, februárban szintén egyre, közben meghívásomra eljött hasznos eszmecezeré és előadásra Bélyácz Iván és Hamza Gábor, nem kell Őket bemutatnom. Egyéb kisebb költségeinket saját zsebünkből fizettük.

A helyzetünk azonban egyre romlik, tegnap az MTA MTK EB ülésén azt kellett mondanom, hogy már-már mesterséges kómának érezzük ezt az állapotot, és nem tudjuk, mitévők legyünk. Tudjuk, mert jelezték, hogy újabb, ezúttal országos pénzügyi adminisztrációs átszervezés folyik Magyarországon, az Akadémiát is érinti, és a hírek szerint, ha be is indul az új rendszer, olyannak ígérkezik, hogy gyakorlatilag folyamatosan lebénít majd bennünket. Nem tudjuk, mire várjunk, mi fog történni velünk.

A főtitkár közvetítésére írt válaszában az osztályvezető valóban az adminisztrációs átszervezésre hivatkozott: „A jogszabályi változások okán – miszerint az államháztartáson kívüli szervezetek támogatása esetében, ha az a 3 millió Ft-ot meghaladja – egy éves bontású költségtervet kell a támogatottnak készíteni, mely szerint a finanszírozás annak ütemezése szerint megtörténhet részletekben. Erre azért van szükség, ugyanis másik új szabály, hogy az így finanszírozott részleteket 30 napon belül ténylegesen fel is kell használnia a támogatottnak. Természetesen ez a költségterv (finanszírozási ütemterv) a napi élethez igazodva folyamatosan módosítható az adott havi felhasználási igény függvényében.” Június 5-én Csikós Edina pénzügyi referens javasolta a konkrét, de mindenképpen megkésett és a továbbiakban is sok nehézséget okozó, az új szabályozásnak megfelelő megoldást: „Véleményem szerint a 10.000 E Ft összegű támogatás folyósítása legegyszerűbben, a 3.000 E Ft-os felső határ miatt, 4 db támogatási szerződéssel valósítható meg. Ez egyaránt megoldható adott éven belül rövidebb támogatási időszakok (pl: 3-3 hónap), vagy 2014. január 1. – december 31-ei időszakra vonatkozóan különböző támogatási feladatokra történő szerződéskötésekkel. (Esetleg ezek kombinációjával fél éves periódusokra).”

2013-ban az előző szabályozásokat a korábbiaktól eltérően értelmezték az MTA Pénzügyi Főosztályának új vezetői, és úgy döntöttek, hogy a Kárpát-medencei külső tagok korábban nem adózó szerény honoráriumait adókötelesnek tekintik, és hogy ennek adóterhét a lakóhely szerinti országban kell fizetni. Németh Tamás főtitkár ezzel kapcsolatos tisztázó szándéka eredménytelennek bizonyult.

2013. május 15-én meghívót kaptam az MTA Területi Akadémiai Bizottságok Titkárságától május 23-ra, a Területi Bizottságok munkaértekezletére az Akadémia székházába. Ezen részt vett és tájékoztatót tartott Pálinkás József, az MTA elnöke. És találkozhattunk az MTA gazdasági és pénzügyi vezetőivel, lehetőség nyílt konzultációra, tapasztalatcserére, a helyi problémák megbeszélésére. Magam a KAB pénzügyi és elszámolási nehézségeiről számoltam be, és ennek kedvező hatása volt a továbbiakban.

Belső működésünk

Salat Levente, a KAB tudományos titkára, 2011. szeptember 26-án levelet írt a szakbizottságok elnökeinek, tájékoztatta őket arról, milyen prioritásokat határozott meg az elnökség a mandátum három éves időszakára. Kérte őket, hogy *„Szak-, illetve munkabizottságuk tagjainak bevonásával kezdeményezzenek vitát arról, hogy a... prioritásoknak milyen kezdeményezésekkel lehet érvényt szerezni azokon a tudományterületeken, amelyekre a szak-, illetve munkabizottság tevékenysége összpontosul. Kérjük, hogy az ezzel kapcsolatos javaslataikat, illetve – ettől függetlenül – a következő akadémiai év idejére tervezett rendezvényeik, kezdeményezéseik listáját juttassák el a KAB titkárságára, lehetőség szerint 2011. október 30-cal bezárólag.”* 2012. február 27-én újabb körlevélben köszönte meg a közben érkezett visszajelzéseket, és határozottabban közvetítette a KAB-nak a mandátum idejére tervezett legjelentősebb vállalásának, a tudományos leltár, az erdélyi magyar tudományosság elemzésének és összegzésének irányát.

Erdélyből elszármazottak

A szeptemberi elnökségi ülésen, 2011-ben, kezdeményezésemre úgy döntöttünk, a mandátum ideje alatt létrehozuk az Erdélyből elszármazott, magyar kötődésű diplomások, kutatók, egyetemi oktatók adatbázisát. Szeptember 26-i körlevelében Salat Levente erről is tájékoztatta a szakbizottságok

elnökeit. Jeleztük azt is, hogy a KAB honlapján rövidesen elérhetőek lesznek az adatbázis létrehozására vonatkozó információk, és kértük, hogy ezeket minél szélesebb körben népszerűsítsék annak érdekében, hogy minél több potenciális érdekelt tudomást szerezhessen a kezdeményezésről.

A tudomány művelői, közvetítői

A 2. mandátum idején is fontosnak tartottuk azt, hogy a KAB közvetítse az erdélyi magyar nyilvánosság számára a tudományos közösség eredményeit, magát a tudományt, képviselje az akadémiai szellemiséget. Erre már a mandátum elején felhívtuk a szakbizottságok figyelmét: *„Annak érdekében, hogy a helyi hagyományokra építő és a regionális közösségek érdekeit kiszolgáló tudományos munka kimagasló eredményeit fokozottabb mértékben próbáljuk a közösségi megbecsülés tárgyává tenni, kérjük, keressék a módját annak, hogy a szak-, illetve munkabizottsági tagok tudományos eredményeit, megvalósításait vagy fontosabb évfordulóit a megfelelő szakmai körben, lehetőség szerint a közmédia nyilvánosságát is bevonva, megünnepeljék. A KAB titkársága rendszeresen megszervezi az akadémikusok (az MTA külső tagjai) kerek évfordulóinak megünnepelését. Azt szeretnénk, ha ez a figyelem kiterjedne a nem akadémikus köztestületi tagokra is, de ezt csak a szakbizottság szervezheti meg. Kérjük, vegyék figyelembe, hogy a KAB kolozsvári székházának földszinti ülésterme előzetes egyeztetés alapján hasonló célokra igénybe vehető.”* (Salat Levente körleveléből 2011. szeptember 26-án). Folytattuk tehát – a hagyománynak megfelelően – idős tagtársaink évfordulóinak megünnepelését. 2013. február 25-én, 85. születésnapján a KAB és az EME együtt köszöntötte Benkő Samu akadémikust, 2014. január 23-án pedig Németh Sándor akadémikust köszöntöttük 75. születésnapján.

Ez volt a célja az Értékek Akadémiája előadássorozatának is. Kiváló előadók szerepeltek a sorozatban. 2011. december 8-án Csaba László volt az előadó. A következő nap az ő jelenlétében mutattuk be a szerkesztő Benedek Józseffel együtt a frissen megjelent *Románia. Tér, gazdaság, társadalom* című monográfiát. Ennek én lektora voltam. Csaba László aztán recenziót írt a könyvről a *Magyar Tudományban*.

2012 januárjában megkerestem levélben Domokos Gábor professzort, akiről „a Gömböc” vonatkozásában volt tudomásom. Meg is lepett, hogy kolozsvári környezetemben még a mérnökök, matematikusok közül is kevesen

tudtak róla, ezért is gondoltam fontosnak, hogy meghívjam előadásra. A tervben az is benne volt, hogy esetleg Marosvásárhelyre is elmegy, a Sapientia műszaki karára. Elfogadta a meghívást, de az utazása őszire maradt. 2012. október 9-én Marosvásárhelyen *A Gömböc története* című előadását hallgathatták meg az érdeklődők a Sapientia EMTE marosvásárhelyi karán, a kolozsvári előadás a következő napon, október 10-én volt ezzel a címmel: *Természetes számok, természetes formák*. A vásárhelyi előadásnak olyan folytatása is lett, hogy később Domokos professzor a Bolyai Múzeumnak adományozta a Gömböc egy példányát. Számomra is tanulságos volt a vele való beszélgetés a kolozsvári látogatás alkalmával.

Szintén januárban kerestem meg Kocsis Károly közvetítésével Bereznay András Londonban élő kartográfust, történészt, az akkoriban megjelent *Erdély történetének atlasza* szerzőjét, hogy jöjjön el hozzánk, mutassa be a munkáját, és tartson előadást több erdélyi helyszínen. Végül szintén áprilisban állapotunk meg, és hírül adhattuk, hogy több városban fog előadást tartani (az atlaszt is meg lehetett vásárolni). A kolozsvári előadásra 2012. április 23-án székházunkban került sor *Népek és nyelvek a korai magyar Erdélyben* címmel.

Május 4-én Rigán Lóránd, Szabó T. Attila és Zörgő Noémi mutatta be, szintén a KAB székházában, *A tudomány határai* című Komp-Press kiadványt és a Korunk kommunikáció-tudományi számát. Szeptember 7-én a Regionális Kutatások két kiváló pécsi kutatója, Horváth Gyula és Fodor István tartott előadást.

Érthetően szoros elfoglaltságai miatt nem kevés nehézséggel járt a neves agykutató, Somogyi Péter erdélyi meghívásának, előadásának egyeztetése. Mivel Somogyi professzor már korábban támogatásába vette a Nyilas Misi programunkat, én azt szerettem volna, ha Kolozsváron is fogadhatjuk. Erre akkor nem adódott lehetőség, de vállalta december 9-én Marosvásárhelyen az előadást az orvosegyetemen, angol nyelven, a KAB Orvostudományi Szakbizottságának társszervezésében. Erre az alkalomra, leginkább a Professzorral való találkozásra, mi is elutaztunk Marosvásárhelyre. 2012 decemberében kerestem meg a szintén neves agykutató Freund Tamás akademikust, és meghívtam, tartson előadást Kolozsváron. Elfogadta a meghívást, az előadásra 2013. május 14-én került sor nagyszámú hallgatóság jelenlétében, ezzel a címmel: *Agyhullámok – kreativitás: belső világunk és az információ-robbanás hatásai a memória folyamatokra*.

Már novemberben meghívtam Kolozsvárra Hamza Gábor akademikust, aki szintén elfogadta a meghívást. A további egyeztetés eredményeként 2013. március 5-én tartotta meg előadását *Hagyomány és jog Közép-Európában* címmel. Szeptember 25-én Závodszy Péter akadémikus volt a vendégünk.

Petteri Laihonen A Jyväskyläi Egyetem Kultúra és Művészetek tan-szék kutatója szeptember 20-án „*Nyelvi tájkép*” az iskolában. A *csíkszent-domokosi példa* címen tartott előadást. 2014. jan. 16-án a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetben szerkesztett, román nyelvű *Magyar–román kulturális szó-tárat* mutattuk be a KAB-ban.

Kapcsolataink

Az erdélyi nyilvánosságban megőriztük és lehetőség szerint erősítet-tük jelenlétünket, kapcsolatainkat. Miután a BBTE új rektort választott, az előző rektorral kialakult személyes konfliktusomon is megpróbáltam túllép-ni azzal, hogy 2012. szeptember 18-án felkerestem az új rektort, Ioan-Aurel Pop akademikust. Ezt követően, amikor tehettem, válaszolt meghívásainkra a november 3-i fogadásra. Felkerestem az új főkonzult, Magdó Jánost is, vele is kiváló kapcsolatot alakítottunk ki.

Amit viszont fájlnunk kellett: az előző mandátum időszakához vi-szonyítva, amikor az RMDSZ parlamenti oktatáspolitikusai kerestek meg bennünket, és kérték a szakmai támogatásunkat, ebben az időszakban a KAB nem kapott meghívást az RMDSZ által szervezett Kulturális Autonó-mia Tanácsba, sem annak közoktatási szakbizottságába. Ennek bizonyára oka volt az, hogy magam több alkalommal kritikusan nyilatkoztam képvisel-tünk oktatáspolitikai gyengeségeiről.

Az MTA MTK EB és a HTMT

Kapcsolataink szorosabbá tételében fontos szerepet játszott az MTK EB Hírlevelének elindítása 2011 szeptemberében. A Hírlevél szerkesztője Kálóczy Katalin lett. Fontos volt tisztázni, hogy milyen kötelezettségeink vannak az információk közvetítésében, és azt is, miképpen történik majd a hírek súlyozása, értékelése.

2012 novemberében támogatólag értesültünk arról Kocsis Károly el-nök leveléből, hogy az általa vezetett MTA MTK EB és a HTMT az aktuali-zálás szándékával felül kívánja vizsgálni a romániai magyar tudományos

műhelyek akkreditációját. Ezt korábban én is szorgalmaztam, most pedig úgy gondoltuk, hogy ebben a KAB konzultatív szerepet játszhat annál is inkább, mert éppen elindítottuk az erdélyi magyar tudományosság helyzetének és eredményeinek összegző áttekintését. Az MTK EB választ várt az EB tagjaitól arra nézve, hogy milyen feltételeket kellene érvényesíteni a tudományos műhelyek értékelésével, akkreditálásával kapcsolatban. A mi véleményünk, amelyet Salat Levente fogalmazott meg, az volt, hogy erre a választ három kategóriába sorolt listával lehet megadni: 1. nyelvi, személyzeti és a kutatás tárgyával kapcsolatos szempontok szerint egyértelműen magyarnak minősülő intézmények, illetve szervezetek; 2. többségi intézményi környezetben tevékenykedő, viszonylagos önállósággal rendelkező tagozatok /intézetek / szakosztályok / kutatói státuszok; 3. valamilyen, a kutató(k), illetve a vezetők/kezdeményezők kulturális hátterével, a kutatás tárgyával, nyelvével, stb. szempont szerint magyar vonatkozásúnak minősülő, az előbbi két kategóriába nem sorolható tudományos intézmény vagy szervezet.)

2013. szeptember 18-án körlevelet kaptunk az MTK EB részéről. Ebben az állt, hogy az EB őszi ülésén meg kívánják fogalmazni azt a középtávú kutatási stratégiát, amely a tudomány eszközeivel a leginkább képes szolgálni a magyar közösségek megmaradását. *„Ezért arra kérjük, röviden foglalja össze az Ön által vezetett szervezet tevékenységének súlypontjait, különös tekintettel az elkövetkező 3 évre, a 2014–2016-os időszakra, az alábbi pontok mentén. Ezen belül is kérjük, hogy a több szervezet, több ország közreműködésével megvalósítandó, akár még egyeztetés előtti stádiumban lévő projekt-elképzelésekről, kutatási tervekről külön hangsúllyal írjon nekünk, megjelölve a potenciális partnereket is. Az MTK EB őszi ülése kíván e kérdéssel foglalkozni.”* Mivel azonban a Területi Bizottságok közvetlenül kutatással nem foglalkoznak, erre sem személyi keretük, sem költségvetésük nincs, erre a kérésre lényegi választ nem adhattunk.

Biztató volt számunkra – de már csak a mandátum végén – az a dokumentum, amellyel az MTA MTK EB 2014. március 12-i ülésén ismerkedtünk meg. Ez egy javaslatcsomag volt a határon túli magyar tudományosság programjának tartalmi és finanszírozási változtatásaira, jelezte a kínálkozó továbblépési lehetőségeket az egyes területeken. A testület tagjainak véleményét, további javaslatait kérte az EB elnöke és a HTMT. Idézem a továbbiakban ezt a javaslatcsomagot, félkövér kiemeléssel jelzem, melyek azok, amelyekben nem történt előre lépés, tehát továbbra is megoldásra várnak.

1. Kapcsolattartás, változások az akadémiai struktúra és működés terén:

– a határon túli területi bizottságok finanszírozásának és képviseletének rendezése,

– a köztestület külső tagjává válás feltételei közül a külhoni állampolgárság eltörlése,

– az Akadémiai Adattár (AAT) fejlesztése (egyre teljesebb feltöltés/frissítése a köztestület külső tagjai által, a rendszer alkalmassá tétele a kutatási témára való keresésre a magyar-magyar együttműködések előmozdítása érdekében, elemzések végzésének lehetősége az AAT adatainak felhasználásával),

– a határon túli magyar tudományos világ egyre teljesebb megjelenítése a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT),

– a külhoni magyar kutatók (külső tagok, köztestületi külső tagok) akadémiai testületi működésbe történő intenzívebb bevonása, ennek tartalmi, jogi és pénzügyi feltételeinek kidolgozása,

– az MTK hírlevél: saját hatáskörbe vonás, a Tudósportré sorozat külön megjelentetése, a címzetti lista tudománydiplomáciai megfontolású bővítése (hungarológiai tanszékek, magyar tanszékek, magyar külképviseletek, Tét-attasék stb.),

– a nemzetközi és magyarországi információs és könyvtári rendszerekhez való kapcsolódás lehetőségének bővítése a határon túli magyar tudományos szervezetek és egyének részére,

– új, sokkal informatívabb és dinamikusabb MTK honlap kialakítása,

– válják az MTK EB elnöke az Elnökség tanácskozó jogú tagjából annak teljes jogú tagjává,

– a Határon Túli Magyarok Titkársága (HTMT) szervezeti egységnél 2 fő létszámbővítés

2. Finanszírozás: a források bővítése, több változatban

– az akadémiai közfeladatot ellátó külhoni területi testületek – Kolozsvári Területi Bizottság (KAB), Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács (VMAT), Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács (SZMAT) – státuszának és akadémiai finanszírozásának rendezése.

3. Változás a döntés-előkészítésben: a térségi akadémiai köztestületi szereplők (KAB, VMAT, SZMAT) bevonása a kuratóriumi döntés-előkészítésbe

– 2007 óta létrejött 3 területi szervezet a Kárpát-medencei magyar köztestületi világban: a KAB (2007), a VMAT (2008) és a SZMAT (2013). Szerepük

jelentős, de még meghatározóbb is lehetne, sokat tesznek, tehetnének a térségi magyar tudományos integrációért. Sajátos, senki más által nem birtokolt tudás van/lehet birtokukban, rálátással kell, hogy bírjanak az adott régió teljes magyar tudományosságára, partikuláris, szervezeti vagy egyéni érdekektől mentesen.

– *A KAB, VMAT, SZMAT lehetőséget kap az országához tartozó beérkezett pályázatok megtekintésére és véleményezésére a megpályázott kutatásnak a magyar közösség szempontjából megítélhető fontossága vonatkozásában. Ez a vélemény (megjegyzés formájában az elektronikus pályázati rendszerben) a kizárólag a tudományos minőségre ügyelő Domus Kuratóriumot semmire nem kötelezi, de figyelembe veheti a döntéshozatalnál. Minderről a pályázók természetesen előzetesen a pályázati felhívásban előre tájékoztatást kapnak.*

– *A minőségen túl tehát bekerülhet még egy szempont a döntéshozatalba: a tervezett kutatás jelentősége a magyar (tudományos) közösség szempontjából, természetesen nem a minőség rovására. E gyakorlat bevezetésével a határon túli testületi szervezetek komoly feladatot kapnának, ez szükségszerűen jelentősebbé tehetné szerepüket, oda kellene figyelniük a térségben folyó kutatásokra, a térségi szereplőkre, ez pedig növelné a térségi magyar tudományos szereplők közti kohéziót, az egymásról való tudást. Így a határon túli testületi szervezetek súlya, legitimitációja is erősödhetne. Egy kárpátaljai magyar tudományos testület későbbi felállításával jó előgyakorlat lenne egy Kárpát-medencei Magyar Tudományos Kollégium létrehozására.*

4. Hosszú távra vonatkozó javaslatok: mire törekszünk?

– *Az elmúlt két évtized akadémiai határon túli magyar tudományosság programjának is köszönhetően mára komoly magyar szakmai kapacitás alakult ki a Kárpát-medencében: a támogatások korszaka lezárult, a jövő csakis az integrációra, az egyenrangú partneri kapcsolatokra épülhet.*

– *Ugyanakkor természetes, hogy vannak a térségben olyan tudományos feladatok, amelyek elvégzését magyar állami forrásokból kell biztosítani.*

2013. szept. 26-án szomorú és egyben megtisztelő levelet kaptam Debrecenből, Imre Lászlótól: „(...) a debreceni Irodalmi Intézet nevében arra kérlek, hogy az 2015. februárra, 70. születésnapjára készítendő ünnepelő kötet élére írdal néhány lapos méltatást Görömbei Andrásról. A kötet szaktanulmányokat fog tartalmazni, de Téged és Pálinkás Józsefet arra

kérünk, hogy a kötet élére rövid, néhány lapos méltatást, értékelést, emlékeztést írjatok, hogy ne csak a debreceni barátok nyilatkozzanak. A kéziratot 2014. márciusra kellene megkapnunk.” Megírtam a méltatást *Továbbható élet és mű vonzaskörében* címmel.⁴⁶

A Területi Bizottságok kapcsolatrendszerében

2013 februárjában a SZMAB alakuló ülésére Somorjára Kolumbán József akadémikust, a KAB alelnökét delegálta a KAB.

Február 27–28-án levelet váltottunk Dékány Imrével, a SZAB elnökével. Ki kellett mentenem magam, nem vállalkozhattam a szegedi útra, a SZAB közgyűlésére. Többek között ezt írtam neki: *„Továbbra is úgy érzem, mi erdélyiek elsősorban a Területi Bizottságokban, a Bizottságok tagjaiban és vezetőiben találtuk meg azt a szellemi, akadémiai, emberi kapcsolatot és szolidaritást, amire folyamatosan szükségünk van. Sokkal inkább Bennetek, mint a központban. De ez talán természetes. A SZAB-ot mindig magunk mellett éreztük, és ezt köszönjük.”* Válaszként erre ezt írta ő: *„A Területi Bizottságokról írt szívmengető szavaid jól esnek, mi is így gondoljuk azt Szegedről, különösen akkor, ha azok az ősi Alma Materből szólnak hozzánk! A SZAB mindig Veletek van, és lesz is a jövőben.”*

2013. május 23-án Budapesten az Akadémián találkoztak a Területi Bizottságok vezetői, 2014-ben pedig, február 10-én az MTA MTK EB keretében szervezett szokásos találkozáson már búcsúztattak KAB-elnökként, tekintettel a júniusban esedékes tisztújításra. A tisztújításra egyébként minden Területi Bizottságban sor került.

Tehetségápolás

Már öt évvel a KAB létrejötte előtt É. Kiss Katalin akadémikussal megalapítottuk a Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesületet, amely elsősorban a közoktatás hátrányos helyzetű tehetségeit támogatja, de idővel kiterjesztettük az ösztöndíjasok egyetemi tanulmányi idejére is. Támogatóink jelentős része éppen a magyar akadémiai szférából került ki. Ez is indokolta, hogy programunk tízéves jubileumi ünnepét, Tehetségnapunkat, a Magyar

---

⁴⁶ Péntek 2015.

Tudományos Akadémia székházának Felolvasótermében tartottuk 2013. május 24-én. Ezen részt vettek az MTA vezetői, bennünket támogató világhírű tudósok, akik ösztöndíjasaikkal is találkozhattak. Az ünnepi rendezvényt Pálinkás József, az akadémia elnöke nyitotta meg⁴⁷, támogatóként is köszöntötte Csépe Valéria, az MTA főtítkárhelyettese. A tehetségtámogató programot és az Egyesületet a kezdeményező vezetők, É. Kiss Katalin és Péntek János mutatták be. Az ünnepségen részt vett Sólyom László, volt köztársasági elnök. A jelenlevő nagyszámú támogató részéről Somogyi Péter, Vajna Zoltán akadémikusok és Kozma Tamás professzor értékelte az erdélyi program tíz éves működését.

Némi előkészítés, Kandikó József elnökkel való levélváltást követően 2012. június 27-én az Edutus Főiskola határon túli tehetségeket gondozó szervezete, a Collegium Talentum a Kolozsvári Akadémiai Bizottsággal együttműködve, műhelyvitát szervezett *A magyar nyelvű tudományos kutatómunka szellemi és infrastrukturális feltételei* címmel. A műhelyvita nyitó-előadását Nagy László professzor, a BBTE rektorhelyettese, első korreferátumát Péntek János tartotta. A Collegium Talentum képviselőjében Kandikó József elnök vett részt a vitán. Jelen volt még Soós Anna rektorhelyettes (BBTE), Egyed Emese, Pozsony Ferenc, Salat Levente egyetemi oktatók, kutatásvezetők, a Sapientia EMTE részéről Dávid László rektor és Szilágyi Pál, illetve a Collegium Talentum erdélyi ösztöndíjasai. Magam elsősorban a társadalomtudományok területén mutatkozó kutatási lehetőségekről és problémákról beszéltem, majd a fő hangsúlyt az erdélyi kutatómunka folyamataira, illetve a magyar értelmiségi képzés aktuális kérdéseire helyeztem. Sürgettem a magyar nyelvű felsőoktatás stratégiai szövetségeinek létrehozását, és meghatározó nemzeti értékeket mentő és erősítő feladatként jelöltem meg egy valóságos magyar egyetemi kollégium létrehozását a kincses városban, ahol szakmai, intellektuális élet folyhatna, és amely az Erdély különböző területeiről Kolozsváron tanuló fiatalokat összefogná, közösségeiket erősítené, és részben meg tudná óvni az erős asszimiláló hatásoktól. Rámutattam arra is, hogy az utóbbi években nincsenek szabad egyetemi státuszok, ahol a végzett fiatal doktorok állást kaphatnának. Hangsúlyos problémaként említettem a kutatómunkában magyar szaknyelv megőrzését és használatát. Ez előkészítése volt annak, hogy Stratégiai Együttműködési

---

⁴⁷ Pálinkás 2014: 121–123.

Keretmegállapodás jöjjön létre a Collegium Talentumot működtető Edutus Főiskola és a KAB között. Ezt követően október 26–27-én részt vettünk a Szegeden szervezett Kárpát-medencei Tehetségnapon, magam is előadást tartottam, hasonlóképpen 2014 áprilisában a Sapientia marosvásárhelyi tudományos diákköri konferenciáján.

Tehetségnap az Akadémia székházában,
Pálinkás József MTA elnök köszöntése és a rendezvény közönsége

V. Visszatekintő összegzés az erdélyi tudományosságról

Azt az összegzést és stratégiai tervezést, amelyet az első mandátum idején az MTA MTK EB és a HTMT kezdeményezésére végeztünk el a tudományos kutatások vonatkozásában, a 2. mandátum idején a KAB központi témájává, feladatává tettük. A felsőoktatás után a tudományos kutatást. Az erre vonatkozó javaslatot Salat Levente fogalmazta meg a szakbizottságok számára szeptember 26-i körlevelében. Ennek a körlevélnek a bevezető része így hangzott:

A KAB Elnökségének 2011 szeptemberében született döntése alapján az Elnökség jelenlegi, 2014-ig tartó mandátuma alatt kezdeményezi az erdélyi/romániai magyar tudományosság fontosabb tudományterületeinek intézményi helyzetét, személyi állományát és a kiemelkedő tudományos eredményeket összegező és értékelő szintézisek elkészítését.

A szakterületi szintézisek elkészítése a KAB szakbizottságainak a feladata, ezért egy-egy szintézisnek azokat az ágazatokat, tudományterületeket kell felölelnie, amelyek az illető szakbizottság illetékességébe tartoznak. Amennyiben valamely szakbizottság nem kíván részt venni a munkában, vagy képtelennek bizonyul olyan kutatót találni, aki vállalja a szakterületi szintézis elkészítésének a feladatát, az Elnökség más szakbizottságokkal konzultálva javasol megoldást. [...] A 2002-2012 közötti periódus erdélyi magyar, illetve magyar vonatkozású tudományos termésének összefoglaló értékelésével kapcsolatban mielőbb el szeretnénk indítani az összegezés előmunkálatait. Ennek megfelelően arra kérjük tisztelettel, hogy kezdeményezzenek konzultációt a szak-, illetve munkabizottság tagjainak a körében arról, hogy (i) tudományterületükön milyen ismervek alapján lehet „erdélyi magyar, illetve magyar vonatkozású tudományos termés”-ről beszélni, (ii) a tudományos teljesítményt milyen kritériumok alapján lehet értékelni, illetve rangsorolni, (iii) a 2002–2012 közötti periódus tudományos termését milyen adatszerkezetben lenne célszerű felleltározni és (iv) mi volna az adatgyűjtés legcélravezetőbb módja. A fenti kérdésekkel és esetleg további részletekkel kapcsolatosan kialakított szak-, illetve munkabizottsági álláspontot kérjük,

hogy 2011. november 31-vel bezárólag szíveskedjenek eljuttatni a KAB titkárságának a címére. A beérkezett javaslatok alapján a KAB elnöksége szakértők bevonásával fogja véglegesíteni az adatgyűjtés módszerének technikai részleteit. Az összegyűjtött adatok alapján felkért személyiségek fogják elkészíteni a tudományterületenkénti összegező tanulmányokat, amelyeket a KAB elnöksége 2013-ban egy reprezentatív kiadvány keretében tervez megjelentetni.

Az elnökség véleményét közvetítő 2012. február 27-i körlevélben erre vonatkozóan ez áll:

3. Köszönjük az újabb 10 év teljesítményét értékelő erdélyi tudományos leltár, illetve számvetés elkészítésére vonatkozó javaslatunkkal kapcsolatos észrevételeket, visszajelzéseket. Tekintettel arra, hogy a beérkezett válaszok alapján nem bontakozott ki egyetértés arra vonatkozóan, hogy mi volna a számvetés elkészítésének a legcélszerűbb módja, a KAB elnöksége idei első, február 10-én megtartott ülése keretében vitát kezdeményezett a kérdésről. Az ülésre meghívást kaptak a szak- és munkabizottsági elnökök is, ez úton is köszönjük azoknak, akik megtisztelték a rendezvényt jelenlétükkel. A vita eredményeképpen a következő döntések születtek:

3.1. A tudományos leltár elkészítésének és folyamatos aktualizálásának egyik módja a kutatói kataszter leend, amely a KAB honlapjának a „KAB testületének tagjai” menü-pont alatt található felületre feltölthető információkat tartalmazná. Kérjük, szorgalmazzák a szakbizottsági tagság irányában, hogy a köztestületi tagok mielőbb küldjék el a KAB titkárságára a szükséges információkat, és lehetőség szerint frissítsék rendszeresen a publikációs listákat. A katasztert tovább lehet bővíteni a szakbizottságok kezdeményezésére olyan kutatókra vonatkozó információkkal, akik a MTA-nak nem köztestületi tagjai. Amennyiben a szakbizottságok részéről erre nézve igény fogalmazódik meg, a KAB honlapján a Titkárság biztosítja és megszervezi az ehhez szükséges felületet.

3.2. A KAB elnöksége folytatni kívánja az egyes tudományterületek személyi állományát, intézményi helyzetét és a kiemelkedő tudományos eredmények összegezését és értékelését célzó szintézisek elkészítésére irányuló erőfeszítéseit. Ennek érdekében arra kérjük a szak-, illetve munkabizottságok elnökeit, hogy a bizottság tagságával való konzultációt követően nevezzenek meg egy személyt, aki vállalja az illető tudományterületre vonatkozó szintézis elkészítésével járó munkát, a KAB elnökségével való együttműködés keretében. Az elvégzett munkáért a KAB honoráriumot fog fizetni. Kérjük,

hogy a neveket, az e-mail-es, illetve telefonos elérhetőségekkel együtt legkésőbb 2012. március 31-ig szíveskedjenek eljuttatni a KAB Titkárságára. A delegált személyekkel a KAB szűkebb vagy tágabb tudományterületek szerint munkamegbeszéléseket fog kezdeményezni azzal a céllal, hogy minél szélesebb körű megegyezés jöhessen létre a szintézisek elkészítésének mód-szerét illetően. A tervezett munka jelentőségének a mérlegeléséhez fontos szem előtt tartani, hogy az MTA illetékes testülete is arra készül, hogy áttekinti a náluk még a 90-es években válogatás nélkül regisztrált tudományos „műhelyek” státusát, helyzetét. Az elemzéseknek elképzeléseink szerint ki kell majd terjedniük arra is, miként ágyazódik be a hazai „magyar tudományosság” a magyar tudomány egészébe, a román, ill. a nemzetközi tudományos életbe, intézményrendszerbe, milyen lehetőségei vannak a hálózati kutatások kiterjesztésének, mit jelent ez a tudományosság a szakmai és a tudományos képzésben stb.

4. A február 10-i elnökségi ülés keretében szóba került az erdélyi magyar tudományosság egészére jellemző rossz hagyomány: a kutatások felap-rózottsága, a források egy jelentős részét felemésztő párhuzamosságok és az elvégzett kutatások visszhangtalansága, illetve a hasznosulás alacsony mértéke. Ugyanakkor számos területen hiányzanak azok a nagyobb lélegzetű, átfogó kutatások, amelyek az erdélyi magyarság állapotának a precízebb leírásához, helyzetének és kilátásainak a megértéséhez, és – ezekből kiindulva – a lehetséges jövőképek megfogalmazásához kínálnának kiindulópontokat. Annak érdekében, hogy megpróbáljuk megtörni ezt a rossz hagyományt, a KAB elnöksége javasolja a szak- és munkabizottságok elnökeinek, hogy mérlegeljék az átfogóbb jellegű, a szakbizottságok közötti együttműködést feltételező kutatások kezdeményezésének a lehetőségét. A KAB – jellegéből fakadóan – értelemszerűen nem vállalhatná magára a kutatások lebonyolítását, ám fontos szerepet játszhat a koordináció terén, illetve a szükséges források azonosításában és mozgósításában.

A vállalt munka nagyon nehéznek bizonyult. A szakbizottsági elnökök közül kevesen vállalták, hogy ők maguk összegezzék tudományterületük eredményeit, a lehetséges szerzőt inkább velük egyetértésben kerestük meg, kértük föl. Kiderült, hogy némelyik szakterület eredményeinek összegezésére lehetetlen megtalálni a megfelelő és arra vállalkozó szerzőt, az orvostudományra vonatkozó összefoglalás sajnos ki is maradt a szintézisből. Szinte lehetetlenség volt konszenzusra jutni az alapfogalmak értelmezésében is

(mi tekinthető erdélyinek, mi tekinthető magyarnak a tudományban); reménytelen volt összehozni a szétszakadt szakmai csoportokat, ellensúlyozni a személyes vagy csoportos túlértékeléseket, az aránytalanságokat. Nem is szólva a technikai részletek egyeztetéséről. 2013-ban, 2014-ben több alkalommal is tanácskozást tartottunk az egyes tanulmányok szerzőivel.

2013 végén, 2014 elején több levelet írtam (Németh Tamásnak, Paládi-Kovács Attilának, Kocsis Károlynak), hogy segítsenek hozzá bennünket ahhoz a támogatáshoz, amely az erdélyi tudományos szintézis megjelentetéséhez kell. Paládi-Kovács Attila azt tanácsolta, a kéréssel feltétlenül forduljunk Pálincás Józsefhez. Április 7-én írtam meg a levelet az MTA elnökének, jelezve szándékunkat és kérésünket: *„Június 21-én számunkra is lejár a 2007 szeptembere óta tartó mandátum, és mindenképpen azt szeretnénk volna, ha a sokféle program szervezése közben valami olyasmit is elvégezzünk, ami összegezésként és a további munka alapozásaként is maradandó lehet az erdélyi magyar tudományosság számára. Ezzel a szándékkal készítettük el egy évtized tudományos eredményeinek értékelő szintézisét, ennek megjelentetéséhez kérjük az MTA támogatását. Levelemhez csatolom a munka tömör leírását, külön dokumentumként a költségvetési tervet és a kiadási árajánlatot.”*

A támogatási igénylés többek között ezt tartalmazta:

Az MTA Kolozsvári Területi Bizottságának Elnöksége kezdeményezte, szakbizottságainak támogatásával vállalta, hogy a 2014 nyaráig tartó mandátuma alatt értékelő szintézist készít az erdélyi/romániai magyar tudományosság fontosabb tudományterületeinek intézményi helyzetéről, személyi állományáról és a 2002–2012-es időszak kiemelkedő tudományos eredményeiről. A felmérés mintegy 24 tudományterület helyzetét kívánja összegezni a szinte teljes nemzedékváltással jellemezhető tízéves korszakban, amikor (2007-től) Területi Bizottságával az MTA jelenléte közvetlenné válhatott Erdélyben, a külső köztisztületi tagok száma pedig több mint kétszeresére emelkedett (megközelíti a 800-at). A számbavétel eredményeit 2014 júniusáig szeretnénk megjelentetni, előre láthatólag kétkötetes, reprezentatív kiadványban. A munka a Sapientia Kutatási Programok Intézete által 2002-ben 3 kötetben kiadott Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990-2001 közötti eredményeiről (Kolozsvár: Scientia Kiadó, 2002) című összefoglalás hagyományteremtő folytatása kíván lenni, immár a Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt.

Előzetes költségvetés:

Azok a kollégáink, akik a tudományterületi szintéziseket írják, dolgozatuk terjedelmével arányos szerzői díjban részesülnek, a 24 tudományterületre átlag 100 ezer Ft-tal számítva: 2.400.000 Ft.

A két kötetesre tervezett kiadvány hozzávetőleges nyomdai költségei: 550.000 Ft x 2 kötet = 1.100.000.

Összköltség (személyi + dologi költségek): 3.500.000 Ft.

Úgy ítéljük meg, hogy ez az összegző, reális értékelésre törekvő munka részben felmutatná, reprezentálná Erdély magyar tudományosságának eredményeit a XXI. század első évtizedében, az MTA kimagasló szerepét a nemzedékváltásban, a felzárkózásban, részben pedig – értékelő bibliográfiájával – fontos támpontja lehet az egyes kutatási témák folytatásának, az alkalmazásnak, a hasznosításnak.

Ez az Elnöknek írt folyamadvány valóban eredményesnek bizonyult. A levél elküldése utáni napon, április 8-án meg is kaptuk Elnök úr levelét a kedvező döntésről, amelyben az állt, hogy megköszöni a romániai magyar tudományosság tizenkét évi eredményeit bemutató és értékelő szintézis elkészítését, és hogy ennek megjelentetését kéresemnek megfelelően az MTA központi kiadványok keretből 3.070.000 Ft-tal támogatja.

A kiadvány végül megjelenhetett 2015-ben: *Magyar tudományosság Romániában 2002–2013 között I–III.* címmel, Péntek János, Salat Levente és Szikszai Mária szerkesztésében (Ábel Kiadó, Kolozsvár).⁴⁸

2015. évi júniusi közgyűlésen rám hárult a feladat, hogy bemutassam, röviden értékeljem a kiadványt. Idézem akkor elmondott bemutatóm szövegét:

Nem bemutatni szeretném közös munkánkat, még kevésbé volna indokolt és lehetséges a gyűjteménybe foglalt tudományterületi szintézisek tartalmi ismertetése. A szerzők közül többen jelen vannak közgyűlésünkön, és egyébként is minden jelenlevő egy-egy szakterület képviselőjében van jelen. Ajánlani szeretném röviden a kiadványt, jelezni a kontextust és a problémákat. Ezek jórészt nem a kiadvány problémái, hanem az erdélyi magyar tudományosság problémái. És meg szeretném köszönni a szerzők munkáját, szerkesztőtársaimnak az együttműködést, az Ábel Kiadónak az operatív, hozzáértő munkát.

---

⁴⁸ Péntek – Salat – Szikszai (szerk.) 2015. A kiadvány elérhető a KAB honlapján: https://kab.ro/kiadvanyok/kiadvanyok/romaniai_magyar_tudomanyosság (2022. 03. 14.)

2015. március 21-én, három hónappal ezelőtt, amikor legutóbb itt voltunk rendkívüli közgyűlésen, amelyet én némileg számonkérésnek is éreztem, az volt az egyik hangsúlyos kérdés: mit tett le a KAB az asztalra? A számonkérés elsősorban jelentős tudományos eredményre vonatkozott. Ezt akkor azzal kellett elhárítanom, hogy létrehozásának szándéka, a már évtizedek óta létező öt magyarországi területi bizottsághoz igazodó működési szabályzata nem terjed ki a tudományos kutatásra. Ezek a bizottságok nem végeznek kutatásokat: területükön ösztönzik és összefogják az ott élő tudósok munkáját. Még a területükön működő akadémiai intézetek sem tartoznak a hatáskörébe. A KAB ezt teszi Romániában.

Amit pedig letehetett az asztalra, az a KAB Felsőoktatási Munkacsoportja által megírt, összeállított, 2010-ben kiadott: *Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete és kilátásai. Támpontok egy lehetséges stratégiához* című kiadvány (szerk. Szikszai Mária) és az előbbi párjaként a mostani kiadvány. *Felsőoktatás és tudományosság – két előző mandátuma idején erre figyelt elsősorban a KAB. Mindkettő a legnagyobb hiányt pótolja az erdélyi magyar szellemi életben: tükröz, amelyben a távolabbi és még inkább a közelebbi múltra tekinthetünk, a múltra nézünk, de a jövőnek, a jövő érdekében szólunk. És nemcsak a könyv tárgyi mivoltában tekinthető a KAB eredményének, de tartalmában is tükrözi, hogy a 12 éves ciklus kétharmadában, 2007-es létrejötté óta milyen közreműködése volt, milyen közreműködése lehetett magában a tudományos életben.*

Ez a kiadvány folytatása két korábbinak, az 1981-es *Kriterion*-szintézisnek és a 2002-es *Sapientia*-összefoglalásnak. Most ezzel a KAB-os harmadikkal talán hagyományt is teremtünk, mintegy elvárjuk, hogy 10-12 év múlva készüljön újabb szintézis. Az évek és a korszakok elhatárolása véletlenszerűnek, konjunkturálisnak, konvencionálisnak tűnhet. Ez csak akkor van így, ha folyamatosság és rend van a bennünket körülvevő világban, folyamatosság és rend, amelyben a szellem nyugodtan működhet. Márpedig a mi környezetünkben mindkettő hiányzott (és hiányzik?), a folyamatosság is és a rend is. 1990 előtt történelmi dekonjunktúrában éltünk, 1981 mégis egy még kedvező időpont a *Kriterion* működési időszakában, ezt a dekonjunktúrát történelmi konjunktúra váltotta föl 1990-től. Az ezt követő időszak két szintézise, a 2002-es és ez a mostani a korábbi nagy nemzedéki törés, nemzedéki hiány tükrözi: az előbbit még jórészt az előző nemzedék írta, dominánsan saját nemzedékük munkájának szintézise, a második már a nemzedékváltás

utáninak tekinthető, a fiatalok dominálnak benne. Mesterek és tanítványok: előbb nagyon idős mesterek és nagyon fiatal tanítványok, most fiatal mesterek és még fiatalabb tanítványok. A digitális nemzedék, a globalizációs nemzedék – a kor minden előnyével, lehetőségével és csábításával. A tudomány térképén is új területek jelentek meg.

Az erdélyi magyar tudományosság helyzetét leírni, eredményeit összefoglalni nem más, mint láttelelet önmagunkról. A tanulmányok sokféle viaskodást, sokféle kételyt és problémát jeleznek. Most nem a belső szakmaiakra utalok, hanem arra, ki hogyan értelmezi, hogyan látja, mi az, hogy tudomány, tudományosság, ki hogyan látja az előbbi jelzőjeként azt, hogy magyar, és hasonlóképpen azt, hogy erdélyi. Mi az értelmük ezeknek a jelzőknek a globalizált, digitális világban? Erdélyi-e az a jelentős nemzedék, amely innen indult el, nemzetközi csúcspontokat is képvisel, két emblemikus név: Barabási-Albert László és Benedek Dezső? Magunkénak érezzük-e őket, és magukénak érzik-e Ők Erdélyt, bennünket?

Nagy hiányokat és érezhető megosztottságokat tükröznek a tanulmányok. Vannak valóságos hiányok, valóságos és fontos eredmények, amelyek ilyen vagy olyan okokból nem kerültek be a kötetbe, és vannak olyan hiányok, amelyek szándékos vagy szándéktalan elhallgatások következményei. A hiányok többsége a létszámban szubkritikus és intézményhiányos helyzet következményei. Kevesen, némely fontos területen aggasztóan kevesen vagyunk, de láthatóan még mindig túl sokan ahhoz, hogy elvonatkoztatassunk a külső megosztó tényezőktől, és megtaláljuk a termékeny együttműködés és a konstruktív viták közös keretét.

Nehéz kérdés: hogyan hasznosulnak a tudományos eredmények az erdélyi magyar világban? Legalább az oktatásban, amely a jövő szempontjából a legfontosabb. A közösségépítésben, az önbecsülésben? Hogyan hasznosulnak a magyarországi támogatások? Hol tartunk a tudomány belső (nemzeti) és külső (nemzetközi) integrálásában, a kapcsolatokban? Mi az MTA szerepe, folytatódik vagy megtorpant korábbi, velünk kapcsolatos tudománypolitikai irányvonala?

További kérdés: leltár vagy szintézis ez a háromkötetes kiadvány? Leltár vagy önreflexió? Nem lehetünk elégedettek. A szerzők inkább leltározásra vállalkoztak, mint értékelésre, reflexióra és önreflexióra. Ezt úgy is lehet most tekinteni, hogy a fiatal szerzőknek nem volt sem kellő távlatuk, sem kellő bátorságuk, hogy reflexióra, önreflexióra vállalkozzanak. Nem volna jó,

ha mindezt a belterjességnek tulajdoníthatnánk. A 2002-es Sapiencia-szintézis ebben a tekintetben többet valósított meg: az idősebb szerzők kritikusabbak voltak (nem mindig tárgyilagosak), és kritikusak voltak a tanulmányok magyarországi lektorai. Erre most nem kerülhetett sor, de alapja lehet további közös tanácskozásoknak. Éppen a KAB keretében: a KAB szakbizottságai és az MTA megfelelő szakmai csoportjainak, testületeinek részvételével. Ez a szintézis tehát reflexióra vár. A tudományos közösségnek példát kellene mutatnia abban, ami leginkább igazolhat szellemi erőt, közösségi erőt, és ami talán leginkább hiánya a romániai magyar közösségnek: az önmagával való szembenezésben, az önreflexióban.

Az előző szintézisünkkel, a felsőoktatás helyzetét feltáró, stratégiai alternatívákat is kínáló, alapelveket ajánló kiadványunkat elhallgatták és elhallgatják azok, akik leginkább használhatnák. Úgy tűnik, a legilletékesebbek el sem olvasták. Ez hasonló attitűd ahhoz, mintha valaki, akit zavarnak a helyesíráseellenőrző program folyamatos jelzései, egyszerűen kikapcsolja a programot. Látszólag megszűnnek a helyesírási hibái.

Egyébként a tudománynak meg éppen az önreflexió és a reflexió a lényege. Mi, a KAB testülete, ebben segíthetjük leginkább közösségünket.

Újra: az oktatás

A felsőoktatás

Az előző mandátum idején vállalt és elvégzett elemzést⁴⁹ követően, annak tanulságai és fogadtatása után be kellett látnunk, amit a kiadvány Ajánlásában magam fogalmaztam meg: „...a KAB által létrehívott Felsőoktatási Bizottság, ha folytatja is az elkezdett munkát, hosszabb távon nem pótolhatja annak a lehetőleg független szakmai és közjogi testületnek a hiányát, amelyet az illetékes szereplőknek el kell majd fogadniuk, akár kormány szintű döntések eredményeként, akár a szereplők közötti együttműködés keretében.”⁵⁰ Minden tanév elején megszerveztük a Felsőoktatási Fórumot, 2013. szeptember 27-én a Magyar Rektori Konferencia újra Romániában ülésezett, ezúttal Nagyváradon. Erre személyemben a KAB is meghívást kapott.

---

⁴⁹ Szikszai (szerk.) 2010.

⁵⁰ Szikszai (szerk.) 2010: 6.

A közoktatás

A 2011. évi Felsőoktatási Fórumot követően, mintegy annak ajánlása-ként felmerült egy közoktatási munkacsoport gondolata az én vezetésemmel. Az erre vonatkozó javaslatot Salat Levente küldte el az elnökség tagjainak. Ebben többek között ezt írta: *„A 2011. szeptember 26-án lezajlott felsőoktatási fórum keretében elhangzottak alapján javaslom egy közoktatási munkacsoport létrehozását a KAB égisze alatt. Tekintettel arra, hogy a romániai magyar közoktatás jelenlegi állapota és problémái olyan kérdés, amelyben a romániai magyar felsőoktatás minden fontosabb szereplője érdekelt, anélkül, hogy a kérdésre irányuló tényfeltárás és a beavatkozásra vonatkozó javaslattétel közvetlen intézményi érdekeket érintene, remélhető, hogy a kérdés ürügyén létrehozható együttműködés nemcsak a kialakított álláspont hitelét növelné, hanem az együttműködés lehetőségének a fontos üzenetét is közvetíthetné az erdélyi magyar nyilvánosság felé.”* Valóban azt kellett látnunk, és ezt a már megjelent tanulmány utánkövetéssel foglalkozó elemzése is bizonyította, hogy nagyon szoros összefüggés van a felsőoktatás és a közoktatás között. A pedagógusképzés pedig ennek közös szegmentuma. Mivel azonban már elköteleztük magunkat az erdélyi magyar tudományosság elemzésére, ezt – más formában – a következő mandátum idejére napoltuk el.

A felsőoktatási tanulmányunk részeként megjelent utánkövetési vizsgálat tanulságai is jelezték ennek fontosságát. A tervünk az volt, hogy ezt mindenképpen folytatjuk. Márton János, ennek a kutatásnak a társszerzője, újra foglalkozott a vizsgálati anyaggal, újra számolta, és azt tervezte velünk egyetértésben, hogy ezt megismétli, illetve kiterjeszti az egyetemeken tanulóokra is, az ő szempontjukból vizsgálandó a pályaválasztás problematikáját. A folytatásra nem került sor, mert a BGA nem támogatta az ezzel kapcsolatos pályázatot. És volt egy ennél általánosabb javaslata is Mártonnak: *„A cél egy internetes továbbtanulási adatbázis kialakítása lenne, ami ha beindulna, akkor sokkal kisebb ráfordítással lehetne működtetni...”*

Hungarológiai Kongresszus Kolozsváron

A Nemzetközi Filológiai Társaságnak magam már a kezdetektől tagja voltam, de csak 1991-ben, a szegedi kongresszuson kapcsolódhattam be közvetlenül a szervezet munkájába, majd a következő kongresszuson, 1996-ban Rómában, megválasztottak a Társaság erdélyi alelnökének. A tisztséget

10 évig viseltem, és folyamatosan vártam az alkalmat, hogy mi Kolozsváron vállalhassuk el a következő kongresszus megszervezését. Erre éppen a mandátumom lejártakor, 2006-ban Debrecenben a VI. Kongresszuson nyílt lehetőség, ekkor álltak mellém mások is Erdélyből.

Debrecen után elkezdtek a kolozsvári VII. Kongresszus előkészítését 2011. augusztus 21–27-re. 2007-től én már nem aktív tanárként, hanem inkább a KAB elnökeként és a Társaság (immár: Magyarságtudományi Társaság) választmányi tagjaként. A Társaság vezetői, az elnök, Tuomo Lahdelma és a főtítkárs, Monok István aztán többször ellátogatott Kolozsvárra, az előkészítésbe az egyetemen, az EME-n és a KAB-on kívül bekapcsolódott a Főkonzulátus is. 2010. november 22-én, az EME őszi nagy rendezvénye alkalmával megbeszéltük a feladatmegosztást a KAB és az EME között. Rám hárult a feladat, hogy felkérjem a Román Akadémia elnökét, Ionel Haiduc akademikust, vállaljon ő is fővédnökséget Pálinkás Józseffel, az MTA elnökével együtt. Az általam 2011. február 25-én közvetített felkérést Haiduc professzor elfogadta azzal a feltétellel, hogy amennyiben itt lesz az MTA elnöke, akkor ő is részt vesz a Kongresszuson. Március 8-án kelt levelemben megírtam Pálinkás Józsefnek, hogy a Román Akadémia elnöke az ő jelenlététől teszi függővé saját részvételét. A KAB várható többletköltségeit is jelezni kellett. Ezt írtam: *„Tisztelettel kérjük Elnök Urat, az MTA vezetőségét, mérlegelje a kongresszus költségeihez való hozzájárulás lehetőségét, kimondottan erre a célra: megnövekedett szervezési feladatok ellátására, esetleg külső köztestületi tagok részvételi díjának támogatására, utazási költségekre stb. Számításaink szerint erre minimálisan 1,5 millió Ft-ot kellene fordítanunk. Kérem tehát tisztelettel Elnök Urat, vegye fontolóra kérésünket: célunk az, hogy a Kongresszus méltó fóruma legyen a nemzetközi magyarságtudománynak, a magyarságtudományt művelő köztestületi tagságnak, a két ország államelnöke, akadémiai elnöke részvételével, éppen Kolozsváron, ahol erre korábban soha nem volt lehetőség.”* Augusztus 15-én aztán azt kellett sajnálkozva jelezni a Román Akadémia elnökének, hogy az MTA elnöke nem tud eljönni, így ő is lemondta a részvételét.

A Kongresszus rendben lezajlott Schmitt Pál köztársaság elnök részvételével, de az akadémiai elnökök és a román elnök részvétele nélkül, magam plenáris előadást tartottam a megnyitó alkalmával a Magyar Színházban. A KAB kivette a részét a szervezésből, az adminisztrálásból. A székházban,

a székház udvarán augusztus 23-án fogadást adtunk a résztvevő nyelvész-kollégák számára.

A VII. Hungarológiai Kongresszus megnyitója a kolozsvári Magyar Színházban
(2011. augusztus 22.)

VI. Rövid számvetés a mandátum végén

A 2014. évi tisztújító közgyűlésére, a második mandátum végén, szükségét éreztem annak, hogy számvetést készítsék az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága első, 2007–2014 közötti időszakáról. Ennek szövege miután beszámolóként elhangzott a közgyűlésen, a Magyar Tudományban is megjelent.⁵¹ Összegezőként most sem tehetek más, mint, hogy – az ismétlések elkerülése végett némi kihagyással – ennek szövegét idézzem:

Nyolc évvel ezelőtt, a 2006. évi májusi közgyűlés után vált nyilvánossá a szándék, majd októberi rendkívüli közgyűlés döntött arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 2007. január 1-jétől területi bizottságot hoz létre Romániában Kolozsvár központtal (ez az időpont egybeesett Románia belépésével az Európai Unióba). Magam 2007 januárjában kaptam a megtisztelő felkérést az MTA elnökétől, Vizi E. Szilvesztertől, hogy egy bizottság vezetőjeként vegyek részt a területi bizottság megszervezésében. Az akkori romániai köztisztviselői tagság (közel négyszázan) közjegyző jelenlétében, két fordulóban választotta meg képviselőjét, majd a külső tagokhoz társulva 2007. szeptember 28-án, az MTA vezetőinek jelenlétében, ünnepi külsőségek között a KAB vezetőségét: Péntek Jánost elnökként, Csibi Vencelt, Egyed-Zsigmond Imrét, Kása Zoltánt, Kovács Andrászt alelnökként, Szenkovits Ferencet tudományos titkárként. Velük együtt Vizi E. Szilveszter és Görömbei András, az MTK EB akkori elnöke hivatalosan, a jogi bejegyzés szerint szintén alapítói a KAB-nak. Az Akadémia elnöke történelminek nevezte az eseményt, a jövőre nézve pedig azt helyezte kilátásba, hogy ez a területi bizottság két-három éven belül minden tekintetben felzárkózhat a már évtizedek óta működő öt magyarországihoz. A 20. század elkülönítő történelmi eseményei, korszakai után, az MTA mostani szerkezetében, működésében és státusában valóban újnak és történelminek tekinthető ez a fejlemény. Az Akadémia ma érvényes alapszabálya ezt így rögzíti: „Az Akadémia határon túli területi bizottsága az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága (KAB; működési területe: Románia).” (45.§/10). A Bizottság kettős felhatalmazást

---

⁵¹ Péntek 2014.

és bizalmat érezhetett maga mögött: a romániai köztisztviselői tagokét, valamint a Magyar Tudományos Akadémiáét, amely tudományos súlyával és presztízsével ebben a térségben is erősíti az akadémiai szellemet. Az Akadémiához való közvetlen tartozás és a területi szerveződés az intézményesülés, a kapcsolatépítés az együttműködés új lehetőségeit nyitotta meg.

Mivel a kezdeményezésben, a 2006. évi döntés előkészítésében erdélyieknek tudomásom szerint nem volt szerepük, a némelyek számára meglepő esemény a mi környezetünkben kimondatlanul is felvetette a kérdést: mit keres az MTA Erdélyben, Romániában? Magyarországon e kérdés párjaként: mi keresnivalójuk van az erdélyieknek az Akadémián? Tülekedés, nagyravágás a mostani politikai konjunktúrában? A közelmúltban, az EME 150 éves évfordulója alkalmából több tudománytörténeti tanulmány jelent meg, de ezek – érthetően – nem érintették az MTA és Erdély viszonyát, és ez a kérdés az MTA történetét tárgyaló munkákban is jórészt elsikkad. Lehet ezt jóhiszeműen úgy értelmezni, hogy a Tudományos Akadémia „magyar” jelzőjét soha senki nem értelmezte csak „magyarországi”-nak, hiszen pl. Bolyai vagy Apáczai folyamatosan a magyar tudomány emblematikus személyiségei voltak. De az sem alaptalan feltételezés, hogy – némi intézménytörténeti amnéziával – a maiak természetesen csak magyarországinak tekintik (elég megnézni a zavaros szemléletre a Wikipédia MTA szócikkét). Ennek az amnéziának leginkább az az alapja, hogy 1949-ben az Akadémiát szervezetileg is az országhoz, az ország határaihoz igazították, arra szűkítették.

A távolabbi történelem mégis másról tanúskodik. Arról, hogy ami most történik, visszatérés ahhoz az eredeti, normális állapothoz, amikor – már létrejöttkor – az MTA jelen volt az akkor is külön álló Erdélyben is, az erdélyiek pedig ugyanúgy tagjai voltak az Akadémiának, mint a magyarországiak. [...] Ilyen történelmi háttérrel lehetett jelentős eseménynek tekinteni a KAB megalakulását, és – noha ellendrukkerekben sem volt hiány – ennek ismeretében volt lelkes támogatója indulásunknak például Jakó Zsigmond professzor. Hogy valóban történelmi volt-e ez az esemény, abban én még mindig bizonytalan vagyok. Hogy bizonyosak lehessünk, ahhoz az Akadémiának is erősítenie kell a jelenlétét, bizonyítania kell szándékát, azt, hogy igényt tart a romániai magyar tudományosságra, nekünk, erdélyieknek pedig szintén el kell döntenünk: igényt tartunk-e a Magyar Tudományos Akadémiára, kívánjuk-e az erdélyi, néha továbbra is belterjes, amorf tudományosságban az akadémiai szellemet, a szellemi autoritást, a megmérettetést, az

értékek valódi rendjét. A politológusok jól tudják, hogy a kisebbségi közösség legtöbb gondja államhiányos állapotával függ össze, tudományosságának gyenge pontjai pedig az akadémiai szellem hiányával. Nem beszélve arról az evidenciáról, hogy a létszámában eleve szubkritikus hazai magyartudományosság szervezeti beépítettség és megfelelő kapcsolódások nélkül vegetálásra ítéli önmagát mind a tudományos képzésben, mind a kutatásban. Erre több alkalommal megpróbáltam felhívni a figyelmet az elmúlt években, testületi üléseinken is: a belterjességre, a kritika, a felelősség hiányára, a minőségbiztosítás szükségességére a képzésben és a kutatásban.

A külső tagsággal, a külső köztestületi tagsággal, a Domus programokkal és vendégházzal, az MTK EB-vel és a titkársággal a korábbi sehova sem tartozás állapotából a mostani köztes helyzetébe, a külső státusba jutott el a romániai magyartudományosság, a Területi Bizottság megalakulásával pedig már úgy tűnt, a belső – külső sémából is kiléphetünk. A KAB indulásakor ugyanis biztató volt, hogy első betűjét senki nem külsőként értelmezte, hanem kolozsváriként, romániai hatáskörrel. Akkor és később is az Akadémia minden illetékese azt hangsúlyozta, hogy azonos a státusza a már működő magyarországiakéval, hogy finanszírozása nem a támogatási keretből történik, hanem a költségvetésiből. Ebben a szellemben az MTA elnökségének ajánlására és utólagos jóváhagyásával a KAB szervezeti és működési szabályzata is a meglévő mintákat követi. Ez határozta meg a szervezeti felépítést, a szakbizottságok szerinti működést, folyamatosan azt az elvet követve, hogy a KAB integrál, de nem centralizál. Lehetőségei és a köztestületi tagság igényei szerint összefogja a műhelyeket, a területileg, intézményileg a Bukarest, Csíkszereda, Marosvásárhely, Kolozsvár, Nagyvárad, Temesvár központokban és a kisebb településeken szétszórtságban dolgozó tagságot.

A leglátványosabb bővülés a köztestületi tagság létszámában volt: hét év alatt ez a szám megkétszereződött (most közel 800), a külső tagok számának alakulásában az elhalálozások és az új tagfelvételek kiegyenlítették egymást, ebben tehát nem történt változás (akkor 17 volt, most 19). A bővülés tényénél fontosabb, hogy végbement a 70-80-as évek nemzedéki szakadéknak áthidalása, megtörtént a nemzedékváltás, az aktív (nem nyugdíjas-korú) köztestületi tagok aránya ma már mintegy 75%. A nagy számok azonban mindig csalókák: ha az erdélyi magyar népesség létszámához viszonyítva nézzük az arányokat, akkor a fokozattal rendelkezők vagy akár a külső tagok száma még mindig alacsonynak mondható.

A létszámbeli növekedéssel növekedett a tagság igénye is, fokozódtak az elvárások az Akadémia jelenléte iránt. A KAB lehetőségei azonban – a korábbi ígérek ellenére – nem változtak: a kompetenciáit meghatározó státusza és a költségvetési kerete változatlan maradt, nem közeledett a magyarországiakéhoz, annak ellenére sem, hogy ez utóbbiaké is közben lényegesen csökkent. Ha a számbeli növekedéshez viszonyítjuk, mostani lehetőségeink jóval szerényebbek, mint kezdetben voltak. Az indulási állapotában befagyott költségvetési keretben nem is gondolhattunk az MTA Alapszabálya által a területi bizottságok számára előírt olyan feladatok ellátására, mint: „támogatják a tudományos kutatókat, a kutatók külföldi kiküldetését (erre egy alkalommal volt lehetőségünk), a tudományos utánpótlás nevelését, pályázatokat írnak ki, és díjjal jutalmazták a legjobb pályamunkák szerzőit, tudományos munkákat jelentetnek meg... stb.” Az MTA semmilyen döntési jogkörrel nem ruházta föl a testületet, javaslattevő, konzultatív és véleményezési szerepét sem vette igénybe, noha ilyen jellegű közreműködésünket felajánlottuk. Egyetlen lehetőségünk volt, és ezzel éltünk is: az MTK EB keretében mindig kifejtettük véleményünket, javaslatainkat.

Ez a helyzet inkább demoralizálta, mint motiválta a szakbizottságok munkáját. Az MTA következetes tudománypolitikája révén a tudományos állampolgárság nemrég még jóval előtte járt a közjoginak, a most záruló három éves ciklusban azonban a kettős állampolgársággal megváltozott a helyzet. De a tudománypolitika és a nemzetpolitika továbbra sincs szinkronban egymással: az egyik előre lépett, a másik mintha hátra. Pedig a tudományos életben különösen fontos volna, hogy összhang legyen a szimbolikus kijelentések és a valóságos helyzet között. Újra és folyamatosan érvényesnek tekinthető Teleki József 1843-ban kifejtett akadémiai programja: a nyelv, a nemzet és a tudomány „öszvesítése”.

A remélnél jóval szűkebb mozgásterünk ellenére, a belső, sokszor demoralizáló szellem ellenére testületünk, tagságunk, titkárságunk eredményesen végezte munkáját. Azt túlzás volna mondani, hogy mindenki megelégedésére, hiszen mi vagyunk a legkevésbé elégedettek azzal, amit végeztünk, amit végezhattünk. Köszönöm a titkárság hatékony közreműködését, dr. Szikszai Mária munkáját, a korábbi és a most leköszönő elnökségnek, hogy egyetértésben dolgozhattunk.

A fiatalok talán az idősebbeknél inkább felismerték az akadémiai szervezettség lehetőségeit, és ezt a köztisztületi tagság jelenlétével, választott

képvisellete is tükrözi. Remélem, mindenki érezhette azt a törekvésünket, hogy tiszteljük és megbecsüljük idősebb tagtársainkat, és lehetőségeink szerint elismerjük, támogatjuk a fiatalokat. Hogy végül díjakat alapíthattunk, és adhattunk át elsősorban sikeres fiatal kutatóknak, azért köszönet illeti testületünk két külső tagját: Székely Zsuzsát és Péter Pétert. Minden év szeptemberében, tanévkezdés előtt, fórumot szerveztünk a magyar felsőoktatás vezetőinek részvételével. Mandátumunk első három évében elemzést készítettünk, és jelentettünk meg a romániai magyar felsőoktatás helyzetéről, fejlesztésének kilátásairól: az a nyugtalanító érzésem, hogy éppen azok nem vették jó néven, akik hasznát vehették volna. Lehet, hasonló sorsa lesz második vállalkozásunknak is, amely arra irányult, hogy láttelepet és leltárt készítsünk a romániai magyar tudományosság 2002–2012-es időszakáról. Köszönöm a szerzőknek, a szakbizottságoknak, hogy vállalkoztak saját szakterületük eredményeinek összefoglalására (tőlünk független okok miatt a kötet ősszel fog megjelenni). A teljes nyíltság és nyitottság jegyében kapcsolatokat építettünk ki a Román Akadémia tagjaival, kolozsvári bizottságával, (közgyűléseinkre szinte minden alkalommal eljött a kolozsvári filiálé elnöke, több ízben az Akadémia elnöke), ennek is köszönhető, hogy többségi oldalról senki nem kifogásolta az MTA romániai jelenlétét. Az MTA elnöke és Felügyelő Bizottsága, az MTA főtitkára, az MTA MTK EB korábbi és mostani elnöke, a többi területi bizottság, amelyekkel kölcsönös és szoros volt a kapcsolat, mindig elismerően értékelték munkánkat.

Abban, amit az előbbiekben megpróbáltam tömören összefoglalni, az értékelés és az önértékelés is benne van. Köszönöm az Akadémia vezetőinek, külön a most is jelenlevőknek, valamint Németh Tamás akadémikusnak, korábbi főtitkárnak, és Dudits Dénes akadémikusnak, korábbi alelnöknek, akik hivatalból, de még inkább hivataluktól függetlenül különösen bíztak bennünk, támogattak bennünket. Köszönöm a magyarországi társbizottságok megértő, önzetlen támogatását, szolidaritását, a most lezáruló ciklusban elnöki funkciót betöltő akadémikusokét: a Bitskey Istvánét (DAB), a Bíró Péterét (VEAB), a Dékány Imrét (SZAB), a Kosztolányi Györgyét (PAB) és a Lakatos Istvánét (MAB). Szelíd emberségét, barátságát, töretlen bizalmát megidévezem emlékezem Görömbei Andrásra, a KAB egyik alapítójára, az MTA MTK EB korábbi elnökére. Több világhírű tudóst láthattunk vendégül az Értékek Akadémiája sorozatunk előadójaként, hadd köszönjem meg nekik is, és nyugtázzam elégtétellel, hogy senki nem volt, aki ne fogadta volna el meghívásunkat.

Úgy látom – az indulás, a kiépülés és az elmúlt közel hét esztendő tanulságaként és értékeléseként –, hogy a Kolozsvári Területi Bizottság – jó részt tőle független okok miatt – nem stabilizálódott ugyan a remélt mértékben sem az Akadémia szerkezetében, sem a romániai magyar tudományosságban, de jó az irány, és jelentős az előrelépés. Továbbra is közös felelőssége a Magyar Tudományos Akadémiának és a mi Területi Bizottságunk megválasztandó vezetőségének, hogy erősítse hatását és jelenlétét. Ha ez nem történik meg, az Akadémia saját presztízsét veszélyezteti, a KAB pedig létében válik teljesen szimbolikussá. Pedig ki vonhatja kétségbe, hogy Erdély benne van a magyar tudomány múltjában, jelenében, és hogy benne kell lennie a jövőjében, benne volt a Magyar Tudományos Akadémia múltjában, fél lábbal benne van a jelenében, és nincs külső akadálya annak, hogy újra szerves része legyen. Ezen kell dolgozni.

A bizalmat újra megköszönve, ehhez kívánok eredményes munkát a megválasztandó új vezetőségnek.

Kolozsvár, 2014. június 21.

*Péntek János,
a KAB leköszönő elnöke*

Epilógus

Salat Leventében, a 2014-ben megválasztott elnökben láttam a garanciát arra, hogy különösebb törés nélkül folytatódhat a KAB működése. Ezért vállaltam én is – némi megalkuvással – a következő mandátum idejére az alelnöki szerepet. És azért is, hogy – az EME-nek is alelnöke lévén – továbbra is segítsem a két intézmény együttműködését, „együttélését”. Az elnökség továbbra is engem bízott meg a szokásos felsőoktatási fórum szervezésével, és arra is megvolt a lehetőségem, hogy neves tudósokat hívjak meg újabb előadásokra az Értékek Akadémiája keretében. Salat Levente elnöként továbbra is ugyanúgy elkötelezett maradt, mint tudományos titkárként volt az előző mandátum idején. Leghatékonyabb munkatársam volt, noha nem mindenben értettünk egyet. Ezért köszönettel tartozom neki. Egyvalamiben kellett csalódnom: abban, hogy csak egy mandátum idejére, három évre vállalta az elnöki megbízatást. A következő három évben, amikor Néda Zoltán volt a KAB elnöke, részben egymás iránti szolidaritásból és az új elnök iránti bizalomként továbbra is szerepet vállaltunk, Salat tudományos titkárként, én társadalomtudományi alelnökként. Nem tudtuk elkerülni a törést. Néda Zoltán nemzetközi hírű fizikusként jórészt az elnökség bevonása nélkül új irányt szabott a KAB programjának. Ezzel mi nem mindenben értettünk egyet, például abban, hogy a provincializmustól való félelmében nem tartotta fontosnak a regionális programokat, csak a kolozsváriakat, abban sem, hogy gyakorlatilag megszűnt a kapcsolat a Román Akadémia kolozsvári fiáléjával. Érzékelhető volt az is, hogy túlságosan a kolozsvári egyetemhez kapcsolja a KAB-ot, veszélyeztetve azt az elvünket, hogy kezdettől mi a BBTE-vel egyenrangúnak tekintettük a többi erdélyi felsőoktatási intézményt, a Sapientiát, a Partiumi Keresztény Egyetemet és másokat. Salat Levente jórészt ezek miatt egy év után lemondott a tudományos titkári funkciójáról, én megmaradtam alelnöknek 2020-ig. Gyakorlatilag abban az évben zártam le végérvényesen a tanári pályámat is. Ideje volt.

A KAB-történet folytatódik, 2020 óta Gábor Csilla akadémikus vezetésével és a változatlanul elkötelezett Titkársággal. Az 1990 után felnőtt nemzedék már el sem tudja képzelni azt az állapotot, amikor közösségünknek

tudományos és felsőoktatási intézmények nélkül kellett megbirkóznia emberi és kisebbségi létünk problémáival. Az akadémiai intézmény hiánya annak volt a következménye, hogy egyik Akadémia sem méltányolta az erdélyi magyar tudósok munkásságát, a magyar(országi) az állam akkori internacionalista ideológiája miatt, a román pedig nacionalizmusból, nevéhez igazodva etnikailag is románnak kívánt maradni. Két szék között a pad alá kerültünk. Ez a helyzet változott meg a Magyar Tudományos Akadémia erdélyi megjelenésével, a Kolozsvári Területi Bizottsággal, az Akadémia romániai külső tagjaival és a ma már ezernél is több köztestületi taggal. Ők mind az erdélyi magyar (és összmagyar) tudást és tudományt, a köz- és felsőoktatást erősítik, miközben folyamatosan biztosítják a kapcsolatot a magyar és a nemzetközi tudományosság egészével. A romániai magyar közösségnek nagy szüksége van erre az intézményre. Az 1990-es években az intézmény-nélküliség korábbi amorf állapotát a korlátlan (és gyakran meggondolatlan) intézményesülés követte, ezek azonban többnyire nem igazodtak sem egymáshoz, sem a közösség érdekeihez. Én bízom abban, hogy az MTA Kolozsvári Területi Bizottságában egyre többen ismerik fel az igazodási pontot, valóságos szellemi értékeink mércéjét. Erre a szerepre egyedül a KAB alkalmas, és csak az Akadémián és magán az erdélyi testületen múlik, hogy presztízst erősítve ezt maradéktalanul be is tölthesse.

Függelék

Sokféle tanulsága volt számomra ennek a 13 éves időszaknak, ezek bizonyára a fent közreadott szövegeimben is tükröződnek. Van azonban valami, ami viszonylag hosszú szakmai pályámon végig foglalkoztatott. Az tudniillik, hogy van-e, és ha van, mi az igazi értéke és haszna annak, amit csinállok, amit csinálunk. A tanári munka eredménye kézzelfogható: ott vannak a tanítványok és az ő tanítványaik, az ember érzi, sőt látja, hogy gazdagíthatott és maga is gazdagabbá vált. A tudományosság értéke és értelme más: önmagában is megmutatkozik, némelyek szerint így is mérhető és értékelhető, számunkra azonban életbevágóan fontos, hogy a tudományművelés, különösen az embertudományok területén, szolgálat is legyen, az erdélyi magyar nyelvközösség szolgálata. Az ezzel kapcsolatos véleményemet foglaltam össze 2019-ben egy, a Korunkban közölt rövid dolgozatban éppen a KAB-ban szerzett tapasztalataim alapján. Ezt némi kiegészítéssel adom most közre, függelékként a KAB-történet végén.

Érték és értékelés – hatás és hasznosulás⁵²

Az értékelés viszonylagossága

Fölösleges és visszatetsző volna elvitatni a szellemi teljesítmények önmagában vett értékét. A tudományban még inkább, mint más területen. Ez attól sem függ, hogy az adott korban van-e, aki értse és értékelje. Jól ismert erdélyi példája ennek éppen Bolyai János. Ennek ellenére már nagyon rég, tulajdonképpen már az újkori tudományos forradalom kezdete óta, nem szentségtörés rákérdezni arra: mire jó a tudomány? mi az értéke és a hatása a tudós, a tudományművelők munkájának? Ellenkezőleg: többnyire a tudományművelők öntudatában és felelősségében is benne van a jogos igény és a hiúság az értékelésre és elismerésre, de az a szándék is, hogy hatása legyen annak, amit végeznek, sőt az is, hogy az eredmény a tudomány keretein túl is hasznosuljon. A tudós, a tudomány ennek alapján várhat el megbecsülést

---

⁵² Péntek 2019.

és finanszírozást. A hiúság azonban nem jó tanácsadó, mint ahogy az is többnyire visszatetsző, ha valaki tudósként beszél önmagáról. Mert végül is ma már közhely, és nem alaptalan közhely, hogy a tudomány a tudatlanság be- és felismerésével kezdődik, a saját tudásunké szintén azzal, hogy mi mindent nem tudunk.

Noha a tudományos teljesítmény mérésének, amelyre a tudományban vetélkedők világában is szükség van, megvannak az eszközei és a módszerei, ezeket semmiképpen nem szabad túlértékelni. Ezek semmiképpen nem mérnek intellektuális értéket vagy társadalmi hasznosságot: a rangot, az értéket a publikálás helye, fóruma, nyelve határozza meg. Részben a szakmai divatok, témák, a versengés ezekért folyik. És ez, mint minden verseny, önzővé neveli a fiatalokat. Nincs mércéje, ennél fogva elismert értéke például annak, hogy egy tudós tanítványokat nevel, iskolát teremt maga körül, intézményt szervez és vezet. A múltra vonatkoztatva is nálunk mintha nagyobb mítosza volna az ún. egyszemélyes intézményeknek, mint a tanítványokat nevelő tudós tanár egyéniségeknek. Hány rangos publikációnak és idézettségnek felel meg egy-egy tanítvány beavatása a kutatásba és elindítása a pályán? Részben ennek a következménye az is, hogy az önmaguk presztízsét hajszolva a fiatalok nem szívesen vállalnak intézményvezetői megbízatást.

A tudományok korábbi történetében sem volt ritka a Bolyaival ellentétes példa: az, hogy kora számára jelentősnek vélt teljesítménye, személyisége utólag efemernek bizonyult. Az idő dönti el, hogy előbbre vitte, vagy éppen hátráltatta tudományterülete haladását. Az erdélyi tudományosság és tudományművelők értékelésével és önértékelésével a szokásosnál is nagyobb gondok vannak, jogos kétségek, amelyek részint ronthatják az önbecsülésünket, részint megoszthatják és szembe állíthatják egymással a szereplőket. A tudománymérés végül teljesen nyitva hagyja azt a mi esetünkben szintén jogos igényt és várakozást, hogy az egyéni vagy intézményi eredmény, teljesítmény tudományon belül mérhető határfoka érezhető hatás legyen a közösségre, a társadalomra, a gazdaságra. Van-e társadalmi, gazdasági „impaktja” az erdélyi magyar tudományosságnak, jelent-e, jelenthetne-e erőben többletet a közösség számára?

Kutatás és oktatás viszonya az egyetemen

1990-ben a tudományművelésben is egyik napról a másikra megszűntek az előző korszak szigorú korlátozásai és a még szigorúbb politikai, ideológiai

tilalmai, tabui. A lehetőségek persze nem válhattak egyből korlátlanokká, mint ahogy ma sem azok. A lehetőségeket jelentős mértékben maguk a kutatók alakíthatják. Nyelvi szempontból mindenképpen fontos, hogy nincs akadálya a magyar–magyar kapcsolatoknak, ennek ma már az intézményes keretei és módjai is megvannak. Azt azonban túlzás volna állítani, hogy létrejött volna egy közös kutatási térség a Kárpát-medencében, vagy hogy teljesen kölcsönössé váltak volna a határon inneniek és túliak kapcsolatai. Talán ennél is fontosabb viszont, hogy globálisan is szabaddá váltak a kapcsolatok és a mobilitások. És ez abban a tekintetben is fontos, hogy a tudomány erdélyi magyar művelői bekapcsolódhatnak tudományuk nemzetközi rendszerébe, és abban is, hogy olyanok, akik innen mentek el, máris kiválóságai külföldi egyetemeknek, kutatóintézeteknek vagy éppen a versenyszférának.

Saját szakmai pályámat is éppen ketté osztotta ez a változás: zárt és megkötésekkel tele világból szabad és nyílt világba léptünk át. Oktatói pályám mindmáig töretlen maradt, a tanszéken és az egyetem szervezésében, fejlesztésében viszont vezető szerepet kellett vállalnom, jóval később pedig az MTA megbízásából ennél szélesebb körű tudományszervezési feladatot kaptam a Kolozsvári Területi Bizottság (KAB) létrehozásában, vezetésében. Folyamatos rálátásom volt mind a felsőoktatásra, mind a kutatásra, kapcsolatok alakulására. Látnom kellett, hogy mint a közúti forgalomban, itt is mást jelent az, hogy mit szabad, és az, hogy mit lehet, minek vannak meg a feltételei. Mert a feltételek beszűkítik a szabadság határait. Többek között az, hogy nincsenek kutatóintézeteink. Emiatt az, amit elsősorban a magyar nyelvközösséggel való kötődése révén erdélyi magyar tudomány(osság)nak tekintünk, nagyon szorosan kapcsolódik a felsőoktatási intézményekhez. Ez abból is érzékelhető, hogy a felsőoktatás kiterjedése maga után vonja új kutatási területek megjelenését. A sokféle felsőoktatási intézményünknek azonban közös vonása, hogy ilyen vagy olyan tekintetben mindegyik függő helyzetben van. A társasági szinten működő szakmai műhelyek pedig ritkán tudnak megfelelni a tudománnyal kapcsolatos követelményeknek.

Korábban ennél is szorosabb volt az oktatás és a kutatás kapcsolódása. Saját – intézmény és helyszín tekintetében több mint öt évtizede változatlan – helyzetemben, az egyetem magyar nyelvészeti tanszékén 1990 előtt a kutatás volt az elsődleges az akkori szűkös keretek között. A két akkori vezető, iskolateremtő professzornak merőben más volt a viszonyulása az oktatáshoz: egyikük vérbeli tanár volt, fontosnak tartotta az oktatást, az oktatási fegyelmet,

az egyetemi jegyzetek megírását, a hallgatókkal való foglalkozást, az ő beavatásukat is a kutatásba, a tanszék folyamatos mozgósítását, másikkal a kutatást tartotta mindennél többre, személyesen is példája volt az önfeláldozó kutatónak. A kutatási témák tekintetében mindkettőjüket az „itt és most!” parancsa vezérelte: azt kell kutatnunk (mentenünk, leírnunk, vizsgálnunk), mondták, amit rajtunk kívül más nem fog kutatni, és amire várható folyamateik tekintetében az idő is sürget bennünket. Ebből az következett, hogy három karakteres témája volt a tanszéknek: az erdélyi magyar nyelv története, az erdélyi magyar nyelv földrajzi változatai, valamint saját nyelvünk és a többségi nyelv kapcsolattörténete és ennek jelenkori, főleg az átvételekben megmutatókövetkezményei. Az oktatásban viszont mások voltak az elvárások: a magyar szakos képzésnek alapszinten a nyelvtudomány egészére ki kellett terjednie. Emiatt és a szűk, egyre szűkülő keretek miatt az oktatás húzta a rövidebbet. Az adatmennyiségükben az emberi életen messze túlméretezett kutatások pedig a folytatás és a befejezés kötelezettségével hagyatékként maradtak a következő nemzedékekre. Ennek kellett eleget tennünk 1990 után a csángó atlasz kiadásával, az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* szerkesztésének, kiadásának folytatásával és lezárásával, *A moldvai magyar tájnyelv szótára* megszerkesztésével. És még mindig vannak adósságaink. 1990 után azonban, amikor nekem kellett átvennem a tanszék vezetését, a váltást nem lehetett elhalasztani: a nemzedékváltást lehetőség szerint úgy kellett alakítani, hogy meglegyen a kapcsolat a kutatás és az oktatás között. Az alaptárnyak oktatói ebben az új felállásban kutatói is az oktatott témáknak. Amit viszont korábban is vállaltunk egyetemi munkánk mellett, és ennek a vállalásnak ma is kiváló folytatói vannak, az a közoktatásra anyanyelviségére való odafigyelés (tanterv- és tankönyvírás, tanári továbbképzés) és az anyanyelvi mozgalom. Ez közvetlen hasznosulása az egyetemiek szakmai tudásának.

Az erdélyi magyar tudomány(osság) sajátos helyzete

Az, ami helyzetünkönél fogva az új, szabad világban is változatlan maradt, és amivel a továbbiakban is számolni kell: az egyes tudományterületeket képviselő kutatók (egyetemi oktatók) számának szubkritikus volta (a tudományterületek jelentős részét eleve képtelenség lefedni, erre törekedni sem lehet), az egyensúly hiánya a társadalomtudományok és a történeti témák túlsúlyával, a jogos nyelvi elvárások megosztottsága az anyanyelv, az államnyelv és az angol nyelv között, egyre inkább az utóbbi javára.

Ez fokozottabb eltávolodást jelent az anyanyelvtől. Így a felsőoktatás joggal igényelt anyanyelvűségében az anyanyelv dominanciája mellett megfelelő helyet kell biztosítani a román szakterminológiák ismeretének, az angolnak pedig a tudományos eredmények megjelenítésében. Ezt a nyelvi átrendeződést az egyes tudományterületi beszámolók és bibliográfiák is igazolják az 1990 utáni első és második tizenkét év eredményeit összegző kötetekben (2002: Tánczos Vilmos – Tőkés Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről. I–III. kötet.* Sapientia Kiadó, Kolozsvár; 2015: Péntek János, Salat Levente, Szikszai Mária (szerk.): *Magyar tudományosság Romániában 2002–2013 között I–III.* Ábel Kiadó, Kolozsvár.). Korábban a nyelvhasználat korlátozása volt az oka annak, hogy nem voltak tudományos folyóirataink, és hogy több szakterület magyar terminológiája leépült, most az angol nyelven való publikálás szinte kizárólagos igénye veszélyezteti az 1990 után elindított szakfolyóiratok létét. A hivatalos értékelés a magyar nyelvű publikációknak nem tulajdonít értéket, ezért a szerzők nem látják értelmét, hogy magyarul írjanak. Tudományos ismeretterjesztés, tudományközvetítés pedig alig van. Azt pedig alig lehet érzékelni, milyen szerepük van hazai magyar kutatóknak a versenyszféra fejlesztéseiben, az innovációkban. Pedig ebben külföldön is jeleskednek erdélyi magyarok. Vagy inkább ott, mint itthon?

A magyar nyelv használata a tudományművelésben szorosan összefügg a képzéssel: elsősorban a magyar nyelvű egyetemi képzés biztosíthatja a kutató vagy akár a tanár szaknyelvi kompetenciáját. A kettő között szoros kapcsolat van. Az 1990 után az intézményesüléssel megnyílt új lehetőségek nem vezettek ugyan el autonóm oktatási és kutatási terek kialakításához, ami folyamatosan létrejött, az mégis jóval több, mint amire korábban számítani lehetett. A korábbi leépülést, hosszas nemzedéki hiányt a kiépülés időszaka, a szükségyszerű nemzedékváltás váltotta föl, a félszázados apályt követően a dagály. Az erdélyi magyar tudomány(osság)ban több területen már nem lehetett biztosítani az előző és az új nemzedék közötti folyamatosságot, kapcsolatot. Ennek is voltak hátrányai és előnyei. A fiataloknak igazodniuk kellett az egyetemek elvárásaihoz mind a kutatásban, mind az oktatásban. Meg kellett gyorsan szerezniük a tudományos fokozatot, be kellett lépniük abba a versenybe, amely egyetemi karrierjüket biztosíthatta. Folyamatossá vált a verseny és a bizonyítási kényszer, amelyet már egyre inkább a nemzetközihez igazodó tudományméréssel értékelték. Nyelvtudásban és a modern informatikai

eszközök használatában gyorsan túlnőttek az idősebb nemzedéken. Ebben az értékelésben lényegtelenre vagy éppen hátránnyá vált az anyanyelvűség és az a törekvés, hogy a kutatásnak hatása, hasznosítható eredménye legyen a kutató saját nyelvközösségében: társadalmában, gazdaságában, kultúrájában. Aki mégis fokozottabban erre törekszik, az könnyen a provincializmus, a dilettantizmus gyanújába keveredik. Ez eredményezi azt a paradoxális helyzetet, hogy az anyanyelvű felsőoktatásban, amelyet mindenki nagyon fontosnak tart, az oktatás anyanyelvűségétől eltávolodik a kutatás angol és román nyelvűsége. Ennek kétféle következménye van: az egyik, hogy most már az államnyelven kívül az idegen nyelven való publikálás is háttérbe szorítja, leértékeli az anyanyelvet, az 1990 után nagy nehézségekkel elindított magyar nyelvű szakfolyóiratokat. A másik, ami talán ennél is súlyosabb, hogy ezzel a kutató vagy az intézmény biztosíthatja és bizonyíthatja ugyan a tudományon belüli határfokát, „impaktját”, de gyakorlatilag hatástalanítja a nyelvközösség számára talán ennél is fontosabb külső társadalmi és gazdasági határfokát. Ez az egyik oka annak is, hogy a kutatás alig hasznosul.

De önmagában a magyarnyelvűség sem elég: a hatáshoz, a hasznosuláshoz magyar nyelven is úgy kell megszólalnia a tudománynak (a társadalomtudományoknak elsősorban), hogy mások is értsék, ne csak a szakmabeliek. Személyesen is folyamatosan tapasztalom, hogy szakmailag csak azt tartják figyelemre méltónak, amit ezoterikus szaknyelvi zsargonban írnak le, mondanak el. Azt lehet mondani, hogy a szakmaiság elsődleges kritériuma a kívülállók számára érthetetlen (angol vagy magyar) szaknyelv. Ebben a szemléletben a tudományt a csak „belülről” érthető terminológia (és ideológia) teszi (modern) tudománnyá, szinte függetlenül a tartalomtól. Doktori dolgozatokon is tapasztalható, hogy a fiatalok hamarabb sajátítják el a (nem magyar) terminusokat, mint magát a tudományt. Elvárásként is ez fontosabb lehet, mint maga a tartalom.

A gazdasági határfok szintén fontos, ezt néhány területen a szabadalmak számában mérik. Erről keveset tudunk, mert ami van és amennyiben van, az a versenyszféra része, amely kívül áll a tudomány nyilvános rendszerén. A magyar nyelvközösség államnélküli állapotában egyébként sem lehet biztosítani a kutatás, a fejlesztés és az innováció teljes vertikumát. Amire viszont a versenyhelyzetben is törekedni kellene: a meglévő intézmények működésének fokozottabb összehangolására a tudományos képzésben és a kutatási stratégiákban. A versenyhelyzet túlságosan eltávolítja, sőt

esetenként szembe állítja intézményeinket, maguk a kutatók is inkább a versengést, a rivalizálást választják, mint az együttműködést, a csoportos kutatást. Emiatt tudomásom szerint jelenleg nincsenek az előző nemzedékre jellemző nagy vállalkozások, a pályázatokból is láthatóan nagyon gyakran a divatok és az ötletek vezetnek el az egyéni kutatási témákhoz.

Az erdélyi magyar tudomány(osság)ban a szokásosnál is nagyobb gondot okoz az, hogy a különböző tudományterületeken elérhető eredmények számszerű értéke igen különböző, a teljesítmények ezért nem hasonlíthatók össze. Közismert, hogy ebből a szempontból teljesen eltérő a természettudományok és a társadalomtudományok helyzete. Nálunk a köztestületi tagok vagy a publikációk számát tekintve a tudományművelés több mint ötven százaléka a társadalomtudományokra esik. Ezeknek jóval nagyobb a helyi „impaktja”, mint a nemzetközi, ilyen tekintetben számukra ez hátrányos. Önértékeléseikben a természettudományok művelői kizárólag saját mérhető, nemzetközi elismertségükre hivatkoznak. Hajlamosak rá, hogy ezt kérjék számon a társadalomtudományok művelőitől is. Sőt arra is, hogy ezen az alapon lenézzék az utóbbiakat. Azt az igényt pedig többnyire eleve elutasítják, hogy az ő tudományos teljesítményüknek is kellene legyen társadalmi „impaktja”. Saját közösségük számára természetesen az ő személyes presztízsük, elismertségük is sokat jelent. De ez nem elég. A sokkal szilárdabb szakmai háttérrel hiányolja például a közoktatás. De az elismertségért versengő tudományegyetemek számára az egyetemi képzéshez tartozó pedagógusképzés is sokkal kevésbé fontos, mint a tudományos képzés és a kutatás. Az is jelzésértékű, hogy sem az egyesületi, sem az akadémiai tudományos ernyőszervezetünk, az EME és a KAB nem foglalkozik kiemelten a szakmaiságot nagyon igénylő közoktatással (a KAB-nak van Oktatási-nevelési és pszichológiai szakbizottsága, de ennél többre volna szükség). Nem igényel különösebb igazolást, miért volna fontos az erdélyi magyar nyelvközösség számára az orvostudományi kutatások eredményeinek közvetítése, a folyamatos tájékoztatás. Fontos a modern tudományokban való eligazodás: a kibertérben, a digitális technikában, az informatikai eszközök használatában. Hosszan lehetne sorolni a hasznosítás és hasznosulás jogos igényeit.

Eltérő attitűdök, ideológiai megoszlás

A társadalomtudományokban folyamatosan számolni kell fokozottabb ideológiai „fertőzékenységükkel”, művelőik ideológiai megosztottságával.

Ez is érinti, befolyásolja társadalmi hatásukat. Az egyik ideológia a jelenségek, folyamatok értékelésében tárgyilagosságot hirdetve közömbösséget vár el a kutatótól a közösséghez való viszonyában. Ilyen tárgyilagosság, előítéletmentesség a valóságban nincs, ennek hirdetése maga is ideológiává válik, és szembe kerül azzal, amely tudomásul veszi a közösség belső értékeit, és az érdekeit is megértéssel kezeli. Ez alól az ideológiai megosztottság alól az erdélyi magyar társadalomtudományok művelői sem tudják kivonni magukat. Többnyire függő helyzetükben az elkötelezettség és a lekötöttség közül is választaniuk kell. Jellemző ebből a szempontból például az, ahogyan az egyes kutatók az asszimilációt kezelik: vannak, akik ezt úgy tekintik természetesnek és elhanyagolhatónak, hogy semmiféle nyomást, kényszert nem ismernek el, mások tényszerűen láttatják az asszimilációs nyomást, ennek spontán és kényszerű elemeit, arányait a magyar népesség fogyásában.

Az erdélyi tudomány két említett szintézisének értékelésekor is az volt az alapvető megállapítás, hogy a tudományos eredményeknek nincs számottevő hatásuk a magyar nyelvközösségre. Még abban a tekintetben sem, hogy növelné az iskolázottság, a tudás, a tudomány presztízsét. De a hasznosulás igénye ennél jóval többet jelent: a társadalmi, gazdasági folyamatok közvetlen befolyásolását, a közösségi élet és műveltség gyarapítását, gazdagítását, az áltudományoktól, alaptalan mítoszoktól való eltávolodást. A társadalomtudományok művelői joggal gondolják úgy, hogy az ő eredményeiket a politikának kellene hasznosítania. Kölcsönös az elmarasztalás: a szakpolitikák ignorálják a szakmai eredményeket, véleményeket, a kutatók pedig úgy hátrólódnak el a politikától, mintha ebben nekik semmilyen szerepük nem lehetne. Az ideológiákon nem lehet felülemelkedni, a politikát sem lehet mellőzni, így, ha valóban hasznossá akarjuk tenni a tudományt, közös nevezőre kell jutnia a szakmának, saját tudománypolitikánknak és a közpolitikának.

Végül azt a köreinkben folyamatosan vitatott kérdést hozom szóba, hogy mit is jelent az erdélyi magyar tudomány(osság). Van-e egyáltalán ilyen? Melyek a kritériumai? A nyelv? A születési hely? A téma? A tudós kötődése élethelyzetétől függetlenül? A magam részéről némi szigorítással hajlanék arra, hogy ezt a kört azokra szűkítsem, akiknek a szakmai működése szándékában és hatásában saját közösségünkre is kiterjed.

Személynévmutató

A, Á

Almási István, 150
Andrássy György, 15
Apáczai Csere János, 7, 9, 10, 15,
18, 153, 187
Aranka György, 10, 11
Arany János, 17, 21
Asztalos Lajos, 112, 123

B

Balázs János, 14
Barabás László, 156
Barabási-Albert László, 181
Baricz Árpád, 160
Bartha Lajos, 142
Bayer József, 150
Bedő Imre, 37, 131
Békés Vera, 14
Belyácz Iván, 150
Bélyácz Iván, 164
Benedek Dezső, 123, 181
Benedek János, 131
Benedek József, 37, 112, 166
Benkő József, 10
Benkő Samu, 11, 26, 31, 37, 100,
142, 147, 166
Benő Attila, 17, 21
Berényi Dénes, 21, 26, 88, 91, 133,
162, 163
Berényi János, 110, 113
Bereznay András, 167

Berszán István, 135
Bertók Krisztina, 108
Bessenyei György, 9
Biró A. Zoltán, 26, 31, 34, 35, 37,
61, 94, 99, 108, 127, 130, 153,
160
Biró Annamária, 161
Bíró Péter, 87, 107, 190
Biró Rozália, 155
Bitay Enikő, 37, 97
Bitskey István, 87, 108, 190
Bod Péter, 10, 11
Bodó Barna, 97, 108
Bodó Julianna, 142
Bolyai János, 7, 18, 99, 106, 158,
187, 194, 195
Bolyai János és Farkas, 9
Bölöni Farkas Sándor, 19
Brassai Zoltán, 37, 123, 144
Burus Siklódi Botond, 156
Burzo Emil, 114, 129, 146
Buzogány Dezső, 62

C

Ciuce Constantin, 139

Cs

Csaba László, 150, 159, 166
Csányi Vilmos, 104, 123, 159
Csata Zsombor, 133
Csedő Károly, 37, 94, 97, 131
Csegzi Sándor, 127, 144

Csekő Krisztina, 133
Csépe Valéria, 87, 104, 110, 123,
159, 173
Csermely Péter, 123, 159
Csetri Elek, 22, 23, 37
Csibi Vencel József, 37, 48, 60, 97,
112, 154, 186
Csikós Edina, 164
Csire Gábor, 122
Csúry Bálint, 14

D

Dávid Gyula, 37, 62
Dávid László, 26, 31, 37, 133, 157,
173
Dékány Imre, 87, 97, 99, 107, 108,
114, 172, 190
Demény Lajos, 37, 121
Demény Piroska, 156
Demeter Attila, 62
Domokos Gábor, 159, 166, 167
Dudits Dénes, 87, 93, 94, 102, 106,
108, 131, 159, 190

E, É

Éder Zoltán, 10, 14
Egyed Ákos, 25, 26, 30, 31, 37, 38,
64, 67, 71, 78, 81, 83, 100
Egyed Emese, 37, 173
Egyed Zsigmond, 112
Egyed-Zsigmond Imre, 37, 40, 60,
112, 144, 150, 186
Ercsey-Ravasz Mária, 155

F

Faragó József, 117
Faragó Tamás, 123

Farkas Anna-Lili, 124
Farkas Zoltán, 131
Fedinec Csilla, 112, 130
Fekete Károly, 155
Ferenczes István, 96
Ferenczy Ferenc, 131
Fésüs László, 108
Fodor István, 167
Fodor Sándor, 142
Fodorpataki László, 37, 121, 123,
143

Freund Tamás, 6, 167
Fülöp Zoltán, 156

G

Gábor Csilla, 192
Gábos Zoltán, 37, 97, 142
Gál Noémi, 94
Gáldi László, 14
Gáspárik Attila, 133
Geréb Zsolt, 80
Glatz Ferenc, 20
Görömbei András, 20, 21, 26, 30,
34, 40, 41, 48, 75, 80, 84, 86, 93,
94, 100, 102, 108, 112, 113, 114,
130, 133, 171, 186, 190
Gulyás Balázs, 108

Gy

Gyáni Gábor, 123
Gyenge Csaba, 22, 37, 48, 71, 97,
101
Gyéresi Árpád, 144

H

Haiduc Ionel, 40, 77, 78, 83, 88,
113, 129, 139, 184

Hámori József, 25, 26, 27, 28, 30,
31, 32, 34, 36, 40, 65, 100
Hamza Gábor, 17, 164, 168
Hantz Péter, 133
Hargitayné Varga Éva, 146
Hiller István, 85
Honti László, 123
Horváth Andor, 150
Horváth Gizella, 136
Horváth Gyula, 167
Horváth László, 32, 38
Hunyady György, 110

I, Í

Imre László, 171
Ivacs Balázs, 163

J

Jakó Zsigmond, 6, 37, 48, 86, 117,
125, 187
János-Szatmári Szabolcs, 62, 136
József Antal, 13
Jung János, 37

K

Kádár Edith, 62
Kálóczy Katalin, 168
Kandikó József, 173
Kántor Lajos, 42, 150, 151
Károlyi György, 15
Kása Zoltán, 37, 40, 60, 75, 97,
123, 186
Kassay Gábor, 62
Kazinczy Ferenc, 16
Kelemen Kinga, 62, 80, 94
Keszeg Vilmos, 37, 101, 112
Kiefer Ferenc, 123

Kindert Judit, 87, 108
Kiss András, 142
Kiss Judit, 79
É. Kiss Katalin, 110, 172, 173
Kocsis Károly, 21, 116, 146, 149,
167, 168, 178
Koloumbán József, 98, 143
Kolumbán József, 37, 97, 121, 123,
142, 151, 172
Kosáry Domokos, 20
Kosztolányi György, 87, 190
Kovács András, 37, 40, 60, 85, 86,
100, 101, 112, 121, 133, 143,
151, 153, 186
Kovács Dezső, 37
Kovács Kiss Gyöngy, 101
Kozma Tamás, 133, 173
Köllő Gábor, 37, 62, 97
Kőrösi Csoma Sándor, 9, 18
Kötő József, 124, 133
Kroó Norbert, 25
Kun Imre, 37
Kuún Géza, 19

L

Lahdelma Tuomo, 184
Laihonen Petteri, 168
Lakatos István, 26, 87, 190
Lázár László, 131
Lingvay József, 37, 122
Lipták András, 26, 84
Lovas István, 102, 108
Lovász László, 6

M

Magdó János, 154, 168
Magyari Árpád, 131

Magyari Tivadar, 133
Makfalvi Zoltán, 112
Marga Andrei, 76
Márkus Béla, 155
Márkus István, 37
Maros Dezső, 19, 37, 123
Marosi Ernő, 25
Maróth Miklós, 87, 104, 114, 123,
159
Martin Lajos, 125
Márton János, 134, 183
Meskó Attila, 25
Mészáros Ernő, 26
Miskolczy Ambrus, 19
Mócsy Ildikó, 123
Monok István, 184
Murádin László, 112, 128
Mureşanu Camil, 77, 78, 83, 88,
114
Muzsnay Csaba, 123

N

Nagy Ágnes, 62
Nagy Gáspár, 41
Cs. Nagy Ibolya, 155
Nagy László, 112, 173
Nagy Levente Csaba, 161
Nagy Mihály, 101
Nagy-Tóth Ferenc, 6, 37, 97, 123
Néda Zoltán, 37, 123, 127, 161,
192
Németh Boglárka Noémi, 160
Németh Sándor, 6, 37, 142, 166
Németh Tamás, 87, 93, 99, 100,
110, 111, 113, 139, 151, 155,
157, 158, 161, 163, 165, 178,
190

Németh Zsolt, 124
Novák Csaba Zoltán, 161

O, Ó

Oláh-Gál Róbert, 97, 99, 142

P

Páczelt István, 146
Paizs Csaba, 37, 97
Pál Antal Sándor, 144
Pál Judit, 37, 62, 97
Paládi-Kovács Attila, 146, 149,
150, 178
Pálinkás József, 87, 88, 91, 93,
100, 102, 125, 126, 161, 162,
165, 171, 173, 174, 178, 184
Pálmai Ottó, 99
Pannonhalmi Kálmán, 25, 30, 32,
36, 38, 40, 60, 86
Pápai Páriz Ferenc, 9
Papp Z. Attila, 25, 133, 134, 137
Párducz Árpád, 146
Péntek János, 5, 9, 11, 14, 15, 17,
21, 22, 23, 26, 31, 32, 34, 37, 40,
44, 45, 46, 58, 60, 61, 71, 73, 75,
80, 81, 83, 84, 85, 88, 97, 102,
106, 121, 126, 127, 128, 130,
131, 133, 158, 172, 173, 179,
186, 191, 194, 198
Péter Mihály Heinrich, 6, 37, 123,
144
Péter Péter, 63, 121, 190
Pető Csilla-Mária, 124
Petőfi S. János, 110, 123
Pléh Csaba, 25, 79, 84
Pletl Rita, 144, 157, 158
Pócs Éva, 123

Pop Ioan-Aurel, 168
Pozsony Ferenc, 112, 173
Preitl István György, 37, 97

R

Rigán Lóránd, 167
Ritoók Zsigmond, 110
Roska Tamás, 113, 159
Rostás Zoltán, 37, 38

S

Salat Levente, 37, 112, 121, 130,
133, 143, 150, 151, 154, 165,
166, 169, 173, 175, 179, 183,
192, 198
Sándor Klára, 14
Sárdi Péter, 131
Sárkány-Kis Endre, 123
Sárosi Bálint, 142
Schmitt Pál, 184
Setényi János, 133
Sipos Gábor, 71, 101, 121, 126,
142
Sólyom László, 110, 173
Somai József, 112
Somogyi Péter, 156, 167, 173
Soós Anna, 173

Sz

Szabó György, 123
Szabó Péter Gábor, 98
Szabó T. Attila, 11, 18, 65, 66,
101, 129, 167
Szakács Sándor, 122
Szamkó Józsefné, 73, 74, 75, 86,
108, 110, 163
Szász Domokos, 87, 146, 149, 159

Széchenyi István, 12, 15, 16, 17, 19
Székely Gyula, 144
Székely Zsuzsa, 63, 121, 160, 190
Szendrő Péter, 126
Szenkovits Ferenc, 48, 60, 75, 97,
99, 108, 186
Szentés Erzsébet, 158
Szesztay Ádám, 124, 131
Szikszai Mária, 7, 8, 30, 34, 35, 36,
40, 46, 48, 63, 72, 75, 81, 85, 86,
108, 131, 133, 179, 180, 182,
189, 198
Szilágyi Mátyás, 123, 125
Szilágyi N. Sándor, 135, 150, 160
Szilágyi Pál, 37, 133, 173
Szilágyi Tibor, 37, 62, 144, 160
Szilassi Lajos, 98
Szolcsányi János, 26

T

Tánczos Vilmos, 62, 198
Tarnóczy Mariann, 8, 20, 25, 30,
32, 34, 35, 36, 38, 43, 44, 46, 48,
59, 60, 62, 63, 64, 72, 73, 74, 77,
80, 94, 95, 108, 112, 114, 116,
129
Telegdy Gyula, 26
Teleki József, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 152, 158, 159,
161, 189
Teleki László, 11, 12, 16, 158
Tiboldi István, 37, 61, 94, 99, 131,
154
Tolnai Vilmos, 14
Tonk Márton, 157, 158
Toró Tibor, 6, 37, 48, 59, 62, 80,
82, 94, 97

Tóth Ágnes, 110
Tóth Ferenc, 72
Tőke István, 131
Tőkés Gyöngyvér, 198
Tőkés István, 59, 154
Tőkés László, 125
Török Jenő, 131
Turczel Lajos, 41

U, Ú

Udvardy Frigyes, 5
Újszászy László, 108
Ungvári Zrínyi Ildikó, 133
Uray Zoltán, 6, 22, 37, 121

V

Vajna Zoltán, 173
Vay Ábrahám, 15

Veres Valér, 62
Veress Emőd, 74, 75
Veress Károly, 79, 123
Vígh Éva, 146
Vincze Mária, 37, 97
Vizi E. Szilveszter, 20, 24, 25, 31,
38, 39, 40, 60, 75, 77, 100, 108,
113, 129, 186
Vörösmarty Mihály, 17

W

Wagner István, 37
Wanek Ferenc, 112
Weiszburg Tamás, 114, 126

Z

Závodszy Péter, 159, 168
Zörgő Noémi, 167

Irodalom

- Benkő Samu 1994. Az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság és kora. In: *Az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság kétszáz éve (1793–1993)*. ETF. 218. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár. 14–17.
- Benő Attila – Péntek János (szerk.) 2011. *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tíz éve. Tanulmányok, beszámolók, kutatási programok*. Gramma Nyelvi Iroda – Dunaszerdahely, Szabó T. Attila Nyelvi Intézet – Kolozsvár.
- Éder Zoltán 1978. *Benkő József nyelvészeti munkássága és az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Egyed Ákos 2008. *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- Fedinec Csilla – Tarnóczy Mariann (szerk.)
2011a. *Nemzeti önismeret. Az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának Tevékenysége. 2006–2011*. MTA MTK EB, Budapest. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/magyar_tudomanyosag_kulfold_don/Nemzeti_Onismeret_web.pdf (2022. 03. 18.)
- 2011b. *Nemzeti önismeret. Görömbei András „elnöki” kulcsszavai*. MTA MTK EB, Budapest.
- Görömbei András 2008. A nemzeti önismeret értékei. In: Fedinec Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest. 7–16. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/magyar_tudomanyosag_kulfoldon/Ertekek-dimenziok.pdf (2022. 03. 18.)
- Hamza Gábor 2018. Emlékezés Teleki József (1790–1855), a Magyar Tudományos Akadémia első elnökére. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/ix_osztaly/Jubileumi%20megemlekezesek/Teleki%20Jozsef_1790_1855_MTA_első_elnök_1.pdf (2022. 03. 14.)
- Miskolczi Ambrus 1986. Erdély a reformkorban (1830–1848). 1. A régi és az új Erdély társadalmi és gazdasági életében. In: Szász Zoltán (szerk.), Köpeczi Béla (főszerk.): *Erdély története III. 1830-tól napjainkig*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1193–1262.

- Pálinkás József 2014. 150 éves az Erdélyi Múzeum-Egyesület. In: Uő.: *Egyensúlyban*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 69–74.
- Papp Annamária: *Területi bizottságot hoz létre Kolozsváron az MTA. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület látná el az új feladatot*. Szabadság (Kolozsvár), május 20.
- Péntek János 2004. Magyar nyelvű tudományosság – kezdet és vég? In: Péntek János (szerk.): *Magyarul megszólaló tudomány. Apáczai Enciklopédiájának ösztönzése és példája a magyar tudományos nyelv és stílus megteremtésében*. Lucidus Kiadó, Budapest.
2006. Az MTA programjainak hatása a kolozsvári egyetemen. In: *Tudományos Konferencia az MTA MTK EB megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából*. MTA MTK EB, Budapest. 56–61.
2009. Szabó T. Attila (1906–1987). A régi és a megújult Erdélyi Múzeum-Egyesületet összekötő életmű. In: Kovács Kiss Gyöngy (szerk.): *Hivatás és tudomány. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiemelkedő személyiségei*. EME, Kolozsvár. 463–492. Online: https://eda.eme.ro/bitstream/handle/10598/15465/EME_Hivatás%20és%20tudomány.pdf (2022. 03. 18.)
2010. Magyar nyelvtudományi kutatások a Kárpát-medencei külső régiókban. In: Fedinec Csilla (szerk.): *Magyar–magyar interdiszciplináris kutatások, intézményi együttműködések lehetősége*. MTA MTK EB. Budapest. 145–186. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/magyartudomanyosság_kulfoldon/MTA_konyv_Magyar-magyar.pdf (2022. 03. 18.)
2011. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület köszöntése annak 150 éves évfordulóján. In: Uő. *Változó korunk – változó nyelvünk. Esszék, reflexiók, alkalmi szövegek*. Ariadne Könyvek. Komp-Press Kiadó, Kolozsvár. 282–285.
2014. Rövid számvetés az MTA Kolozsvári Területi Bizottságának első, 2007 és 2014 közötti időszakáról. *Magyar Tudomány* 175/2014/11: 1381–1387. Online: <http://www.matud.iif.hu/2014/11/14.htm> (2022. 03. 18.)
2015. Továbbható élet és mű vonzáskörében. In: Baranyai Norbert – Imre László – Takács Miklós (szerk.): *In memoriam Görömbei András*. Debreceni Egyetemi Kiadó. 17–24.
2016. A KAB és az NMTE hozzájárulása az egyetemi tehetséggondozáshoz. In: Uő.: *Történekek a nyelvben a keleti végeken II*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 288–291.

2018. Hitújítás, nyelvújítás, tudomány Erdélyben. Kísérlet a reformációhoz kapcsolódó „nyelvstratégia” visszatekintő értelmezésére. In: Péntek János és Szoták Szilvia (szerk.): *A reformáció nyelvpolitikája. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat 2017. évi sárospataki konferenciájának anyaga*. Termini Egyesület, Magyar Nyelvstratégiai Intézet, L’Harmattan, Budapest. 63–73.
2019. Érték és értékelés – hatás és hasznosulás. *Korunk* III, 5: 4–9. Online: https://www.epa.hu/00400/00458/00654/pdf/EPA00458_korunk-2019-05_004-009.pdf (2022. 03. 18.)
2021. A nyelvújítás méltatlanul elfeledett tudós nyelvésze, gróf Teleki József. *Erdélyi Múzeum* 2021/3: 48–64.
- Péntek János – Benő Attila 2020. *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben)*. (Szerk. Kontra Miklós.) Erdélyi Múzeum-Egyesület & Gondolat Kiadó. Kolozsvár–Budapest.
- Péntek János, Salat Levente, Szikszai Mária (szerk.) 2015. *Magyar tudományosság Romániában 2002–2013 között I–III*. Ábel Kiadó, Kolozsvár. Online: https://kab.ro/kiadvanyok/kiadvanyok/romaniai_magyar_tudomanyosság (2022. 03. 14.)
- Sándor Klára 2014. *Határtalan nyelv*. Szak Kiadó, Budapest.
- Szabó T. Attila 1942. *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár.
- Szikszai Mária (szerk.) 2010. A Kolozsvári Akadémiai Bizottság Felsőoktatási Munkacsoportja: *Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete és kilátásai. Támponok egy lehetséges stratégiához*. Az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága – Ábel Kiadó, Kolozsvár. Online: https://kab.ro/kiadvanyok/kiadvanyok/felsooktatasi_strategia (2022. 03. 14.)
- Tarnóczy Mariann 2016. A kisebbségi magyar tudományosság az MTA tudománypolitikájában. In: *A nemzet mint tudományos közösség*. MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest. 35–56. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/magyar_tudomanyosság_kulfoldon/MTA-A%20nemzet%20mint%20tudomanyos%20kozosség.pdf (2022. 03. 18.)
- Teleki József 1821/1988. *A magyar nyelvnek tökéletesítése új szavak és szólásmódok által*. A szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Éder Zoltán. (Szerk. Szalai Anna és Éder Zoltán.) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

Tartalom

Elöljáróban.....	5
I. Előzmények.....	9
Az akadémiai gondolat Erdélyben.....	9
A Telekiek szerepe az MTA létrejöttében és működésének első időszakában.....	11
Erdélyiek az MTA keretében Trianon előtt és után.....	17
A közeledés és az integrálás lépései 1990 után.....	20
II. Az MTA területi kiterjesztésére vonatkozó döntés és a szervezés időszaka (2006. október – 2008. június 17.).....	25
Az MTA határozata, a választás előkészítése.....	25
A testület megválasztása.....	30
A vezetőség megválasztása.....	38
A testület Szervezeti és Működési Szabályzata.....	42
A szak- és munkabizottságok.....	58
A KAB költségvetése.....	63
A KAB és az EME viszonya, együttműködési megállapodás.....	65
A székház.....	71
A KAB jogállása.....	73
Együttműködés a Román Akadémia helyi szervezetével.....	76
Az Értékek Akadémiája előadássorozat és további bemutakozások.....	79
Folyamatos kapcsolattartás az MTA-val és az MTA MTK EB-vel.....	80
Örségváltás az Akadémián.....	87
III. Az első mandátum időszaka (2008. június 18. – 2011. június 18.).....	92
Integrálás – centralizálás nélkül.....	94
Testületi ülések és a Magyar Tudomány ünnepe vidéken.....	94
Székelyföldi tudomány.....	95
Újra vidéken.....	96

Az Akadémia: itt és ott	99
A Területi Bizottságok szolidaritása.....	107
Akadémiai testületek vendéglátóiként	110
A Felügyelő Testület kolozsvári látogatása	110
Külsőtag-jelölések	111
Változás az MTK EB vezetésében.....	112
Rendes közgyűléseink	113
Szakbizottságok: szervezés és feladatok.....	121
Adatbázis a távol élőkről	122
Nemzedékek a KAB-ban	122
Az értékközvetítés folytatása	123
Kapcsolatok a nyilvánossággal, a politikummal	124
Közösen az EME-vel	125
Tehetségsegítés, Tudomány Háza.....	126
Magyar–román akadémiai kapcsolatok	128
Integrálás a kutatásban, stratégiák	130
Agrárstratégia.....	131
A magyar nyelvű felsőoktatás helyzete és lehetőségei	
Romániában	132
A nagyváradi szakindítás vitája és tanulságai.....	135
Az első magyar–magyar Rektori Konferencia és román–magyar Felsőoktatási Fórum Kolozsváron	139
Fontosabb rendezvényeink	142
IV. A második mandátum időszaka (2011. június 19. – 2014. június 21.)	143
Szervezeti élet: közgyűléseink.....	144
Újra a tagjelölésekről.....	149
Testületi ülések vidéken, összekapcsolva a Tudomány Ünnepevel, díjazással.....	154
Székelyföldi tudomány	160
Helyünk az Akadémia szervezetében	161
Változó szabályozások, osztályvezetők	163
Belső működésünk.....	165
Erdélyből elszármazottak.....	165
A tudomány művelői, közvetítői.....	166
Kapcsolataink.....	168

Az MTA MTK EB és a HTMT	168
A Területi Bizottságok kapcsolatrendszerében	172
Tehetségápolás.....	172
V. Visszatekintő összegzés az erdélyi tudományosságról.....	175
Újra: az oktatás	182
A felsőoktatás	182
A közoktatás	183
Hungarológiai Kongresszus Kolozsváron	183
VI. Rövid számvetés a mandátum végén.....	186
Epilógus	192
Függelék	194
Érték és értékelés – hatás és hasznosulás	194
Az értékelés viszonylagossága.....	194
Kutatás és oktatás viszonya az egyetemen.....	195
Az erdélyi magyar tudomány(osság) sajátos helyzete	197
Eltérő attitűdök, ideológiai megoszlás.....	200
Személynévmutató.....	202
Irodalom.....	208